



Actualisatie Historisch Vooronderzoek- Ontplofbare Oorlogsresten Gemeente Waddinxveen

RO-210270 versie 1.0
24 december 2021

Actualisatie Historisch Vooronderzoek- Ontplofbare Oorlogsresten Gemeente Waddinxveen

Opdrachtgever : Gemeente Waddinxveen

Kenmerk : 74311 / RO-210270 versie 1.0

Plaats en datum : Riel, 24 december 2021

REASeuro			
	Naam/Functie	Paraaf	Datum
Opgesteld	dhr. T. van Wijk, Historicus		21 december 2021
	dhr. T. Dekker, Historicus		28 november 2021
GIS-ondersteuning	dhr. J. van Schijndel, GIS-specialist		29 november 2021
Gecontroleerd	dhr. T. Kloosterman, Hoofd Advies		24 december 2021
	dhr. T. Wind Senior deskundige OOO		29 november 2021
Goedgekeurd	dhr. A.P.A.M. van Riel, Algemeen Directeur		24 december 2021
Gemeente Waddinxveen			
Geaccepteerd	mevr. A. Martens, Beleidsadviseur Leefomgeving		

Informatiebescherming. Op grond van artikel 6:162 BW mag niets uit dit document worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of welke andere wijze, inclusief digitale verwerking, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van REASeuro. De opdrachtgever mag voor intern gebruik duplicaten maken.

INHOUDSOPGAVE

Pagina

1	INLEIDING	4
1.1	AANLEIDING.....	4
1.2	PROJECTLOCATIE	5
1.3	DOEL.....	5
1.4	METHODIEK	5
1.5	ONDERZOEKSUITSLUITINGEN.....	6
1.6	LEESWIJZER	7
2	INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL	8
3	OVERZICHT OORLOGSHANDELINGEN.....	16
4	GEALLIEERDE LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN GOUDA-DEN HAAG EN DE RIJWSWEG TEN NOORDEN DAARVAN	24
4.1	OVERZICHT LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN.....	24
4.2	RUIMINGEN VAN AFWERPMUNITIE.....	29
4.3	LUCHTFOTOANALYSE	29
4.3.1	Analyse luchtfoto's 22 januari 1945.....	29
4.3.2	Analyse luchtfoto's 11 april 1945.....	31
4.3.3	Analyse luchtfoto 13 april 1945.....	35
4.3.4	Conclusie luchtfotoanalyse.....	37
4.4	CONCLUSIE LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN GOUDA-DEN HAAG EN DE WEG TEN NOORDEN DAARVAN.	37
5	GEALLIEERDE LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN GOUDA-ALPHEN AAN DE RIJN	40
5.1	OVERZICHT LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN.....	40
5.2	LUCHTFOTOANALYSE	42
5.2.1	Analyse luchtfoto 2 maart 1945	42
5.2.2	Analyse luchtfoto's 11 april 1945.....	44
5.2.3	Analyse luchtfoto's 16 april 1945.....	46
5.2.4	Analyse verstoring 2 maart 1945 en 11 april 1945	47
5.2.5	Conclusie luchtfotoanalyse.....	49
5.3	CONCLUSIE LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN GOUDA-ALPHEN AAN DE RIJN.....	50
6	OVERIGE BOMBARDEMENTEN EN LUCHTAANVALLEN TE WADDINXVEEN	52
6.1	ANALYSE BOMBARDEMENTEN MEI 1940	52
6.1.1	Duits bombardement Wilhelminakade, 11 mei 1940	52
6.1.2	Duitse bomafworpen Noordeinde, 14 mei 1940	54
6.2	ANALYSE AANGETROFFEN BLINDGANGERS HENEGOUWERWEG, WADDINXVEEN, JULI 1943-1976	55
6.3	ANALYSE LUCHTAANVAL STATION WADDINXVEEN, 14 SEPTEMBER 1944.....	60
6.4	ANALYSE BOMBARDEMENT OP BRUG, 5 DECEMBER 1944	61
6.5	ANALYSE LUCHTAANVAL QD.8585, 10 FEBRUARI 1945	63
6.6	ANALYSE LUCHTAANVAL QD.8585, 28 FEBRUARI 1945	64
6.7	ANALYSE BOMBARDEMENT QD.8486, 24 MAART 1945.....	65
6.8	ANALYSE LUCHTAANVAL QD.870865, 30 MAART 1945.....	65
6.9	WAARGENOMEN KRATER	66

7	OVERIGE OORLOGSHANDELINGEN	69
7.1	ANALYSE NEERGESTORT Vliegtuig, 11 mei 1940	69
7.2	MILITAIRE INFRASTRUCTUUR, 1944-1945	70
7.3	INZET vernielingsladingen Coenekoopbrug, 1945	73
8	LEEMTEN IN KENNIS EN AFBAKENING VERDACHTE GEBIEDEN OO.....	76
8.1	LEEMTEN IN KENNIS.....	76
8.1.1	Leemten in kennis algemeen.....	76
8.1.2	Leemten in kennis luchtaanvallen 1940-1945	76
8.1.3	Leemte in kennis overige oorlogshandelingen.....	76
8.2	AFBAKENING VERDACHTE GEBIEDEN OO.....	77
9	CONCLUSIE EN ADVIES	78
9.1	CONCLUSIE ACTUALISATIE HVO-OO GEMEENTE WADDINXVEEN	78
9.2	ADVIES.....	78
9.2.1	Beleidskaart	78
9.2.2	Projectgebonden Risicoanalyse.....	79
9.2.3	Protocol spontaan aantreffen van OO.....	80
9.2.4	Up-to-date houden van het HVO-OO en bijbehorende Bodembelastingkaart OO	80
10	BIJLAGEN	82
BIJLAGE 1	BEGRIPPENLIJST	83
BIJLAGE 2	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	86
BIJLAGE 3	ARCHIEFONDERZOEK NEDERLANDSE ARCHIEVEN.....	107
BIJLAGE 4	ARCHIEFONDERZOEK INTERNATIONALE ARCHIEVEN	138
BIJLAGE 5	EOD EN MMOD: MUNITIERRUIMINGEN EN MIJNENVELDEN.....	148
BIJLAGE 6	CARTOGRAFISCH MATERIAAL.....	154
BIJLAGE 7	OVERZICHT LUCHTFOTO'S.....	162
BIJLAGE 8	IN HET VERLEDEN UITGEVOERDE ONDERZOEKEN	164
BIJLAGE 9	CHECKLIST EN VERZENDLIJST	165
BIJLAGE 10	TEKENINGEN.....	166

1 INLEIDING

In dit hoofdstuk is beschreven wat de aanleiding is voor het uitvoeren van de actualisatie van het Historisch Vooronderzoek- Ontplobbare Oorlogsresten (HVO-OO) voor de gemeente Waddinxveen. Daarnaast zijn de gemeentegrenzen Waddinxveen, het doel van het onderzoek en de methodiek beschreven. Het hoofdstuk wordt afgesloten met een leeswijzer.

1.1 AANLEIDING

Gemeente Waddinxveen is in de Tweede Wereldoorlog getroffen door oorlogsgeweld. In 2012 heeft REASeuro een gemeentebreed Historisch NGE-Risicokaart¹ opgesteld voor de gemeente Waddinxveen waarin inzichtelijk is gemaakt in welke delen van de gemeente Waddinxveen nog NGE kunnen worden aangetroffen². Zoals is gebleken uit het onderzoek uit 2012 zijn diverse NGE-Risicogebieden (tegenwoordig 'Verdachte gebieden OO' genoemd) aanwezig binnen de gemeente Waddinxveen, waar een verhoogde kans bestaat dat NGE (Tegenwoordig 'OO' genoemd) zijn achtergebleven.

Sinds 2012 heeft REASeuro zijn collectie bronnenmateriaal drastisch uitgebreid. Daarnaast hebben diverse ontwikkelingen plaatsgevonden met betrekking tot de afbakening van Verdachte gebieden OO, waardoor gerichter kan worden bepaald waar wel of niet blindgangers aanwezig kunnen zijn in de bodem. Tevens is het mogelijk om een secuurdere luchtfotoanalyse uit te voeren, aangezien door de technologische ontwikkelingen luchtfoto's beter ingepast en bewerkt kunnen worden voor analyse.

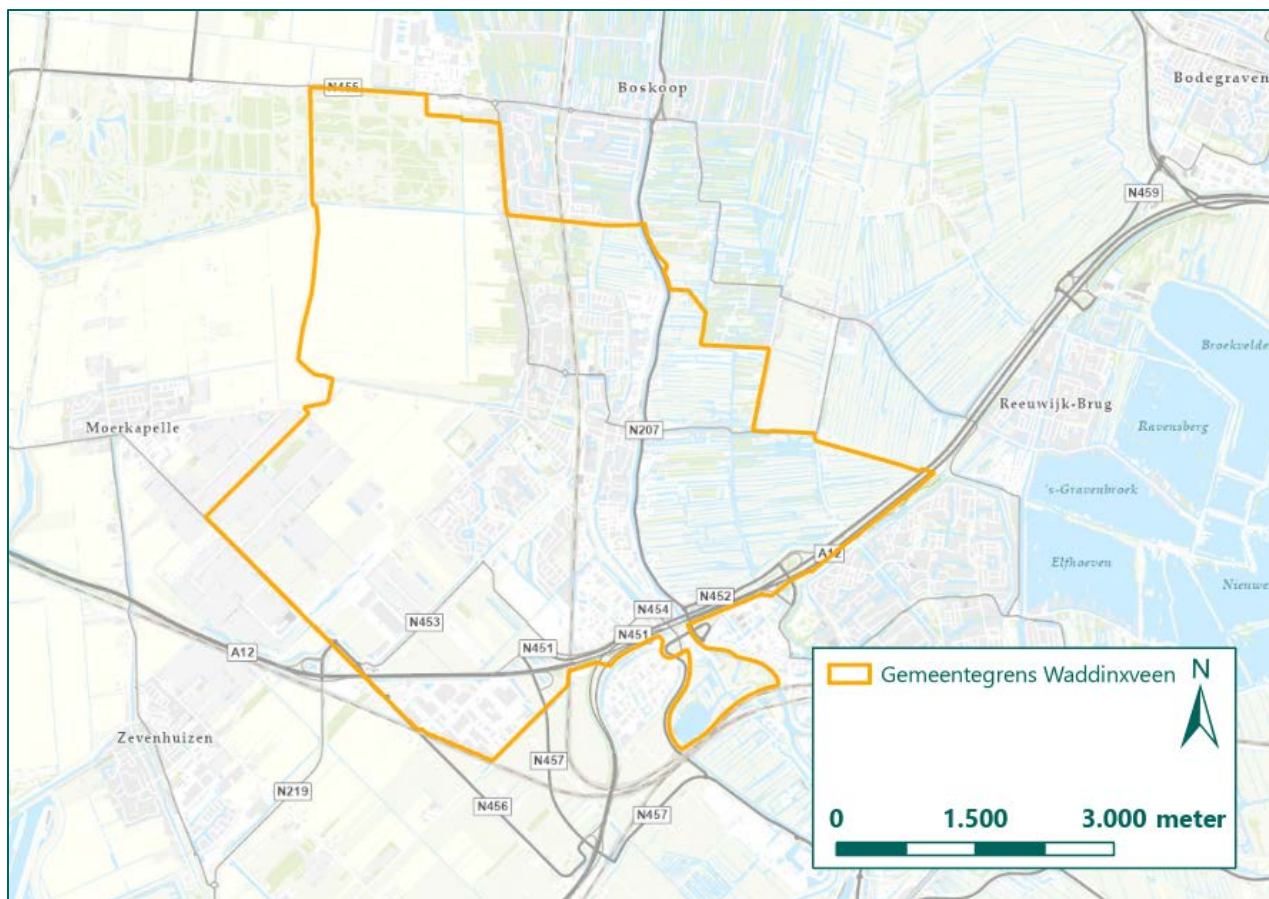
Bovenstaande zorgt ervoor dat REASeuro in opdracht van de gemeente Waddinxveen een actualisatie van de NGE-Risicokaart uit 2012 heeft uitgevoerd voor de gemeente Waddinxveen. Aan de hand van deze actualisatie krijgt de gemeente Waddinxveen inzicht in de Horizontaal Verdachte gebieden OO voor ruimtelijke plannen, vergunningen en projecten, conform de hedendaagse inzichten en richtlijnen omtrent vooronderzoeken naar OO.

¹ In ons werkveld worden regelmatig de termen CE, NGE, NGCE, OO, etc. door elkaar gebruikt. Tegenwoordig hanteren wij de terminologie volgens het, per 8-2-2021, vigerende Certificatieschema Vooronderzoek en Risicoanalyse Ontplobbare Oorlogsresten (CS-VROO), waarin de term Ontplobbare Oorlogsresten (OO) is opgenomen. Het kan echter voorkomen dat u in onze documenten in plaats van OO, ook de term Niet Gesprongen Explosieven (NGE) tegenkomt. Hiermee wordt hetzelfde bedoeld.

² Historisch Vooronderzoek Waddinxveen risicokaart, kenmerk: 71390/RO-120065 versie 1.0, d.d. 28 augustus 2012.

1.2 PROJECTLOCATIE

De projectlocatie betreft de gehele gemeente Waddinxveen. In het onderstaand figuur is deze weergegeven.



Figuur 1: Projectlocatie (Bron ondergrond: ESRI).

1.3 DOEL

Doel van de actualisatie HVO-OO is antwoord te geven op de volgende vragen:

- Is er sprake van een Verdacht gebied OO in (gedeelten van) de gemeente Waddinxveen naar de situatie van 1945 (het einde van de oorlog)?
- Welke soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede Ontploffbare Oorlogsresten (OO) kunnen worden verwacht?
- Wat is het advies met betrekking tot de (voorbereiding op de) uit te voeren werkzaamheden?

1.4 METHODIEK

Aan de hand van een groot aantal bronnen wordt OO-gerelateerde informatie van de gemeente Waddinxveen geïnventariseerd. In de inventarisatie van het bronnenmateriaal wordt gezocht naar gebeurtenissen die hebben geleid tot het in de bodem komen van OO en gebeurtenissen die hebben geleid tot het verwijderen van OO uit de bodem.

Uit de geraadpleegde (historische) bronnen komen oorlogshandelingen naar voren.³ Per oorlogshandeling wordt beoordeeld of deze relevant is voor de gemeente Waddinxveen en of voldoende historische gegevens beschikbaar zijn voor het analyseren van de oorlogshandeling. Deze beoordeling bestaat uit het beantwoorden van de volgende vragen:

Vond de oorlogshandeling plaats binnen de gemeente Waddinxveen?

- De oorlogshandeling heeft betrekking op de gemeente Waddinxveen. De oorlogshandeling wordt opgenomen in de oorlogshandelingenlijst.
- De oorlogshandeling vond buiten de gemeente Waddinxveen plaats. De oorlogshandeling is niet relevant en wordt niet vermeld in de oorlogshandelingenlijst.

Wordt de exacte locatie van de oorlogshandeling binnen de gemeente Waddinxveen duidelijk uit het bronnenmateriaal?

- De locatie van de oorlogshandeling kan nauwkeurig worden herleid aan de hand van het bronnenmateriaal. De oorlogshandeling kan worden geanalyseerd.
- De locatie van de oorlogshandeling kan niet met voldoende zekerheid en nauwkeurigheid worden vastgesteld. De oorlogshandeling kan niet nader worden geanalyseerd.

Zijn meerdere bronnen beschikbaar, of wordt de oorlogshandeling door één betrouwbare bron vermeld?

- Er is sprake van één betrouwbare bron of meerdere bronnen die de oorlogshandeling bevestigen. De oorlogshandeling kan worden geanalyseerd.
- Eén onvoldoende betrouwbare bron vermeldt de oorlogshandeling. De oorlogshandeling wordt gemeld in de oorlogshandelingenlijst, maar het is niet mogelijk deze te analyseren.

Op basis van analyse van de relevante oorlogshandelingen wordt vastgesteld of binnen de gemeente Waddinxveen een aantoonbaar verhoogd risico bestaat op het aantreffen van OO. Als dat het geval is, wordt het Verdachte gebied OO horizontaal⁴ afgebakend naar de situatie van 1940-1945 en wordt een advies gegeven. Het eindresultaat betreft deze rapportage en, in het geval van een positief advies, een bijbehorende Bodem-belastingkaart OO.

Bij het opstellen van de Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen is gebruik gemaakt van ArcGIS Pro⁵. Binnen dit geografische informatiesysteem zijn kaartmateriaal en luchtfoto's ingepast op de hedendaagse topografische kaart. Daarnaast is GIS gebruikt voor het aanduiden van locaties waar oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden op basis van de oorlogshandelingenlijst (zie hoofdstuk 3) en het intekenen van Verdacht(e) gebied(en) OO, militaire infrastructuur etc.

Het onderzoek is uitgevoerd door een projectteam bestaande uit Historici, een GIS-specialist en een Senior Deskundige OO. Op pagina 1 van dit rapport staan de betrokken deskundigen vermeld.

1.5 ONDERZOEKSUITSLUITINGEN

In overeenkomst met de uitgebrachte offerte, is een aantal onderzoeksuitsluitingen vastgesteld. In deze Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen worden de volgende zaken uitgesloten:

- Hoeveelheid achtergebleven OO. De hoeveelheid achtergebleven OO is uitsluitend aangegeven indien dit kon worden achterhaald op basis van het geraadpleegde bronnenmateriaal. Indien dit niet mogelijk was, is dit als onbekend genoteerd.

³ Oorlogshandelingen worden gedefinieerd als 'gebeurtenissen die kunnen hebben geleid tot de aanwezigheid van OO. Voorbeelden van dergelijke gebeurtenissen zijn opgenomen in de begrippenlijst in bijlage 1.

⁴ Het horizontaal Verdachte gebied OO wordt in het verdere rapport 'Verdacht gebied OO' genoemd

⁵ In het vervolg aangeduid als GIS.

- Contra-indicaties. Ontwikkelingen in de periode 1945 tot heden worden in deze Actualisatie van het HVO-OO niet onderzocht. Het vaststellen van contra-indicaties op basis van historisch onderzoek wordt door REASeuro als te beperkt beschouwd. Indien sprake is van een (horizontaal) Verdacht gebied OO wordt geadviseerd de contra-indicaties en de gevolgen hiervan in een Projectgebonden Risicoanalyse Ontplofbare Oorlogsresten (PRA-OO) op te nemen.
- Verticale afbakening. De verticale afbakening van de Verdachte gebieden OO hangt nauw samen met vast te stellen contra-indicaties, zoals het afgraven of ophogen van gebieden. Het nauwkeurig vaststellen van een verticale afbakening wordt om deze reden niet in het historisch vooronderzoek verricht. Indien sprake is van een horizontaal Verdacht gebied OO, wordt geadviseerd de verticale afbakening vast te stellen in een PRA-OO. Wel is in deze Actualisatie van het HVO-OO een indicatieve maximale penetratiediepte opgenomen ten opzichte van het maaiveld ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. De maximale penetratiediepte vormt de ondergrens van de verticale afbakening. Deze wordt hoofdzakelijk bepaald door de weerstand van de bodem en de wijze waarop het betreffende OO in het gebied terecht is gekomen.

1.6 LEESWIJZER

In hoofdstuk 2 zijn de geraadpleegde bronnen opgenomen. Op basis van deze bronnen is in hoofdstuk 3 een oorlogshandelingenlijst samengesteld. De oorlogshandelingen die als relevant zijn aangemerkt in de gebeurtenissenlijst, worden in hoofdstukken 4 t/m 7 geanalyseerd om vast te stellen of sprake is van een Verdacht gebied OO. De leemten in kennis en een overzicht van de afgebakende Verdachte gebieden OO zijn opgenomen in hoofdstuk 8. Tot slot is in hoofdstuk 9 de conclusie en het advies opgenomen. Een begrippenlijst ter verduidelijking is opgenomen in bijlage 1. Uitgebreide opsommingen van de geraadpleegde bronnen met aanvullende toelichting zijn weergegeven in bijlage 2 tot en met 8. Bijlage 9 bevat een checklist. De tekeningen zijn opgenomen in bijlage 10.

2 INVENTARISATIE BRONNENMATERIAAL

In dit hoofdstuk is beschreven welke bronnen zijn geraadpleegd. Per geraadpleegde bron is in de bijlagen een overzicht opgenomen van het verzamelde bronnenmateriaal. De bronnen die voor deze Actualisatie van het HVO-OO zijn geraadpleegd, zijn weergegeven in Tabel 1. Wanneer een specifieke bron geen relevant bronmateriaal heeft opgeleverd is dit geduid met 'niet van toepassing' (N.v.t.).

Bron	Geraadpleegd voor voorliggende Actualisatie HVO-OO
Literatuur	■
Nederlandse Archieven	
Gemeentelijk archief	■
Provinciaal archief	■
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH, Den Haag)	■
NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD, Amsterdam)	■
Nationaal Archief (NA, Den Haag)	■
Het Utrechts Archief (Utrecht) – Nederlandse Spoorwegen (NS)	■
Generaal Maczek Museum (GMM, Breda)	N.v.t.
Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD, Soesterberg)	
• Munitieruimrapporten EOD 2010-heden	■
• Mijnenveldkaarten	■
Ministerie van Defensie - Semi-Statisch Informatiebeheer (SIB, Rijswijk)	
• Munitieruimrapporten EOD 1971-2010	■
• MMOD-archief	■
Luchtfotocollecties	
Bibliotheek Wageningen Universiteit (Wageningen, NL)	■
Topografische Dienst Kadaster (Zwolle, NL)	■
Haagse Beeldbank (Den Haag, NL)	N.v.t.
Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH, Den Haag, NL)	N.v.t.
The National Collection of Aerial Photography (NCAP, Edinburgh, VK)	■
Laurier Military History Archive (LMH, Waterloo, CA)	N.v.t.
National Archives and Records Administration (NARA, College Park (MD), VS)	N.v.t.
Luftbilddatenbank (LBDB, Estenfeld, DU)	N.v.t.
Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa, Freiburg, DU)	N.v.t.
War Heritage Institute (WHI, Brussel, BE)	N.v.t.
Imperial War Museum (IMW, Londen, VK)	N.v.t.
Internationale Archieven	
The National Archives (TNA, Londen, VK)	■
Liddell Hart Centre for Military Archives (LHCMA, Londen, VK)	■
Bundesarchiv-Militärarchiv (BaMa, Freiburg, DU)	■
Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde (BaBL, Berlijn, DU)	■
National Archives and Records Administration (NARA, College Park (MD), VS)	■
Library and Archives Canada (LAC, Ottawa, CA)	■
Centrum voor Historische Documentatie Defensie (CHDD, Evere, BE)	N.v.t.
Le service historique de la Défense (SHD, Vincennes, FR)	N.v.t.
Internetbronnen	
Beeldbank WO2	■
Delpher	■
Fold3	■
German Docs in Russia	■
Lexicon der Wehrmacht	■
Verliesregister Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945	■
Vergeltungswaffen: V1 en V2 inslagen in Nederland	■

Bron	Geraadpleegd voor voorliggende Actualisatie HVO-OO
Kaartmateriaal	
Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)	■
Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)	■
Topografische Dienst Kadaster – Stafkaartencollectie (Zwolle, NL)	■
Topotijdreis.nl	■
Overige bronnen	
Getuigen / locatiedeskundigen (wanneer mogelijk)	N.v.t.
Plaatselijke musea	N.v.t.
Heemkundekring	N.v.t.
In het verleden uitgevoerde vooronderzoeken	■

Tabel 1: Geraadpleegde bronnen.

Literatuur

In bijlage 2 is een overzicht opgenomen van de geraadpleegde literatuur. In de literatuur is gezocht naar beschrijvingen van voor de gemeentegrenzen Waddinxveen mogelijk relevante gebeurtenissen. Deze gebeurtenissen zijn per tijdvak in de in bijlage 2 opgenomen tabellen weergegeven. Per gebeurtenis is een verwijzing opgenomen naar de betreffende bron en bladzijde.

Gemeentelijk en Provinciaal Archief

De huidige gemeente Waddinxveen is gelegen in de voormalige gemeenten (ten tijden van de Tweede Wereldoorlog) Moordrecht, Gouda, Reeuwijk, Boskoop, Moerkapelle, Zevenhuizen, Benthuizen en Waddinxveen. De huidige gemeente Waddinxveen maakt, tezamen met Bodegraven-Reeuwijk, Gouda, Krimpenerwaard en Zuidplas, deel uit van de Regio Midden Holland.

Deze gemeentearchieven van de voormalige gemeenten zijn gelegen in het Streekarchief Midden-Holland, het Gemeentearchief Alphen aan den Rijn en het Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard. Deze zijn allen geraadpleegd⁶. Specifiek is gezocht naar documentatie met betrekking tot de volgende oorlogshandelingen:

- Luchtbeschermingsdienst
- Rapporten met betrekking tot geruimde OO
- Schaderapporten
- Meldingen van neergestorte vliegtuigen
- Ruimingen van verdedigingswerken
- Rapportages van de gemeentelijke politie
- Rapportages van de gemeentelijke brandweer
- Meldingen van oorlogsslachtoffers
- Verslagen van ooggetuigen
- Documenten met betrekking tot de bevrijding
- Naoorlogs: omnummering van woningen

In het provinciaal archief van Zuid-Holland, gelegen in het Nationaal Archief, is onderzoek uitgevoerd naar de volgende archiefstukken:

- Documentatie van het Militair Gezag
- Documentatie van het Provinciaal Bestuur
- Locatie specifieke dossiers, zoals documentatie over de streek, polder, dorp etc.

⁶ De gemeentearchieven van de naoorlogs gefuseerde gemeenten zijn niet geraadpleegd. De reden hiervoor is dat relevante stukken betreffende oorlogshandelingen (periode 1940-1945) zijn gelegen in de archieven van de gemeenten ten tijden van de Tweede Wereldoorlog. Eventueel relevante stukken betreffende munitieruimingen worden ondervangen door het raadplegen van de munitieruimingen door de EOD.

- Rapporten met betrekking tot geruimde OO
- Meldingen van neergestorte vliegtuigen
- Documenten met betrekking tot de bevrijding

In bijlage 3 is een gedetailleerd overzicht opgenomen van alle geraadpleegde archieven en inventarissen en de informatie die in de archieven en inventarissen is aangetroffen.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH) in Den Haag

Het NIMH beheert onder andere de collecties Gevechtsverslagen en –rapporten mei 1940 (Collectie 409), De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II / De Groene Serie (Collectie 492) en Duitse verdedigingswerken (Collectie 575). Door REASeuro worden deze collecties standaard geraadpleegd, evenals Collectie 492. Daarnaast is via archieven.nl in de collectie van het NIMH gezocht naar aanvullende collecties met informatie over de gemeente Waddinxveen. De resultaten van het raadplegen van het NIMH zijn verwerkt in bijlage 3.

NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies (NIOD) in Amsterdam

Het NIOD beschikt over de archieven van de diverse bezettingsautoriteiten tijdens de Tweede Wereldoorlog. REASeuro raadpleegt standaard voor iedere HVO-OO de volgende archieftoegangen:

- Toegang 216k: Collectie Departement van Justitie.
- Toegang 077: Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen- Höhere SS-und Polizeiführer Nord-West.

Beide collecties bevatten informatie over neergekomen bommen en vliegtuigen binnen Nederland. Daarnaast is via archieven.nl in de collectie van het NIOD gezocht naar aanvullende inventarisnummers met betrekking tot de gemeente Waddinxveen. In het NIOD is informatie aangetroffen voor de gemeente Waddinxveen, zie bijlage 3.

Nationaal Archief (NA) in Den Haag

In het NA zijn de stukken geraadpleegd van de Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen (Toegang 2.04.53.15), waarin meldingen van uitgevoerde luchtaanvallen zijn opgenomen. Wanneer er aanwijzingen zijn dat militaire infrastructuur aanwezig was binnen de gemeente Waddinxveen, wordt tevens het Bunkerarchief (Toegang 2.13.167) ingezien, om de specifieke locatie en doel van het object vast te stellen. Binnen het Bunkerarchief is een blokkaart aangetroffen waarop de gemeentegrenzen van Waddinxveen waarneembaar zijn, zie bijlage 6. Hierbinnen zijn echter geen stellingen ingetekend. Verder is de collectie van het NA via <https://www.nationaalarchief.nl> doorzocht. Het raadplegen van het NA heeft informatie opgeleverd voor de gemeente Waddinxveen, zie bijlage 3.

Het Utrechts Archief – Nederlandse Spoorwegen (NS)

In Het Utrechts Archief worden de archieven van de NS bewaard. In de archieven van de NS zijn meldingen van bombardementen terug te vinden. Indien in of nabij de gemeente Waddinxveen tijdens de oorlog een spoorlijn lag, zijn de archieven van de NS geraadpleegd, zie bijlage 3.

Generaal Maczek Museum (GMM) in Breda

Nederland is voor een groot deel bevrijd door de 1^e Poolse Pantserdivisie, die onder het commando van Generaal Maczek onder Britse leiding vochten. Het GMM in Breda is gewijd aan de geschiedenis van de verschillende Poolse eenheden die in Nederland aanwezig waren in 1944 en 1945. In het GMM zijn diverse gevechtsverslagen geraadpleegd door REASeuro waarin de Poolse eenheden hebben aangeduid waar zij oorlogshandelingen, zoals grondgevechten en tankbeschietingen, hebben uitgevoerd. De gevechtsverslagen zijn beschikbaar in het Pools en grotendeels vertaald in het Engels of Nederlands. Indien eenheden van de 1^e Poolse Pantserdivisie binnen de gemeente Waddinxveen actief zijn geweest wordt de

documentatie uit het GMM gebruikt. Aangezien binnen de gemeente Waddinxveen geen eenheden van de 1^e Poolse Pantserdivisie bij gevechtshandelingen betrokken zijn geweest, is het GMM voor voorliggend onderzoek niet geraadpleegd.

Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD) in Soesterberg

De EOD heeft de inventarissen van de munitieruimrapporten⁷ beschikbaar gesteld. Via de EOD zijn de munitieruimrapporten van 2010 tot heden opgevraagd. In bijlage 5 is een overzicht opgenomen van de in de gemeente Waddinxveen verrichte ruiming.

Daarnaast is bij de EOD nagevraagd of in de gemeente Waddinxveen mijnevelden of mijnenverdachte gebieden hebben gelegen. De EOD heeft overzichtskaarten aangeleverd die informatie bieden over de mogelijke aanwezigheid van mijnevelden binnen de gemeente Waddinxveen, zie bijlage 5 en 6.

Ministerie van Defensie - Semi-Statisch Informatiebeheer (SIB) in Rijswijk

Bij het SIB zijn de munitieruimrapporten van de EOD ondergebracht van 1971 tot 2010. Voor voorliggend onderzoek zijn munitieruimrapporten aangevraagd, waarbij munitie is geruimd door de EOD in of in de directe nabijheid van de gemeente Waddinxveen. Tevens is in het SIB het archief van de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst (MMOD) geraadpleegd. De MMOD is een voorloper van de EOD en heeft direct na de oorlog veel munitie geruimd.

Luchtfoto's

De volgende instanties zijn geraadpleegd voor het verkrijgen van luchtfoto's van tijdens en vlak na de oorlog:

- Bibliotheek Wageningen Universiteit (Wageningen, NL);
- Topografische Dienst Kadaster (Zwolle, NL);
- The National Collection of Aerial Photography (NCAP, Edinburgh, VK);

In bijlage 7 is een overzicht opgenomen van de gegeorefereerde en geanalyseerde luchtfoto's van de gemeente Waddinxveen en is de selectie van deze luchtfoto's gemotiveerd. De luchtfoto's geven informatie over de situatie in oorlogstijd en mogelijk zijn sporen van de oorlog, zoals kraters en verdedigingsstellingen, waar te nemen. De luchtfoto's zijn ingepast in tekeningen 01AB.

The National Archives (TNA) in Londen, Verenigd Koninkrijk

REASeuro beschikt over de Operation Record Books (ORB's) van verschillende Britse luchtmachteenheden die actief waren boven Nederland, zoals Second Tactical Air Force, Fighter Command, Coastal Command en Bomber Command. Daarnaast beschikt REASeuro over de *War Diaries* van diverse geallieerde eenheden die betrokken waren bij gevechten in Nederland en het ruimen van munitie. Deze documentatie is opgenomen in een database, waarin is gezocht op de kaartvierkanten zoals weergegeven op de stafkaart (zie bijlage 6), op de onderliggende coördinaten, op plaatsnamen en data waarop oorlogshandelingen plaatsvonden. In deze database is gezocht naar primair bronnenmateriaal uit TNA met betrekking tot oorlogshandelingen die hebben plaatsgevonden in de gemeente Waddinxveen. In bijlage 4 is deze informatie en een overzicht van de door REASeuro in TNA geraadpleegde archiefstukken opgenomen.

Liddell Hart Centre for Military Archives (LHCMA) in Londen, Verenigd Koninkrijk

⁷ De munitieruimrapporten worden ook wel MORA's of UO's genoemd.

In het LHCMA zijn diverse archiefstukken in te zien met betrekking tot de bevrijding van Nederland. Zo zijn onder meer luchtfoto's, kaartmateriaal en gevechtsverslagen beschikbaar, waarmee oorlogshandelingen binnen Nederland kunnen worden geanalyseerd. Tevens is documentatie beschikbaar in het LHCMA van oorlogshandelingen die plaatsvonden gedurende de Duitse inval in Nederland in mei 1940. Voor voorliggend HVO-OO heeft het raadplegen van het LHCMA geen relevante informatie opgeleverd.

Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv (BaMa) in Freiburg, Duitsland

REASeuro beschikt over diverse stukken uit het Bundesarchiv-Abteilung Militärarchiv in Freiburg. Deze afdeling van de Duitse nationale archieven bevat stukken van de Duitse krijgsmacht gedurende de Tweede Wereldoorlog. De volgende toegangen zijn door REASeuro voor het huidige onderzoek geraadpleegd:

- RL 2-II Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffenführungsstab;
- RM 45-II Dienststellen und Kommandostellen der Kriegsmarine im Bereich Deutsche Bucht und Niederlande.

Tevens beschikt REASeuro over krijgsdagboeken van Duitse eenheden die in Nederland hebben gevochten in mei 1940, gedurende de bevrijding in 1944 en 1945 en eenheden die in Nederland gestationeerd waren gedurende de bezettingsperiode. Overig bronnenmateriaal dat is verzameld in het BaMa betreffen kaarten, informatie over munitieopslagplaatsen, krijgsdagboeken en luchtfoto's van de Duitse luchtmacht en marine uit de Tweede Wereldoorlog. In deze stukken is gezocht naar relevante informatie voor de gemeente Waddinxveen. Het raadplegen van het BAMA heeft geen relevante resultaten opgeleverd voor dit HVO-OO.

Bundesarchiv in Berlin-Lichterfelde (BaBL) in Berlijn, Duitsland

In het Bundesarchiv in Berlijn, locatie Lichterfelde, zijn de afdelingen *Zentrale Verwaltungsangelegenheiten*, *Archivtechnik und zentrale fachliche Dienstleistungen*, *Bereitstellung* en *Filmarchiv* ondergebracht. Door REASeuro zijn verschillende stukken geraadpleegd met betrekking tot neergekomen bommen en locaties waar schade was ontstaan als gevolg van de Tweede Wereldoorlog. Voor voorliggend onderzoek heeft het raadplegen van het Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde informatie opgeleverd, zie bijlage 4.

The National Archives and Records Administration (NARA) in College Park, Maryland, Verenigde Staten

REASeuro beschikt over een grote collectie archiefstukken uit de NARA. Het betreffen stukken met betrekking tot de activiteiten van de Amerikaanse luchtmacht, zoals de Mission Reports, stukken van de militaire inlichtingendienst, War Diaries van Amerikaanse grondeenheden en buitgemaakte Duitse documenten. Het raadplegen van de NARA heeft geen relevante resultaten opgeleverd voor dit onderzoek.

Library and Archives of Canada (LAC) in Ottawa, Canada

Het LAC beheert een grote collectie kaarten en documenten van de Canadese eenheden die meevochten in het Britse leger ten tijde van de Tweede Wereldoorlog. Zo beschikt REASeuro over diverse Defence Overprints uit het LAC. Indien aanwijzingen worden aangetroffen dat Canadese grondeenheden binnen de gemeente Waddinxveen hebben gevochten dan worden de gevechtsverslagen van deze eenheden in het LAC geraadpleegd, die zijn te vinden onder Record Group 24-C-3. Deze gevechtsverslagen bieden aanvullende informatie over locaties waar oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden waarbij Canadese grondeenheden betrokken waren gedurende de bevrijding van Nederland in 1944 en 1945. De documenten kunnen overlap hebben met de gevechtsverslagen die in TNA in Londen liggen opgeslagen. Het raadplegen van het LAC heeft informatie opgeleverd, zie bijlage 6.

Centrum voor Historische Documentatie Defensie (CHDD) in Evere, België

De archiefdienst van het Belgisch Leger is gevestigd in het kazernekwartier in Evere, Brussel. Deze instelling bewaart de archieven van het Belgisch Leger van circa 1939 tot heden. In deze archiefinstelling zijn de verslagen van de relevante Belgische eenheden geraadpleegd die in mei 1940 actief waren in Zeeland en nabij de Belgisch-Nederlandse grens. Indien Belgische eenheden bij grondgevechten in Nederland in mei 1940 betrokken zijn geweest dan worden de gevechtsverslagen van deze eenheden in het CHDD

geraadpleegd. Vanwege de ligging van de gemeente Waddinxveen dient het CHDD voor voorliggend HVO-OO niet te worden geraadpleegd.

Le service historique de la Défense (SHD) in Vincennes, Frankrijk

In het SHD zijn de documenten van de Franse krijgsmacht opgeslagen. Gedurende de meidagen van 1940 hebben verschillende Franse eenheden op Nederlands grondgebied gevochten tegen Duitse soldaten, om de Duitse opmars te voorkomen. Indien Franse soldaten binnen de gemeente Waddinxveen gevechtshandelingen hebben uitgevoerd, worden door REASeuro de Franse gevechtsverslagen uit het SHD geraadpleegd. Vanwege de ligging van de gemeente dient het SHD voor voorliggend HVO-OO niet te worden geraadpleegd.

Beeldbank WO2

Het NIOD beheert een digitale database van foto's die zijn genomen gedurende de Tweede Wereldoorlog in Nederland. Via deze database kunnen foto's worden bekeken van diverse oorlogs- en verzetsmusea, herinneringscentra, regionale archiefinstellingen en het NIOD zelf. REASeuro heeft onderzocht of voor de gemeente Waddinxveen relevante foto's te vinden zijn binnen de database. Deze zoekslag heeft geen relevante informatie opgeleverd.

Delpher

Via de website <https://www.delpher.nl/> kunnen digitaal kranten, boeken en tijdschriften worden ingezien. REASeuro heeft Delpher geraadpleegd om na te gaan of er meldingen zijn gedaan van oorlogshandelingen gedurende de Tweede Wereldoorlog binnen de gemeente Waddinxveen. Daarnaast is onderzocht of na afloop van de Tweede Wereldoorlog informatie kan worden gevonden van ruiming van NGE binnen de gemeente Waddinxveen. Het raadplegen van Delpher heeft voor voorliggend onderzoek resultaten opgeleverd, zie bijlage 2.

Fold3

REASeuro beschikt over een account bij de website <https://www.fold3.com/>. Op deze website zijn uiteenlopende documenten met betrekking tot oorlogshandelingen te vinden gedurende de Eerste en Tweede Wereldoorlog. De website is geraadpleegd, maar heeft geen relevante informatie voor de gemeente Waddinxveen opgeleverd.

German Docs in Russia

Gedurende en na afloop van de Tweede Wereldoorlog hebben Amerikaanse en Russische eenheden diverse buitgemaakte Duitse documenten mee terug genomen naar hun vaderland. De Amerikanen hebben deze documenten ontsloten in de NARA, maar van de Russische buitgemaakte documenten was lange tijd niets bekend. Inmiddels is een groot deel van de buitgemaakte Duitse stukken via de website wwii.germandocsinrussia.org in te zien. Deze documenten bevatten ook vermeldingen van oorlogshandelingen in Nederland en worden door REASeuro voor ieder onderzoek ingezien op relevantie voor de gemeente Waddinxveen. Voor de gemeente Waddinxveen is op de website geen relevante informatie gevonden.

Lexikon der Wehrmacht

De website <http://www.lexikon-der-wehrmacht.de/> bevat overzichten van de inrichting van de diverse Duitse legeronderdelen die actief waren gedurende de Tweede Wereldoorlog. De website biedt aanvullende informatie over gevechtsformaties, gebruikte munitie-uitrustingen en ingezette vliegtuigen door de Luftwaffe. REASeuro heeft een deel van de website in een database ontsloten, waardoor gemakkelijk kan worden gezocht naar relevante informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen. Het raadplegen van de website heeft geen relevante resultaten opgeleverd.

Verliesregister Studiegroep Luchtoorlog (SGLO)

De Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945 (SGLO) heeft een database waarin alle bij de studiegroep bekende vliegtuigcrashes tijdens de oorlog zijn opgenomen. Deze database kan ingezien worden via de website <https://www.verliesregister.studiegroepluchtoorlog.nl/>. De database bevat informatie over meer dan 6.000 neergestorte vliegtuigen op Nederlands grondgebied. Dit register is geraadpleegd, de resultaten zijn verwerkt in bijlage 2.

Vergeltungswaffen: V1 en V2 inslagen in Nederland

De website van V1 en V2 inslagen in Nederland wordt geraadpleegd. De V1 staat voor *Vergeltungswaffe 1* (vergeldingswapen) en was een onbemand straalvliegtuig met een explosieve lading. De V2 staat voor *Vergeltungswaffe 2*, een ballistische raket met explosieve gevechtsskop. Deze vergeldingswapens zijn door de Duitsers op grote schaal op Londen en Antwerpen afgeschoten, maar bereikten regelmatig niet het doel (vooral de V1) en kwamen neer op Nederlands grondgebied. Via de website <http://www.vergeltungswaffen.nl/> kunnen locaties worden opgezocht waar de V-wapens zijn neergekomen in Nederland, met aanvullende informatie zoals de datum en bronvermelding. De website heeft voor het huidige HVO-OO geen relevante informatie opgeleverd.

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

Via de website <https://www.ahn.nl/ahn-viewer> kunnen digitale hoogtekarten van Nederland worden ingezien. Deze hoogtekarten maken het mogelijk om verstoringen in het landschap, die gerelateerd kunnen worden aan oorlogshandelingen, inzichtelijk te maken. Vooral in gebieden waar sinds de Tweede Wereldoorlog weinig tot geen grondroerende werkzaamheden hebben plaatsgevonden, zoals bos- en duingebieden, kunnen mogelijke verstoringen als bomkraters en oude loopgraven via het AHN worden waargenomen. In bijlage 6 is een uitsnede van de gemeente Waddinxveen in het AHN weergegeven.

Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)

De IKME is een interactieve kaart van Nederland en is gecreëerd op initiatief van de Stichting RAAP. Op de website <http://www.ikme.nl/> kan de kaart worden ingezien. De kaart bevat indicatieve locaties van onder andere Duitse en Nederlandse verdedigingslinies, slagvelden, (schijn)vliegvelden en munitieopslagplaatsen. Ter aanvulling wordt deze website door REASeuro geraadpleegd, zie bijlage 6.

Topografische Dienst Kadaster - Stafkaartencollectie

Voor de gegevens uit geallieerde bombardementsgegevens, gevechtsverslagen en ruimingen van NGE is het gebruik van de geallieerde stafkaarten essentieel. Deze kaarten zijn afkomstig uit de Tweede Wereldoorlog en zijn voorzien van het coördinatenstelsel dat de geallieerden toen gebruikten. De afdeling GEO-informatie van het Kadaster in Zwolle beschikt over de collectie geallieerde stafkaarten uit WOII. De geallieerde stafkaarten worden in het rapport weergegeven en gekoppeld aan relevante meldingen van bombardementen of oorlogshandelingen door grondeenheden binnen de gemeente Waddinxveen. Daarnaast zijn bij het Kadaster diverse Defence Overprints verkrijgbaar. De geallieerde stafkaart is weergegeven in bijlage 6. Via het Kadaster is tevens geen Defence Overprint beschikbaar gebleken.

Topotijdreis.nl

Via de website <http://www.topotijdreis.nl/> kunnen topografische kaarten van Nederland worden ingezien van 1815 tot heden. Voor dit HVO-OO worden deze kaarten gebruikt om locaties te bepalen ten tijde van de Tweede Wereldoorlog in Nederland, zie bijlage 6.

Getuigen en locatiedeskundigen

Voor dit HVO-OO zijn geen getuigen gehoord, omdat de bovenstaande bronnen voldoende informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen bevatten.

Plaatselijke musea

In Nederland zijn diverse musea te vinden die gespecialiseerd zijn in de Tweede Wereldoorlog in een specifiek gebied in Nederland. Aangezien bij REASeuro geen museum bekend is dat aanvullende informatie zou kunnen bieden met betrekking tot de gemeente Waddinxveen, zijn geen musea gecontacteerd.

Heemkundekringen

Overall in Nederland zijn heemkundekringen te vinden die geschiedkundige informatie over hun dorp, stad of gemeente delen via hun website of artikelen. REASeuro heeft de website van het Historisch Genootschap Waddinxveen geraadpleegd, maar heeft hier geen relevante meldingen betreffende oorlogshandelingen aangetroffen.

In het verleden uitgevoerde vooronderzoeken

In de database van REASeuro is gezocht naar in het verleden uitgevoerde vooronderzoeken die relevant zijn voor het voorliggend dit HVO-OO. In bijlage 8 is weergegeven welke in het verleden uitgevoerde onderzoeken in de omgeving zijn uitgevoerd.

3 OVERZICHT OORLOGSHANDELINGEN

Uit het geraadpleegde bronnenmateriaal zijn diverse oorlogshandelingen in en in de omgeving van de gemeentegrenzen Waddinxveen naar voren gekomen. In dit hoofdstuk worden deze oorlogshandelingen gevat in een chronologische oorlogshandelingenlijst. Per oorlogshandeling staat beschreven welke bronnen beschikbaar zijn voor elke oorlogshandeling. Daarnaast wordt de datum van de eerstvolgende, beschikbare luchtfoto vermeld die na de desbetreffende oorlogshandeling is genomen. Ten slotte wordt per oorlogshandeling in de lijst vermeld of deze al dan niet relevant is voor de gemeentegrenzen Waddinxveen (zie ook paragraaf 1.4). Aan de hand van de oorlogshandelingenlijst wordt bepaald welke oorlogshandelingen in hoofdstuk 7 worden geanalyseerd. De locaties waar de oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden zijn ingetekend in GIS en zijn weergegeven in Tekening 02: Oorlogshandelingenkaart.

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
10-19 september 1935	Munitievondst zandvervoer in Waddinxveen.	DEL				Niet relevant, exacte locatie geruimd projectiel onbekend.	N.v.t.
Datum onbekend	Munitie begraven (en later geruimd) en tankgracht langs de Sniepweg te Waddinxveen.	GEE1 21				Niet relevant, oorlogshandelingen leiden niet tot een verhoogde kans op het aantreffen van OO.	N.v.t.
1940-september 1944	Munitiedumpingen Reeuwijkse plassen.	DAM 147-148				Niet relevant, munitiedumpingen vonden buiten gemeente Waddinxveen plaats.	N.v.t.
1940-1945	Duitse verdedigingswerken binnen gemeente Waddinxveen en omstreken.	KRU 3, 4 en 5-13, VER 110-111	NIMH, toegang 575, inv. 478			Relevant, stellingen en mijnenvelden binnen gemeentegrens.	7.2
	Duitse mijnenvelden binnen gemeente Waddinxveen en omstreken.					Niet relevant, geen exacte locaties bekend. Tevens geen overige aanwijzingen van mijnenvelden binnen de gemeente	N.v.t.
11 mei 1940	Vliegtuig neergestort in Bloemendaalsepolder te Waddinxveen.	BLA 16, GEE3 35-36, HER 9 en 22, SGLO T0459				Relevant, vliegtuig is binnen gemeente Waddinxveen neergestort.	7.1

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
	Duits bombardement op Rijksbrug over de Gouwe	GEE1 16, GEE2 67, GEE3 35- 36, KOO 43- 44, VER 109	SMH, toegang 0205, inv. 392, inv. 555, inv. 3017			Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	6.1.1
	Twee bommen afgeworpen op spoorlijn Gouda-Waddinxveen- Boskoop-Alphen a/d Rijn.		SMH, toegang 0205, inv. 392, inv. 555			Niet relevant, exacte locatie van neergekomen bommen niet bekend.	N.v.t.
13 mei 1940 [betreft vermoedelijk 11 mei 1940]	Vliegtuig tussen Henegouwerweg en Bloemendaalseweg neergeschoten.	GEE3 45				Relevant, vliegtuig is binnen gemeente Waddinxveen neergestort.	7.1
14 mei 1940	Spoorlijn Gouda-Den Haag hersteld door personeel van Nederlandse compagnie.	HUU 62				Niet relevant, locatie vernield spoor niet genoemd.	N.v.t.
	Duitse vliegtuigen doen constant aanvallen op marscolonnes en troepen Gouda en Bodegraven.	ZWA1 28				Niet relevant, locaties luchtaanvallen niet genoemd.	N.v.t.
	Bommen afgeworpen te Noordeinde Waddinxveen.		SMH, toegang 0205, inv. 392, inv. 555			Relevant, melding bombardement binnen gemeentegrens.	6.1.2
8 september 1940	Luchtgevecht boven Waddinxveen.			BaBL, NS 1/570		Niet relevant, onbekend of vliegtuigen zijn neergestort of bommen zijn afgeworpen binnen gemeentegrenzen.	N.v.t.
16 november 1940	Lichtbom met parachute neergekomen te Waddinxveen.		NIOD, toegang 077, inv. 1328			Niet relevant, exacte locatie neergekomen lichtbom is onbekend.	N.v.t.
23-24 november 1940	Luchtaanvallen vliegveld Boskoop.	ZWA1 136				Niet relevant, geen melding luchtaanvallen te Waddinxveen.	N.v.t.
5 augustus 1941	Fakkels en lichtkogels te Waddinxveen waargenomen.	VEE 18				Niet relevant, geen melding binnen gemeentegrens.	N.v.t.

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
6 september 1941	Vermoedelijke afworp bom te Moordrecht (Middelweg).		SMH, toegang 0023, inv. 625	TNA, AIR 24/235 en 24/380		Niet relevant, exacte locatie onbekend. Daarbij niet duidelijk dat dit een bomafworp betrof.	N.v.t.
11-12 september 1941	Noodafworp Noordzee en Reeuwijkse Plassen door Blenheims.	ZWA1 260				Niet relevant, noodafworp niet boven gemeente Waddinxveen.	N.v.t.
10 april 1943	Beschieting personentrein tussen Alpen aan den Rijn en Boskoop door vliegtuig.	HUU 249				Niet relevant, beschieting vond buiten gemeentegrens plaats.	N.v.t.
28 juli 1943	Vliegtuig 2 kilometer ten ZZO van Zevenhuizen neergestort.	ZWA2 49				Niet relevant, vliegtuig is buiten gemeentegrens neergestort.	N.v.t.
1944	Luchtaanval Duits wapentransport langs de Brugweg.	GEE2 72				Niet relevant, exacte datum en type aanval is onbekend.	N.v.t.
5 september 1944	Trein beschoten tussen Moordrecht en Capelle aan den IJssel.	HUU 468				Niet relevant, beschieting vond buiten gemeentegrens plaats.	N.v.t.
	Personentrein beschoten tussen Zevenhuizen en Moerkapelle.	HUU 469				Niet relevant, beschieting vond buiten gemeentegrens plaats.	N.v.t.
	Trein beschoten tussen Hazerswoude-Koudekerk.	HUU 470				Niet relevant, beschieting vond buiten gemeentegrens plaats.	N.v.t.
	Trein beschoten Moordrecht.	HUU 470				Niet relevant, beschieting vond buiten gemeentegrens plaats.	N.v.t.
	Vliegtuig neergestort op Reewal te Reeuwijk.		SMH, toegang 0205, inv. 873	TNA, AIR 27/1683		Niet relevant, oorlogshandeling buiten gemeentegrens.	N.v.t.
9 september 1944	Trein beschoten te Boskoop.	HUU 472				Niet relevant, beschieting vond plaats buiten gemeentegrens.	N.v.t.
	Personentrein beschoten tussen Hazerswoude-Koudekerke en Alphen aan den Rijn.	HUU 473				Niet relevant, oorlogshandeling buiten gemeentegrens.	N.v.t.
	Beschietingen Gasfabriek te Boskoop.		GAR, toegang 180.1.16, inv. 3714			Niet relevant, beschieting buiten gemeentegrens.	N.v.t.
14 september 1944	Treinstel in brand tussen Den Haag Staalspoor en Nieuwerkerk.	HUU 476				Niet relevant, brand vond buiten gemeentegrens plaats.	N.v.t.

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
	Station Waddinxveen rond 17.30 uur beschoten door vliegtuigen.	HUU 476		TNA, AIR 24/627, 37/715 en 40/739		Relevant, beschieting vond binnen gemeentegrens plaats.	6.3
19 september 1944	Beschietingen Gasfabriek te Boskoop		GAR, toegang 180.1.16, inv. 3714			Niet relevant, beschieting vond buiten gemeentegrens plaats.	N.v.t.
6 november 1944	Bombardement op Gouda waarbij een tank in brand in kaartvierkant qD.8585 werd waargenomen.			TNA, AIR 37/716, 26/196 en 27/370		Niet relevant, niet duidelijk of tank tijdens deze aanval in brand is gevlogen. ⁸	N.v.t.
	Bombardement op ophaalbrug te Gouda qD.8983.	VER 111		TNA, AIR 37/716 en 27/1157		Relevant, bombardement op rand van gemeentegrens.	4
	Bombardement op ophaalbrug te Gouda qD.893838.	VER 111		TNA, AIR 37/716 en 27/1169		Relevant, bombardement op rand van gemeentegrens.	4
	Bombardement op stilstaande trein te qD.9084.			TNA, AIR 37/716 en 27/1678		Relevant, bombardement op rand van gemeentegrens.	4
29 november 1944	Bombardementen en luchtaanvallen op hoofdkwartier te qD.890830 en qD.883835.			TNA, AIR 37/716, 26/193, 27/600, 27/929, 27/1726 en 27/1729		Niet relevant, bombardement buiten gemeentegrens.	N.v.t.
5 december 1944	Bombardement op spoorbrug te qD.8988 [dient qD/8985 te zijn].			TNA, AIR 37/716, 37/994 en 27/1528		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	6.4
20 januari 1945	Bombardement op kruising spoorweg en gewone weg qD.8785.			TNA, AIR 37/717, 26/192 en 27/1709		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	5
10 februari 1945	Luchtaanval met boordwapens op stafauto in kaartvierkant qD.8585.			TNA, AIR 37/717, 26/193 en 27/1729		Relevant, aanval vond binnen gemeentegrens plaats.	6.5
22 februari 1945	Bombardement uitgevoerd op seinhuisjes in kaartvierkant qD.8884,			TNA, AIR 37/717, 37/994 en 27/1548		Niet relevant, bombardement vond plaats buiten de gemeentegrens.	N.v.t.

⁸ REASeuro heeft in het Historisch Vooronderzoek Waddinxveen Risicokaart uit 2012 destijds naar aanleiding van deze ORB's alle wegen binnen het betreffende kaartvierkant afgebakend op OO van boordgeschut binnen alle wegen in het kaartvierkant. Aangezien uit de ORB's van het hoofdkwartier, de Wing en het Squadron niet blijkt dat de tank (niet gespecificeerd of het een militair object of slechts een olietank was) daadwerkelijk is aangevallen, wordt naar aanleiding van deze melding afgeweken van de conclusie uit 2012 en geen Verdacht gebied OO afgebakend.

Bronnenmateriaal		Bronnenmateriaal		Analyse		Paragraaf
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	
	echter bleek dit qD.9884 te zijn.					
28 februari 1945	Luchtaanval met boordwapens op een open vrachtwagen te qD.8585.			TNA, AIR 24/643, 25/222 en 27/2078		Relevant, luchtaanval vond binnen gemeente Waddinxveen plaats.
	Bombardement op brug over spoorweg op twee mijl ten westen van Gouda.			TNA, AIR 24/643, 25/222 en 27/2078		Relevant, bombardement op de rand van de gemeentegrens.
2 maart 1945	Trein in kaartvierkant qD.8486 beschoten met boordwapens.			TNA, AIR 24/647, 25/22 en 27/1666		Relevant, luchtaanval vond binnen gemeentegrens plaats.
	Bombardement op spoorweg te kaartvierkant qD.8684 en qD.8784.			TNA, AIR 37/718, 26/210, 27/643, 27/1720 en 27/1737		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.
3 maart 1945	Bombardement op spoorweg te kaartvierkant qD.8684. De meeste bommen zijn niet gedetoneerd.			TNA, AIR 37/718, 37/995 en 27/1157		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.
10 maart 1945	Bombardement op spoorweg te kaartvierkant qD.8686. Uit de ORB van het squadron blijkt dit echter qD.8386 te zijn.			TNA, AIR 24/647 en 27/1893		Niet relevant, bombardement buiten de gemeentegrens
	Bombardement om 15.00 uur op spoorweg te kaartvierkant qD.8784.			TNA, AIR 24/647 en 27/1893		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.
	Bombardement om 17.25 uur op spoorweg te kaartvierkant qD.8784.			TNA, AIR 24/647 en 27/1893		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.
15 maart 1945	Bombardement op spoorlijn qD.8585.			TNA, AIR 37/718, 26/192 en 27/1709		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.
17 maart 1945	Bombardement tussen 11.25 en 12.55 uur op spoorbrug te qD.880896.		SMH, toegang 0205, inv. 581, inv. 3017	TNA, AIR 24/647 en 27/2078		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.
	Bombardement om 11.55 uur op kaartvierkant qD.892835 en qD.885834.			TNA, AIR 24/647 en 27/2080		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
	Bombardement om 13.20 uur op spoorwegkruispunt qD.890834 en qD.882831.			TNA, AIR 24/647 en 27/2078		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
	Bombardement tussen 13.40 en 15.20 uur op spoorweg te qD.8684.			TNA, AIR 24/647 en 27/1666		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
	Bombardement om 14.15 uur op spoorbrug qD.880876 en qD.880837.			TNA, AIR 24/647 en 27/2078		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	5
18 maart 1945	Bombardement om 10.55 uur op brug over spoorweg in qD.880847.			TNA, AIR 24/647 en 27/2078		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	5
	Bombardement om 16.45 uur op spoorwegkruispunt qD.890835.			TNA, AIR 24/647 en 27/1893		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
20 maart 1945	Bombardement om 12.45 uur op kruispunt en brug over de spoorlijn ten westen van Gouda.			TNA, AIR 24/647 en 27/2080		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
	Bombardement om 14.20 uur op spoorwegkruising te qD.893838.			TNA, AIR 24/647 en 27/920		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
	Bombardement om 15.35 uur op spoorweg te qD.892835 en qD.895839.			TNA, AIR 24/647 en 27/2080		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
	Bombardement om 16.25 uur op spoorweg te qD.893838.			TNA, AIR 24/647 en 27/920		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
	Bombardement om 17.32 uur op spoorwegkruispunt te qD.893838.			TNA, AIR 24/647 en 27/2080		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
21 maart 1945	Bominslag nabij Kerkweg en Noordeinde te Waddinxveen.		SMH, toegang 0205, inv. 581, inv. 3017			Relevant, melding de gemeentegrenzen Waddinxveen.	4
	Bombardement op spoorbrug over kanaal te qD.904845.			TNA, AIR 24/647 en 27/2080		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4

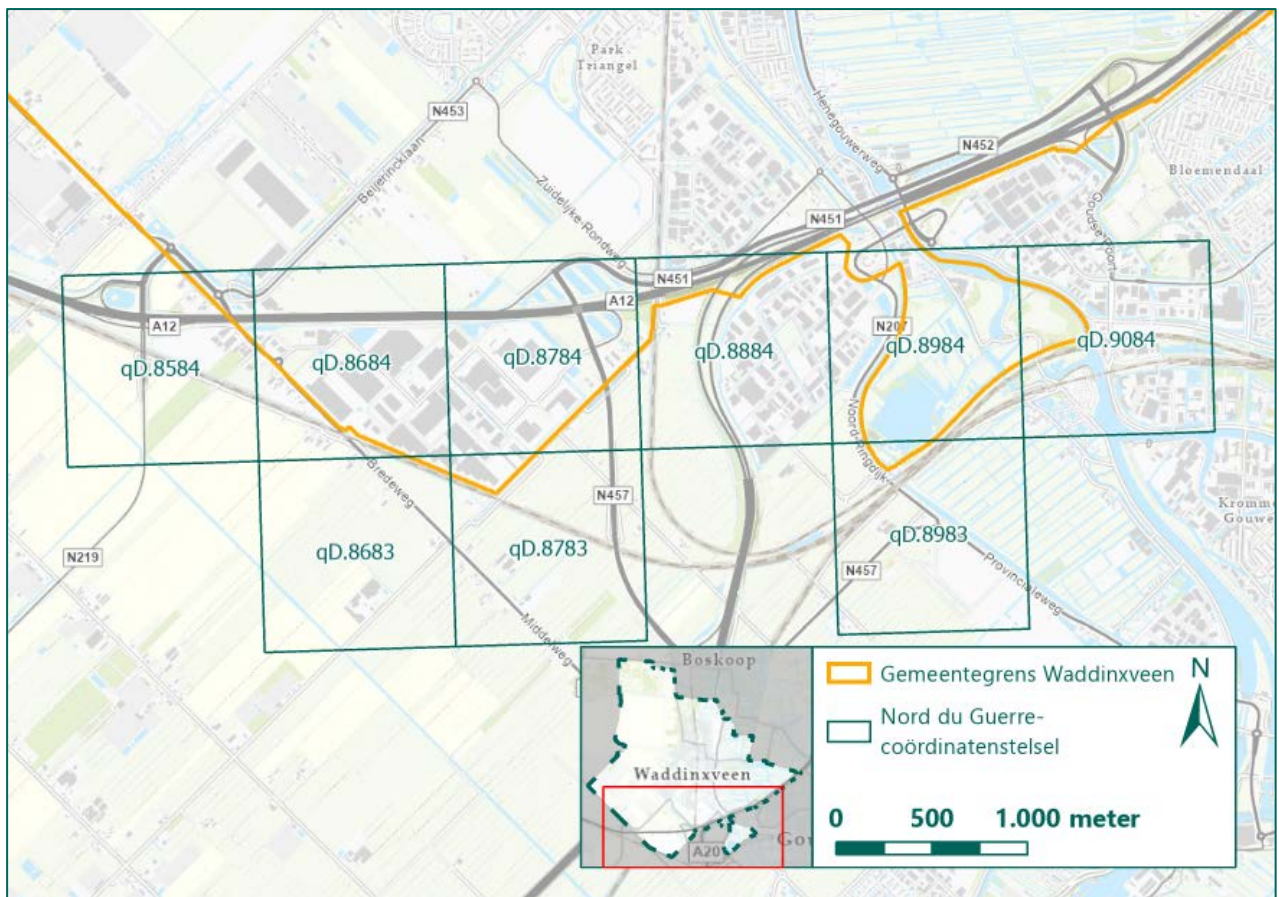
Bronnenmateriaal		Bronnenmateriaal		Analyse		Paragraaf	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto		Relevant?
	Bombardement op spoorweg in kaartvierkant qD.8685.			TNA, AIR 24/647 en 27/1893		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
22 maart 1945	Bombardement op brug over spoorweg te qD.882846.			TNA, AIR 24/647 en 27/2080		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	5
23 maart 1945	Bombardement op spoorweg te qD.8585.	HUU 377-378		TNA, AIR 24/647 en 27/2078		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
	Bombardement op brug over spoorweg te qD.8884.	HUU 377-378		TNA, AIR 24/647 en 27/2078		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	5
24 maart 1945	Bombardement op spoorweg te qD.8486.			TNA, AIR 24/647 en 27/1666		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	6.7
25 maart 1945	Bombardement op spoorweg te qD.8883			TNA, AIR 24/647 en 27/1666		Relevant, bombardement binnen/nabij de gemeentegrens.	4
	Bombardement op spoorweg te qD.882885.			TNA, AIR 24/647 en 27/920		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	5
30 maart 1945	Luchtaanval met boordwapens op halfrupsvoertuig te qD.870865.			TNA, AIR 24/647 en 27/2078		Relevant, luchtaanval binnen de gemeentegrens.	6.8
	Bombardement op spoorweg te qD.8585.			TNA, AIR 24/647 en 27/2078		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
3 april 1945	Bombardement op spoorwegkruispunt te qD.890835.		SMG, toegang 0205, inv. 581, inv. 2419	TNA, AIR 24/650 en 27/920		Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.	4
Datum onbekend	Kaart put en militaire infrastructuur nabij Coenecoopbrug.	GEE3 29-30				Relevant, put en militaire infrastructuur bevonden zich binnen gemeentegrenzen.	7.2
	Verschillende jachtpatronen en hulzen gevonden te Waddinxveen.	GEE3 63-65				Niet relevant, geen exacte locatie bekend. Tevens onbekend of het betrekking heeft op de Tweede Wereldoorlog.	N.v.t.
Naoorlogs	Munitieruimingen.		Archief EOD.			Relevant, munitieruimingen binnen de gemeentegrenzen.	
26 mei-2 juni 1945	250 kg aan OO in kaartvierkant qD.905856 verwijderd.			TNA, WO 171/5336		Niet relevant, onbekend op welke oorlogshandeling deze ruiming betrekking heeft en of	N.v.t.

Bronnenmateriaal			Bronnenmateriaal			Analyse	
Datum	Omschrijving	Literatuur	Nederlandse archieven	Internationale archieven	Luchtfoto	Relevant?	Paragraaf
						er mogelijk meer OO zijn achtergebleven.	
8 juni 1945	Zes bommen in Gouwe te Waddinxveen.		NA, toegang 3.09.34, inv. 465			Relevant, melding bommen binnen gemeentegrenzen.	7.3
29 juni 1945	Vijf blindgangers waargenomen in de Gouwe aan de westelijke oever.		SMH, toegang 0205, inv. 392			Relevant, melding blindgangers binnen gemeentegrenzen.	7.3
3 augustus 1946	Vermoedelijk twee landmijnen fabrieksterrein Noordkade 32a.		SMH, toegang 0205, inv. 394			Niet relevant, geen indicaties van mogelijke mijnevelden binnen de gemeente Waddinxveen.	N.v.t.
2 december 1960	Brisantbom Waddinxveen opgehaald.	DEL				Niet relevant, onbekend waar deze exact is aangetroffen. Daarbij geen indicaties van bombardementen met 50 kg brisantbommen ter plaatse van de brug.	N.v.t.
5 april 1979	Brisantbommen uit Gouwe gehaald.	DEL, HIL 63				Relevant, ruiming binnen gemeentegrenzen.	7.3
17/18 mei 1983	Melding en demontage bommen tussen Reeuwijk en Waddinxveen.	DEL	GAR, toegang R098, inv. 655, SMH, zonder toegangsnummer, EOD 19810461			Relevant, meldingen nabij gemeentegrenzen.	6.2

Tabel 2: Chronologische oorlogshandelingenlijst.

4 GEALLIEERDE LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN GOUDA-DEN HAAG EN DE RIJKSWEG TEN NOORDEN DAARVAN

Na de bevrijding van het zuiden van Nederland, en het in handen krijgen van de vliegvelden in dit gebied, waren de geallieerden in staat om het aantal (jacht)bombardementen boven Nederland te vergroten. Er werden onder meer interdictie operaties in het Duitse achterland uitgevoerd. Bij deze operaties werden (veelal) non-militaire doelen aangevallen met als doel het vertragen, verstoren en verhinderen van de door de bezetter in gebruik genomen infrastructuur. Dergelijke operaties werden tevens nabij Waddinxveen uitgevoerd. In het geraadpleegde bronnenmateriaal zijn meerdere meldingen aangetroffen van het bombarderen van de spoorlijn door Waddinxveen en de Rijksweg⁹ ten noorden daarvan. In voorliggend hoofdstuk zijn de bombardementen op de spoorlijn Gouda-Den Haag behandeld. Tevens zijn de bombardementen op de weg ten noorden van deze spoorlijn geanalyseerd. Op 6 november 1944 wordt in het bronnenmateriaal voor het eerst melding gemaakt van het inslaan van bommen nabij deze spoorweg. In de periode 6 november 1944 en 3 april 1945 voerden geallieerde toestellen in totaal vijftien bombardementen uit op de spoorlijn. Een overzicht van alle meldingen van bombardementen waarvan met zekerheid gesteld kan worden dat ze op de spoorlijn Gouda - Den Haag te Waddinxveen hebben plaatsgevonden is weergegeven in Tabel 3. Vervolgens zijn de meldingen geanalyseerd, op basis van deze analyse is vastgesteld of sprake is van een Verdacht gebied OO.



Figuur 2: De spoorlijn te Waddinxveen (spoorlijn Gouda - Den Haag) met daarbij aangegeven de relevante kaartvierkanten (Bron ondergrond: ESRI).

4.1 OVERZICHT LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN

Onderstaande bombardementen vonden volgens het geraadpleegde bronmateriaal plaats nabij de spoorlijn te Waddinxveen. De locatieaanduiding van de plaatsgevonden bombardementen kunnen aan de

⁹ Deze weg is globaal gelegen ter plaatse van de huidige A12.

hand van een van de (primaire) bronnen worden bevestigd. Zoals reeds vermeld kon aan de hand van het geraadpleegde bronmateriaal van een deel van de bombardementen niet worden achterhaald waar de bommenlast exact werd afgeworpen. Derhalve konden niet alle bombardementen nader geanalyseerd worden. Wanneer dit niet mogelijk is gebleken is deze oorlogshandeling in hoofdstuk 3 als 'niet relevant' geduid, de hierbij vermeldde reden is dat 'de exacte locatie niet bekend [is]'.

Datum	Bron	Type vliegtuig	Bommenlast	Beschrijving bronnenmateriaal
6 november 1944	TNA, AIR 37/716 en 27/1169, VER 111	Hawker Typhoon	14 x 500 lbs	9 Typhoon jachtbommenwerpers hebben tussen 16.25 en 17.25 uur een ophaalbrug te Gouda in het kaartvierkant qD.893838 gebombardeerd met 14 x 500 lbs bommen. Hiervan zijn drie bommen net niet op de brug neergekomen, echter is het wel mogelijk dat hierdoor de spoorlijn aan het einde van de brug vernield is. Twee direct hits zijn waargenomen ter plaatse van het wegenkruispunt in kaartvierkant qD.897835 en drie <i>near misses</i> bij de sluis te qD.812824 dat aangevallen werd door één sectie.
	TNA, AIR 37/716 en 27/1157, VER 111	Hawker Typhoon	8 x 500 lbs	8 Typhoon jachtbommenwerpers hebben tussen 16.30 en 17.25 uur vanaf een lage hoogte de ophaalbrug te Gouda (qD.8983) aangevallen met 8 x 500 lbs. Hierbij zijn verschillende <i>near misses</i> gescoord waarbij mogelijk het spoor is beschadigd, echter werd de brug zelf niet geraakt.
	TNA, AIR 37/716 en 27/1678, VER 111	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs	4 Spitfire jachtbommenwerpers hebben tussen 7.55 en 9.35 uur een duikbombardement uitgevoerd met 4 x 500 lbs en 8 x 250 lbs bommen op een stilstaande trein in het kaartvierkant qD.9084. Hierbij zijn geen hits waargenomen.
28 februari 1945	TNA, AIR 24/643 en 27/2078	Supermarine Spitfires	8 x 250 lbs	Vier Spitfire XVI jachtbommenwerpers van 602 Squadron Fighter Command vielen rond 14.35 uur voor de tweede keer deze dag het Haagsche Bosch aan, echter zorgde zware bewolking er voor dat het doelwit niet waargenomen kon worden. De Spitfires vlogen richting Gouda waar op ongeveer 2 mijl (ongeveer 3,2 kilometer) ten westen van de stad een brug over de spoorlijn aldaar werd gebombardeerd met twee 250 lbs <i>airburst</i> bommen per vliegtuig. Deze aanval werd ingezet vanuit het zuidwesten naar het noordoosten vanaf een hoogte van 6.000 tot 2.000 voet. Eén bom viel op het westelijke deel van de brug, drie op de spoorweg op 30 yards ten zuiden van de brug en twee <i>near misses</i> op de kruising ten noordoosten van de brug.
2 maart 1945	TNA, AIR 37/718, 26/210, 27/643, 27/1720 en 27/1737	Supermarine Spitfires	12 x 500 lbs 22 x 250 lbs	12 Spitfires zijn tussen 7.02 en 8.37 uur uitgevlogen voor aanvallen op het spoor. Hierbij zijn volgens de ORB's van het hoofdkwartier 12 x 500 lbs en 22 x 250 lbs brisantbommen afgeworpen. De spoorweg is in kaartvierkant qD.8684 doorbroken. Het is niet uit de ORB's op te maken of deze allen in het kaartvierkant zijn afgeworpen of elders op het traject. Uit de ORB's van 340 Squadron blijkt dat vier Spitfires twaalf bommen [elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen] hebben afgeworpen tijdens hun aanval. Hierbij is één direct hit gemaakt in kaartvierkant qD.8684, en één <i>near miss</i> in qD.8784.
3 maart 1945	TNA, AIR 37/718, 37/995 en 27/1157	Hawker Typhoon	14 x 500 lbs	8 Typhoons hebben tussen 11.38 en 12.38 uur tactische aanvallen uitgevoerd in Nederland. Hierbij zijn 14 x 500 lbs bommen afgeworpen op een brug in kaartvierkant qD.8684. Deze werd geraakt echter detoneerden de bommen niet. De spoorweg is doorbroken en de spoordijk is geraakt.
10 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/1893	Supermarine Spitfires	8 x 250 lbs MC (11	4 Spitfire XVI's uitgerust met 2 x 250 lbs M.C. (11 seconden vertraging) bommen zijn om 15.00 uur uitgevlogen voor een aanval op Den Haag/Duindigt.

Datum	Bron	Type vliegtuig	Bommenlast	Beschrijving bronnenmateriaal
			seconden vertraging)	Eén vliegtuig had motorproblemen waardoor deze niet aan kon vallen. De overige [in de ORB overige twee] vliegtuigen hebben een spoorweg in kaartvierkant qD.8784 aangevallen vanuit het oosten richting het westen vanaf een hoogte van 5.000 tot 2.000 feet. Geen van de bommen detoneerden.
	TNA, AIR 24/647 en 27/1893	Supermarine Spitfires	8 x 250 lbs MC (11 seconden vertraging)	4 Spitfire XVI's uitgerust met 2 x 250 lbs M.C. (11 seconden vertraging) bommen zijn om 17.25 uur uitgevlogen voor aanvallen op Wassenaar/Ravelijn. Wegens bewolking is hier niet aangevallen, waarna de spoorweg nabij Gouda (kaartvierkant qD.8784) vanuit het noorden richting het zuiden is aangevallen van een hoogte van 5.000 tot 2.000 feet. Twee bommen waren undershot [sloegen voor de spoorweg in]. De andere bommen zijn niet waargenomen.
15 maart 1945	TNA, AIR 37/718, 26/192 en 27/1709	Supermarine Spitfires	10 x 500 lbs 12 x 250 lbs	11 Spitfires hebben tussen 11.57 en 13.45 uur aanvallen op spoorwegen uitgevoerd. Hierbij zijn 10 x 500 lbs en 12 x 250 lbs bommen afgeworpen. Eén near miss vond plaats te kaartvierkant Y.7810, één hit op lijn qD.6981 en een op de weg aldaar. Een near miss werd waargenomen op de spoorweg qD.8585. Het is onbekend hoeveel bommen specifiek op deze laatste locatie zijn afgeworpen. In de ORB van het hoofdkwartier is het verkeerde squadron gemeld. 317 Squadron voerde deze dag jachtbombardementen uit op schepen op de Zuiderzee. Derhalve is het niet bekend welk squadron de spoorweg heeft aangevallen.
17 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/2080	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs MC (zonder vertraging) 8 x 250 lbs MC (zonder vertraging)	12 Spitfire XVI's vlogen om 11.10 uur uitgerust met 1 x 500 lbs M.C. (zonder vertraging) en 2 x 250 lbs M.C. (zonder vertraging) bommen uit voor een aanval op het spoor nabij Gouda. Vier van de vliegtuigen vielen het doelwit in qD.892835 om 11.55 aan door vanuit het noordoosten naar het zuidwesten vanaf een hoogte van 5.000 tot 1.000 feet aan te vliegen. Alle bommen vielen recht op de kruising waardoor in een gebied van ongeveer vijftig yards alle sporen werden beschadigd. De acht andere vliegtuigen vielen de doorgaande boogbrug over het spoor ik kaartvierkant qD.885834 aan. Drie salvo's waren direct hits en één salvo detoneerde direct onder de brug waardoor een deel hiervan de lucht in vloog. Grote gaten werden in de weg waargenomen en het ijzerwerk van de brug was beschadigd. Vier salvo's vielen op het spoor aan beide kanten van de brug, waardoor de spoorweg ten noorden en zuiden van de brug werden verbroken.
	TNA, AIR 24/647 en 27/2078	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs (11 seconden vertraging)	4 Spitfire XVI's landden na een aanval te Leiden/Den Haag te Ussel. Hier zijn de vliegtuigen opnieuw uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs (11 seconden vertraging) per vliegtuig. Bij Gouda is een spoorwegkruispunt te qD.890834 aangevallen vanaf een hoogte van 8.000 tot 2.000 feet om 13.20 uur. Eén cluster viel op het kruispunt, een andere 20 yards ten noorden van de brug (geen spoorbrug) in kaartvierkant qD.882831. De overige bommen zijn niet waargenomen. Eén vliegtuig wierp zijn bommen alhier niet af.
	TNA, AIR 24/647 en 27/1666	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs (11 seconden vertraging)	4 Spitfire IXF's vlogen om 9.30 uur uit voor aanvallen op spoorwegen in Nederland. Na een aanval te kaartvierkant qE.2484 landden de Spitfires te Ussel. Nadat deze wederom waren uitgerust met 1 x 500 lbs (11 seconden vertraging) bommen waren, werd

Datum	Bron	Type vliegtuig	Bommenlast	Beschrijving bronnenmateriaal
				tussen 13.40 en 15.20 uur de spoorweg te qD.8684 aangevallen vanuit het westen naar het oosten vanaf 9.000 tot 4.000 feet. De resultaten hiervan zijn niet waargenomen.
18 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/1893	Supermarine Spitfires	12 x 500 lbs M.C. (0.025 seconden vertraging) 24 x 250 lbs M.C. (airburst)	Twaalf Spitfire XVI's vlogen om 13.35 uur uit voor een aanval op Duindigt. Na een landing de Ussel werden deze opnieuw uitgerust met 1 x 500 lbs M.C. (0.025 seconden vertraging) en 2 x 250 lbs M.C. (airburst) bommen waarna om 16.45 uur het spoorwegkruispunt te kaartvierkant qD.890835 werd aangevallen. Drie 500 lbs bommen scoorden hits, één detoneerde direct onder de brug (gewone weg) ten zuidwesten van het kruispunt. De overige bommen detoneerden in de omgeving van het kruispunt.
20 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/2080	Supermarine Spitfires	3 x 500 lbs 6 x 250 lbs	3 Spitfire XVI's elk uitgerust met 2 x 250 lbs en 1 x 500 lbs bommen vielen om 12.45 uur het kruispunt en de brug over de spoorlijn ten westen van Gouda aan. Het doelwit werd vanuit het oosten naar het westen van 9.000 tot 2.000 voet gebombardeerd. Een groot gat werd door een direct hit in de brug geslagen. Twee direct hits werden op het spoor Gouda-Den Haag gemaakt, en één op de spoorweg Gouda-Rotterdam, waardoor een grote krater ontstond. Een salvo bommen is niet gedetoneerd.
	TNA, AIR 24/647 en 27/920	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs	Om 11.55 uur zijn vier Spitfire IX's uitgevlogen voor een aanval te Voorhout. Hierna is herbewapend te Ussel, elk met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen. Om 14.20 uur stegen de vliegtuigen op. Drie hiervan vielen een spoorweg- en wegwakruising in kaartvierkant qD.893838 nabij Gouda aan. Direct treffers werden waargenomen op de brug en de spoorweg. Ook was een gat zichtbaar in de brug. Andere bommen detoneerden op de spoorlijn ten noordoosten van de brug. Verder enkele <i>near misses</i> . Het vierde vliegtuig viel het spoor iets ten zuidwesten in kaartvierkant qD.872838 aan. Alle bommen detoneerden op het spoor. Alle bombardementen vonden plaats tussen een hoogte van 7.000 tot 2.000 feet.
	TNA, AIR 24/647 en 27/2080	Supermarine Spitfires	3 x 500 lbs 6 x 250 lbs	Om 15.35 uur zijn drie Spitfire XVI's elk bewapend met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen voor een aanval op het spoorwegkruispunt te qD.892835. Deze is vanuit het zuidoosten naar het noordwesten vanaf 9.000 tot 2.000 feet aangevallen. Alle bommen vielen dicht langs de spoorlijn en in ieder geval drie maakten direct hits in kaartvierkant qD.895839.
	TNA, AIR 24/647 en 27/920	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs	Om 14.55 uur zijn vier Spitfire IX's uitgevlogen voor een aanval te Kromwijk. Hierna is herbewapend te Ussel, elk met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen. Om 16.25 uur stegen de vliegtuigen op. Dertig minuten later werd de brug en de spoorweg te qD.893838 aangevallen met duikvluchten van 4.000 tot 1.5000 feet. Eén direct hit was waargenomen op het spoor, de andere bommen vielen in een cluster rond de brug.
	TNA, AIR 24/647 en 27/2080	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs	Om 15.22 uur zijn vier Spitfire XVI's uitgevlogen voor een aanval te Den Haag. Hierna is herbewapend te Ussel. De exacte kalibers zijn niet genoemd, echter was de eerder aanval uitgevoerd met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen. Om 17.00 uur stegen de vliegtuigen weer op. Hierna werd het spoorwegkruispunt te qD.893838 aangevallen om 17.32 uur vanuit het oosten richting het westen van 8.000 to 2.000 feet. Bommen vielen langs het spoor

Datum	Bron	Type vliegtuig	Bommenlast	Beschrijving bronnenmateriaal
				in de richting van Den Haag en Alphen waarbij het spoor werd vernield.
21 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/2080	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs M.C. 8 x 250 lbs G.P. (zonder vertraging)	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs M.C. en 2 x 250 lbs G.P. (zonder vertraging) bommen vielen om 12.10 uur de spoorbrug over het kanaal te kaartvierkant qD.904845 aan. De bommen werden in noordoostelijke naar zuidwestelijke richting van 8.000 tot 1.000 feet afgeworpen. Eén salvo raakte het ponton waarop het midden van de brug steunde. Twee salvo's raakten de spoorweg ten oosten en westen van de brug. Het laatste salvo raakte een betonnen gebouw aan de noordkant van de brug waardoor deze vernietigd werd.
	TNA, AIR 24/647 en 27/1893	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs	4 Spitfire XVI's vielen om 13.00 uur de spoorweg Haarlem-Leiden aan. Na herbewapening te Urssel werden de vliegtuigen met elk 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen uitgerust. De vliegtuigen vielen de spoorweg te Gouda in het kaartvierkant qD.8685 vanuit het oosten naar het westen vanat 9.000 tot 4.000 feet aan. Eén salvo viel op het spoor zelf. Van de rest waren <i>near misses</i> .
23 maart 1945	HUU 377-378, TNA, AIR 24/647 en 27/2078	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs (11 seconden vertraging)	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs (11 seconden vertraging) bommen vielen om 11.10 uur de brug over de spoorweg in kaartvierkant qD.8884 aan. De bommen werden in zuidwestelijke naar noordoostelijke richting van 8.000 tot 1.000 feet afgeworpen. Eén cluster bommen viel ten noorden van de brug op de weg, twee clusters op de spoorweg ten oosten van de brug en één cluster op de spoorbank ten westen van de brug.
	TNA, AIR 24/647 en 27/2078	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen vielen om 15.30 uur de spoorweg te qD.8585 aan. De bommen werden in oostelijke naar westelijke richting van 5.000 tot 1.000 feet afgeworpen. Eén cluster bommen doorsneed het spoor, twee clusters vielen op de zuidelijke weg parallel aan het spoor en de rest werd niet waargenomen.
25 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/1666	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs (11 seconden vertraging)	4 Spitfire IX's, elk uitgerust met 1 x 500 lbs (11 seconden vertraging) bommen, zijn om 15.30 uur uitgevlogen voor aanvallen op spoorwegdoelen in Nederland. Om 16.15 uur vielen twee vliegtuigen de spoorweg te Gouda qD.8883 aan. De andere twee vliegtuigen vielen het spoor Gouda-Alphen in qD.8886 aan. De bommen vielen 50 yards links van het doel. De vliegrichting van deze aanval is niet bekend.
30 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/2078	Supermarine Spitfires	4 x 500 lbs 8 x 250 lbs	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen vielen om 16.45 uur doelen op de Den Haag-Gouda spoorweg in. Het spoor in kaartvierkant qD.8585 [gezien de afwezigheid van een spoor alhier wordt vermoedelijk qD.8584 bedoeld] is gebombardeerd vanaf een hoogte van 7.000 tot 2.000 feet. Alle bommen waren <i>near misses</i> op de weg ten noorden van het spoorweg.
3 april 1945	SMG, toegang 0205, inv. 581, inv. 2419, TNA, AIR 24/650 en 27/920	Supermarine Spitfires	8 x 250 lbs	4 Spitfire IX's uitgerust met elk 2 x 250 lbs bommen heeft om 8.30 uur het spoorwegkruispunt te qD.890835 aangevallen. Vier bommen zijn direct op het spoor neer gekomen, de overige bommen waren <i>near misses</i> . De spoorweg was al op enige andere plekken doorbroken.

Tabel 3: Overzicht bombardementen op de spoorlijn te Gouda.

4.2 RUIMINGEN VAN AFWERPMUNITIE

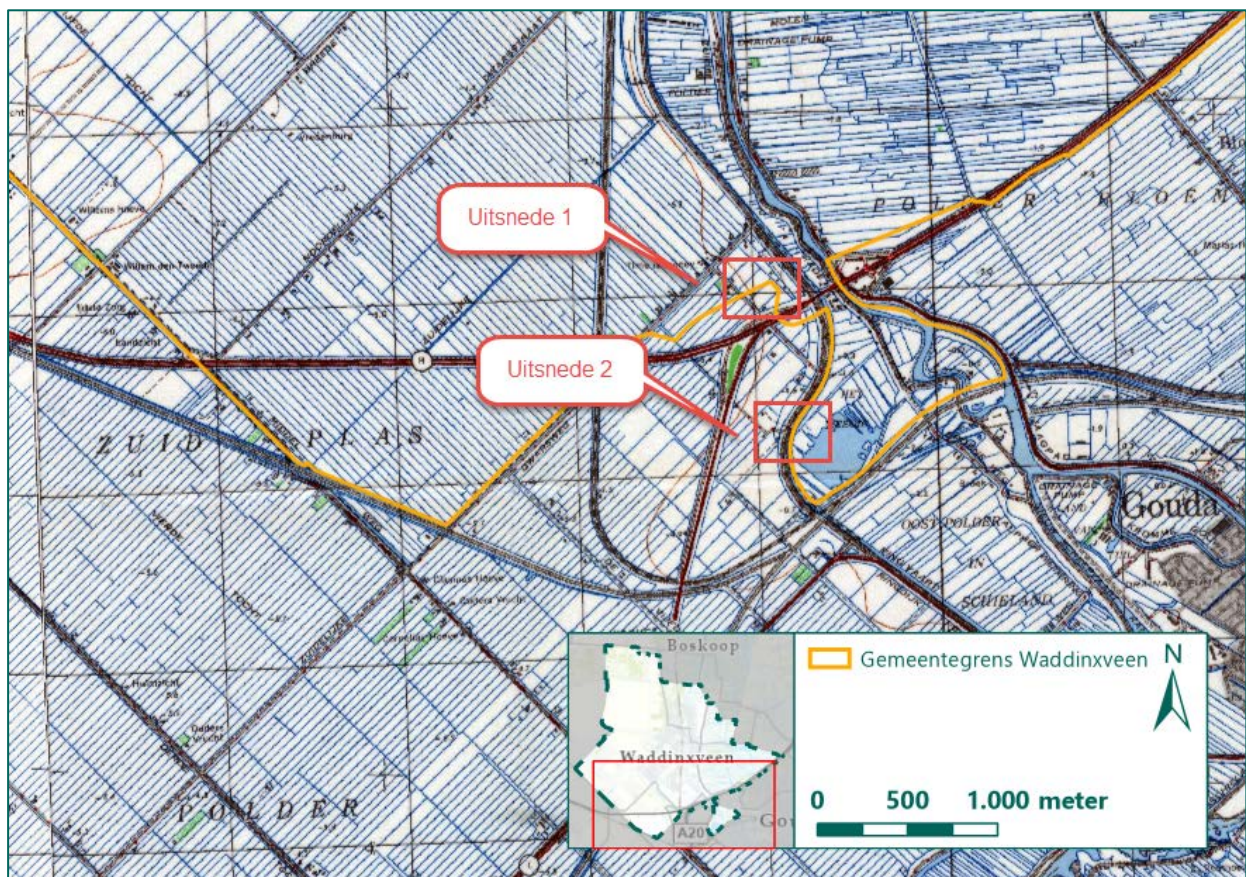
Uit de munitieruimingen van de EOD is gebleken dat nabij en binnen de gemeente Waddinxveen naar OO is gezocht naar aanleiding van bombardementen en luchtaanvallen op het spoor te Waddinxveen. In 1984 zijn twee Verkennende Zoekacties (VZA's) uitgevoerd door de EOD: nummers 19840105 en 19841577. In beide rapporten wordt gesproken over mogelijke blindgangers naar aanleiding van bombardementen in de omgeving van het spoor. Specifiek wordt gesproken over de weilanden behorende bij Zuidelijke Dwarsweg 8 en 9, te Waddinxveen. Door de EOD is een luchtfoto van 11 april 1945 geraadpleegd om vast te stellen waar sprake is van kraters. Hierbij zijn kraters waargenomen die anno 2021 ook door REASeuro zijn vastgesteld. Tevens zijn door de EOD enkele kraters aangewezen die, na nadere analyse van REASeuro, geen kraters bleken te zijn. Specifieke locaties van blindgeslagen bommen worden niet aangeduid in de rapporten van de EOD. Het is derhalve niet mogelijk om Verdachte gebieden OO af te bakenen naar aanleiding van deze rapporten.

4.3 LUCHTFOTOANALYSE

Aanvullend op de meldingen van bombardementen op de spoorlijn tussen Gouda en Den Haag, te Waddinxveen, zijn luchtfoto's geanalyseerd om de exacte locaties van de bombardementen nabij deze spoorlijn vast te stellen. Op meerdere luchtfoto's zijn de sporen van bombardementen goed zichtbaar. In onderstaande paragrafen worden luchtfoto's van verschillende data geanalyseerd op de aanwezigheid van oorlogsschade en kraters veroorzaakt door bombardementen.

4.3.1 Analyse luchtfoto's 22 januari 1945

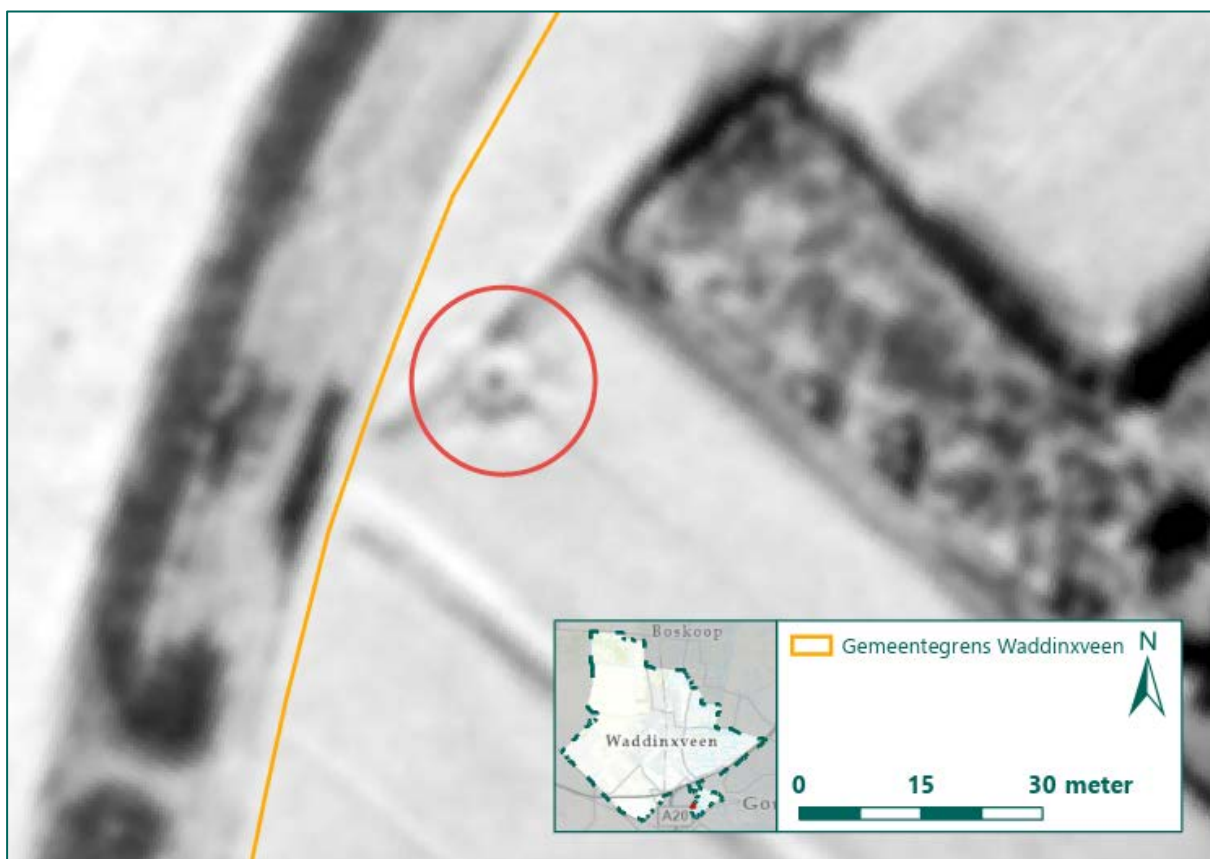
Er zijn verschillende luchtfoto's van 22 januari 1945 geanalyseerd. Hoewel hierop veel sneeuw te zien is, kunnen binnen de gemeente Waddinxveen ook enkele inslaglocaties van bommen worden waargenomen. De kraters zijn vermoedelijk als gevolg van de bombardementen op 6 november 1944 ontstaan. In het onderstaande figuur is een overzicht weergegeven van de in voorliggende paragraaf geanalyseerde luchtfoto's.



Figuur 3: Overzicht van uitsneden van luchtfoto's d.d. 22 januari 1945 (Bron ondergrond: Kadaster).



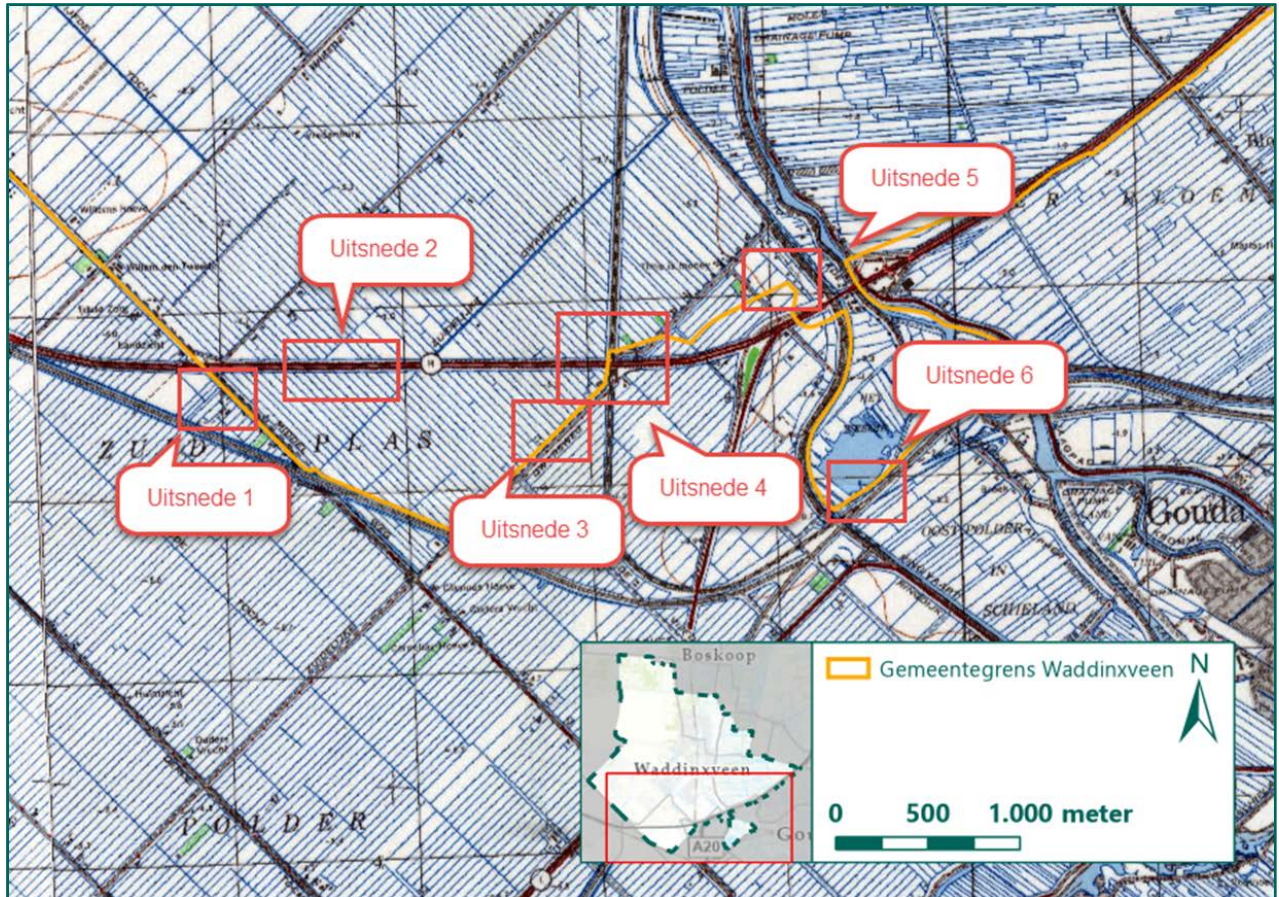
Figuur 4: Uitsnede 1, d.d. 22 januari 1945 met daarop zichtbaar een bomkrater (Bron luchtfoto: Wageningen UR).



Figuur 5: Uitsnede 2, d.d. 22 januari 1945 met daarop zichtbaar een bomkrater (Bron luchtfoto: Wageningen UR).

4.3.2 Analyse luchtfoto's 11 april 1945

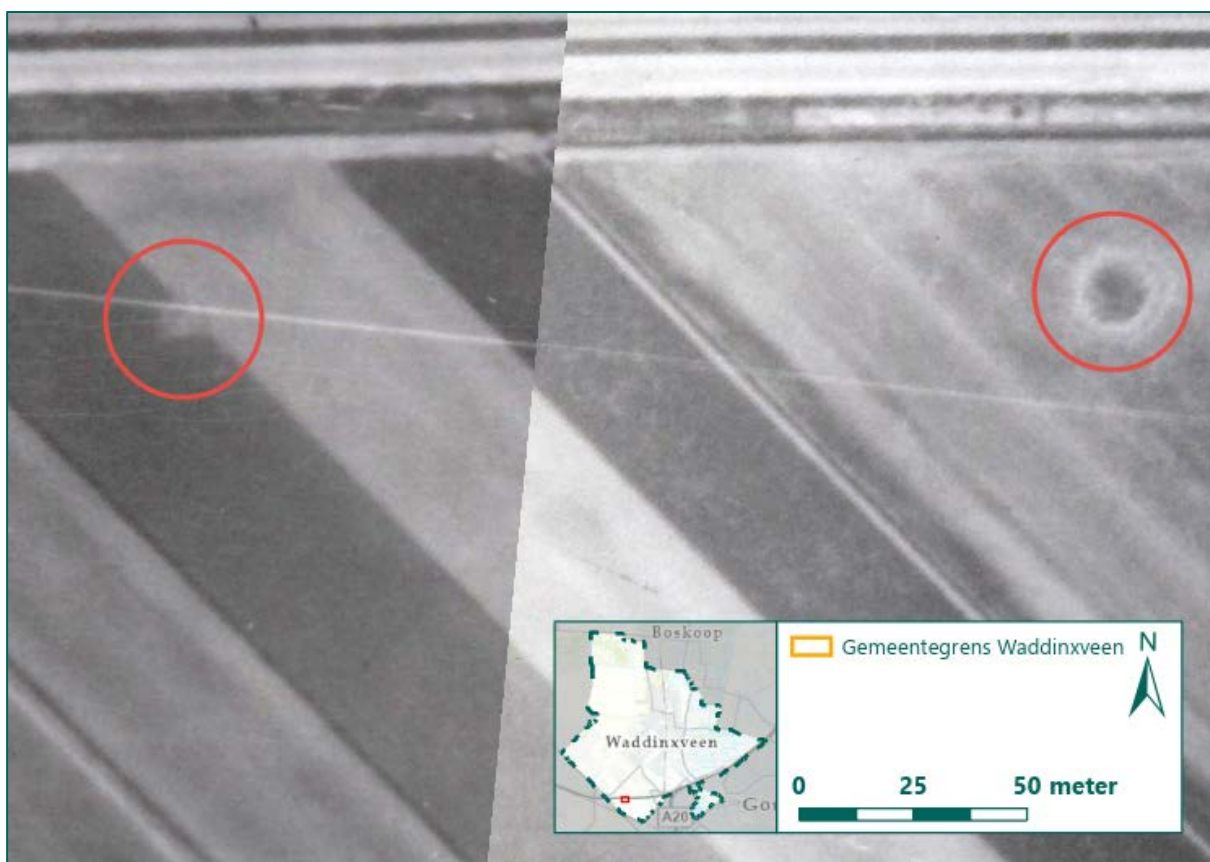
Er zijn verschillende luchtfoto's van 11 april 1945 geanalyseerd, op deze foto's zijn de effecten van de diverse bombardementen gedurende de periode november 1944 – april 1945 zichtbaar. In het onderstaande figuur is een overzicht weergegeven van de in voorliggende paragraaf geanalyseerde luchtfoto's.



Figuur 6: Overzicht van uitsneden van luchtfoto's d.d. 11 april 1945 (Bron ondergrond: Kadaster).



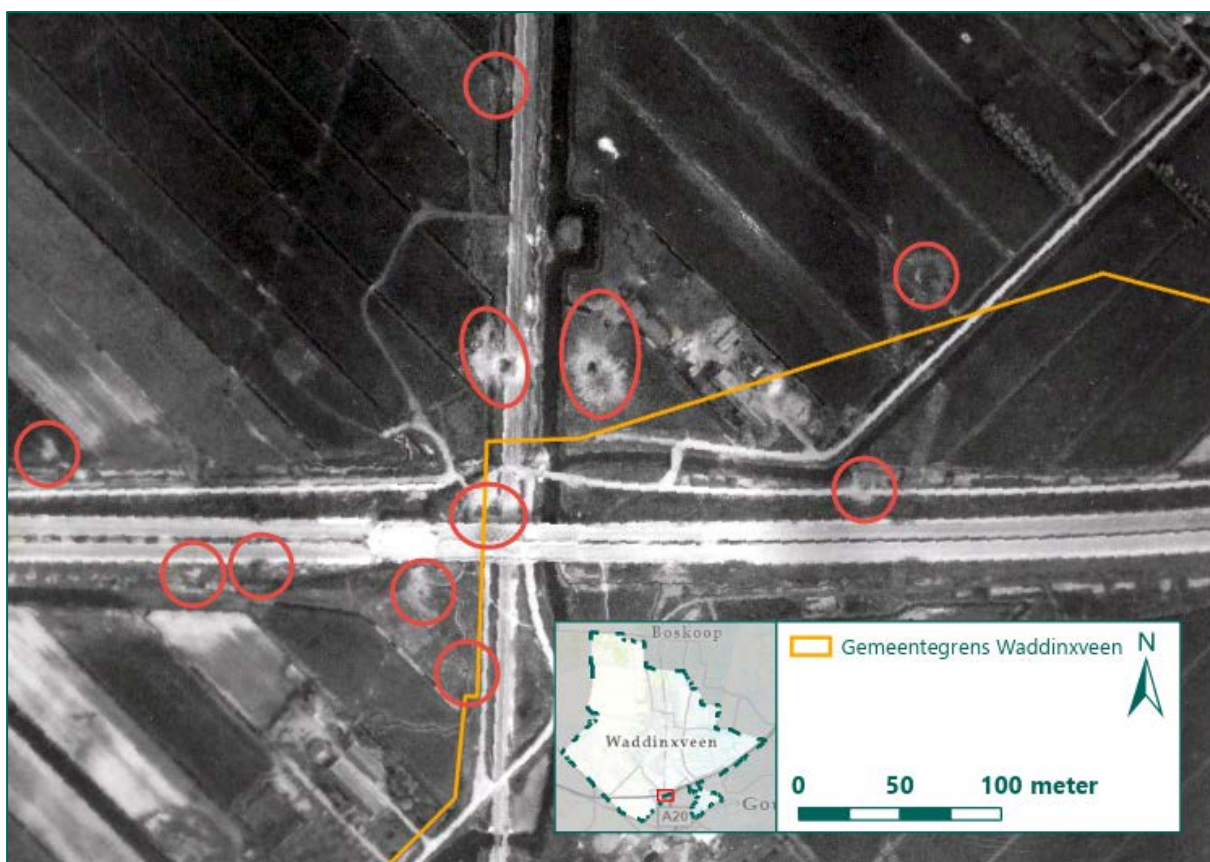
Figuur 7: Uitsnede 1, d.d. 11 april 1945 met daarop zichtbaar bominslagen (Bron luchtfoto: Wageningen UR).



Figuur 8: Uitsnede 2, d.d. 11 april 1945 met daarop zichtbaar bominslagen (Bron luchtfoto: Wageningen UR).



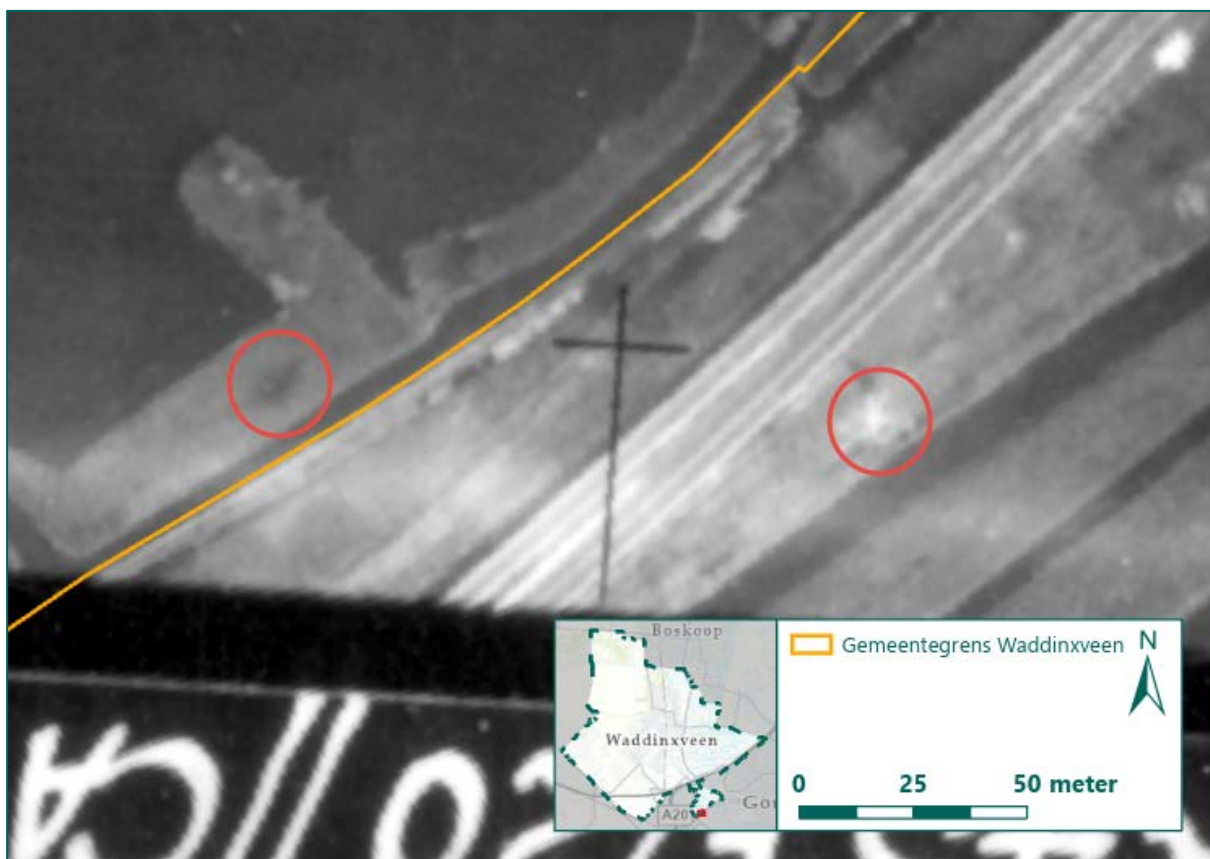
Figuur 9: Uitsnede 3, d.d. 11 april 1945 met daarop zichtbaar bominslagen (Bron luchtfoto: Wageningen UR).



Figuur 10: Uitsnede 4, d.d. 11 april 1945 met daarop zichtbaar diverse bominslagen (Bron luchtfoto: Wageningen UR).



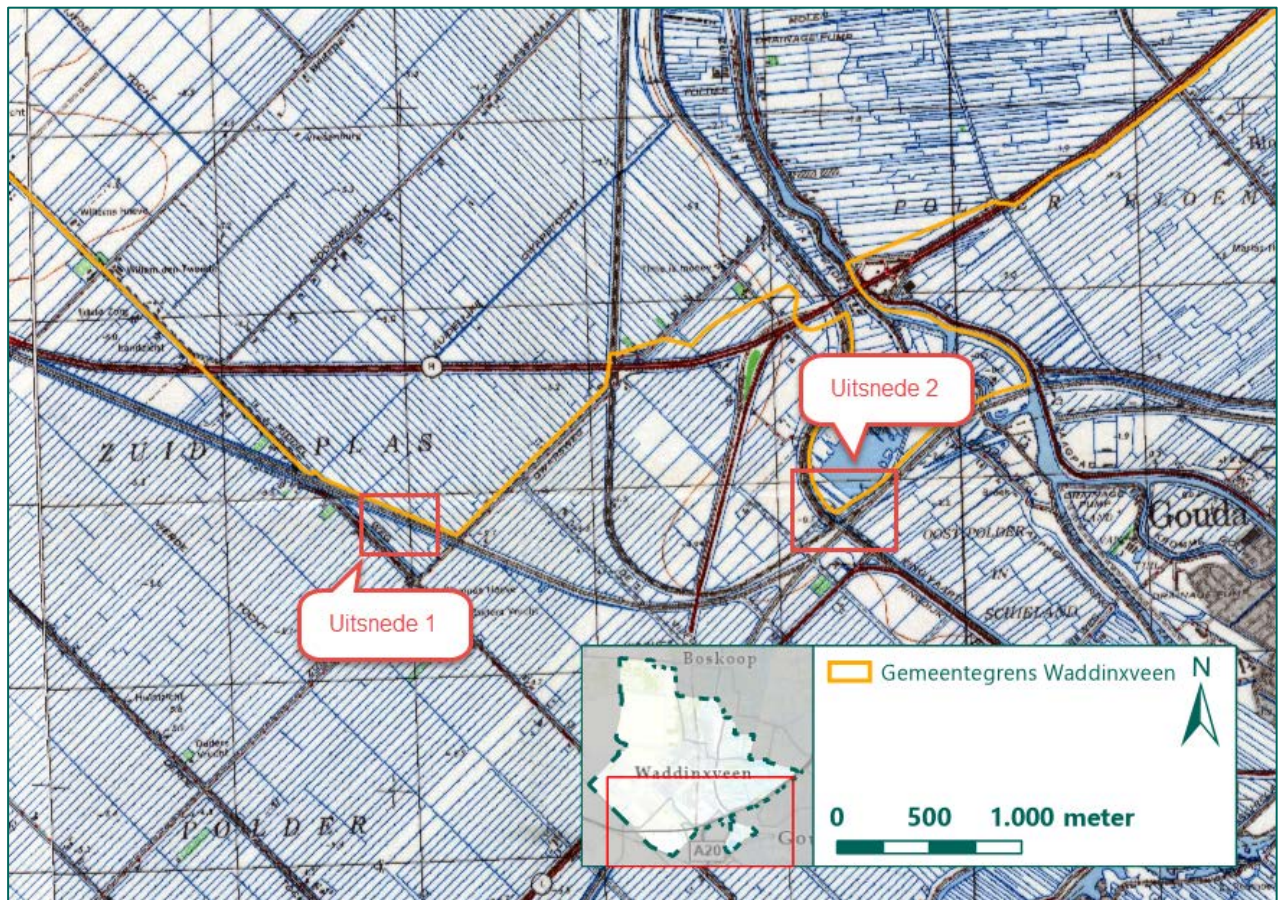
Figuur 11: Uitsnede 5, d.d. 11 april 1945 met daarop zichtbaar een bominslag die reeds op 22 januari kon worden waargenomen (paars) en een aanvullend waargenomen kraters (rood) (Bron luchtfoto: Wageningen UR), (bron ondergrond: Wageningen UR).



Figuur 12: Uitsnede 6, d.d. 11 april 1945 met daarop zichtbaar bominslagen (Bron ondergrond: Wageningen UR).

4.3.3 Analyse luchtfoto 13 april 1945

Er zijn verschillende luchtfoto's van 13 april 1945 geanalyseerd waarop de zuidelijke grens van de gemeente zichtbaar is. Ook op deze luchtfoto's kunnen de effecten van diverse bombardementen worden waargenomen.



Figuur 13: Overzicht van uitsneden van luchtfoto's d.d. 13 april 1945 (Bron ondergrond: Kadaster).



Figuur 14: Uitsnede 1, d.d. 13 april 1945 met daarop zichtbaar bominslagen (Bron luchtfoto: Wageningen UR).



Figuur 15: Uitsnede 2, d.d. 13 april 1945 met daarop zichtbaar een bominslag die reeds op 11 april 1945 kon worden waargenomen (paars) en aanvullend waargenomen kraters (rood) (Bron luchtfoto: Wageningen UR).

4.3.4 Conclusie luchtfotoanalyse

Er is gepoogd om bij verschillende luchtfoto-instanties luchtfoto's te bestellen van kort na elk bombardement op de spoorlijn van Waddinxveen. Bij de luchtfoto-instanties zijn niet van kort na elk bombardement luchtfoto's beschikbaar gebleken. Er kan om deze reden niet worden geverifieerd welke kraters afkomstig zijn van welke bombardementen. Op de luchtfoto van 11 april 1945 zijn bijvoorbeeld kraters te zien die kunnen zijn veroorzaakt bij een van de bombardementen in maart 1945. Hierdoor is het niet mogelijk om te achterhalen welke kraters bij welk bombardement werden veroorzaakt. Verder dient te worden opgemerkt dat spoorlijnen en wegen snel werden hersteld door de Duitse autoriteiten, waardoor kraters en schade één tot enkele dagen later mogelijk al niet meer zichtbaar zijn.

Ter indicatie van de intensiteit van de bombardementen op en nabij de spoorlijn Gouda-Den Haag zijn de op luchtfoto's waargenomen kraters in onderstaand figuur weergegeven.



Figuur 16: Locatieaanduiding van op luchtfoto waargenomen kraters langs het spoor (Bron ondergrond: Topotijdreis).

4.4 CONCLUSIE LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN GOUDA-DEN HAAG EN DE WEG TEN NOORDEN DAARVAN.

In de periode november 1944 – april 1945 werd een groot aantal (duik)bombardementen op de spoorlijn uitgevoerd. Aangezien er minder kraters zijn waargenomen¹⁰ dan munitie is afgeworpen, bestaat de kans dat naar aanleiding van de bombardement op de spoorlijn OO van afwerpmunitie zijn achtergebleven binnen de gemeentegrenzen. Vanwege de verhoogde kans op achtergebleven OO wordt een Verdacht gebied OO afgebakend.

Exact afbakenen per bombardement is niet mogelijk gebleken. Derhalve gekeken naar het geraadpleegde bronmateriaal. Hieruit zijn de volgende conclusies getrokken: Ter plaatse van locaties waar bekend is dat

¹⁰ Zie ook de leemten in kennis

bombardementen hebben plaatsgevonden wordt een Verdacht gebied OO afgebakend omdat er mogelijk nog OO aangetroffen kan worden. Op basis van bombardementsgegevens van de geallieerde luchtlegers kan worden gesteld dat ter plaatse van de spoorlijn Gouda-Den Haag en de Rijksweg ten noorden daarvan afwerpmunitie van de kalibers 250 lbs en 500 lbs zijn ingezet. Een deel hiervan is in ieder geval uitgerust met ontstekers met 11 seconden vertraging, 0.025 seconden vertraging, geen vertraging en *airburst*-ontstekers. Van meerdere bombardementen is de specifieke ontsteker echter niet bekend. Derhalve wordt gesteld dat OO van afwerpmunitie van 250 lbs en/of 500 lbs kunnen worden aangetroffen binnen het Verdachte gebied OO.

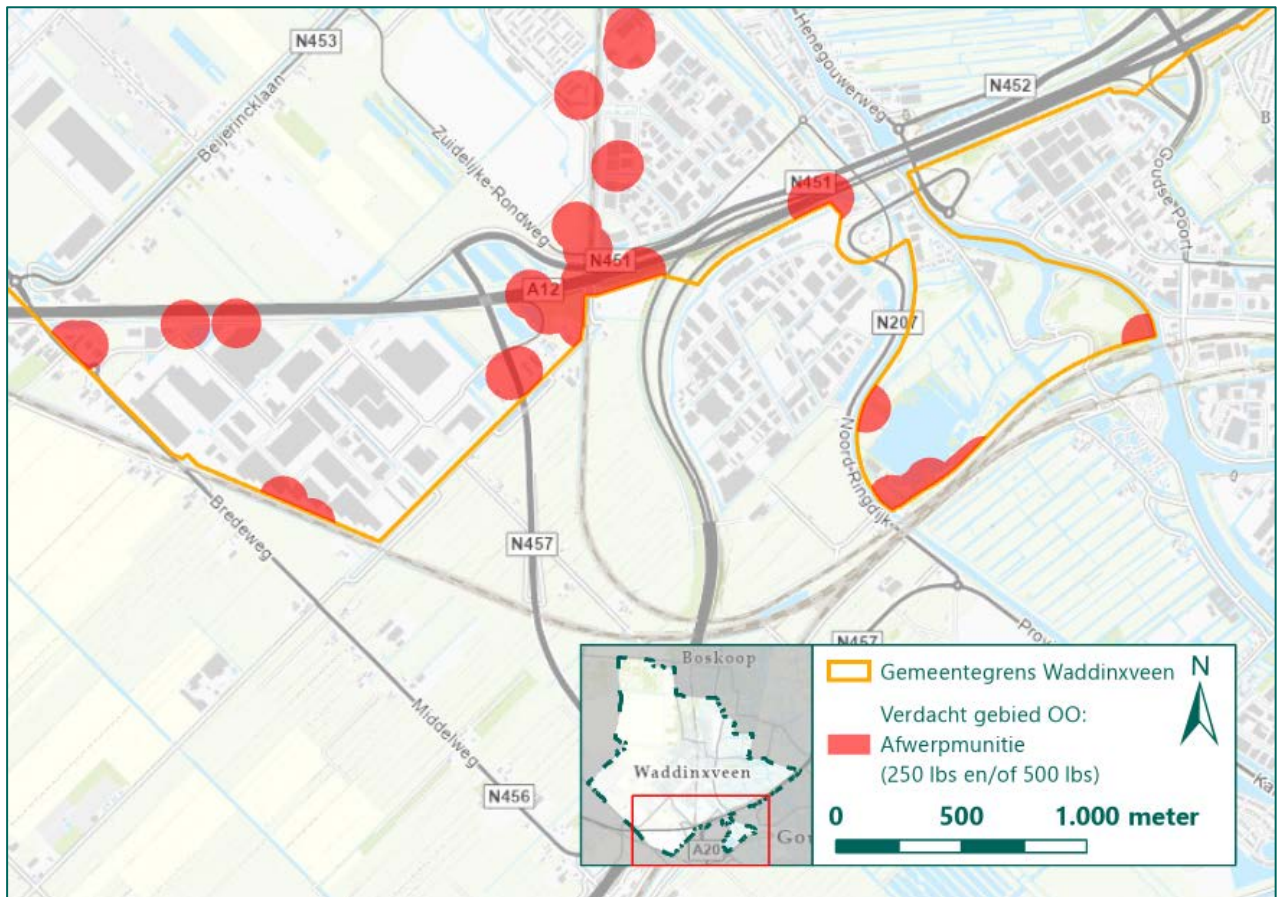
Om te bepalen waar deze blindgangers kunnen liggen in verhouding tot de waargenomen bomkraters is gebruik gemaakt van een recent onderzoek naar de effectiviteit van bombardementen die zijn uitgevoerd door Spitfire jachtbommenwerpers.¹¹ In een *worst-case* scenario, waarbij mogelijk drie bommen zijn afgeworpen door één toestel, dient een straal te worden geprojecteerd van 87 meter rondom vastgestelde kraters. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met de horizontale verplaatsing van de vliegtuigbom in de bodem (maximaal 8 meter¹²) en cartografische onnauwkeurigheid (5 meter). Rondom de vastgestelde krater wordt om deze redenen een op Verdacht gebied OO geprojecteerd van 100 meter.

Op de grens met de gemeente Gouda kunnen nabij de spoorbruggen clusters kraters worden waargenomen. Deze bruggen waren volgens de geraadpleegde ORB's meermaals het doelwit van uitgevoerde aanvallen. Derhalve wordt rondom de bruggen en de spoorlijn die hiernaartoe leidt de bovengenoemde buffer van 100 meter geprojecteerd. Deze Verdachte gebieden OO sluiten aan bij de Verdachte gebieden OO zoals afgebakend in de gemeente Gouda. Een zelfde afbakening kan worden gehanteerd op het kruispunt van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn en A12. Rondom de kraters in- en nabij dit kruispunt, is de afbakening zoals hierboven gemeld gehanteerd.

Onderstaand zijn de Verdachte gebieden OO weergegeven naar aanleiding van luchtaanvallen op de spoorlijn Gouda-Den Haag en de rijksweg ten noorden daarvan. De meest noordelijke Verdachte gebieden OO hebben overlap met de analyse van paragraaf 5.3.

¹¹ Sivoon, Richtlijn voor het opstellen van een deel Risico-Inventarisatie en Evaluatie Ontploffbare Oorlogsresten, 9 april 2021, Conceptversie 1.05, bijlage 3

¹² Dit wijkt af van de ondergrondse verplaatsing zoals in 2012 werd gehanteerd. Na 2012 heeft onderzoek plaatsgevonden waarbij is vastgesteld dat de maximale horizontale ondergrondse verplaatsing bij een vliegtuigbom van het kaliber 500 lbs maximaal 8 meter (Zie hiervoor Sivoon, Richtlijn voor het opstellen van een deel Risico-Inventarisatie en Evaluatie Ontploffbare Oorlogsresten, 9 april 2021, Conceptversie 1.05, bijlage 5) betreft.



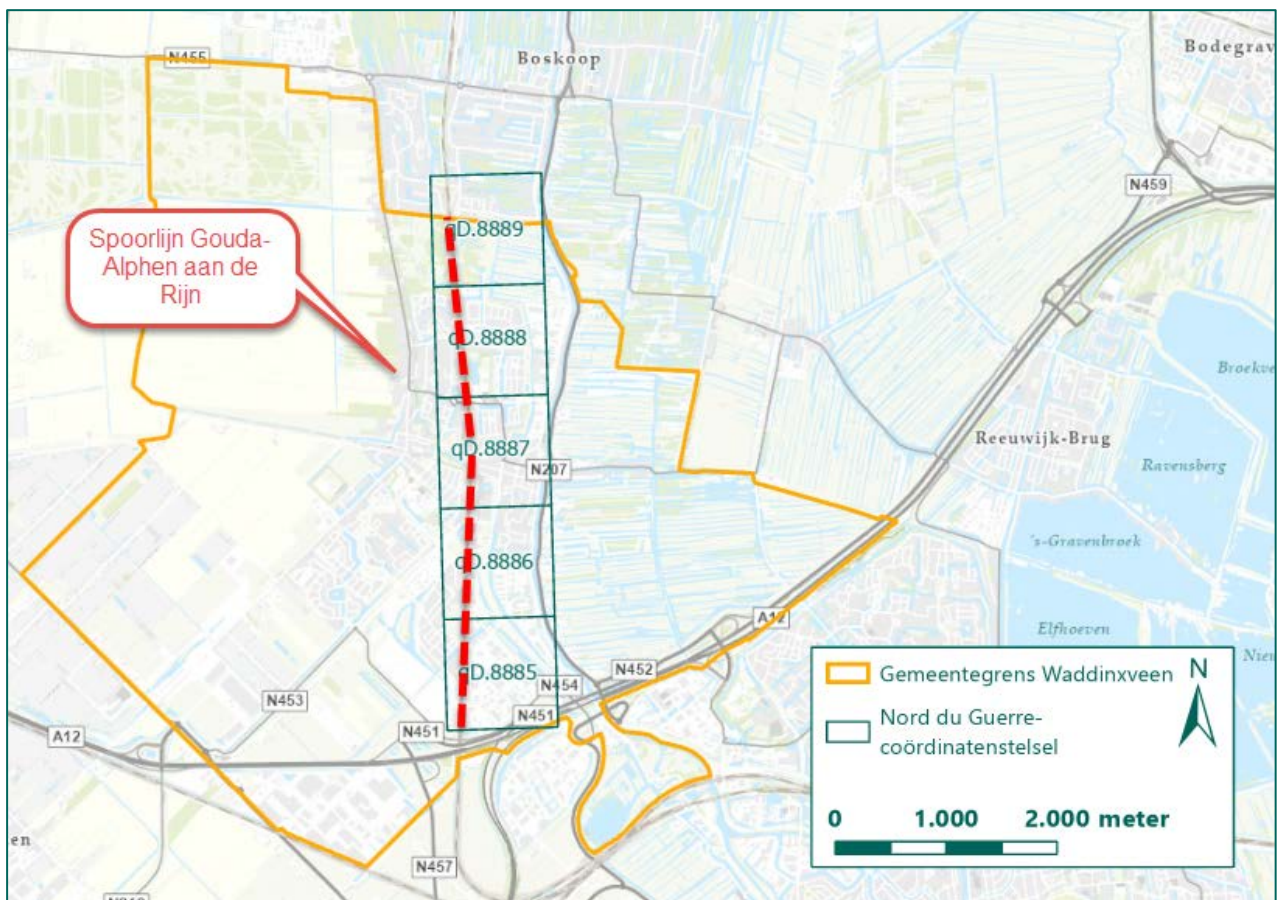
Figuur 17: Verdachte gebieden OO naar aanleiding van de luchtaanvallen op de spoorlijn en rijksweg te Waddinxveen (Bron ondergrond: ESRI).

Conclusie

Naar aanleiding van verschillende bombardementen op de spoorlijn Gouda-Den Haag en de rijksweg ten noorden daarvan zijn diverse Verdachte gebieden OO afgebakend waarin mogelijk OO van afwerpmunitie van de kalibers 250 lbs en/of 500 lbs zijn achtergebleven.

5 GEALLIEERDE LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN GOUDA-APLHEN AAN DE RIJN

Naast de bombardementen op de spoorlijn Gouda-Den Haag hebben er vanaf 20 januari 1945 tevens meerdere aanvallen op de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn plaatsgevonden. In de periode 20 januari tot 25 maart 1945 zijn zeven bombardementen door geallieerde bommenwerpers op deze spoorlijn uitgevoerd. Een overzicht van alle meldingen van bombardementen waarvan met zekerheid gesteld kan worden dat ze ter plaatse van deze spoorlijn plaatsvonden is weergegeven in Tabel 3. Vervolgens zijn de meldingen geanalyseerd, op basis van deze analyse is vastgesteld of sprake is van een Verdacht gebied OO.



Figuur 18: De spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn door de gemeente Waddinxveen met daarbij de kaartvierkanten waarbinnen bombardementen hebben plaatsgevonden aangegeven (Bron ondergrond: ESRI).

5.1 OVERZICHT LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN

Onderstaande bombardementen vonden volgens het geraadpleegde bronmateriaal plaats op of nabij de spoorlijn te Gouda-Alphen aan de Rijn binnen de gemeente Waddinxveen. De locatieaanduiding van het plaatsgevonden bombardement kunnen aan de hand van een van de (primaire) bronnen worden bevestigd.

Datum	Bron	Type vliegtuig	Bommenlast	Beschrijving bronnenmateriaal
20 januari 1945	TNA, AIR 37/717, 26/192 en 27/1709	Spitfire IX	4 x 250 lbs brisant-bommen	Elf Spitfires hebben tussen 9.25 en 11.45 uur een kruising van een spoorweg en een gewone weg in kaartvierkant qD.8785 gebombardeerd met 4 x 250 lbs brisantbommen. Directe treffers zijn niet waargenomen, twee MET [Mechanized Enemy Transport] zijn

Datum	Bron	Type vliegtuig	Bommenlast	Beschrijving bronnenmateriaal
				beschadigd. De overige niet-afgeworpen bommen zijn terug naar de basis gebracht. Het is onduidelijk hoeveel bommen elk vliegtuig met zich mee droeg.
17 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/2078	Spitfire XVI	4 x 500 lbs en 8 x 250 lbs brisant-bommen	Vier Spitfire XVI's uitgerust met elk 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen hebben tussen 11.25 en 12.55 uur de spoorbrug te Boskoop in kaartvierkant qD.880896 aangevallen. Alle bommen vielen op de oostelijke zijde en de spoordijk was zwaar gehavend.
	TNA, AIR 24/647 en 27/2078	Spitfire XVI	4 x 500 lbs en 8 x 250 lbs brisant-bommen	Na de aanval op Boskoop werden de vier Spitfires herbewapend met waarschijnlijk dezelfde bommenlast (1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen). De vliegtuigen stegen om 14.15 uur op en drie hiervan vielen de brug (geen spoorbrug) tussen Gouda en Boskoop in kaartvierkant qD.880876 aan vanaf 4.000 feet. Eén cluster viel 10 yards ten noorden van de brug. Het overgebleven vliegtuig viel de spoorlijn de qD.880837 aan. Alle bommen kwamen op ten westen van de brug op het spoor neer.
18 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/2078	Spitfire XVI	8 x 250 lbs (11 seconden vertraging) brisant-bommen	Vier Spitfire XVI's elk uitgerust met 2 x 250 lbs (11 seconden vertraging) bommen vielen om 10.55 uur de brug over de spoorweg Leiden-Gouda in kaartvierkant qD.880847 aan. De aanval werd vanuit het zuiden naar het noorden vanaf een hoogte van 3.000 tot 0 feet uitgevoerd. Eén cluster bommen scoorden direct hits aan de zijde van de brug, één cluster op de spoordijk aan de voet van de brug, één cluster was near miss en één op 20 yards ten oosten van de brug.
22 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/2080	Spitfire XVI	8 x 250 lbs G.P. (zonder vertraging) brisant-bommen	Vier Spitfire XVI's elk uitgerust met 2 x 250 lbs G.P. (zonder vertraging) bommen vielen om 9.36 uur de brug over de spoorweg in kaartvierkant qD.882846 aan. De bommen werden in oostelijke naar westelijke richting van 8.000 tot 2.000 feet afgeworpen. Vier bommen vielen zeer dicht bij het noordelijke einde van de brug, waardoor de weg beschadigd werd en vier vielen op het spoor ten oosten van de brug.
23 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/2078, HUU 377-378	Spitfire XVI	4 x 500 lbs en 8 x 250 lbs (11 seconden vertraging) brisant-bommen	Vier Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs (11 seconden vertraging) bommen vielen om 11.10 uur de brug over de spoorweg in kaartvierkant qD.8884 aan. De bommen werden in zuidwestelijke naar noordoostelijke richting van 8.000 tot 1.000 feet afgeworpen. Eén cluster bommen viel ten noorden van de brug op de weg, twee clusters op de spoorweg ten oosten van de brug en één cluster op de spoorbank ten westen van de brug.

Datum	Bron	Type vliegtuig	Bommenlast	Beschrijving bronnenmateriaal
 <i>Op vrijdag 23 maart 1945 gebombardeerde spoorlijn Gouda - Alphen aan den Rijn, ten zuiden van het emplacement Boskoop. In de spoordijk zit een bomkrater en de spoorsta- ven staan recht omhoog. Foto van 11 april 1945. Ing. J.A. Bonthuis</i>				
25 maart 1945	TNA, AIR 24/647 en 27/920	Spitfire IX	3 x 500 lbs en 8 x 250 lbs (fused 0.025 secs delay in nose and 11 secs. in tail) brisant-bommen	Vier Spitfire IX's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen (fused 0.025 secs. delay in nose and 11 secs. in tail) vielen om 15.30 uur de Gouda-Alphen spoorweg in kaartvierkant qD.882885 (net ten zuiden van Boskoop) aan vanuit 5.000 tot 2.000 feet. Alle bommen waren near misses die dicht nabij de spoorlijn neerkwamen, afgezien van één 1 x 500 lbs bom welke niet los liet en uiteindelijk in zee werd afgeworpen.

Tabel 4: Overzicht bombardementen op de spoorlijn te Gouda-Alphen aan de Rijn.

5.2 LUCHTFOTOANALYSE

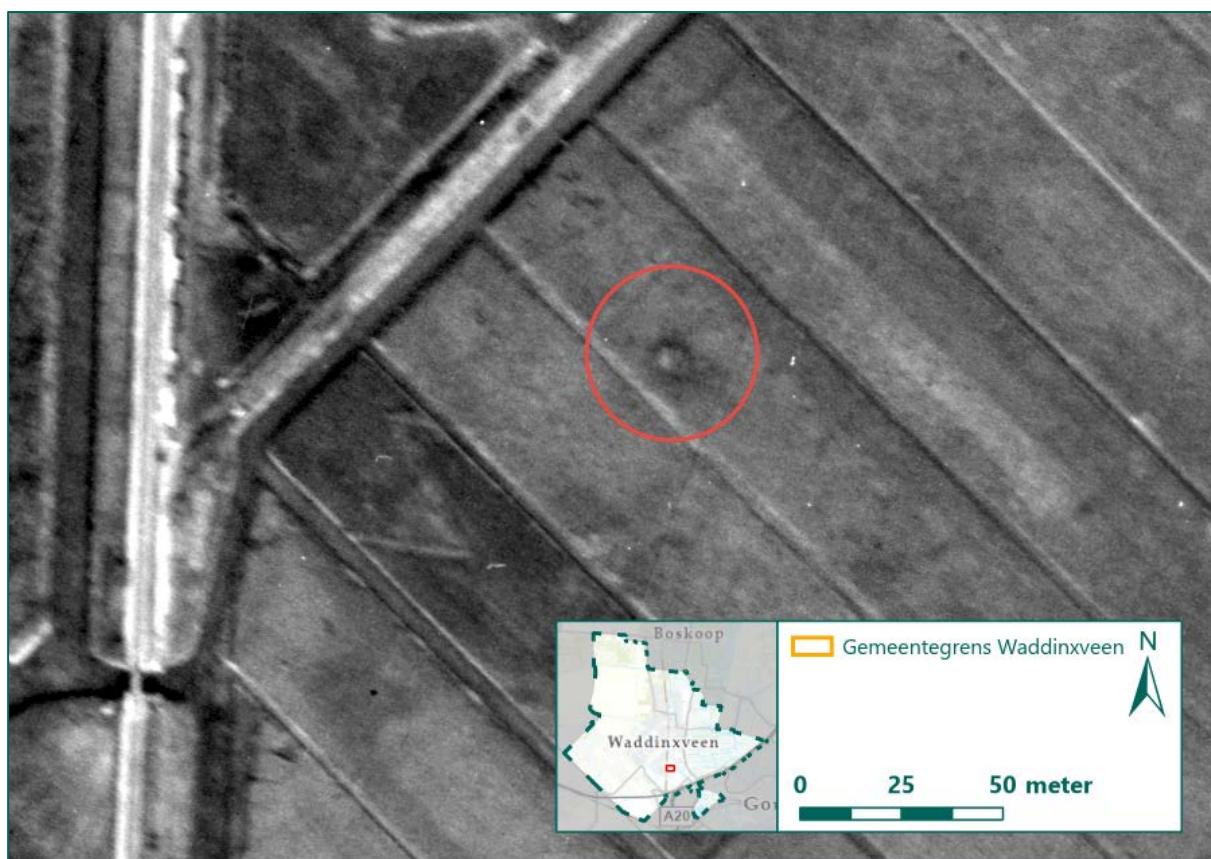
Aanvullend op de meldingen van bombardementen op de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn zijn luchtfoto's geanalyseerd om de exacte locaties van de bombardementen langs het spoor vast te stellen. Op meerdere luchtfoto's zijn de sporen van bombardementen goed zichtbaar. In onderstaande paragrafen worden luchtfoto's van verschillende data geanalyseerd op de aanwezigheid van oorlogsschade en kraters veroorzaakt door bombardementen.

5.2.1 Analyse luchtfoto 2 maart 1945

Er is één luchtfoto van 2 maart 1944 geanalyseerd. Deze is geraadpleegd om na te gaan waar precies het bombardement van 20 januari 1944 heeft plaatsgevonden. Op deze luchtfoto is een verstoring waargenomen binnen kaartvierkant qD.8885, in plaats van qD.8785 zoals is aangegeven in de ORB. Aangezien hierin wel wordt gesproken over een kruising van een weg en een spoorlijn, wordt verwacht dat een foutief kaartvierkant is opgeschreven. In de directe omgeving van het kruispunt is op de luchtfoto van 2 maart 1945 één krater waar te nemen. De locatie van de luchtfoto is in Figuur 19 weergegeven. In Figuur 20 is de luchtfoto met hierop de krater ten oosten van de kruising zichtbaar.



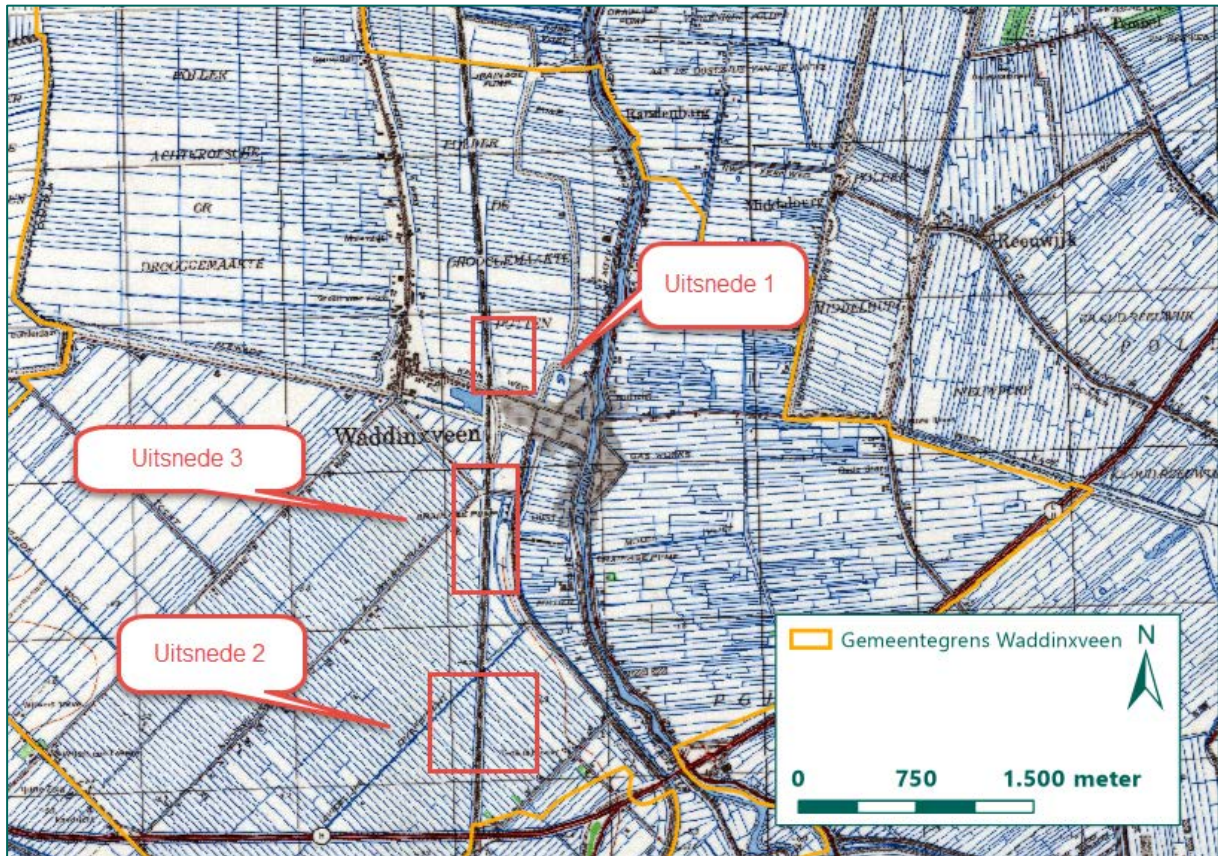
Figuur 19: Weergave van locatie Uitsnede 1 van de luchtfoto d.d. 2 maart 1945 (Bron ondergrond: Kadaster).



Figuur 20: Uitsnede 1, d.d. 2 maart 1945 met hierop de krater ten oosten van de spoorwegkruising aangegeven (Bron luchtfoto: NCAP).

5.2.2 Analyse luchtfoto's 11 april 1945

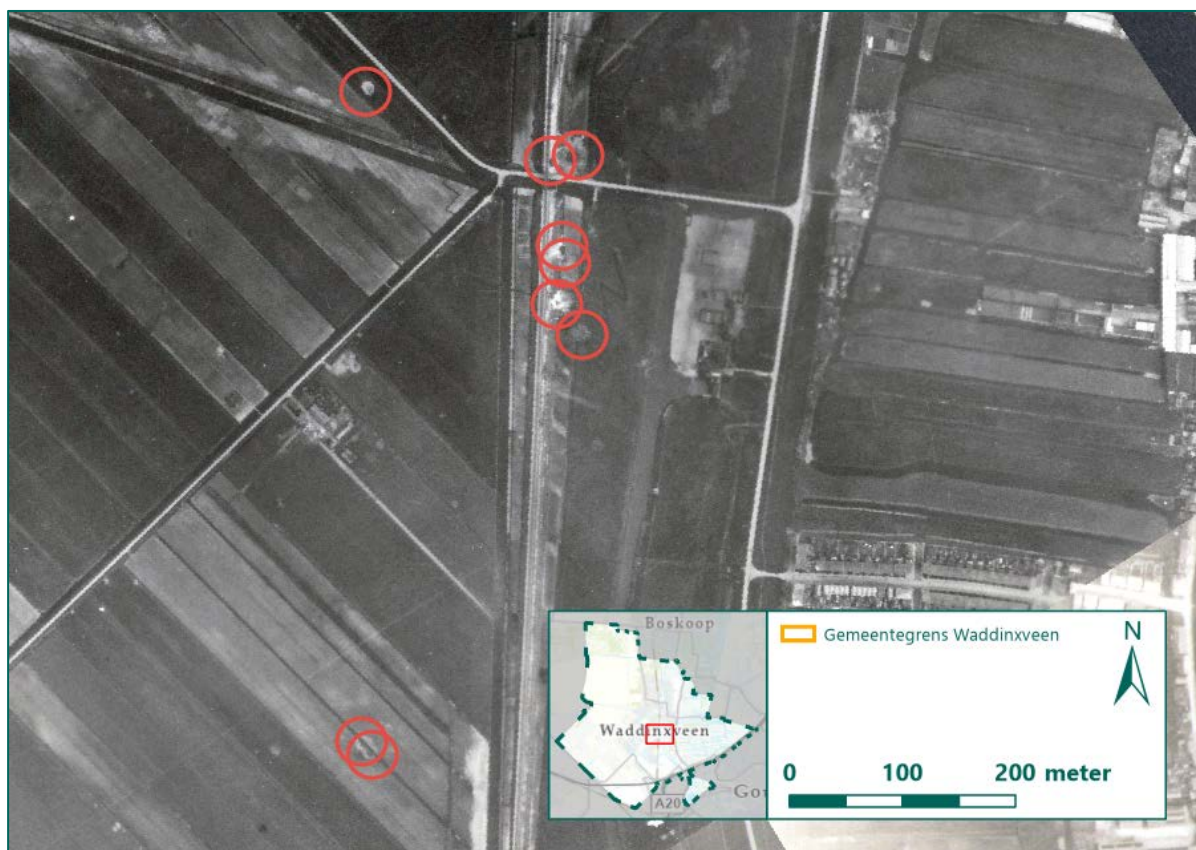
Er zijn verschillende luchtfoto's van 11 april 1945 geanalyseerd, in Figuur 21 is een overzicht van de uitsneden weergegeven. Tussen 17 maart en 25 maart 1945 hebben zes verschillende bombardementen ter plaatse van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn plaatsgevonden, echter zijn er geen luchtfoto's tussen deze bombardementen beschikbaar gebleken. In de uitsneden zijn de kraters weergegeven die naar aanleiding van deze bombardementen waargenomen kunnen worden.



Figuur 21: Weergave van uitsnede van de luchtfoto's d.d. 11 april 1945 (Bron ondergrond: Kadaster).



Figuur 22: Uitsnede 1, d.d. 11 april 1945 met hierop kraters ter plaatse van en ten oosten van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn aangegeven (Bron: Wageningen UR).



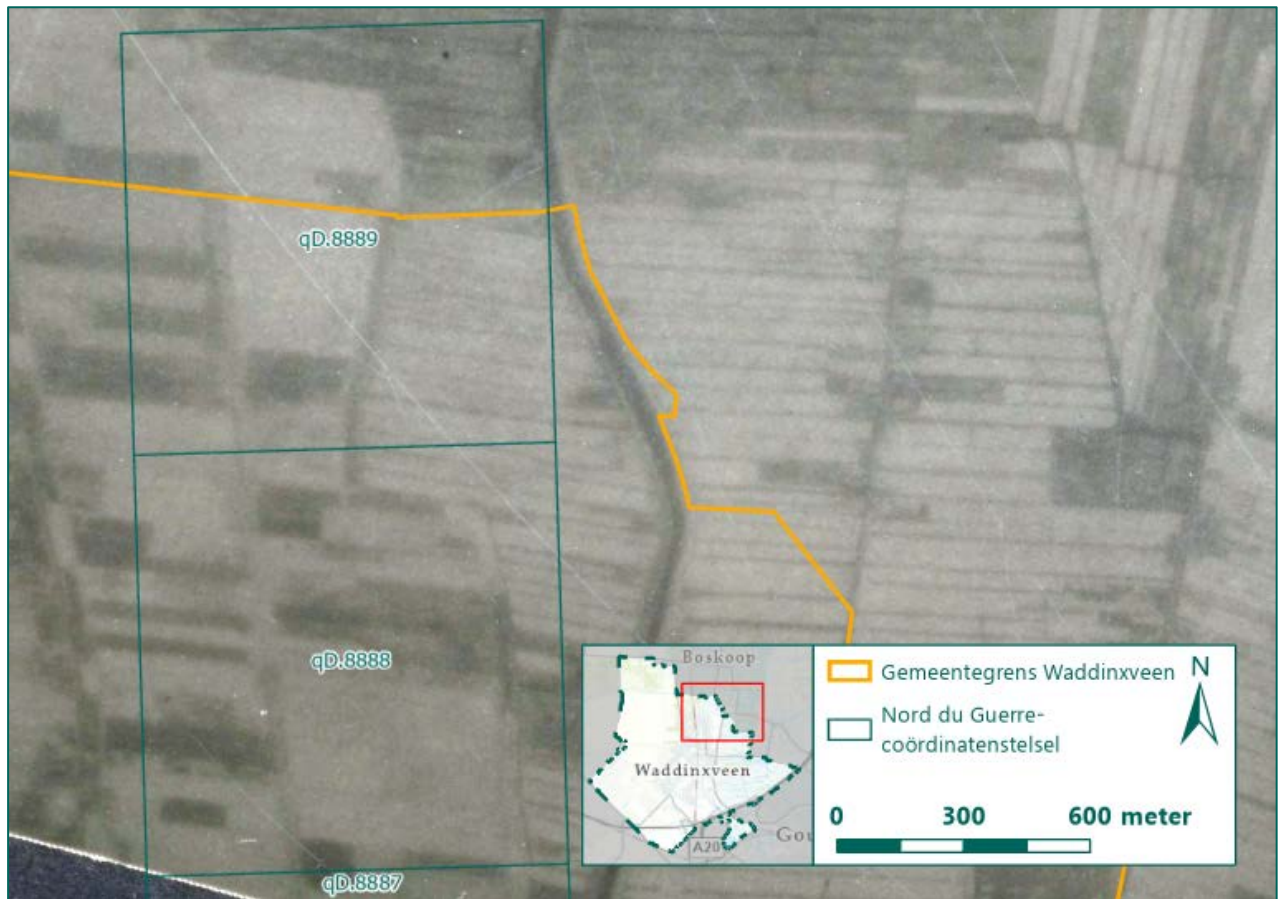
Figuur 23: Uitsnede 2, d.d. 11 april 1945 met hierop kraters ter plaatse van en ten westen van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn aangegeven (Bron: Wageningen UR).



Figuur 24: Uitsnede 3, d.d. 11 april 1945 met hierop kraters ter westen en ten oosten van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn aangegeven. Met paars is de waargenomen krater uit paragraaf 5.2.1 weergegeven (Bron: Wageningen UR).

5.2.3 Analyse luchtfoto's 16 april 1945

Op 17 en 25 maart 1945 hebben twee bombardementen plaatsgevonden binnen de kaartvierkanten qD.8888 en qD.8889. Aangezien de luchtfoto's van 11 april 1945 deze kaartvierkanten niet dekken, is getracht om een andere luchtfoto van deze locaties van hoge kwaliteit te raadplegen. Deze is echter niet beschikbaar gebleken. De enige luchtfoto na deze bombardementen die de twee kaartvierkanten omvat, is genomen op 16 april 1945. Deze luchtfoto is echter van grote hoogte genomen, waardoor het detailniveau rond de spoorlijn laag is. Hierdoor is het niet mogelijk gebleken om na te gaan waar exact de bombardementen van 17 en 25 maart 1945 hebben plaatsgevonden. Ter voorbeeld zijn de twee kaartvierkanten in Figuur 25 weergegeven.



Figuur 25: Uitsnede van luchtfoto d.d. 16 april 1945 met hierop de kaartvierkanten qD.8888 en qD.8889 (Bron: Wageningen UR).

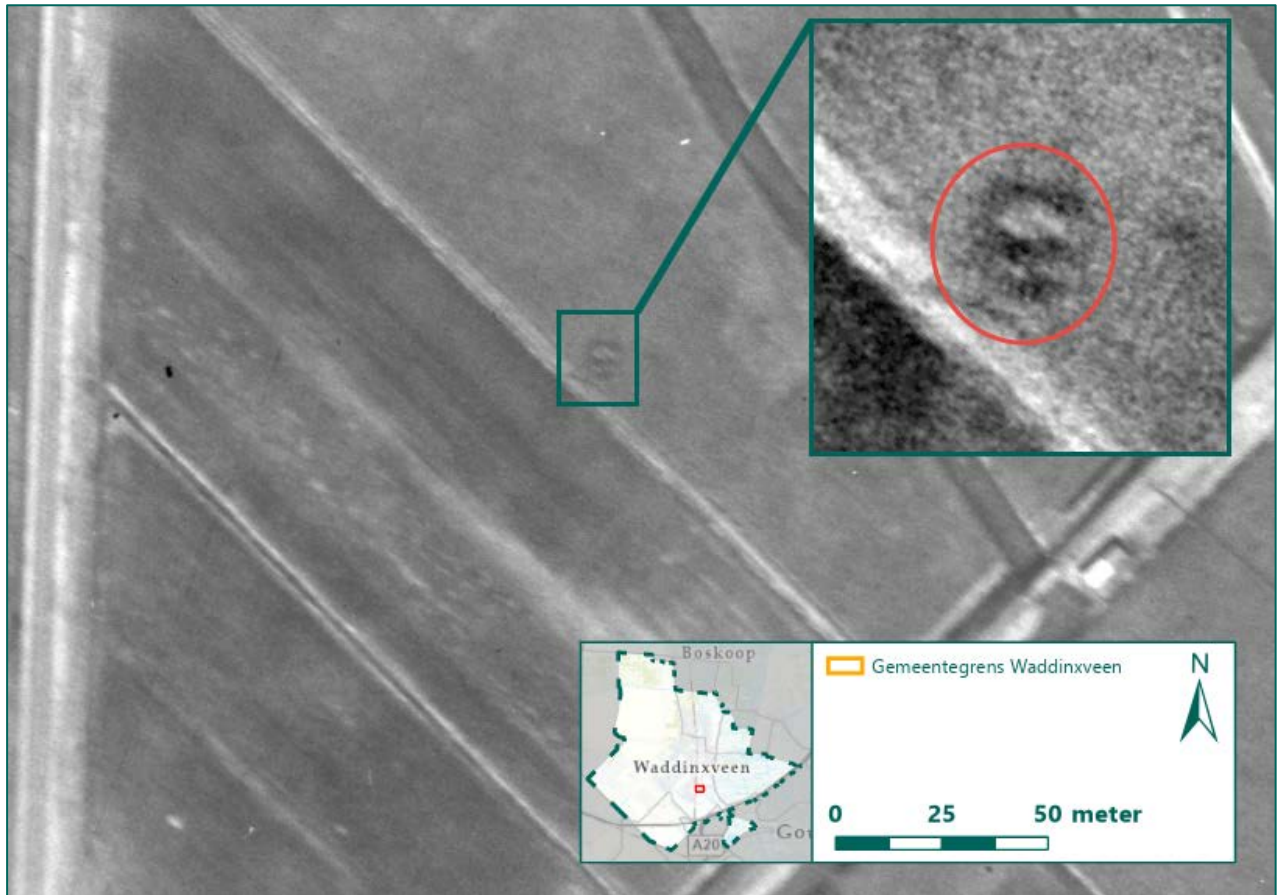
5.2.4 Analyse verstoring 2 maart 1945 en 11 april 1945

Op een luchtfoto van 11 april 1945 is een verstoring waargenomen kort ten westen van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn ter plaatse van Waddinxveen. Aangezien de kwaliteit van deze luchtfoto niet hoog is, was het niet mogelijk om met zekerheid te stellen of deze verstoring een krater betrof, zie Figuur 26. De omgeving is tussen 17 maart en 25 maart 1945 wel meermaals gebombardeerd.



Figuur 26: Luchtfoto d.d. 11 april 1945 met een uitsnede van de waargenomen verstoring ten westen van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn (Bron: Wageningen UR).

Naar aanleiding van de waargenomen verstoring is een luchtfoto van voor de bombardementen besteld om na te gaan of deze verstoring hierop ook al zichtbaar was. De luchtfoto van 2 maart 1945 is van lage kwaliteit, echter is hierop ook een verstoring waar te nemen op dezelfde locatie als de luchtfoto van 11 april 1945. Aangezien voor 17 maart 1945 geen bombardementen in deze omgeving hebben plaatsgevonden, wordt geconcludeerd dat de verstoring niet is ontstaan naar aanleiding van het inslaan en detoneren van afwerpmunitie. Er is geen directe indicatie dat deze verstoring door oorlogshandelingen is ontstaan.



Figuur 27: Luchtfoto d.d. 2 maart 1945 met een uitsnede van de waargenomen verstoring ten westen van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn (Bron: Wageningen UR).

5.2.5 Conclusie luchtfotoanalyse

Er is gepoogd om bij verschillende luchtfoto-instanties luchtfoto's te bestellen van kort na elk bombardement op de spoorlijn van Gouda-Alphen aan de Rijn. Bij de luchtfoto-instanties zijn niet van kort na elk bombardement luchtfoto's beschikbaar gebleken. Er kan om deze reden niet worden geverifieerd welke kraters exact afkomstig zijn van bepaalde bombardementen. Verder dient te worden opgemerkt dat spoorlijnen snel werden hersteld door de Duitse autoriteiten, waardoor kraters en schade één tot enkele dagen later mogelijk al niet meer zichtbaar zijn.

Ter indicatie van de intensiteit van de bombardementen op en nabij de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn binnen de gemeente Waddinxveen zijn de op luchtfoto's waargenomen kraters in Figuur 28 weergegeven. Zichtbaar is dat de kraters geconcentreerd zijn rondom de spoorlijn. Hierbij dient vermeld te worden dat van een deel van de spoorlijn (de noordelijke twee kaartvierkanten) geen scherpe luchtfoto's beschikbaar zijn van na 25 maart 1945. Op 17 en 25 maart hebben in dit gebied echter wel twee bombardementen plaatsgevonden.

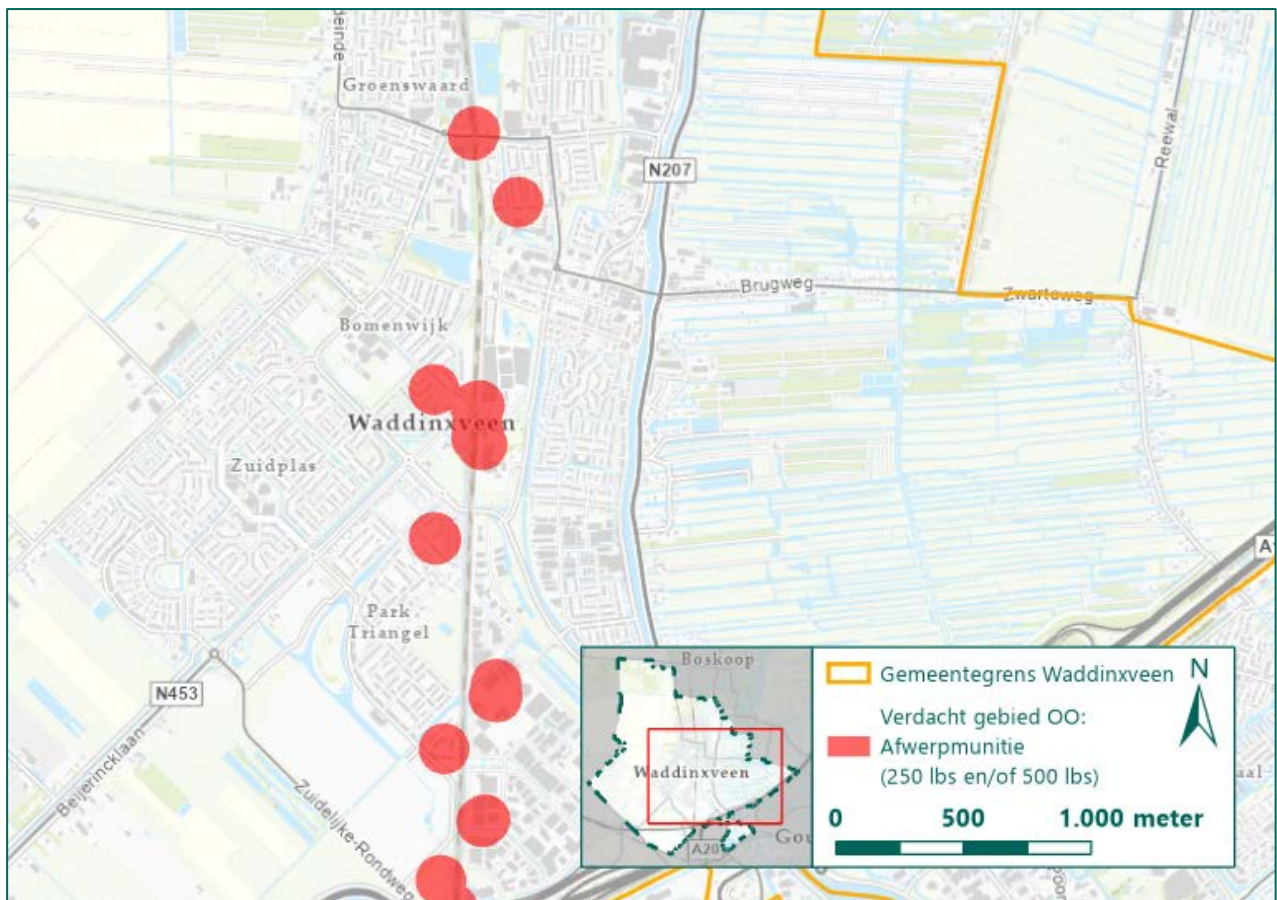
5.3 CONCLUSIE LUCHTAANVALLEN OP DE SPOORLIJN GOUDA-ALPHEN AAN DE RIJN

Exact afbakenen per bombardement is niet mogelijk. Derhalve gekeken naar het geraadpleegde bronmateriaal. Hieruit de volgende conclusies getrokken: Ter plaatse van locaties waar bekend is dat bombardementen hebben plaatsgevonden wordt een Verdacht gebied OO afgebakend omdat er mogelijk nog OO aangetroffen kan worden. Op basis van bombardementsgegevens van de geallieerde luchtlegers kan worden gesteld dat ter plaatse van de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn afwerpmunitie van de kalibers 250 lbs en 500 lbs zijn ingezet. Een deel hiervan is in ieder geval uitgerust met ontstekers met 11 seconden vertraging, 0.025 seconden vertraging en geen vertraging. Van meerdere bombardementen is de specifieke ontsteker echter niet bekend. Derhalve wordt gesteld dat OO van afwerpmunitie van 250 lbs en/of 500 lbs kunnen worden aangetroffen binnen het Verdachte gebied OO. Om te bepalen waar deze blindgangers kunnen liggen in verhouding tot de waargenomen bomkraters is gebruik gemaakt van een recent onderzoek naar de effectiviteit van bombardementen die zijn uitgevoerd door Spitfire jachtbommenwerpers.¹⁴ In een *worst-case* scenario, waarbij mogelijk drie bommen zijn afgeworpen door

¹⁴ Sivoon, Richtlijn voor het opstellen van een deel Risico-Inventarisatie en Evaluatie Ontploffbare Oorlogsresten, 9 april 2021, Conceptversie 1.05, bijlage 3

één toestel, dient een straal te worden geprojecteerd van 87 meter rondom vastgestelde kraters. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met de horizontale verplaatsing van de vliegtuigbom in de bodem (maximaal 8 meter)¹⁵ en cartografische onnauwkeurigheid (5 meter). Rondom de vastgestelde krater wordt om deze redenen een op Verdacht gebied OO geprojecteerd van 100 meter.

Aangezien ter plaatse en dichtbij van de spoorlijn bomkraters zichtbaar zijn, dient ter plaatse van een deel van de spoorlijn een Verdacht gebied OO afgebakend te worden. In tegenstelling tot de rapportage uit 2012, wordt het Verdacht gebied OO niet geprojecteerd ter plaatse van de gehele spoorlijn, maar slechts ter plaatse van delen van de spoorlijn gelegen nabij de waargenomen kraters. In het onderstaande figuur zijn de Verdachte gebieden OO weergegeven. Het meest zuidelijke Verdacht gebied OO heeft overlap met de gebieden zoals afgebakend in paragraaf 4.4.



Figuur 29: Verdacht gebied OO naar aanleiding van bombardementen spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn (Bron ondergrond: ESRI).

Conclusie

Naar aanleiding van verschillende bombardementen op de spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn zijn diverse Verdachte gebieden OO afgebakend waarin mogelijk OO van afwerpmunitie van de kalibers 250 lbs en/of 500 lbs zijn achtergebleven.

¹⁵ Dit wijkt af van de ondergrondse verplaatsing zoals in 2012 werd gehanteerd. Na 2012 heeft onderzoek plaatsgevonden waarbij is vastgesteld dat de maximale horizontale ondergrondse verplaatsing bij een vliegtuigbom van het kaliber 500 lbs maximaal 8 meter (Zie hiervoor Sivoon, Richtlijn voor het opstellen van een deel Risico-Inventarisatie en Evaluatie Ontploffbare Oorlogsresten, 9 april 2021, Conceptversie 1.05, bijlage 5) betreft.

6 OVERIGE BOMBARDEMENTEN EN LUCHTAANVALLEN TE WADDINXVEEN

Uit de voorgaande hoofdstukken is gebleken dat er verschillende bombardementen op de spoorlijnen Gouda-Den Haag en Gouda-Alphen aan de Rijn binnen de huidige gemeente Waddinxveen hebben plaatsgevonden in de periode november 1944 t/m april 1945. Afgezien van deze bombardementen hebben er ook bombardementen en luchtaanvallen plaatsgevonden in andere delen van de gemeente Waddinxveen. Deze zijn in het voorliggend hoofdstuk geanalyseerd.

6.1 ANALYSE BOMBARDEMENTEN MEI 1940

Uit de literatuur, zie bijlage 2, is gebleken dat gedurende de meidagen van 1940 binnen de huidige gemeente Waddinxveen twee bombardementen hebben plaatsgevonden. Het betreft bombardementen door Duitse vliegtuigen. Deze zijn op 11 en 14 mei 1940 uitgevoerd. Hierbij is afgezien van de literatuur ook naar primair (internationaal) archiefmateriaal gezocht om meer over deze bombardementen te weten te komen. De Duitse militaire archieven zijn echter grotendeels verwoest tijdens de oorlog. Slechts ca. 2% van het archief van de Duitse luchtmacht (Luftwaffe) is bewaard gebleven. Er zijn derhalve geen Duitse meldingen van de bombardementen binnen de huidige gemeente Waddinxveen van mei 1940 teruggevonden in de Duitse archieven. De twee bombardementen worden in onderstaande paragrafen apart uiteengezet.

6.1.1 Duits bombardement Wilhelminakade, 11 mei 1940

Op 11 mei omstreeks 10.50 uur vond ter plaatse van de Zuidkade, tegenwoordig een deel van de Wilhelminakade een Duits bombardement plaats. Uit de literatuur is gebleken dat waarschijnlijk de Rijksbrug over de Gouwe getracht is aan te vallen. Tegenwoordig is dit de Coenecoopbrug. Uit een verslag van een ooggetuige wondende te Wilhelminakade 65c werd de aanval als volgt omschreven: "Wat is dat nou?", riep vader nog en hij rende de trap op naar boven, waar hij zand en een schop had staan. Een enorme klap! Vader is op de trap dodelijk getroffen. Moeder en ik werden geraakt door een omvallende buitenmuur. Een bom was onder het huis in het souterrain ontploft. M'n moeder is opgevangen in de gymnastiekzaal van de St. Jozefschool." Door het bombardement werden enkele woningen ten zuiden van de Rijksbrug vernield. Dit blijkt ook uit stukken uit het gemeentearchief van Waddinxveen. Hierin is aangegeven dat meerdere woningen volledig zijn vernield, zie Figuur 30.



Figuur 30: Schadekaart met hierop de vernielde woningen ten zuiden van de Rijksbrug te Waddinxveen in rood aangegeven (Bron: SMH, toegang 0205, inv. 3017).

In hetzelfde gemeentearchief is een melding opgenomen, waaruit de twijfel wordt uitgesproken of er één of twee bommen zijn neergekomen. In ieder geval zijn de panden te Wilhelminakade 65, 65a, 65b en 65c volledig verwoest. In totaal zijn drie mensen overleden naar aanleiding van het bombardement en zakte een deel van de kade in.

Naar aanleiding van het schrijven van den heer Minister van Staat - Commissaris der Koningin in Zuid-Holland d.d. 22 Mei 1940. A. No. 245/21 (6e afdeeling) heb ik de eer u mede te deelen, dat op Zaterdag 11 Mei 1940 , omstreeks 11 uur verschenen Duitsche vliegtuigen boven de Rijksbrug over de Gouwe in deze gemeente, klaarblijkelijk met het doel deze brug onklaar te maken. Op dit tijdstip werd een bom, enkele menschen beweren van twee bommen, uitgeworpen , welke terebht kwam achter de panden Wilhelminakade 65, 65 a. 65 b. en 65 c. Bedoelde huizen zijn behoorlijke burgerwoningen en werden in 1934 gebouwd. Ze werden bewoond door de gezinnen Slootjes, Jaspers, van der Kroeff en Mulder. Tengevolge van de explosie van de bom (bommen) werden deze vier huizen totaal vernield.

Figuur 31: Verslag van bombardement op 11 mei 1940 (Bron: SMH, toegang 0205, inv. 3017).

Naar aanleiding van dit bombardement is getracht om in de internationale archieven te achterhalen welk vliegtuig deze aanval heeft uitgevoerd en met welke bommenlast. Zoals in de inleiding van deze paragraaf al is aangegeven, is een zeer groot deel van het Duitse archief vernietigd. Hierdoor is het niet mogelijk gebleken om het exacte vliegtuig dat deze aanval uitvoerde te achterhalen, noch de bommenlast. Verder is getracht om een luchtfoto van kort na het bombardement te raadplegen, echter zijn deze niet aangetroffen. De eestvolgende luchtfoto van dit gebied van goede kwaliteit is echter meerdere jaren na het bombardement genomen. Gezien de tijdspanne wordt niet verwacht dat hierop nog kraters zichtbaar zijn. Hierdoor kan de exacte inslaglocatie van de bom of bommen niet worden achterhaald. Ook is niet bekend hoeveel bommen en welke kalibers zijn afgeworpen. Omdat niet zeker is dat er nog blindgangers zijn achtergebleven naar aanleiding van dit bombardement, wordt geen Verdacht gebied OO afgebakend.

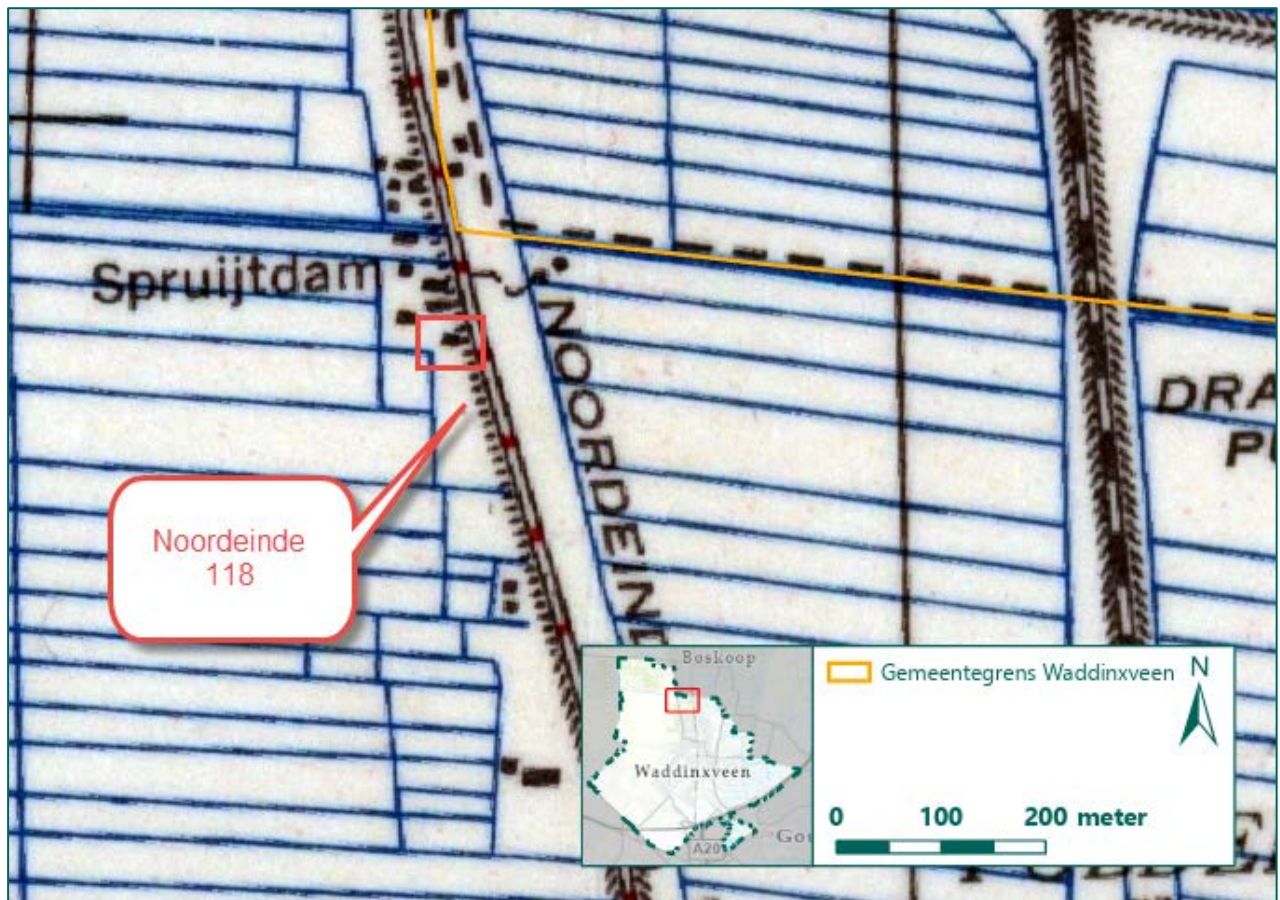
Conclusie

Naar aanleiding van het bombardement op 11 mei 1940 in de omgeving van de huidige Coenecoopbrug wordt geen Verdacht gebied OO afgebakend. De informatie omtrent dit bombardement is te summier, het is onbekend hoeveel bommen zijn afgeworpen en of er nog blindgangers zijn achtergebleven.

6.1.2 Duitse bomafworpen Noordeinde, 14 mei 1940

In het gemeentearchief van Waddinxveen is een melding opgenomen van een Duits bombardement op 14 mei 1940 om omstreeks 16.00 uur. In deze melding is aangegeven door de heer Van der Torren dat in de nabijheid van zijn woning aan het Noordeinde te Waddinxveen vier of vijf bommen in een weiland terecht zijn gekomen en dat deze diepe trechters veroorzaakten. Twee koeien, die in de nabijheid aan het grazen waren, werden gedood. Door de luchtdruk werden een aantal ruiten in de woning van Van der Torren vernield. Uit een andere bron uit het gemeentearchief blijkt dat ook nog een viertal arbeiderswoningen in de omgeving schade hebben opgelopen. De exacte adressen hiervan zijn niet gegeven. In het rapport van 2012 is achterhaald dat de woning Van der Torren gelegen was te Noordeinde 118. Vervolgens is getracht om in het internationale bronnenmateriaal te achterhalen welk vliegtuig dit bombardement heeft uitgevoerd, hoeveel bommen deze bij zich had en welke kalibers dat waren. Dit is echter niet aangetroffen. Daarbij is bij de luchtfoto-instanties geen luchtfoto van dit gebied kort na het bombardement aangetroffen.

De eerstvolgende luchtfoto van goede kwaliteit is meer dan drie jaar later genomen. Derhalve kunnen de exacte locaties van de ingeslagen bommen niet achterhaald worden, noch of hier nog blindgangers mogelijk zijn ingeslagen. Het is niet mogelijk om een Verdacht gebied OO af te bakenen.



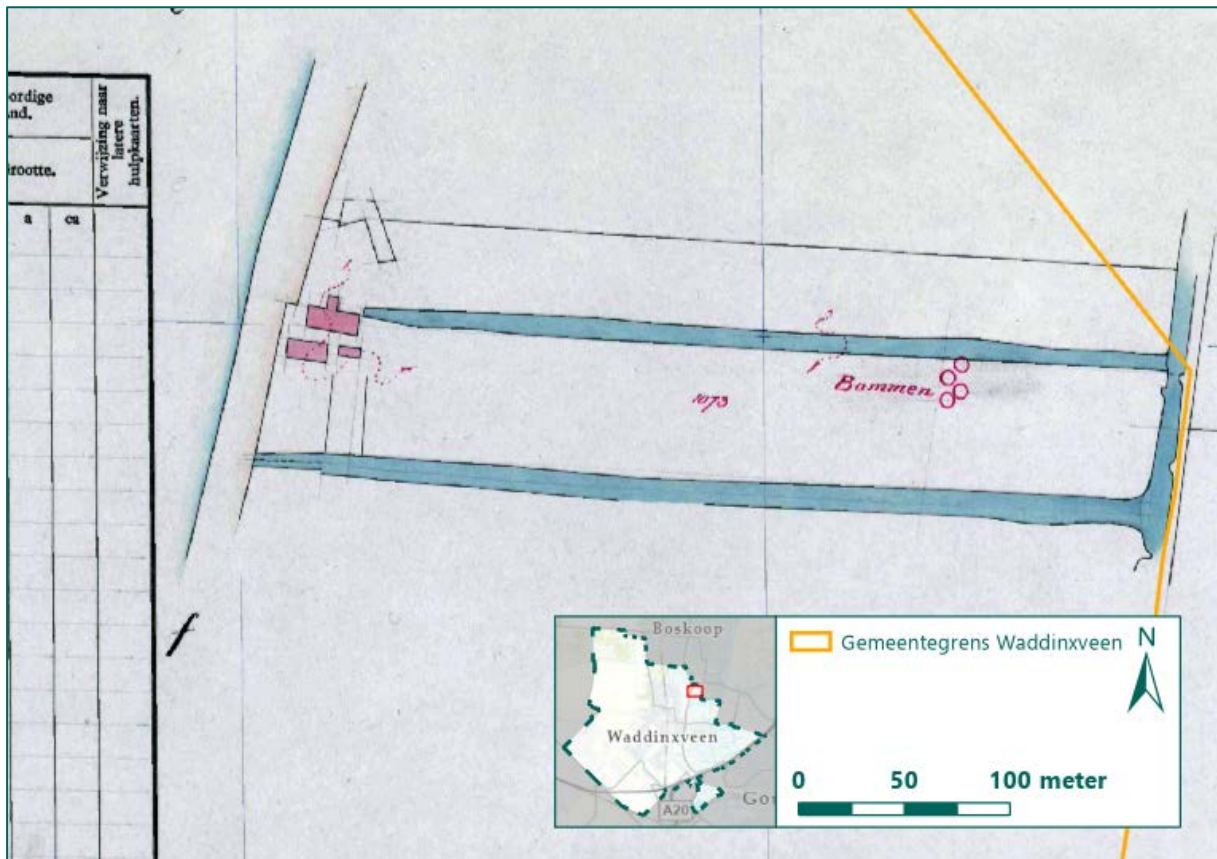
Figuur 32: Noordeinde 118 aangegeven op een geallieerde stafkaart (Bron ondergrond: Kadaster).

Conclusie

Naar aanleiding van de neergekomen bommen op 14 mei 1940 in de omgeving van Noordeinde 118 kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. De informatie omtrent dit bombardement is te summier.

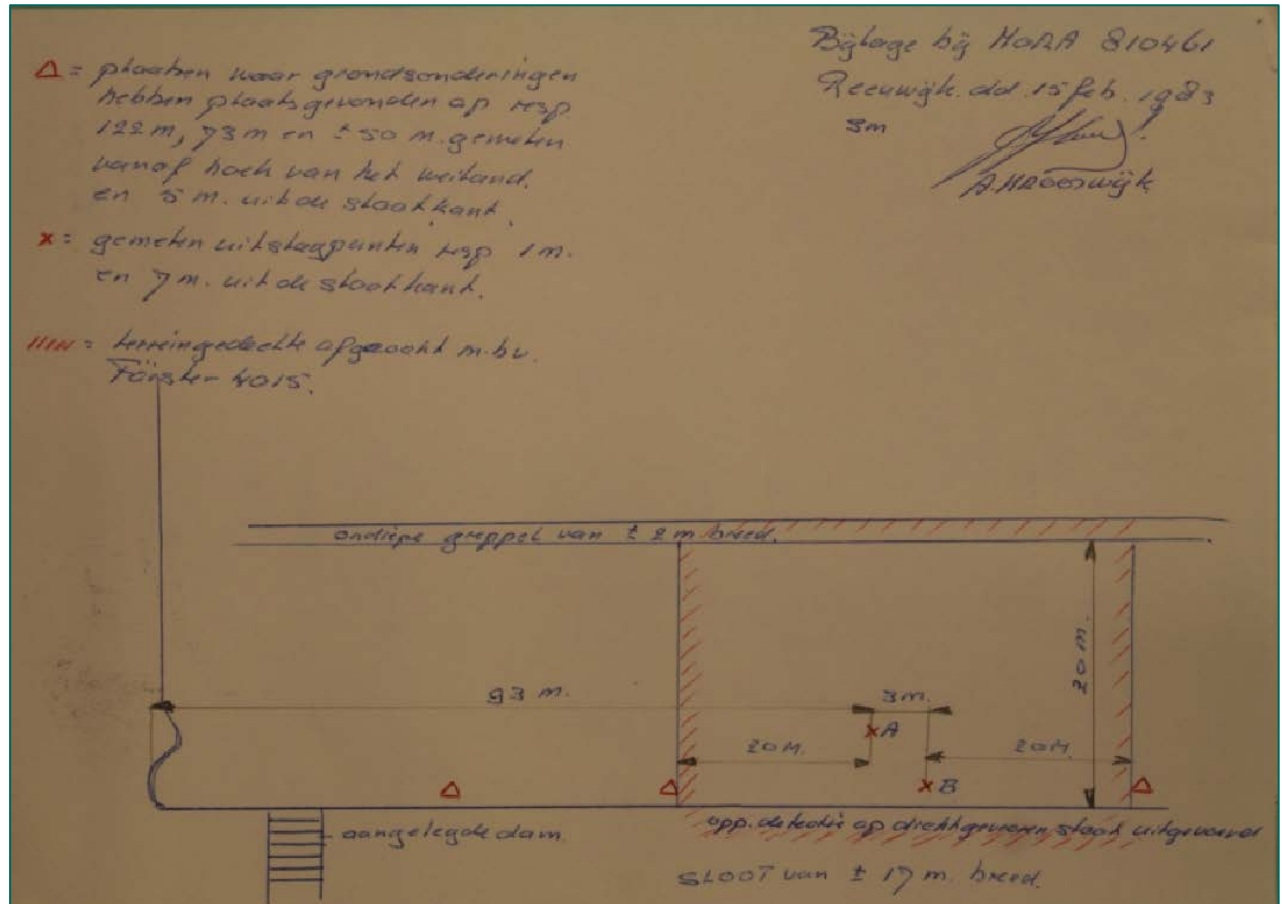
6.2 ANALYSE AANGETROFFEN BLINDGANGERS HENEGOUWERWEG, WADDINXVEEN, JULI 1943-1976

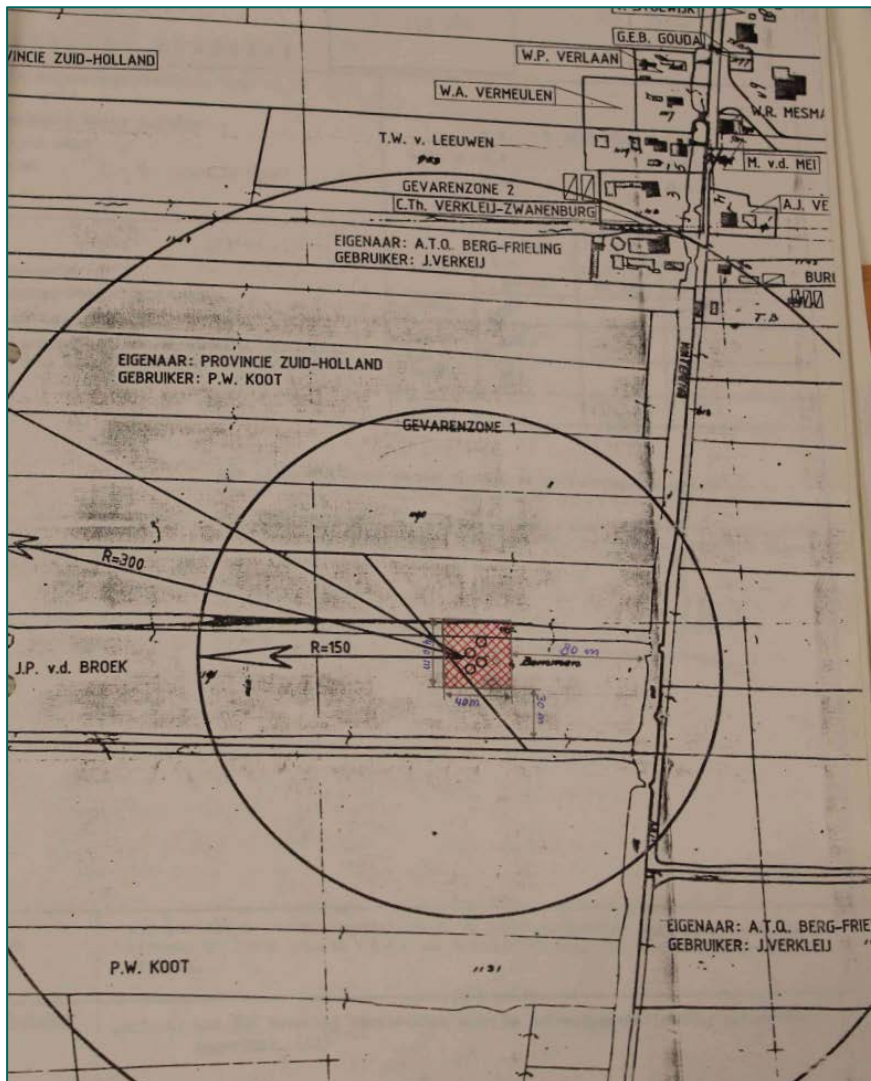
Uit een melding uit het Streekarchief Midden-Holland is gebleken dat in 1943 de aanwezigheid van vier bommen in een weiland aan de Henegouwerweg werd gemeld. Dit weiland lag in de toenmalige gemeente Reeuwijk, maar ligt tegenwoordig in de gemeente Waddinxveen. Bij deze melding is een tekening aangeleverd van de locatie van deze vier bommen, zie Figuur 33.



Figuur 33: Kaart opgesteld in juli 1943 met daarop aangegeven locaties waar blindgangers lagen (Bron: SMH, onbekend Toegangnummer).

Hoewel de locaties van de bommen duidelijk zijn aangegeven, zijn deze niet geruimd ten tijde van de oorlog. In 1972 is nogmaals een melding binnengekomen met het verzoek tot ruiming. Wederom is hier geen vervolg aan gegeven, totdat in 1980 een ambtenaar van de gemeente Reeuwijk de tekeningen aantrof. Hierop is een proces ingezet om de bommen te laten verwijderen. In 1982 is verzoek gedaan aan de eigenaar van het terrein om de grond in het voorjaar van 1983 niet te roeren. Hierna heeft de EOD in april 1983 een zoekactie uitgevoerd waarbij real-time passieve detectie met een Förster 4015 is uitgevoerd. In totaal is 650 vierkante meter gedetecteerd. Hierbij zijn meerdere significante objecten gemeten. In Figuur 34 wordt de locatie van de aangebrachte sonderingen in het perceel weergegevens. Verder is er dieptedetectie uitgevoerd met een Förster 4016.





Figuur 35: Gevarenczones en locatie van bommen aangegeven op een kaart uit het gemeentearchief Reeuwijk (Bron: GAR, toegang R098, inv. 655).

Bij de daadwerkelijke ontgraving zijn meerdere bommen aangetroffen en vervolgens gedemonteerd. Hierbij zijn vier Duitse 500 kg S.C. of S.D. scherfbommen zonder ontsteker, acht ELAZ 25B schokbuizen met overdrachtslading ontstekers, vier bomstaarten van de bovengenoemde bommen en twee of vier Duitse 50 kg C 50A fosforbrandbommen met ELAZ 25B schokbuizen aangetroffen. De onduidelijkheid over het aantal geruimde fosforbrandbommen is ontstaan door tegensprekend bronnenmateriaal. Zo werden in enkele kranten gerapporteerd over twee en in andere over vier brandbommen. Het munitieruimrapport is daarbij ook niet duidelijk over het precieze aantal geruimde brandbommen, aangezien geen algemeen overzicht van de geruimde munitie is opgenomen.

Twee jaar later in het voorjaar van 1985 hebben enkele verontruste burgers een brief naar de gemeente Reeuwijk en het Hoogheemraadschap Rijnlanden gestuurd dat zij vermoeden dat er nog vijf bommen konden liggen. Volgens deze personen wierpen in de nacht van het bombardement niet één, maar twee Duitse bommenwerpers hun bommenlast af. Dit tweede vliegtuig zou acht bommen hebben afgeworpen, waarvan er drie zijn gedetoneerd. De vliegroute is in Figuur 36 weergegeven. Aangezien er drie bommen zijn gedetoneerd, zouden in de gemeente Waddinxveen, Reeuwijk of Boskoop nog vijf blindgangers liggen. De exacte locatie van deze bommen is echter niet aangegeven.



Figuur 36: Vliegroute tweede Duitse bommenwerper volgens enkele burgers. De drie gedetoneerde bommen zijn met zwarte cirkels aangegeven (Bron: GAR, toegang R098, inv. 655).

Naar aanleiding van bovenstaande meldingen is in het bronnenmateriaal gezocht naar verdere informatie over de bombardementen. Aangezien de datum hiervan onbekend is en een groot deel van het archief van de Duitse Luftwaffe vernietigd is, is dit echter niet aangetroffen. Hierdoor kan niet geverifieerd worden hoeveel bommen ter plaatse van het onderzochte perceel afgeworpen zijn, noch of er hier nog meer kunnen liggen. Daarbij is ook niet bekend of het tweede bombardement daadwerkelijk heeft plaatsgevonden, wat de kalibers van de afgeworpen bommen was en waar dit bombardement plaats vond. Wel is een luchtfoto van het gebied geraadpleegd van 1 december 1943 om na te gaan of nog meer kraters waar te nemen zijn. Op deze luchtfoto is een pijl getekend nabij de locatie waar de blindgangers werden geruimd. Een verklaring voor deze ingetekende pijl is niet gegeven, het lijkt hier echter om een noordpijl te gaan die helpt bij het oriënteren van de locatie van de foto. Nabij de locatie waar de bommen naoorlogs werden geruimd zijn geen duidelijke verstoringen waarneembaar. Wel kunnen twee verstoringen worden waargenomen op 200 meter ten noorden van de locatie van de geruimde bommen. Het is echter niet duidelijk of het hier bomkraters betreft die betrekking hebben op het bombardement van juli 1943. Gesteld wordt derhalve dat de luchtfoto geen aanvullende informatie biedt.



Figuur 37: Luchtfoto d.d. 1 december 1943 waarop de locatie van de geruimde bommen is geduid (rood kader). Tevens zijn twee verstoringen ten noorden van deze locatie geduid (paars kader). Hiervan kan niet met zekerheid worden gesteld dat dit bomkraters betreffen (Bron luchtfoto: Kadaster).

Aangezien niet nagegaan kan worden of het tweede bombardement heeft plaatsgevonden en niet bekend is hoeveel bommen exact zijn afgeworpen bij de Henegouwerweg, kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. De informatie hieromtrent is te summier. Daarnaast zijn de reeds aangeduide blindgangers door de EOD geruimd. Er worden derhalve geen blindgangers meer verwacht in dit deel van de gemeente Waddinxveen.

Conclusie

Naar aanleiding van de aangetroffen blindgangers te Henegouwerweg kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. Het is onbekend of er een tweede bombardement heeft plaatsgevonden. Daarbij is ook onbekend hoeveel bommen ter plaatse van de Henegouwerweg daadwerkelijk zijn afgeworpen. Daarbij zijn binnen het gebied waarbinnen in ieder geval bommen gelegen waren er meerdere geruimd.

6.3 ANALYSE LUCHTAANVAL STATION WADDINXVEEN, 14 SEPTEMBER 1944

In de literatuur is een melding aangetroffen van luchtaanvallen op het station Waddinxveen. Het station zou op 14 september 1944 zijn beschoten, waardoor glasschade ontstond aan het stationsgebouw. Aanvullend zijn de ORB's van de geallieerde luchtleger geraadpleegd om vast te stellen welke toestellen deze aanvallen hebben uitgevoerd. Uit het raadplegen van de ORB's van Fighter Command, Second Tactical Air Force en de United States Army Air Force is gebleken dat diverse toestellen actief waren boven Nederlands grondgebied. Verschillende tactische verkenningen en *strafing*-aanvallen vonden plaats tijdens begeleiding van bommenwerpers richting Duitsland. In geen van de gevallen is echter een exact doelwit binnen of nabij Waddinxveen vermeld.

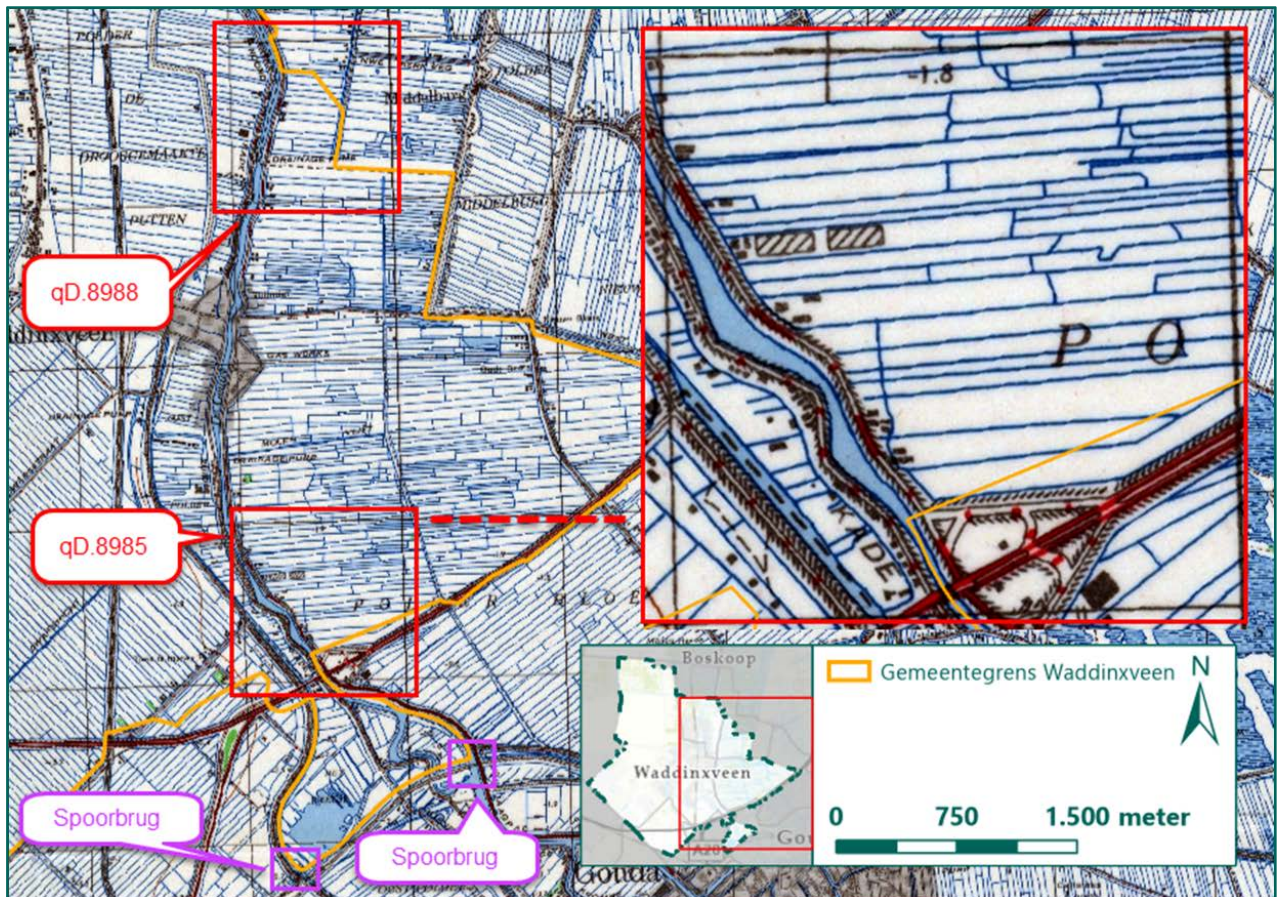
Omdat onduidelijk is welke toestellen de aanval op het station hebben uitgevoerd, is het ook onbekend de aanvallen met boordmitrailleurs (verschoten KKM) en/of boordkanonnen (verschoten 20 mm geschutmunitie). Verschoten KKM bevat in de regel geen springstof. Het risico dat uitgaat van verschoten KKM is derhalve nihil. Verschoten geschutmunitie kan wel tot een risico leiden. Omdat niet zeker is welk(e) toestel(len) de aanval hebben uitgevoerd, kan niet met zekerheid gesteld worden dat in feite geschutmunitie van het kaliber 20 mm is ingezet. In de geraadpleegde munitieruimingen door de EOD zijn tevens geen aanwijzingen aangetroffen van de ruiming van 20 mm granaten. Een exacte locatie van de plaatsgevonden aanval kan daarom niet worden vastgesteld. Derhalve is het tevens niet mogelijk om een Verdacht gebied OO af te bakenen nabij het station Waddinxveen.

Conclusie

Naar aanleiding van de luchtaanval op het station Waddinxveen is het niet mogelijk een Verdacht gebied OO af te bakenen naar aanleiding van de inzet van geschutmunitie. Het bronmateriaal is hiervoor te summier. Naar aanleiding van de mogelijke inzet van boordmitrailleurs (verschoten KKM) wordt geen Verdacht gebied OO afgebakend.

6.4 ANALYSE BOMBARDEMENT OP BRUG, 5 DECEMBER 1944

In de ORB's van 257 Squadron van de Second Tactical Airforce is een melding aangetroffen dat op 5 december 1944 acht Typhoon jachtbommenwerpers zijn uitgevlogen voor een aanval op de spoorweg te Dordrecht. In de bombardementsgegevens duiden de piloten aan dat deze brug niet is aangetroffen, en derhalve niet is gebombardeerd. Wel is melding aangetroffen van een aanval op een spoorbrug elders, hier werden 4 x 500 lbs bommen afgeworpen. In de ORB's op HQ-niveau wordt gesproken van de spoorbrug te qD.8988. Op kaartvierkant qD.8988 was echter geen spoorbrug gelegen (zie Figuur 38). In de ORB's op Squadron-niveau wordt gesproken van een aanval op een spoorbrug te qD.8985. Ook in dit kaartvierkant was geen spoorbrug gelegen, hier lag echter wel een brug geschikt voor motorvoertuigen. De dichtstbijzijnde spoorbruggen zijn gelegen op ongeveer 1 km ten zuiden van qD.8985. De genoemde kaartvierkanten liggen beide binnen de gemeente Waddinxveen.



Figuur 38: Geallieerde stafkaart met daarop aangegeven kaartvierkanten waar volgens HQ-niveau (qD.8988) en Squadron-niveau (qD.8985) aanvallen plaatsvonden op een spoorbrug. Enkel te qD.8985 was een brug gelegen. De spoorbruggen zijn tevens aangeduid. (Bron ondergrond: Kadaster).

Uit bovenstaande informatie kan niet met zekerheid worden vastgesteld welke brug exact is aangevallen. Aangenomen wordt dat de omgeving van qD.8988 niet is getroffen. Dit omdat hier geen bruggen waren gelegen. Aanvallen op de spoorbruggen grenzend aan de gemeente Gouda zijn reeds in Hoofdstuk 4 behandeld. Zekerheidshalve is een luchtfoto van de omgeving van de brug te qD.8985 geraadpleegd om vast te stellen of de bommen mogelijk hier terecht zijn gekomen. In Figuur 39 is een luchtfoto van 1 januari 1945 weergegeven.



Figuur 39: Luchtfoto d.d. 1 januari 1945 van de omgeving van de brug te qD.8985. Op de luchtfoto zijn geen verstoringen waargenomen die duiden op een bombardement. (Bron ondergrond: Kadaster).

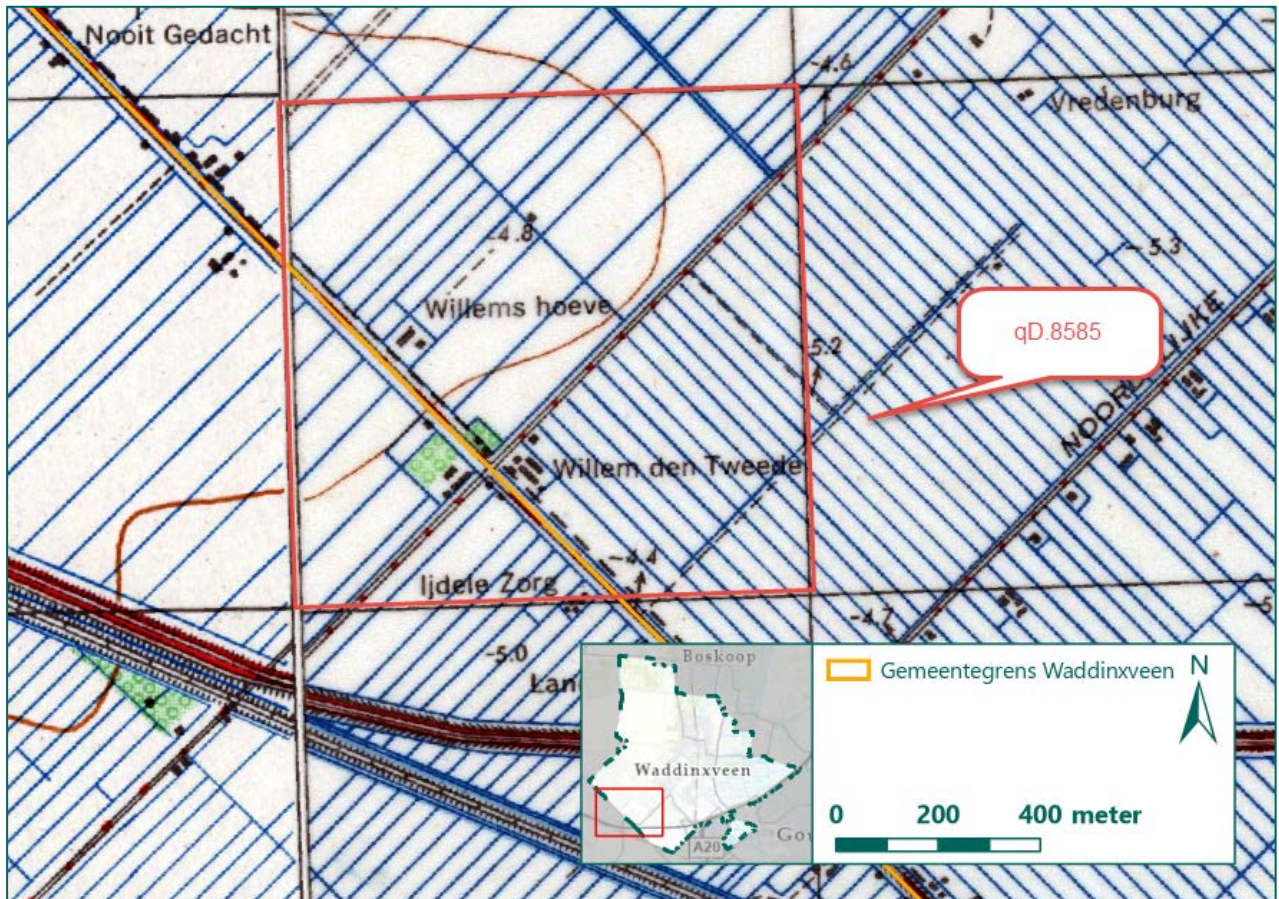
Op de bovenstaande luchtfoto zijn op- of nabij de brug geen verstoringen waarneembaar die mogelijk verband houden met een plaatsgevoonden bombardement. In het overig geraadpleegde bronmateriaal zijn tevens geen aanwijzingen aangetroffen dat bommen nabij dit dichtbebouwde stuk zijn terechtgekomen. Naar aanleiding van het plaatsgevoonden bombardement op 5 december 1944 wordt derhalve geen Verdacht gebied OO afgebakend ter plaatse van de brug te qD.8985.

Conclusie

Naar aanleiding van het bombardement op de 'spoorbrug' te qD.8985 wordt ter plaatse van het kaartvierkant qD.8985 geen Verdacht gebied OO afgebakend. Er zijn geen aanwijzingen aangetroffen dat hier daadwerkelijk bommen zijn neergekomen.

6.5 ANALYSE LUCHTAANVAL QD.8585, 10 FEBRUARI 1945

In de ORB's van 332 Squadron van de Second Tactical Airforce is een melding aangetroffen dat deze dag elf Spitfire jachtbommenwerpers zijn uitgevlogen voor gewapende verkenningen in de omgeving van Utrecht-Apeldoorn. Tijdens deze verkenning is één Duitse stafauto aangevallen in het kaartvierkant qD.8585. Het voertuig is aangegeven als vernietigd. Deze aanval betrof een *strafing*, wat inhoudt dat het doel met boordgeschut is aangevallen. Het is onbekend hoeveel vliegtuigen hierbij hebben geholpen. Spitfires waren uitgerust met .50 cal M2 machinegeweren en/of 20 mm boordkanonnen. Binnen kaartvierkanten waren drie wegen gelegen, de Bredeweg, de Plasweg en de Noordelijke Dwarsweg. Uit het bronnenmateriaal is echter niet op te maken op welke van deze twee wegen de stafauto zich bevond tijdens de aanval. Daarbij bieden luchtfoto's binnen dit kaartvierkant geen aanvulling, aangezien inslagen door beschietingen met boordgeschut geen tot nagenoeg geen zichtbare kraters veroorzaken die waargenomen kunnen worden. Hierdoor is het niet mogelijk om een Verdacht gebied OO af te bakenen naar aanleiding van deze luchtaanval. De exacte locatie van de stafauto ten tijde van de aanval is onbekend.



Figuur 40: Geallieerde stafkaart met hierop het kaartvierkant qD.8585 aangegeven (Bron: Kadaster).

Conclusie

Naar aanleiding van de luchtaanval op een stafauto in kaartvierkant qD.8585 op 10 februari 1945 kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. De locatie van de luchtaanval is niet bekend.

6.6 ANALYSE LUCHTAANVAL QD.8585, 28 FEBRUARI 1945

Uit de bombardementsgegevens van 602 Squadron Fighter Command is gebleken dat op 28 februari 1945 een luchtaanval heeft plaatsgevonden ten westen van Gouda. Vier Spitfire XVI jachtbommenwerpers vielen om 12.20 uur allereerst het Haagsche Bosch met per vliegtuig twee 250 lbs *airburst* bommen aan. Vervolgens werd een verkenning uitgevoerd ter plaatse van Gouda en omgeving. In het kaartvierkant qD.8585 werd een vrachtwagen met voorraden waargenomen en aangevallen met boordwapens door twee vliegtuigen, zie het figuur in paragraaf 6.5. Spitfire XVI jachtbommenwerpers waren uitgerust met .50 cal M2 machinegeweren en/of 20 mm boordkanonnen. Vier keer werd de vrachtwagen beschoten waarna deze stopte en rokend werd achtergelaten. De exacte locatie van deze luchtaanval is echter niet duidelijk op te maken uit de ORB. De vrachtwagen reed waarschijnlijk op de Bredeweg, de Plasweg of de Noordelijke Dwarsweg aangezien dit de enige wegen waren binnen dit betreffende kaartvierkant. Luchtfoto's van deze locatie kunnen echter geen aanvulling bieden om de beschoten locatie te achterhalen, aangezien inslagen van boordgeschut geen tot nagenoeg geen zichtbare kraters veroorzaken die waargenomen kunnen worden. Derhalve is het niet mogelijk om een Verdacht gebied OO af te bakenen, de exacte locatie van de luchtaanval is niet bekend.

Conclusie

Naar aanleiding van de luchtaanval op een vrachtauto in kaartvierkant qD.8585 op 28 februari 1945 kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. De locatie van de luchtaanval is niet bekend.

6.7 ANALYSE BOMBARDEMENT QD.8486, 24 MAART 1945

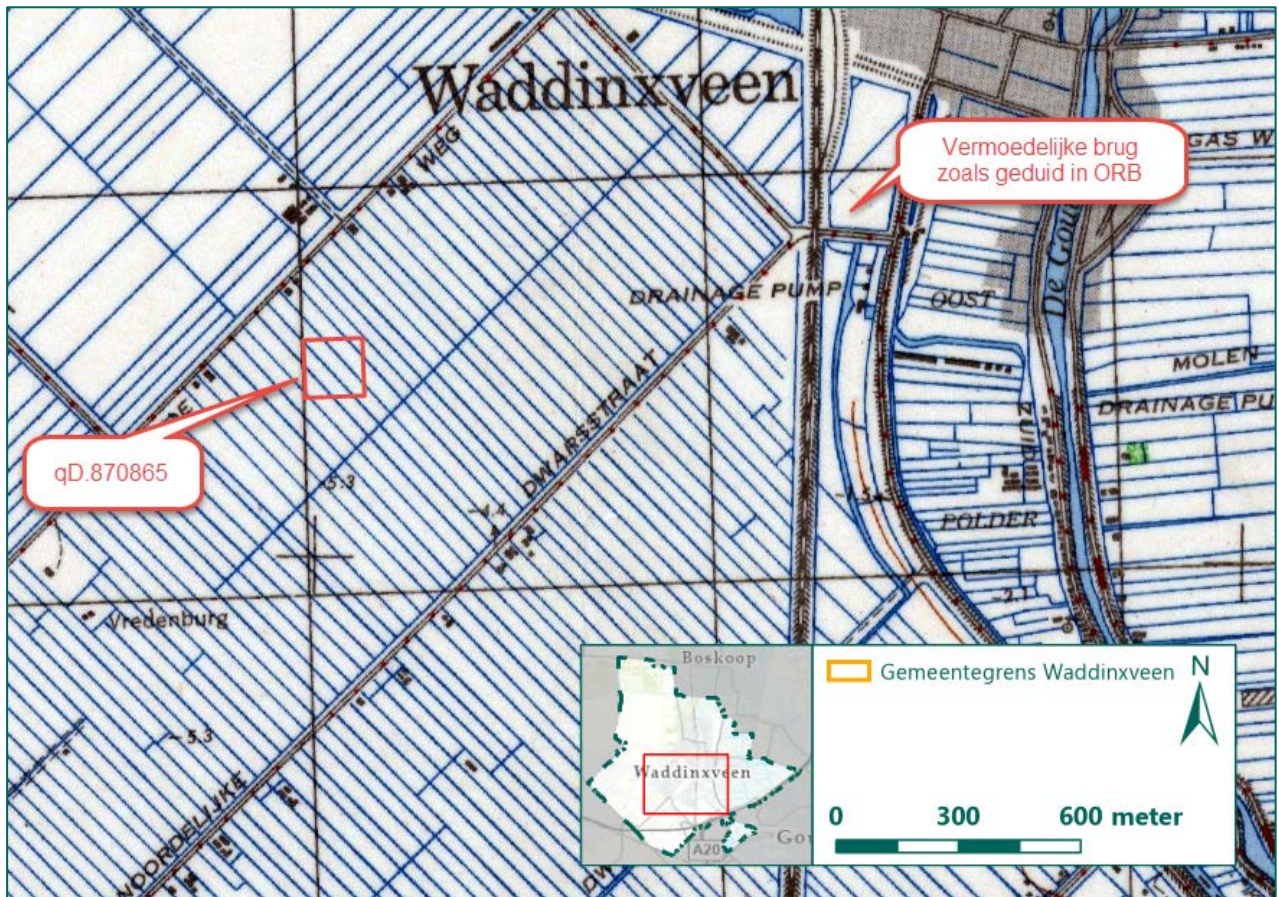
In de ORB's van 303 Squadron Fighter Command is gemeld dat vier Spitfire IX jachtbommenwerpers om 11.55 uur zijn uitgevlogen om de spoorweg Gouda-Den Haag aan te vallen. De vliegtuigen waren uitgerust met één 500 lbs brisantbom per vliegtuig. De spoorweg in het kaartvierkant qD.8486 is aangevallen vanaf een hoogte van 8.000 tot 3.000 feet vanuit het westen naar het oosten. Eén bom heeft de spoorlijn direct geraakt, de overige drie kwamen hier dichtbij neer. Het is echter onbekend of de spoorweg daadwerkelijk is aangevallen of dat per abuis een normale doorgaande weg is gebombardeerd. Binnen het kaartvierkant qD.8486 is namelijk geen spoorlijn gesitueerd. Deze is op een kilometer zuidelijker in het kaartvierkant qD.8485 gelegen en buiten de gemeentegrenzen van Waddinxveen. Aangezien niet bekend is of deze spoorlijn of de doorgaande weg is gebombardeerd, is ter controle een luchtfoto van de weg geraadpleegd. Deze luchtfoto is op 11 april 1945 genomen. Binnen het kaartvierkant qD.8486 zijn echter geen verstoringen waargenomen die kunnen duiden op een bombardement. Derhalve is het niet mogelijk gebleken om een Verdacht gebied OO af te bakenen. De informatie omtrent dit bombardement is te summier.

Conclusie

Naar aanleiding van het bombardement in kaartvierkant qD.8486 op 24 maart 1945 kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. De informatie omtrent dit bombardement is te summier.

6.8 ANALYSE LUCHTAANVAL QD.870865, 30 MAART 1945

In de ORB's van 602 Squadron van de Fighter Command is een melding aangetroffen dat op 30 maart 1945 vier Spitfire jachtbommenwerpers zijn uitgevlogen voor aanvallen op de spoorweg Utrecht-Portengen. Vanwege zware bewolking kon deze spoorweg niet worden gebombardeerd. De bommenlast werd derhalve op een kruispunt te kaartvierkant qD.945895 afgeworpen. Dit kaartvierkant is gelegen op ruim 3 km afstand van de gemeente Waddinxveen. In de ORB's meldden de piloten wel dat een aanval is uitgevoerd op een halftrupsvoertuig binnen het kaartvierkant qD.870865 (dat wel gelegen is binnen de gemeente Waddinxveen), ten westen van de brug. Hoewel niet gespecificeerd wordt wat voor aanval er werd uitgevoerd, wordt aangenomen dat de boordwapens bij deze aanval zijn ingezet. De bommenlast was immers elders afgeworpen. Tevens wordt in de ORB vermeld dat 'Many strikes and smoke' werden waargenomen tijdens de aanval. Onderstaand zijn de relevante locaties zoals vermeld in de ORB aangegeven op een geallieerde stafkaart.



Figuur 41: Locatieaanduidingen zoals vermeld in de ORB (Bron ondergrond: Kadaster).

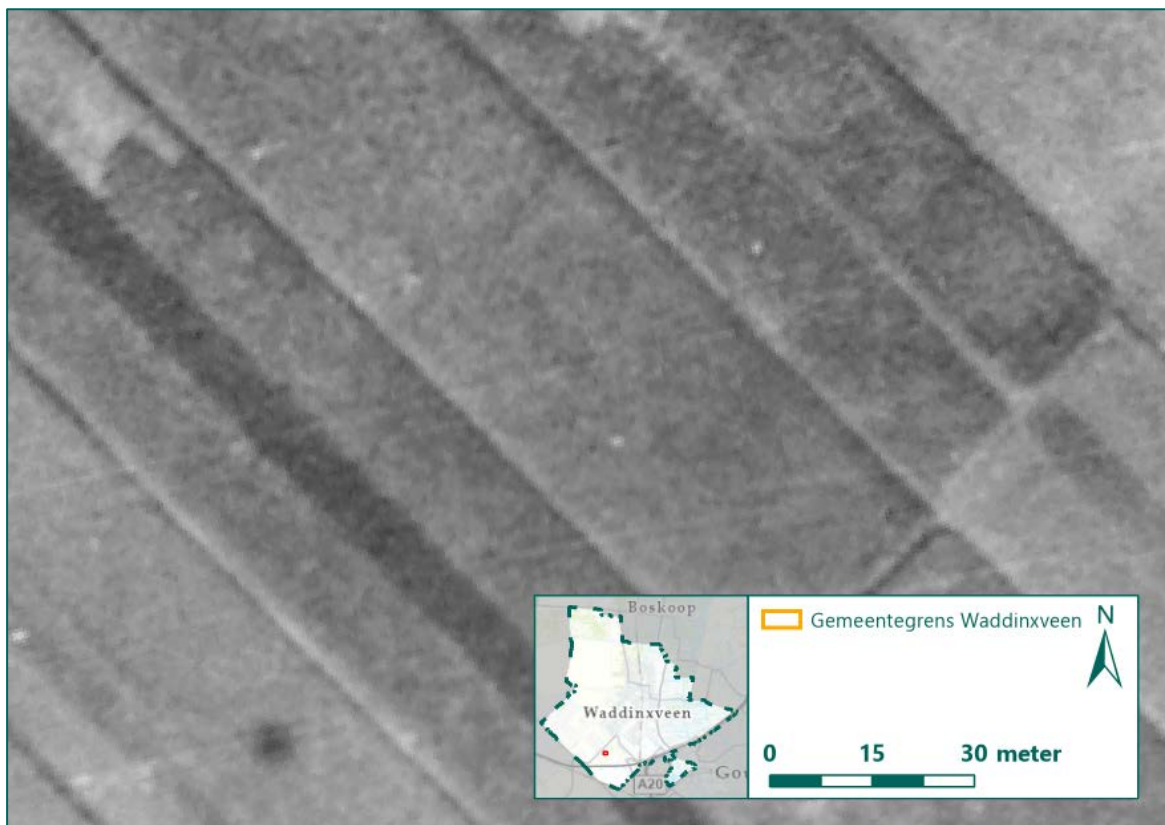
Zoals vermeld wordt aangenomen dat de aanval met boordwapens (*strafing*) werd uitgevoerd. Het is onbekend hoeveel vliegtuigen hierbij hebben geholpen. Spitfires waren uitgerust met .50 cal M2 machinegeweren en/of 20 mm boordkanonnen. Binnen het in de ORB vermeldde kaartvierkant was geen weg gelegen. Het is echter mogelijk dat het rupsvoertuig zich buiten de wegen om verplaatste. De exacte locatie van het voertuig ten tijde van de aanval is echter onbekend. Uit het bronnenmateriaal is niet op te maken waar het voertuig zich bevond tijdens de aanval. Daarbij bieden luchtfoto's binnen dit kaartvierkant geen aanvulling, aangezien inslagen door beschietingen met boordgeschut geen tot nagenoeg geen zichtbare kraters veroorzaken die waargenomen kunnen worden. Hierdoor is het niet mogelijk om een Verdacht gebied OO af te bakenen naar aanleiding van deze luchtaanval.

Conclusie

Naar aanleiding van de luchtaanval op een halftrupsvoertuig in kaartvierkant qD. 870865 op 30 maart 1945 kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. De locatie van de luchtaanval is niet bekend.

6.9 WAARGENOMEN KRATER

Aanvullend op de bombardementen vermeld in bovengenoemde paragrafen en hoofdstukken kan op luchtfoto's één krater worden waargenomen die niet direct aan de plaatsgevonden oorlogshandelingen kan worden verbonden. Het betreft een krater in een weiland die op een luchtfoto van 11 april 1945 kan worden waargenomen. Op deze locatie is op 11 oktober 1944 nog geen versterking waarneembaar. Het gebied waar de krater is waargenomen is in onderstaande figuren geduid.



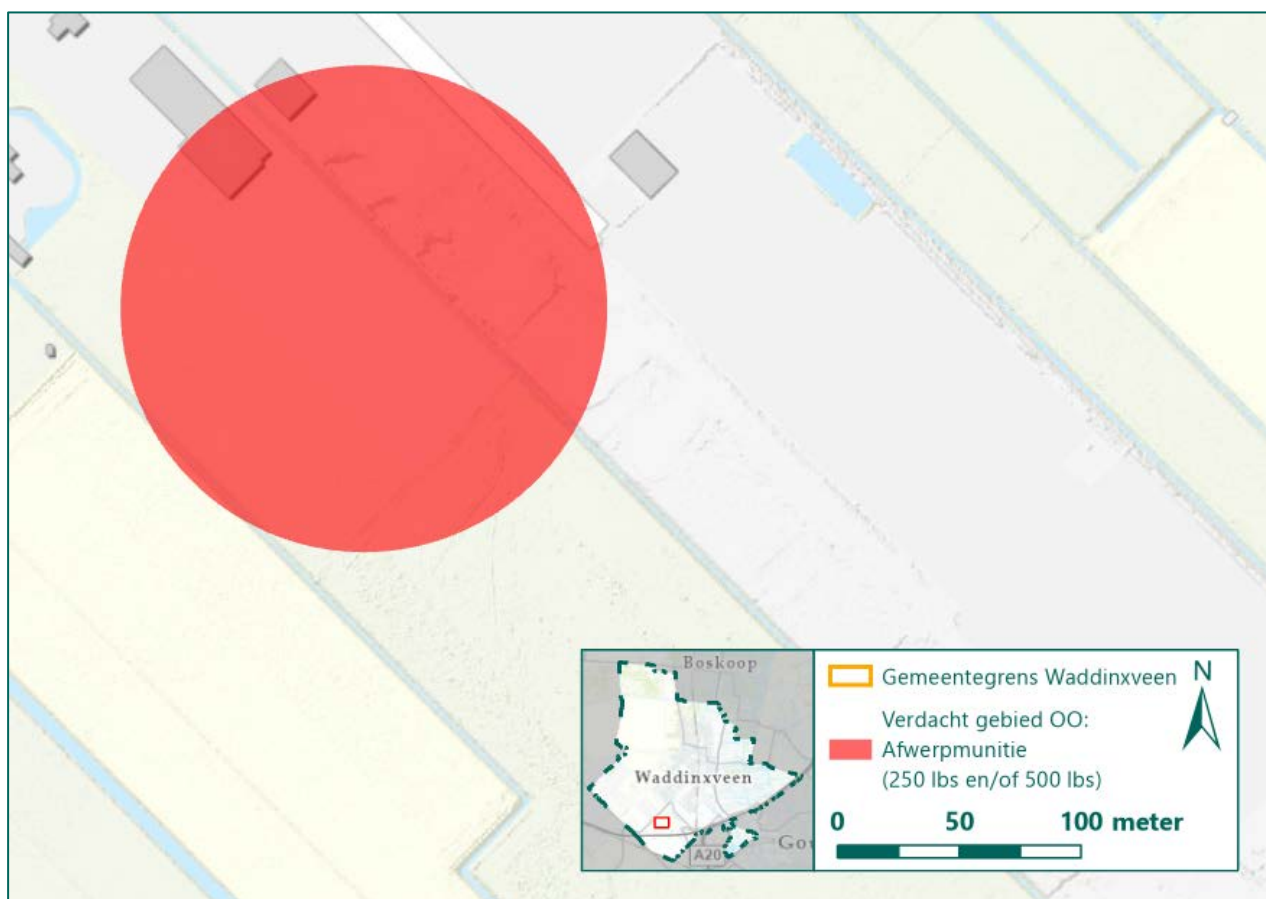
Figuur 42: Luchtfoto d.d. 11 oktober 1944 waarop nog geen verstoringen in het landschap zichtbaar zijn (Bron luchtfoto: Kadaster).



Figuur 43: Luchtfoto d.d. 11 april 1945 waarop een verstoringen in het landschap waarneembaar is (Bron luchtfoto: Wageningen UR).

Vanwege de grote hoeveelheid bombardementen te Waddinxveen gedurende de maanden november 1944 – april 1945, kan niet worden uitgesloten dat deze verstoring is ontstaan naar aanleiding van een bombardement. Zoals reeds in de hoofdstukken 4 en 5 is aangeduid, werden de bombardementen in Waddinxveen gedurende deze maanden uitgevoerd door jachtbommenwerpers voorzien van één, twee of drie bommen. Aan de hand van deze enkele krater kan niet worden vastgesteld of er één, twee of drie bommen waren afgeworpen bij het bombardement dat tot deze krater leidde. Om deze reden wordt van *worst-case* scenario uitgegaan: de afworp van drie bommen door één toestel.

Om te bepalen waar deze blindgangers kunnen liggen in verhouding tot de waargenomen bomkraters is gebruik gemaakt van een recent onderzoek naar de effectiviteit van bombardementen die zijn uitgevoerd door Spitfire jachtbommenwerpers.¹⁶ Hieruit is gebleken een straal van 87 meter rondom vastgestelde kraters dient te worden geprojecteerd. Daarnaast dient rekening gehouden te worden met de horizontale verplaatsing van de vliegtuigbom in de bodem (maximaal 8 meter) en cartografische onnauwkeurigheid (5 meter). Rondom de vastgestelde krater wordt om deze redenen een op Verdacht gebied OO geprojecteerd van 100 meter. Uit hoofdstukken 4 en 5 is gebleken dat binnen Waddinxveen bommen van de kalibers 250 lbs en/of 500 lbs zijn ingezet. Derhalve wordt gesteld dat binnen het Verdachte gebied OO naar aanleiding van deze waargenomen bomkrater mogelijk OO van de kalibers 250 lbs en/of 500 lbs kunnen worden aangetroffen.



Figuur 44: Verdacht gebied OO naar aanleiding van een op luchtfoto waargenomen bomkrater (Bron: ESRI).

Conclusie

Naar aanleiding van een waargenomen krater wordt een Verdacht gebied OO afgebakend waarbinnen mogelijk OO van afwerpmunitie van de kalibers 250 lbs en/of 500 lbs kunnen worden aangetroffen.

¹⁶ Sivoon, Richtlijn voor het opstellen van een deel Risico-Inventarisatie en Evaluatie Ontploffbare Oorlogsresten, 9 april 2021, Conceptversie 1.05, bijlage 3

7 OVERIGE OORLOGSHANDELINGEN

Uit de inventarisatie van het bronnenmateriaal is gebleken dat verschillende oorlogshandelingen hebben plaatsgevonden binnen de gemeente Waddinxveen. De oorlogshandelingen die in hoofdstuk 3 als relevant zijn aangemerkt, worden in dit hoofdstuk nader geanalyseerd. Op basis van deze analyse is vastgesteld of sprake is van een Verdacht gebied OO.

7.1 ANALYSE NEERGESTORT VLIEGTUIG, 11 MEI 1940

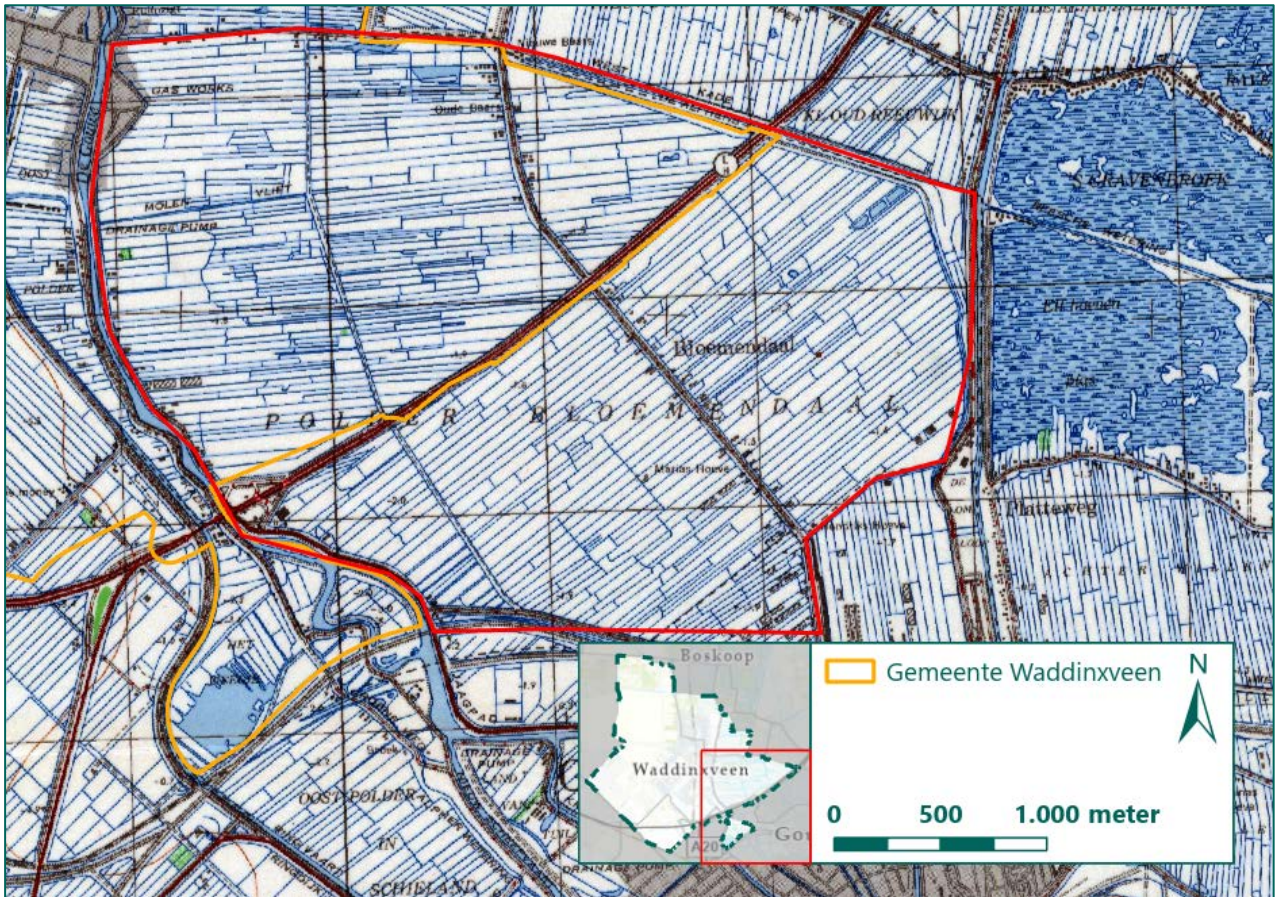
Gedurende de eerste dagen van de Tweede Wereldoorlog op Nederlands grondgebied, waren op diverse locaties Nederlandse vliegtuigen actief. Nederlandse vliegtuigen werden ingezet om de Duitse opmars te verhinderen/vertragen. Boven Waddinxveen werd een Nederlands vliegtuig, een Fokker T.V jachtkruiser-bommenwerper, uit de lucht geschoten door enkele Duitse *Messerschmitt*-jachtbommenwerpers. Na de beschieting verloor het Nederlandse vliegtuig hoogte. Drie van de vijf inzittende wisten het toestel door middel van een parachute te verlaten. De twee overige inzittende overleefden de crash niet.



Figuur 45: Foto van een Nederlandse Fokker T.V jachtkruiser-bommenwerper (Bron: REASeuro-database).

Het toestel kwam terecht in de Bloemendaalsepolder. Volgens de geraadpleegde literatuur lag de Fokker tussen de Henegouwerweg en de Bloemendaalseweg. In de literatuur is tevens een verhaal opgenomen van een van de omwonenden, hij spreekt over het wrak van de Fokker: 'Vooral 's winters kon je het toestel nog goed zien; het staartstuk stak boven de grond uit. Je kon er zo in kijken. Je zag een rek met sleutels en gereedschap. 'k Heb er na de oorlog nog eens een mitrailleur en geweren uit gehaald en naar de politie gebracht'. Uit deze passage blijkt dat het Nederlandse vliegtuig geruime tijd in de polder heeft gelegen.

In Figuur 46 is de Bloemendaalsepolder met rood geduid. Duidelijk is dat de polder groot van omvang is. Aan de hand van het geraadpleegde bronmateriaal is niet op te maken waar het toestel exact is neergekomen. Het bronmateriaal wijst op het neerkomen van het toestel binnen de gemeentegrens van Waddinxveen.



Figuur 46: Locatieaanduiding van de Bloemendaalsepolder, waar op 11 mei 1940 een Nederlands vliegtuig neerstortte (Bron: Kadaster).

Om vast te stellen waar het toestel heeft gelegen, en waar mogelijk tot de dag van vandaag OO afkomstig van dit toestel kunnen worden aangetroffen, zijn luchtfoto's van de Bloemendaalsepolder geraadpleegd. Op geen van de luchtfoto's kunnen sporen van het vliegtuig worden herkend. Gezien de omvang van deze polder is het niet mogelijk gebleken om een exact Verdacht gebied OO af te bakenen.

Conclusie

Naar aanleiding van de vliegtuigcrash op 11 mei 1940 kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. De exacte crashlocatie kon niet worden achterhaald.

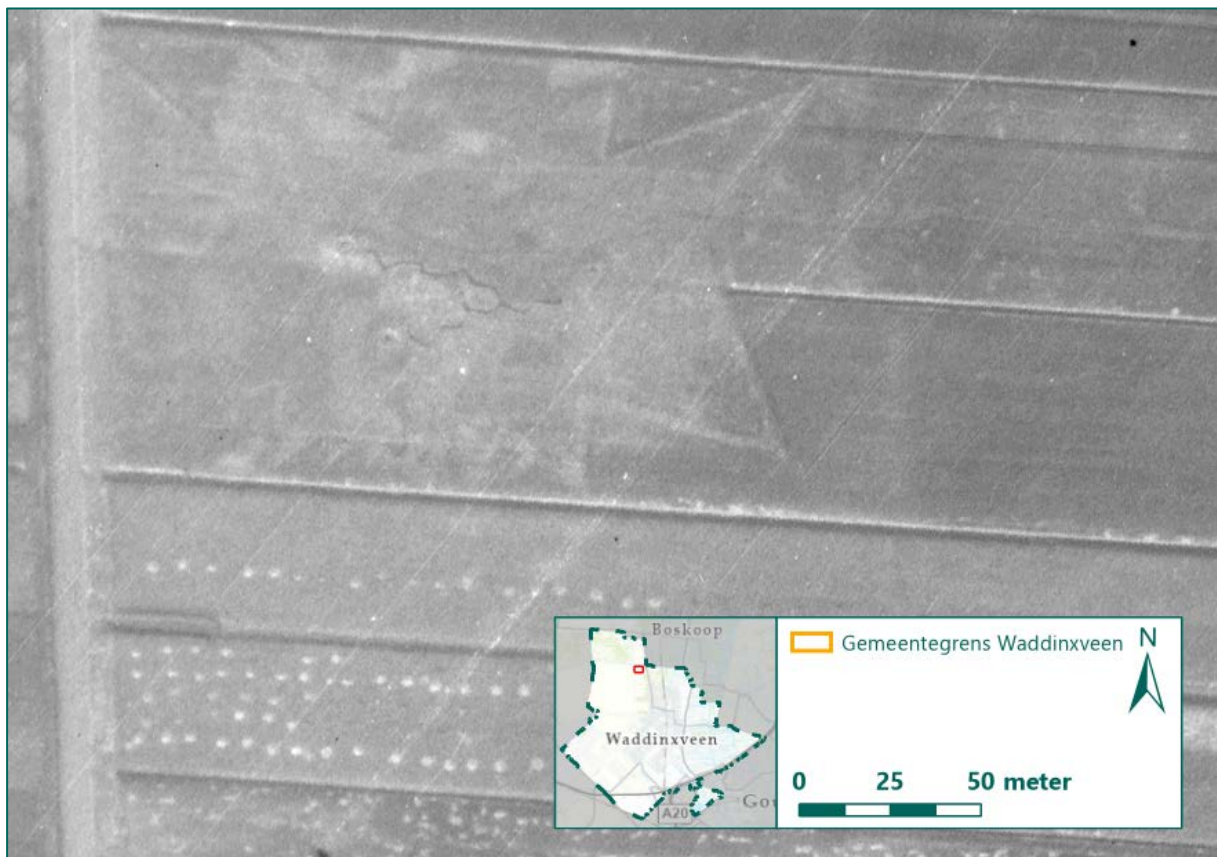
7.2 MILITAIRE INFRASTRUCTUUR, 1944-1945

Uit de inventarisatie van het bronnenmateriaal is gebleken dat binnen de gemeente Waddinxveen op diverse plaatsen militaire infrastructuur was aangelegd. Naar aanleiding van deze militaire infrastructuur kan mogelijk OO zijn achtergebleven. In deze paragraaf wordt de militaire infrastructuur geanalyseerd en wordt beoordeeld of naar aanleiding van deze infrastructuur mogelijk OO is achtergebleven ter plaatse van locaties in de gemeente Waddinxveen.

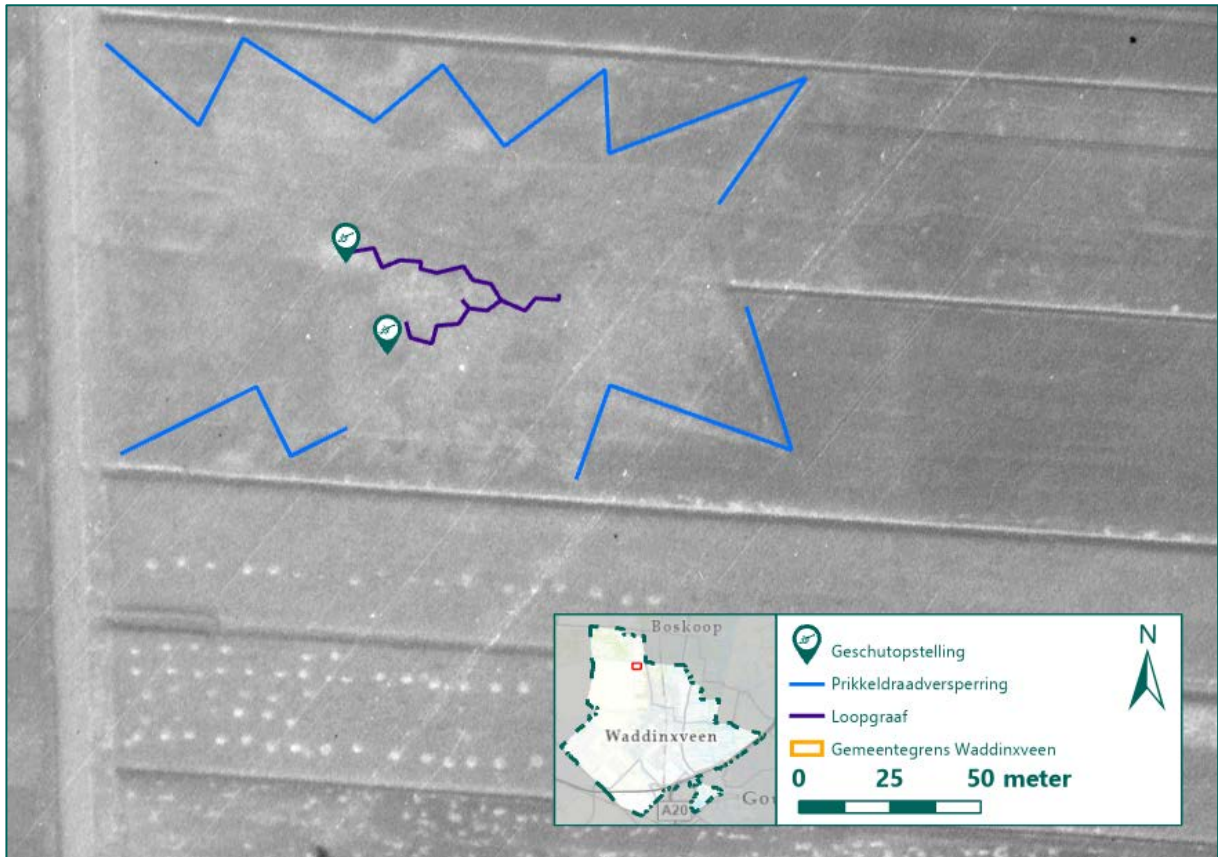
Binnen de gemeente Waddinxveen zijn aanwijzingen aangetroffen van de aanwezigheid van loopgraven, prikkeldraadversperringen, tankgrachten en geschutopstellingen. Allereerst dient te worden vermeld dat de aanwezigheid van een prikkeldraadversperring en tankgrachten niet leidt tot een verhoogde kans op het aantreffen van OO. Wel kan een prikkeldraadversperring of tankgracht worden ingezet om burgers en vijandelijke militaire weg te houden bij een gebied waarbinnen mogelijk OO aanwezigheid is, of waar andere militaire belangen spelen. Binnen de gemeente Waddinxveen worden naar aanleiding van de aanwezigheid van prikkeldraadversperring en tankgrachten geen Verdachte gebieden OO afgebakend.

Tevens wordt naar aanleiding van de aanwezigheid van loopgraven geen Verdacht gebied OO afgebakend. Loopgraven werden om verschillende redenen aangelegd. In loopgraven konden militairen dekking zoeken tegen mortier- en artillerievuur. Ook konden zij van hieruit de vijand onder vuur nemen. Loopgraven konden tevens worden gebruikt om dekking te zoeken tegen vijandelijke luchtaanvallen. De loopgraven lopen vaak in zigzag- of zaagtandpatronen en niet in lange rechte lijnen. Het doel hiervan is dat een granaat/bom die in een loopgraaf valt slechts schade kan aanrichten tot hooguit de volgende knik in het gangenstelsel. Ook voorkomt het dat er door de hele loopgraaf gevuurd kan worden. Omdat bekend is dat er binnen de gemeente Waddinxveen geen grondgevechten hebben plaatsgevonden, wordt het onwaarschijnlijk geacht dat er binnen de loopgraven OO zijn achtergebleven. Het dumpen van OO binnen loopgraven gebeurde voornamelijk wanneer troepen zich gehaast terug diende te trekken en geen tijd hadden alle munitie mee te nemen. Dit is binnen Waddinxveen niet het geval geweest.

In onderstaande figuren is een voorbeeld van militaire infrastructuur binnen de gemeente Waddinxveen aangeduid. Allereerst is een luchtfoto aangegeven waarop militaire infrastructuur kan worden waargenomen. Vervolgens is ter verduidelijking de militaire infrastructuur aangeduid met symbolen/kleuren.

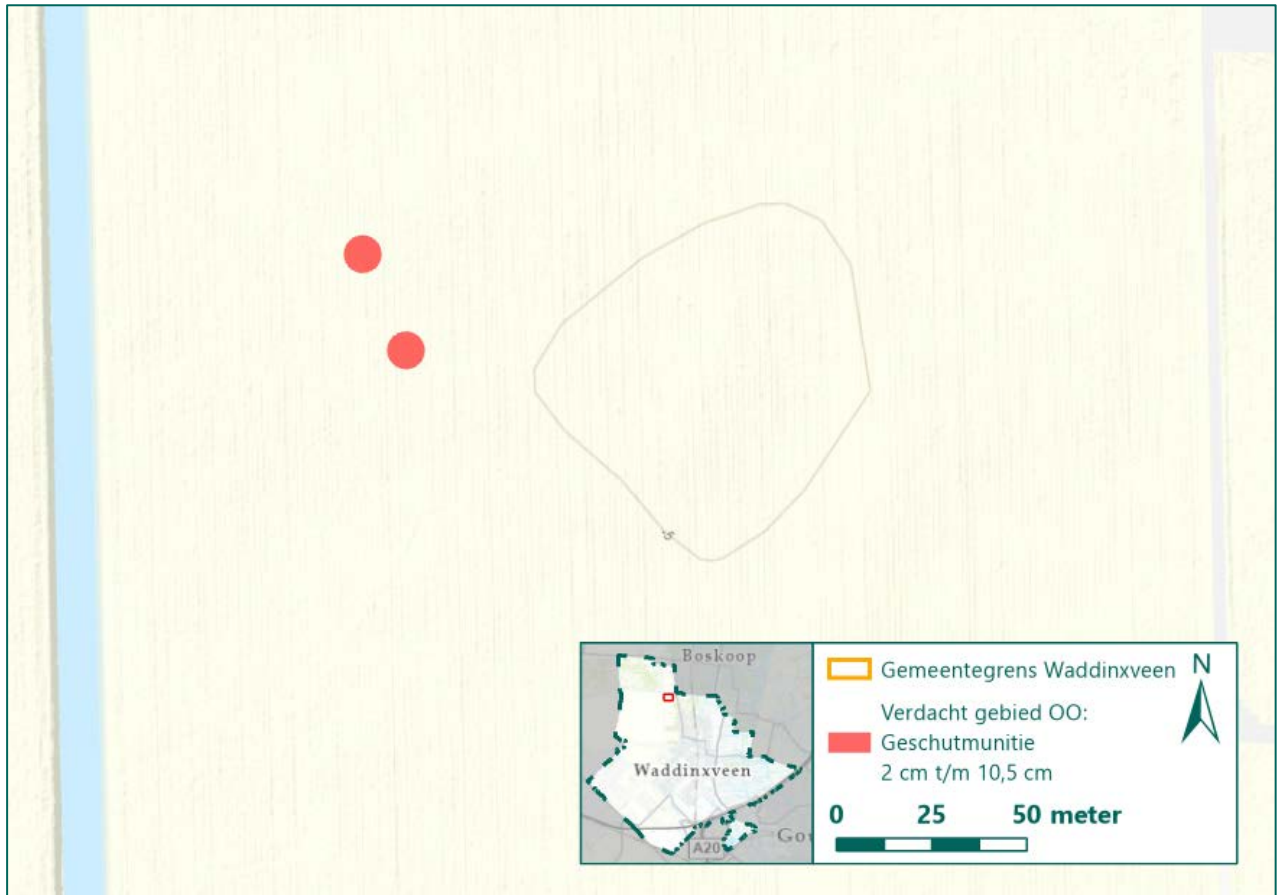


Figuur 47: Luchtfoto d.d. 26 februari 1945 waarop de militaire infrastructuur zichtbaar is (Bron luchtfoto: Kadaster).



Figuur 48: Luchtfoto d.d. 26 februari 1945 waarop de militaire infrastructuur nader geduid is (Bron luchtfoto: Kadaster).

Zoals vermeld (en zichtbaar in bovenstaande figuren) waren er binnen de gemeente Waddinxveen tevens geschutopstellingen aanwezig. Deze stellingen waren hier weggezet met als doel het afweren van vliegtuigen. Vanwege de mogelijke aanwezigheid van opgeslagen of gedumpte munitie nabij de geschutopstellingen wordt ter plaatse van de stellingen een Verdacht gebied OO afgebakend. Hierbij wordt ter plaatse van de contouren van de geschutopstelling plus een cartografische onnauwkeurigheid van 5 meter afgebakend. De geschutopstellingen zijn verdacht op mogelijk achtergebleven OO van geschutmunitie van de kalibers 2 cm t/m 10,5 cm. Deze boven en ondergrens is bepaald aan de hand van de meest voorkomende kalibers luchtafweergrenaten die door Duitse eenheden werden ingezet. In Figuur 49 is een voorbeeld van Verdachte gebieden OO aangeduid. Het totaal overzicht van Verdachte gebieden OO naar aanleiding van de aanwezigheid van geschutopstellingen worden als digitaal bestand aan de opdrachtgever aangeleverd.



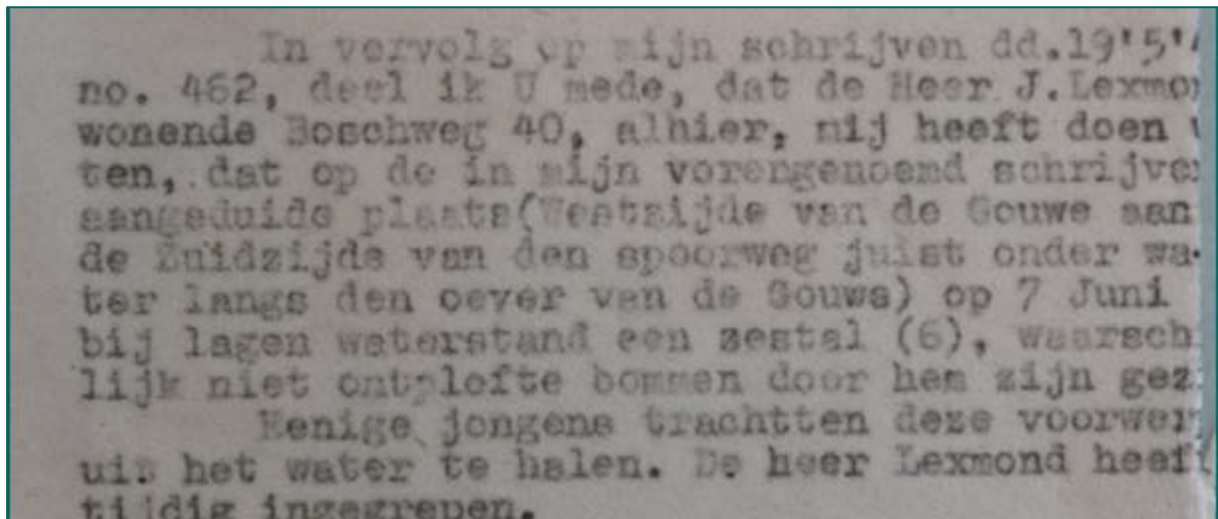
Figuur 49: Voorbeeld van Verdachte gebieden OO naar aanleiding van de aanwezigheid van geschutopstellingen te Waddinxveen (Bron: ESRI).

Conclusie

Naar aanleiding van de aanwezigheid van militaire infrastructuur in de gemeente Waddinxveen wordt enkel een Verdacht gebied OO afgebakend ter plaatse van waargenomen geschutopstellingen. Ter plaatse van deze Verdachte gebieden OO kunnen mogelijk OO van geschutmunitie van de kalibers 2 cm t/m 10,5 cm worden aangetroffen.

7.3 INZET Vernielingsladingen Coenekoopbrug, 1945

Op 21 mei 1945 is een aangifte bij de gemeente Waddinxveen binnengekomen waarin een burger verklaarde dat zich bij de spoorbrug over de Gouwe, tegenwoordig de Coenekoopbrug, aan de zuidzijde van de spoorlijn vier onontplofte bommen bevonden. Op 8 juni 1945 werd in een navolgend schrijven verklaard dat er zich zes bommen in de Gouwe zouden bevinden. Deze bommen zouden bij laag water zichtbaar zijn. Het verzoek werd gedaan om deze spoedig te ruimen. Of dit daadwerkelijk gebeurd is, is niet bekend.



Figuur 50: Aangifte van een zestal bommen bij de spoorbrug over de Gouwe (Bron: NA, toegang 3.09.34, inv. 465).

In 1979 werd in verband met de aanleg van het Gouwe-aquaduct ten noorden van de spoorbrug gebaggerd. Uit verschillende munitieruimrapporten blijkt dat naar aanleiding hiervan verschillende Ontploffbare Oorlogsresten zijn aangetroffen. Zo zijn er in totaal vier Amerikaanse 1.000 lbs G.P. brisantbommen zonder ontsteker en twee Duitse G.C. zeemijnen zonder ontsteker aangetroffen en geruimd.



Figuur 51: Berging van een G.C. zeemijn uit de Gouwe (Bron: HIL 63).

In het bronnenmateriaal zijn geen meldingen aangetroffen van Amerikaanse bombardementen op de brug of vermeldingen van de inzet van Duitse zeemijnen alhier. Wel is bekend dat dergelijke type explosieven

konden worden ingezet zijn als vernielingsladingen. Dit blijkt ook uit het feit dat de ontstekers uit deze bommen en mijnen waren gehaald. Uiteindelijk zijn de bommen en mijnen (klaarblijkelijk) niet ingezet voor het springen en zijn deze in de Gouwe terecht gekomen. Hoeveel bommen uiteindelijk hiervoor zijn ingezet, is niet bekend. Tevens is niet bekend hoe de bommen in de watergang terecht zijn gekomen. Derhalve is het niet bekend of er mogelijk nog meer Ontplobbare Oorlogsresten, die als vernielingsladingen zijn ingezet, in de Gouwe terechtgekomen zijn. Ook zijn de exacte locaties waar de brisantbommen en zeemijnen zijn opgebaggerd niet bekend. Hierdoor is het niet mogelijk om vast te stellen of er nog meer van dergelijke bommen of zeemijnen binnen de gemeentegrenzen van Waddinxveen achtergebleven zijn. De informatie over de inzet van vernielingsladingen ter plaatse van de Coenecoopbrug is te summier.

Conclusie

Naar aanleiding van de aangetroffen vernielingsladingen bij de Coenecoopbrug in de Gouwe kan geen Verdacht gebied OO worden afgebakend. Het is onbekend of er nog meer Ontplobbare Oorlogsresten als vernielingsladingen zijn ingezet en waar de aangetroffen explosieven exact zijn opgebaggerd.

8 LEEMTEN IN KENNIS EN AFBAKENING VERDACHTE GEBIEDEN OO

Tijdens het uitvoeren van het onderzoek voor deze Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen zijn verschillende leemten in kennis aan het licht gekomen. In dit hoofdstuk worden deze leemten in kennis beschreven. Daarnaast worden de specificaties van de verdachte gebieden nader toegelicht.

8.1 LEEMTEN IN KENNIS

In onderstaande paragrafen worden de verschillende leemten in kennis opgesomd.

8.1.1 Leemten in kennis algemeen

Uit dit HVO-OO is gebleken dat er een aantal leemten in kennis is, namelijk:

- Omdat de Duitse archieven grotendeels zijn vernietigd, zijn slechts weinig primaire gegevens beschikbaar over de Duitse zijde van de Tweede Wereldoorlog.
- De EOD werd in 1971 opgericht, in de periode 1945-1970 werden in Nederland er door diverse instanties, maar tevens door burgers, munitieartikelen geruimd. Waar mogelijk zijn meldingen van deze ruimingen geraadpleegd. Echter, de documentatie van de ruimingen voor 1971 is minder gedetailleerd of ontbreekt vaak in het geheel. Voor het voorliggende rapport zijn enkele meldingen van munitieruimingen in de periode 1945-1970 aangetroffen. Het is echter onvoldoende bekend of er gedurende de periode mei 1945 tot en met 1970 nog meer OO zijn aangetroffen.
- Bij de munitieruimrapporten van de EOD is de locatie van de vindplaats vaak niet nauwkeurig weergegeven. Daarnaast is gebleken dat de kalibers niet altijd correct zijn aangegeven.

8.1.2 Leemten in kennis luchtaanvallen 1940-1945

- Blindgangers van afwerpmunitie kunnen niet op luchtfoto's worden waargenomen. Derhalve is het niet mogelijk exacte locaties van blindgangers vast te stellen als hiervan geen documentatie is aangetroffen.
- Binnen de gemeente Waddinxveen zijn bombardementen uitgevoerd waarbij de bommen waren voorzien van verschillende soorten ontstekers. Zo zijn er ontstekers ingezet die ertoe leiden dat de bom enkele (mili)seconden na impact met de grond tot detonatie komen, maar ook ontstekers die leiden tot het detoneren van bommen boven het maaiveld. Zowel bommen met een vertraagde ontsteking als bommen met een ontsteker die ertoe leidt dat bommen boven het maaiveld detoneren, kunnen ertoe leiden dat een slecht herkenbare krater ontstaat. Het gebruik van deze ontstekers leidt er derhalve toe dat kraters slechts kunnen worden waargenomen op luchtfoto's.
- De bodem binnen de gemeente Waddinxveen is relatief zacht. Dit kan als gevolg hebben dat bommen (al dan niet blindgangers) diep in de bodem slaan voor ze detoneren. Dit in combinatie met vertraagde ontsteking van bommen kan het waarnemen van kraters extra bemoeilijken.
- De exacte locaties van de bombardementen in mei 1940, 5 december 1944, 24 maart 1945 en de hoeveelheid daadwerkelijke afgeworpen bommen welke in 1983 zijn geruimd is niet bekend.
- Binnen de gemeente Waddinxveen hebben diverse luchtaanvallen plaatsgevonden waarbij jachtbommenwerpers met boordwapens doelen hebben bestookt. Uit het bronmateriaal kunnen geen specifieke locaties van deze aanvallen worden afgeleid.

8.1.3 Leemte in kennis overige oorlogshandelingen

- De exacte locatie van het neergestorte vliegtuig op 11 mei 1940 is onbekend.
- In de literatuur en het overig archiefmateriaal wordt enkele keren gesproken over de mogelijke aanwezigheid van landmijnen. Voor de aanwezigheid van landmijnen zijn echter geen duidelijke aanwijzingen binnen de gemeente Waddinxveen. Er is derhalve geen Verdacht gebied OO afgebakend naar aanleiding van deze oorlogshandelingen.
- Het is niet bekend of er nog meer Ontploffbare Oorlogsresten zijn ingezet ter plaatse van de Coenecoopbrug en waar exact de brisantbommen en G.C. zeemijnen zijn geruimd.

8.2 AFBAKENING VERDACHTE GEBIEDEN OO

Op basis van de beoordeling en analyse van het bronnenmateriaal zijn afzonderlijke Verdachte gebieden OO afgebakend. Per Verdacht gebied OO kunnen de aan te treffen hoofdsoorten OO verschillen. In onderstaande tabel zijn verschillende Verdachte gebieden OO in tabelvorm uitgewerkt, waarbij de hoofdsoort, kaliber/type, oorlogshandeling, verwachte aantal aan te treffen OO, verschijningsvorm en een indicatie van de maximale penetratiediepte zijn weergegeven.

In het geval van afwerpmunitie betreft dit een indicatieve maximale penetratiediepte. Gezien de variërende bodemopbouw binnen de gemeente Waddinxveen is het mogelijk dat plaatselijk een afwijking van enkele meters in de maximale penetratiediepte kan zitten.

Nr.	§	Hoofdsoort	Kaliber/ type	Oorlogshandeling	Aantal	Verschijnings- vorm	Max. penetratie diepte
1	4.4	Afwerpmunitie	250 lbs en/of 500 lbs	Geallieerde luchtaanvallen op spoorlijnen en rijksweg te Waddinxveen	Een tot enkelen	Afgeworpen	10 m-mv
2	5.3	Afwerpmunitie	250 lbs en/of 500 lbs		Een tot enkelen	Afgeworpen	10 m-mv
3	6.9	Afwerpmunitie	250 lbs en/of 500 lbs	Op luchtfoto waargenomen bomkrater	Een of twee	Afgeworpen	10 m-mv
4	7.2	Geschutmunitie	2 cm t/m 10,5 cm	Op luchtfoto waargenomen geschutopstelling en	Een tot enkelen	Gedumpt/ achtergelaten	1,5 m-mv

Tabel 5: Overzicht Verdachte gebieden OO.

De (horizontaal) Verdachte gebieden OO zijn weergegeven in Tekening 03.

9 CONCLUSIE EN ADVIES

In deze paragraaf zijn de conclusie en het advies opgenomen die uit de Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen voortkomen.

9.1 CONCLUSIE ACTUALISATIE HVO-OO GEMEENTE WADDINXVEEN

- Is er sprake van een Verdachte gebieden OO in (gedeelten van) de gemeente Waddinxveen naar de situatie van 1945 (het einde van de oorlog)?
 - o Ja, er is sprake van diverse Verdachte gebieden OO binnen de gemeente Waddinxveen. Deze Verdachte gebieden OO zijn afgebakend naar aanleiding van diverse oorlogshandelingen binnen de gemeenten ten tijde van de Tweede Wereldoorlog.
- Welke soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede OO kunnen worden verwacht?
 - o De soort, hoeveelheid en verschijningsvorm van de vermoede OO lopen uiteen en verschillen per Verdacht gebied OO. Deze gegevens zijn opgenomen in hoofdstuk 8.2 en in de digitale GIS-bestanden.
- Wat is het advies met betrekking tot de omgang met de Verdachte gebieden OO in de gemeente Waddinxveen?
 - o Er zijn in grote lijnen twee mogelijkheden om veilig om te gaan met de afgebakende Verdachte gebieden OO in de gemeente Waddinxveen.
 - o De eerste mogelijkheid is het opstellen van een beleidskaart, waarin een gemeentebreed beleid wordt gedefinieerd over de omgang met het risico op OO.
 - o De tweede mogelijkheid is niet beleidsmatig, maar projectmatig: Het voorafgaand aan werkzaamheden opstellen van een Projectgebonden Risicoanalyse-Ontplofbare Oorlogsresten (PRA-OO). Beide mogelijkheden worden in paragraaf 9.2 toegelicht.

9.2 ADVIES

Uit deze Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen zijn diverse Verdachte gebieden OO binnen de gemeente Waddinxveen naar voren gekomen. Dit betekent echter niet dat alle Verdachte gebieden OO onderzocht moeten worden. Opsporing kan, indien gewenst, worden beperkt tot de locaties waar door de geplande civieltechnische werkzaamheden een verhoogd risico ontstaat voor de Arbo- en/of Openbare Veiligheid. Dit kan het geval zijn voor locaties waar grondroerende werkzaamheden, zoals graafwerkzaamheden, baggeren, het plaatsen van damwanden en funderingspalen, etc., gaan plaatsvinden. Daar waar het huidige grondgebruik wordt gecontinueerd, neemt het risico niet toe en is opsporing niet noodzakelijk. De informatie van dit HVO-OO kan voor twee mogelijkheden als input gebruikt worden: voor een beleidsmatige aanpak (Beleidskaart), of een projectmatige aanpak (Projectgebonden-Risicoanalyse). Deze twee mogelijkheden worden in paragraaf 9.2.1 en 9.2.2 nader toegelicht.

In de gebieden die niet als Verdacht gebied OO zijn afgebakend binnen de gemeente Waddinxveen, kon geen aantoonbaar verhoogd risico op de aanwezigheid van achtergebleven OO worden vastgesteld. Dit houdt echter niet in dat hier geen OO kunnen liggen. In paragraaf 9.2.3 wordt hier nader op ingegaan. Tot slot wordt in paragraaf 9.2.4 advies gegeven over het actueel (*up-to-date*) houden van het voorliggende HVO-OO en bijbehorende Bodembelastingkaart OO.

9.2.1 Beleidskaart

Gemeente Waddinxveen is na de oorlog veranderd en uitgebreid. Zo hebben er na de oorlog op diverse plaatsen grondroerende werkzaamheden plaatsgevonden zoals de aanleg van nieuwe woonwijken en bedrijventerreinen, ophogingen, afgravingen, etc. Veel van de gebieden die als verdacht zijn aangemerkt, kunnen daardoor anno 2021 niet meer verdacht zijn, of er is sprake van een verlaagd risico.

Door te inventariseren hoe diep de OO in de bodem kunnen zijn gedrongen en waar in de periode na 1945 grondroeringen en ophogingen hebben plaatsgevonden, kunnen bodemlagen en gebieden in een risicoprofiel worden ingeschaald. Sommige gebieden zullen de status 'verdacht' blijven houden, wanneer geen of geringe naoorlogse bodemingrepen hebben plaatsgevonden. Een gevolg is dat de initiatiefnemer niet bij elke bodemingreep een explosievenonderzoek hoeft uit te laten voeren. Met het opstellen van een beleidskaart kunnen daarom tijd en kosten worden bespaard. De resultaten van een dergelijke inventarisatie kunnen worden vastgelegd op een OO-Beleidskaart.

Op deze beleidskaart kunnen de gemeenten en desgewenst grondroerders of andere initiatiefnemers die binnen de gemeenten grondroerende werkzaamheden uitvoeren, vaststellen of en zo ja welke beheersmaatregelen getroffen moeten worden. De OO-beleidskaart geeft een nadere invulling van de zorgplicht van de gemeenten en borgt een veilige maar vooral ook doelmatige omgang met de OO. Op basis van een dergelijke beleidskaart kan bijvoorbeeld een beleidsnota worden opgesteld, waarin het beleidskader, de gemaakte beleidskeuzes, de uitvoeringsmaatregelen en de werkprocessen worden vastgelegd. De OO-beleidskaart vormt hiervoor de basis. De OO-beleidsnota geeft voor zowel de gemeente als derden een concreet handelingsperspectief voor het omgaan met OO.

9.2.2 Projectgebonden Risicoanalyse

Opsporing van OO kan worden beperkt tot de locaties waar door de geplande civieltechnische werkzaamheden een verhoogd risico ontstaat voor de Arbo- en/of openbare veiligheid. Om met betrekking tot de werkzaamheden te bepalen waar een verhoogd risico ontstaat, is het mogelijk een Projectgebonden Risicoanalyse-Ontploffbare Oorlogsresten (PRA-OO) te laten uitvoeren. Het uitvoeren van een PRA-OO per project is een alternatief voor het opstellen van een beleidskaart van de volledige gemeente Waddinxveen.

Om een PRA-OO te kunnen uitvoeren, is een uitgewerkt (concept) ontwerp van de in het gebied geplande projecten noodzakelijk. Daarnaast is het van belang te kunnen beschikken over gegevens met betrekking tot de bodemopbouw, grondmechanische eigenschappen, grondwaterstanden, milieuhygiënische kwaliteit, etc.

De PRA-OO heeft tot doel antwoord te geven op de volgende vragen:

- Wat is de horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied binnen de gemeentegrenzen van Waddinxveen?
Het Verdachte gebied OO is in de Bodembelastingkaart OO horizontaal afgebakend. Aan de hand van diverse parameters (zoals grondsoort en naoorlogse werkzaamheden) wordt het verdacht gebied horizontaal en verticaal afgebakend. Hierbij wordt ook gekeken of de cartografische onnauwkeurigheid en de horizontale verplaatsing van een OO in de bodem aangepast dienen te worden.
- Welke werkzaamheden kunnen veilig worden uitgevoerd in verdacht gebied?
In een PRA-OO worden de werkzaamheden die effect kunnen hebben op de mogelijk aanwezige OO geïdentificeerd op basis van de plan- en/of ontwerptekeningen. Op basis hiervan kunnen de risico's worden beschreven.

De volgende onderwerpen worden in een PRA-OO uitgewerkt:

- De risicovolle handelingen;
- Het mogelijke effect van deze handelingen op eventueel aanwezige OO;
- De kans op een ongewenst effect;
- De mogelijkheid tot opsporing van eventueel aanwezige OO voor start van de reguliere werkzaamheden.

Indien van toepassing, worden in een PRA-OO de verschillende toepasbare opsporingsmethoden beschreven. Hierbij worden de voor- en nadelen van de verschillende technieken beschreven.

Op basis hiervan wordt in een PRA-OO een advies gegeven over:

- De best toepasbare opsporingsmethode.

- Beheersmaatregelen indien opsporing vooraf niet mogelijk is (andere uitvoeringswijze, inzet aangepast materieel, afscherming omgeving, etc.).
- Wat is het benodigde budget voor het benodigde vervolgonderzoek?
- Wat is de doorlooptijd van het benodigde vervolgonderzoek?
- Wat is het OO-kennisiniveau bij de opdrachtgever en is het de opdrachtgever aan te bevelen om enkele werknemers op te leiden en zich zo optimaal voor te bereiden op haar/zijn taken bij toekomstige OO-gerelateerde werkzaamheden?

9.2.3 Protocol spontaan aantreffen van OO

Niet de hele gemeente Waddinxveen bevindt zich binnen Verdachte gebieden OO. Voor delen van Waddinxveen die niet als Verdachte gebieden OO zijn aangemerkt, geldt dat grondroerende werkzaamheden hier regulier doorgang kunnen vinden.

Let wel: Bij werkzaamheden binnen 10 meter vanuit het Verdachte gebied OO naar aanleiding van de inzet van Afwerpmunitie, waarbij trillingen worden veroorzaakt in de bodem, dient aanvullend onderzoek te worden uitgevoerd om vast te stellen of deze werkzaamheden veilig kunnen worden uitgevoerd. Gemeente Waddinxveen wordt geadviseerd om dit in de geadviseerde beleidskaart op te nemen.

Wordt tijdens werkzaamheden in niet-verdachte gebieden toch spontaan een OO aangetroffen, dan dienen de volgende acties te worden ondernomen:

- Het werk ter plaatse van de vindplaats dient te worden stilgelegd.
- De werklocatie, in ieder geval rondom het OO, dient te worden afgezet. Het aanwezige personeel dient op de hoogte te worden gebracht van de vondst en geïnstrueerd te worden uit de buurt te blijven.
- Er dient contact te worden opgenomen met de politie (0900-8844). De vondst dient gemeld te worden aan de politie. De politie neemt vervolgens contact op met de Explosieven Opruimingsdienst Defensie (EOD).
- Als de EOD op locatie is, wordt een afspraak gemaakt voor de ruiming. De EOD maakt deze afspraak met de gemeente, of de politie namens de gemeente.
- De EOD geeft aan de gemeente, of de politie namens de gemeente, advies over de in acht te nemen veiligheidsmaatregelen.
- Indien de te nemen veiligheidsmaatregelen dit toelaten, kan de gemeente aan de EOD advies vragen over de mogelijkheden tot doorwerken op de betreffende locatie, dan wel elders in de nabijheid van het werk en de daarbij in acht te nemen veiligheidsmaatregelen totdat het OO wordt geruimd.
- Het OO wordt geruimd.

Indien OO worden aangetroffen buiten de afgebakende Verdachte gebieden OO, dan is dit nieuwe feitelijke informatie. Als deze situatie zich voordoet, moet in overleg met een ter zake deskundige worden vastgesteld of sprake is van een incident of dat er aanleiding is de werkwijze aan te passen. Daarnaast is het mogelijk van belang deze nieuwe informatie te verwerken in het voorliggende HVO-OO en bijbehorende Bodembelastingkaart OO.

9.2.4 Up-to-date houden van het HVO-OO en bijbehorende Bodembelastingkaart OO

De oorlogshandelingen die ten grondslag liggen aan het HVO-OO gemeente Waddinxveen, hebben meer dan 75 jaar geleden plaatsgevonden. Desalniettemin kan het HVO-OO en bijbehorende Bodembelastingkaart OO veranderen. Dit kan het geval zijn in de volgende situaties:

1. Opsporingswerkzaamheden hebben geleid tot het vrijgeven van een gebied tot de maximale verwachte diepte.
2. Door het opstellen van een beleidskaart of een PRA-OO is besloten een Verdacht gebied OO te laten vervallen door naoorlogse ontwikkelingen.
3. Aangetroffen OO buiten Verdacht gebied OO zijn aanleiding voor het afbakenen van een nieuw Verdacht gebied OO of het herzien van een bestaande Verdachte gebied.
4. Het vrijkomen van nieuw bronnenmateriaal leidt tot nieuwe inzichten en het wijzigen van Verdachte gebieden OO.

Lid 1 en 2 zijn aanleiding voor het schrappen van (delen van) een Verdacht gebied OO op de Bodembelastingkaart OO. Om het vervallen van Verdachte gebieden OO te borgen, is het raadzaam deze informatie vast te leggen in een Geografisch Informatiesysteem (GIS).

In het geval van een situatie als beschreven in lid 3, is het voor de gemeente Waddinxveen raadzaam contact met ons op te nemen bij het spontaan aantreffen van OO. Wij kunnen vervolgens in overleg met de gemeente actie ondernemen.

In het geval van lid 4, waarbij nieuw bronnenmateriaal leidt tot nieuwe inzichten, zullen wij contact opnemen met de gemeente. In overleg kan vervolgens actie worden ondernomen.

10 BIJLAGEN

BIJLAGE 1	BEGRIPPENLIJST	83
BIJLAGE 2	GERAADPLEEGDE LITERATUUR	86
BIJLAGE 3	ARCHIEFONDERZOEK NEDERLANDSE ARCHIEVEN	107
BIJLAGE 4	ARCHIEFONDERZOEK INTERNATIONALE ARCHIEVEN	138
BIJLAGE 5	EOD EN MMOD: MUNITIERUIMINGEN EN MIJNENVELDEN	148
BIJLAGE 6	CARTOGRAFISCH MATERIAAL	154
BIJLAGE 7	OVERZICHT LUCHTFOTO'S	162
BIJLAGE 8	IN HET VERLEDEN UITGEVOERDE ONDERZOEKEN	164
BIJLAGE 9	CHECKLIST EN VERZENDLIJST	165
BIJLAGE 10	TEKENINGEN	166

BIJLAGE 1 BEGRIPPENLIJST

Begrip	Afkorting	Definitie
Bijdragebesluit / Gemeentefonds	-	Regeling voor Rijksfinanciering van (een deel van) de kosten voor het Bodemonderzoek-Ontplofbare Oorlogsresten.
Bodembelastingkaart Ontplofbare Oorlogsresten	Bodem-belastingkaart OO	Cartografische weergave van het (de) (horizontaal) Verdacht(e) gebied(en) Ontplofbare Oorlogsresten.
Bodemonderzoek Ontplofbare Oorlogsresten	Bodem-onderzoek OO	Werkwijze van REASeuro waaronder wordt verstaan: de integrale totaalaanpak voor de OO-problematiek bestaande uit vijf afzonderlijke fasen. Hierdoor kan de opdrachtgever per fase een weloverwogen besluit nemen en zijn vervolgacties plannen met als doel dat de opdrachtgever de regie over het project in handen houdt. De vijf fasen zijn: 1. HVO-OO (Historisch Vooronderzoek OO). 2. PRA-OO (Projectgeboden Risicoanalyse OO). 3. Projectplan-OO. 4. Uitvoering-OO. 5. PvvO-OO (Proces-verbaal van Oplevering OO).
Certificatieschema voor het Opsporen van Ontplofbare Oorlogsresten	CS-OOO	Het CS-OOO is het Certificatieschema voor het Opsporen van Ontplofbare Oorlogsresten. Hierin zijn onder andere richtlijnen, proceseisen en deskundigheidseisen opgenomen op gebied van opsporing naar Ontplofbare Oorlogsresten. Het CS-OOO is sinds 1 januari 2021 de opvolger van de Werkveldspecifiek certificatieschema voor het Systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE) en is wettelijk verankerd in de Arbowet. Om het maatschappelijk belang – veiligheid en gezondheid van en rondom de arbeid – te waarborgen, is door de overheid gekozen voor een wettelijk verplichte certificatieregeling voor de borging van de kwaliteit/veiligheid van het opsporen van Ontplofbare Oorlogsresten.
Explosieven Opruimingsdienst	EOD	Instelling van de Nederlandse defensie die tot taak het explosieven onschadelijk te maken en op te ruimen.
Historisch Vooronderzoek Ontplofbare Oorlogsresten	HVO-OO	Bureaustudie waarin de oorlogshandelingen van de periode 1940-1945 (incl. naoorlogse munitieruimingen en opsporingsactiviteiten) worden geanalyseerd. Doel is om vast te stellen of in het onderzoeksgebied (gemeente Waddinxveen) sprake is van een (horizontaal) Verdacht gebied OO in relatie tot de projectlocatie. Het HVO-OO bestaat uit: - Rapportage. - Positief of negatief advies. - In het geval van een positief advies: - Horizontale afbakening Verdacht(e) gebied(en) OO - Bodembelastingkaart OO.
(Horizontaal) Verdacht gebied Ontplofbare Oorlogsresten	HVG-OO	Gebied waar op basis van historisch bronnenmateriaal een verhoogde kans op het aantreffen van OO bestaat naar de situatie van 1940-1945 (inclusief naoorlogse munitieruimingen en opsporingsactiviteiten). Het Verdacht gebied OO is horizontaal afgebakend, waarin zijn opgenomen: - Eventuele onzekerheden en onnauwkeurigheden uit het bronnenmateriaal (o.a. cartografische onnauwkeurigheden). - De maximale horizontale verplaatsing van OO in de bodem.

Begrip	Afkorting	Definitie
Onderzoeksgebied	-	Gebied waarop het HVO-OO zich richt. Het onderzoeksgebied is ruimer dan het projectlocatie om een zo compleet mogelijk beeld te krijgen van de situatie in oorlogstijd. In het geval van dit gemeentebrede onderzoek wordt geen onderzoeksgebied gehanteerd
Ontplobbare Oorlogsresten	OO	Niet-gesprongen munitie en achtergelaten ontplobbare munitie zoals bedoeld in artikel 4.10, eerste lid, onderdeel c respectievelijk b, van het Arbeidsomstandighedenbesluit. Onderdeel c: niet-gesprongen munitie: in een gewapend conflict gebruikte ontplobbare munitie die ontstekingsgereed is, van een ontsteking is voorzien, op scherp is gezet of anderszins voor gebruik is voorbereid, en die niet tot ontploffing is gekomen; Onderdeel b: achtergelaten ontplobbare munitie: ontplobbare munitie die tijdens een gewapend conflict niet is gebruikt, die is achtergelaten of gedumpt door een partij bij een gewapend conflict en al dan niet voor ontsteking zijn geprepareerd, van een ontsteking zijn voorzien, op scherp zijn gezet of anderszins voor gebruik zijn voorbereid; Conform het CS-OOO betreffen Ontplobbare Oorlogsresten (OO) achtergelaten ontplobbare munitie en niet-gesprongen munitie.
Oorlogshandeling	-	Gebeurtenissen die kunnen hebben geleid tot de aanwezigheid van OO. Voorbeelden van oorlogshandelingen zijn: - Bombardementen - Artilleriebeschietingen - Munitiedump - Munitieongevallen - Vliegtuigcrashes - Aanwezigheid van verdedigingswerken
Projectlocatie	-	Het door de opdrachtgever aangegeven gebied waarbinnen reguliere werkzaamheden (niet OO-gerelateerd) uitgevoerd gaan worden of waar een functieverandering wordt doorgevoerd. In het geval van een gemeentebreed onderzoek betreft de projectlocatie de gehele gemeente.
Projectgebonden Risicoanalyse Ontplobbare Oorlogsresten	PRA-OO	Bureaustudie waarin de risico's van de voorgenomen werkzaamheden in relatie tot de mogelijk aan te treffen OO worden vastgesteld. De PRA-OO bestaat o.a. uit: - Indien nodig het opvullen van leemten in kennis van het HVO-OO. - De horizontale en verticale afbakening van het verdachte gebied. - Het definiëren van beheersmaatregelen. - De mogelijkheid tot een proefdetectie. - De bepaling van de doorlooptijd en kosten van de geadviseerde maatregelen.
Reguliere werkzaamheden	-	Alle door de opdrachtgever voorgenomen niet OO-gerelateerde werkzaamheden. Enkele voorbeelden zijn civieltechnische, milieutechnische en archeologische werkzaamheden.
(Verticaal) Verdacht gebied OO	VVG-OO	De verticale afbakening van het verdachte gebied zoals bepaald binnen het PRA-OO. Bij de afbakening is o.a. rekening gehouden met: - Het vaststellen van de horizontale verplaatsing van de OO in de bodem (inkaderen (horizontaal) Verdacht gebied Ontplobbare Oorlogsresten).

Begrip	Afkorting	Definitie
		- De mogelijke inperking van de onzekerheden en onnauwkeurigheden uit het bronnenmateriaal. - De naoorlogse werkzaamheden (zoals ontgravingen, ophogingen etc.). - De bodemkundige parameters (zoals grondsoort en draagkracht van de grond).
Werkveldspecifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven	WSCS-OCE	Het WSCS-OCE is het Werkveldspecifiek certificatieschema voor het opsporen van Conventionele Explosieven. Hierin waren onder andere richtlijnen, proceseisen en deskundigheidseisen opgenomen. Het WSCS-OCE was sinds 1 juli 2012 de opvolger van de Beoordelingsrichtlijn Opsporen Conventionele Explosieven (BRL-OCE) en was wettelijk verankerd in de Arbowet. Het WSCS-OCE is per 1 januari 2021 opgevolgd door CS-OOO.

BIJLAGE 2 GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Voor deze Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen is de volgende literatuur geraadpleegd:

Auteur	Titel	Relevant	Afkorting
Amersfoort, H. en P.H. Kamphuis,	<i>Mei 1940. De strijd op Nederlands grondgebied</i> (Den Haag 2012).	Nee	-
Berg, B. van den.,	<i>Onze vrijheid moest duur worden betaald, 1940-1945 en dorpen rondom Haulerwijk</i> (Haulerwijk, 1988).	Nee	-
Blaazer, S.,	<i>Boskoop 1940-1945: Bezetting, onderdrukking en verzet</i> (1990).	Ja	BLA
Blij, Joop W. de.,	<i>Oorlog en verzet in de prinsstad 1940-1945: Een overzicht van de gebeurtenissen in Delft in en rond de bezettingstijd</i> (Delft, 2005).	Nee	-
Dam, M.J. van.,	<i>Gouda in de Tweede Wereldoorlog</i> (Delft, 2006).	Ja	DAM
Documentatiegroep '40-'45.,	<i>Terugblik '40-'45, maandblad van de documentatiegroep '40-'45</i> (Oktober, 2004).	Nee	-
Geel, H.,	<i>Niet ongemerkt voorbij. Waddinxveen in oorlogstijd 1940-1945</i> (1995).	Ja	GEE1
Geel, J.D.,	"Waddinxveners en de Tweede Wereldoorlog" in: <i>Het dorp Waddinxveen</i> (1995).	Ja	GEE2
	"Waddinxveners en de Tweede Wereldoorlog - 2" in: <i>Het dorp Waddinxveen</i> (1998).	Ja	GEE3
Herfst, J. e.a.	<i>De Fokkervliegtuigen in het CRASH Luchtoorlog – en Verzetsmuseum '40-'45: de missies, de bemanningen, onderzoeken en bergingen</i> (Aalsmeerderbrug, 2010).	Ja	HER
Hilgers, M.,	'Een Bodemvondst – 6' in: <i>Het dorp Waddinxveen</i> (1995)	Ja	HIL
Huurman, C.,	<i>Het spoorwegbedrijf in oorlogstijd, 1939-'45</i> (Eindhoven 2001).	Ja	HUU
Klep, C. en B. Schoenmaker,	<i>De bevrijding van Nederland 1944-1945. Oorlog op de flank</i> (Den Haag 1995).	Nee	-
Kooistra, E.,	<i>Bommen op Gouda. De bombardementen op Gouda en omgeving tijdens de Tweede Wereldoorlog</i> (Gouda 2021).	Ja	KOO
Kruijf, T. de,	"Een Duitse verdedigingslinie bij Waddinxveen en Boskoop" in: <i>Het dorp Waddinxveen</i> (2006).	Ja	KRU
Studiegroep Luchtoorlog 1939-1945,	http://www.studiegroepluchtoorlog.nl/	Ja	SGLO
Veerman, B.,	<i>Tussen licht en donker in Hollands 'groene hart'</i> (Vlaardingen, 1987).	Ja	VEE
Verboom, W.,	<i>Waddinxveen 750 jaar</i> (Zaltbommel, 1983).	Ja	VER
Zwanenburg, G.J.,	<i>En Nooit was het Stil. Kroniek van een Luchtoorlog</i> (2 dln. & supplement; Oldemarkt).	Ja	ZWA 1&2

Tabel 6: Verwijzing literatuur.

In de onderstaande tabellen worden per periode de gebeurtenissen die betrekking hebben op de gemeentegrenzen Waddinxveen weergegeven.

Mobilisatie en inval, augustus 1939 – mei 1940

Toen in augustus 1939 duidelijk werd dat oorlog in Europa onvermijdelijk zou worden, begon in Nederland de mobilisatie. Tienduizenden soldaten werden opgeroepen, en Nederland bereidde zich voor op een Duitse aanval. In de ochtend van 10 mei 1940 viel het Duitse leger Nederland binnen na een serie bombardementen op vliegvelden en legerbases. Duitse parachutisten landden in de omgeving van Den Haag om het regeringscentrum uit te schakelen, terwijl een invasiemacht via de grens Nederland binnendrong. Op kleinschalige gevechten in Oost-Nederland na kon het Duitse leger hier eenvoudig oprukken, om vervolgens bij de Grebbelinie, voor de Afsluitdijk en langs de Moerdijk verweekt te raken in felle gevechten. Op 14 mei 1940 werd Rotterdam gebombardeerd, waarna Nederland met uitzondering van de provincie Zeeland capituleerde. In Zeeland zou de strijd, mede door de aanwezigheid van Franse

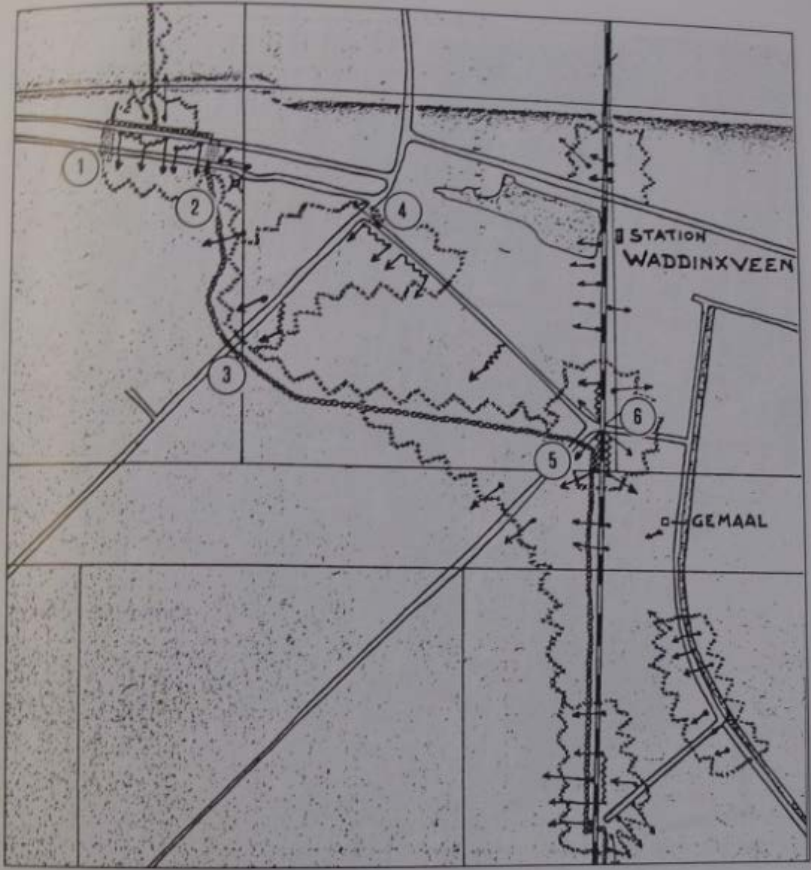
en Belgische troepen, nog tot 27 mei 1940 duren. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode:

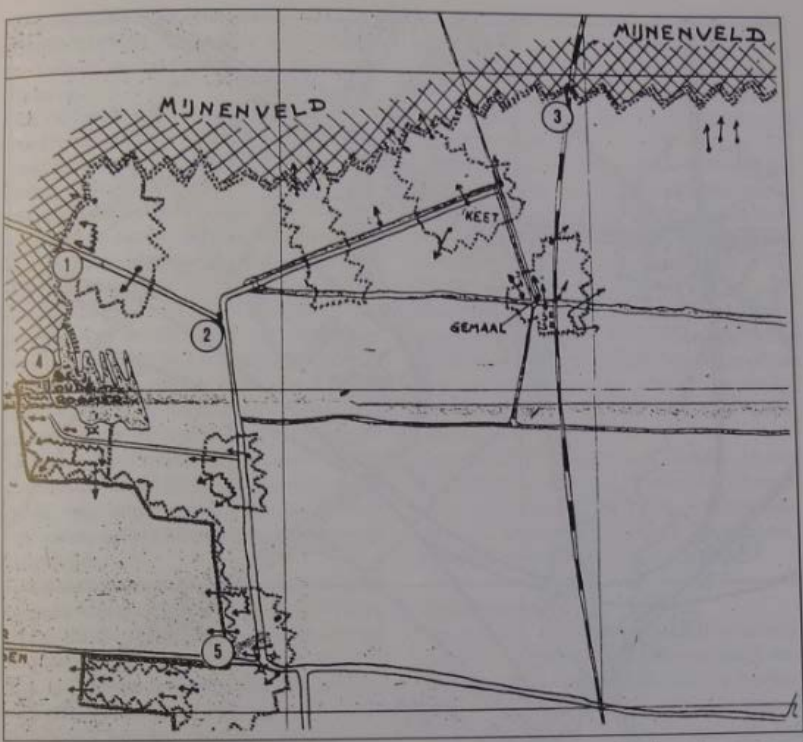
Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
10 september 1935	Bericht uit De Telegraaf: GEVAARLIJKE VONDST BIJ AANLEG VAN EEN WEG. Granaat van circa veertig c.M. Zand afkomstig uit Hollandsch Diep, waar schip projectiel waarschijn- lijk heeft verloren. (Van onzen correspondent). WADDINXVEEN, 10 Sept. — Bij de werkzaamheden voor den aanleg van den nieuwen rijksweg Rotterdam en Den Haag—Bodegraven—Utrecht is gisteren tijdens het zandvervoer voor het onder de gemeente Waddinxveen aan de Henegouwerlaan langs de Gouwe in aanleg zijnde weggedeelte, een groote granaat te voorschijn gekomen. Het zand wordt per schuit aangevoerd en dan met kipkarren van de Gouwe landwaarts gereden. Bij het leegstorten van een kar, een paar honderd meter in het land ontdekte men de granaat, die ca. 40 c.M. lang is en waarvan het gewicht op eenige tientallen kilo's wordt geschat. Na de ontdekking heeft burgemeester P. A. Troost onmiddellijk de noodige voorzorgsmaatregelen genomen, opdat er geen ongelukken met het gevaarlijk projectiel kunnen gebeuren en verder het departement van Defensie van de vondst op de hoogte gesteld. Er zullen eenige deskundigen van de Hembrug naar Waddinxveen komen om de granaat ter plaatse te demonteeren. Het voor den wegaanleg gebruikte zand is afkomstig uit het Hollandsch Diep nabij den Moerdijk. Men vermoedt, dat het projectiel in de mobilisatiejaren van een schip met munitie gevallen en in het Hollandsch Diep terechtgekomen is. Merkwaardig is wel, dat de granaat pas in Waddinxveen uit het zand is gekomen en dus tijdens het laden en lossen verborgen is gebleven. Gelukkig heeft het projectiel zich kalm gedragen, zoodat er geen ongelukken gebeurd zijn. - Niet relevant, exacte locatie geruimd projectiel onbekend.	DEL	-
19 september 1935	Bericht uit De Telegraaf:	DEL	-

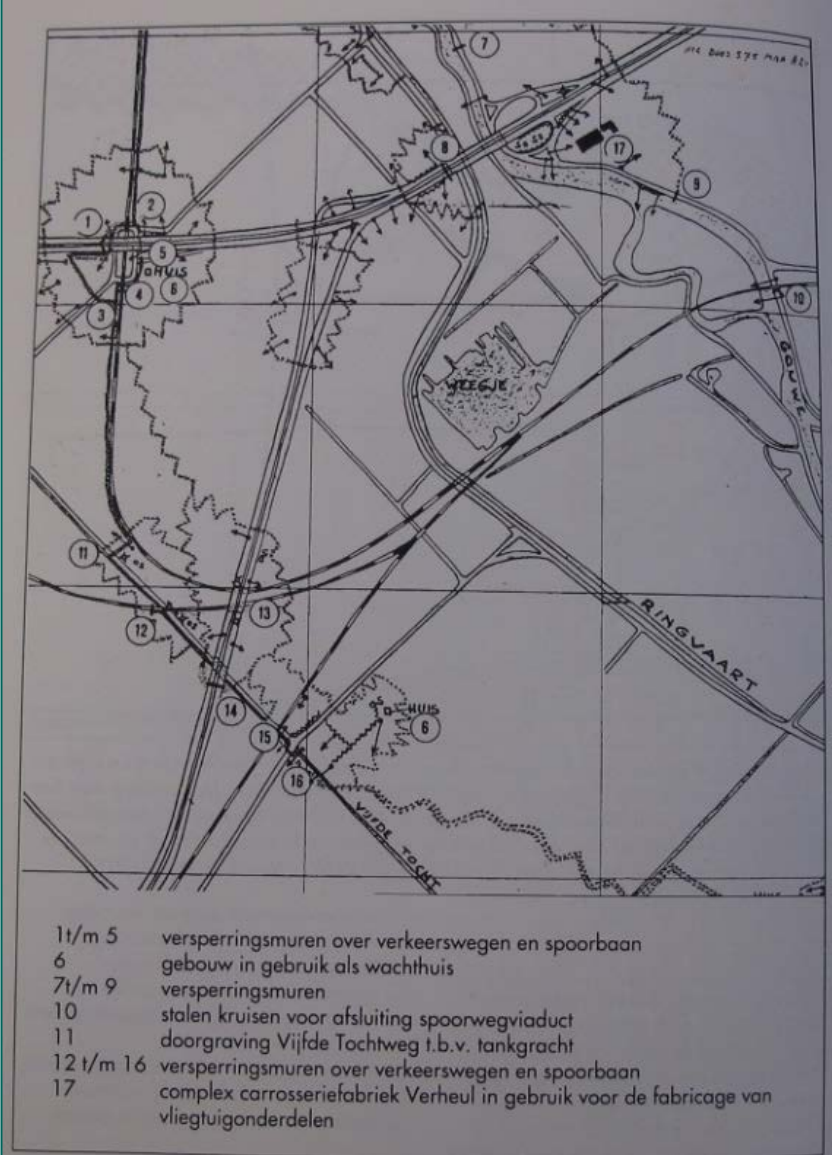
Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	WEER EEN GRANAAT GEVONDEN BIJ WADDINXVEEN. WADDINXVEEN, 19 Sept. — Het zand, dat voor den wegaanleg aan de Henegouwerlaan wordt aangevoerd, bevat nog steeds gevaarlijke verrassingen. Hedenmorgen is uit het zand wederom een granaat van hetzelfde kaliber als de vorige projectielen te voorschijn gekomen. In totaal zijn thans vijf granaten gevonden. Ook in dit geval zijn de gebruikelijke veiligheidsmaatregelen getroffen. - Niet relevant, exacte locatie geruimd projectiel onbekend.		
Bezettingstijd	'Daar aan de Sniepweg had een huis nog lang na de oorlog het opschrift: 'Wonderlijk gespaard', wijst meneer, terwijl hij zich omdraait. De eigenaar, een melkhandelaar, weigerde z'n vrachtauto's aan de bezetter af te staan; hij verstopte ze. Toen hebben de Duitsers munitie onder z'n huis aangebracht.' 'We gaan eraan', dacht de melkboer en haalde z'n woning leeg. Maar de volgende dag...kwamen ze de springlading weer weghalen. Hoe 't zat? Niemand snapte het; was 't zomaar pesterij? De man zei alleen: 'Wonderlijk gespaard' en zette dat op z'n huis. Langs de Sniepweg was een tankgracht gegraven, die diende als verdediging tegen tanks.' - Niet relevant, munitie uiteindelijk weer verwijderd.	GEE1	21
1940-september 1944	De Orde Dienst verzamelde verder allerhande wapens. Deze werden op verschillende plaatsen opgeslagen. In het pakhuis van banketbakker Abraham de Korte aan de Punt, in het Volksbadhuis aan de Groenendaal, in de wasserij van 'Toon' Jaspers de Drie Nootenboomen aan de Kattensingel en in de krijtfabriek Gouda Vuurvast. Een deel van de wapens werd, waarschijnlijk al in 1942, uit de Reeuwijkse plassen gevist. Die wapens waren daar gedumpt door een bataljon Nederlandse huzaren-wielrijders, die in Gouda waren ten tijde van de capitulatie in 1940. De huzaren smeten een aantal karabijnen in het water, zodat ze niet in handen van de Duitsers zouden vallen. In verschillende nachtelijke ondernemingen werd een achttal karabijnen opgevisst. Bij deze acties waren ook mannen van de LO en de knokploeg betrokken. De wapens werden in een school aan Het Paradijs in Gouda schoon- en gebruiksklaar gemaakt. De Orde Dienst ging in september 1944 in naam op in de Nederlandse Binnenlandse Strijdkrachten. De groep bleef echter nog grotendeels zelfstandig opereren, zij het in nauwer contact met de andere illegale groepen in Gouda. Vooral de Landelijke Organisatie voor Hulp aan Onderduikers werd ondersteund door middel van het bemachtigen van voedsel en het vervoer ervan. Vrijwel alle leidende posities in de NBS werden uiteindelijk door OD-ers ingenomen. De gezagsverhoudingen waren binnen de NBS formeel al wel vastgelegd, maar functioneerden pas als zodanig in het tijdvak vlak voor de bevrijding. - Niet relevant, munitiedumpingen vonden plaats de gemeente.	DAM	147-148
1940-1945	De 1. Stelling in de omgeving van Waddinxveen Voor de opstelling van hun wapens kozen de Duitsers doorgaans de hogere terreindelen om goede waarnemings- en schootsvelden te hebben op het voor de stelling - aan de westzijde - liggende terrein. In het centrale deel van Zuid-Holland kwamen daarvoor dijken, spoorwegen of verkeerswegen in ophoging en opritten van bruggen in aanmerking. In het geval inundaties zouden worden	KRU	5-13

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	gesteld, zouden deze posities er geen hinder van ondervinden. De zware wapens werden meestal geconcentreerd op of bij de van west naar oost lopende wegen. Hier waren niet alleen mitrailleurs, maar ook antitankwapens en soms ook luchtdoelgeschut opgesteld. Als de afstand tussen deze opstellingen te groot was, werden ertussen kleinere steunpunten ingericht, waardoor het gehele gebied met geweer- en mitrailleurvuur kon worden afgesloten. Op één tot twee kilometer achter de hoofdverdedigingslijn werden meestal ook nog enkele wapens opgesteld. Deze dienden bij een mogelijke doorbraak de aanvallers op te vangen en tot slaan te brengen. Hiermee hoopte men dan lijf te winnen om tegenmaatregelen te kunnen nemen. Nog meer naar achteren - in de diepte - stond op enkele plaatsen artillerie opgesteld. Zo stond er een batterij ten oosten van Alphen aan den Rijn aan de Lage Zijde, in de driehoek gevormd door de Oude Rijn, de Kromme Aar en het Aarkanaal. Ten noorden van Gouda - toen nog op Waddinxveens grondgebied - waren er artillerieopstellingen aan beide zijden van de Bloemendaalseweg. Bij de laatste maakte men gebruik van de erven van boerderijen. Dit werd gedaan uit oogpunt van camouflage, maar ook omdat de erven een steviger ondergrond vormden dan de omliggende weilanden. Alle gevechtsoopstellingen werden omgeven met prikkeldraadversperringen en mogelijk ook met mijnen. Zoals al is aangegeven, zijn slechts op enkele plaatsen betonnen opstellingen gebouwd. Meestal bestonden de steunpunten uit puiten voor geweer- en mitrailleursschutters en uit korte loopgraven. Afhankelijk van de beschikbaarheid ervan waren de wanden versterkt met hout. Het prikkeldraad en hout werden zoveel mogelijk door middel van vordering in de regio verkregen, terwijl voor de camouflage van de gegraven opstellingen graszoden moesten worden geleverd.⁷ Over de in beton uitgevoerde werken bestaat geen compleet inzicht. Voor zover nu bekend zijn ten westen van Alphen ad Rijn bij de spoorlijn naar Leiden twee kleine bunkers gebouwd van het zogenoemde type Tobroek. In Waddinxveen zouden aan de oostzijde van de brug over de Gouwe in de berm van Rijksweg 12 twee bunkertjes hebben gestaan.⁸ terwijl in de oostelijke berm van de Henegouwerweg bij huisnummer 90 ook een betonnen bunker heeft gestaan.⁹ Verdere duidelijke gegevens ontbreken tot dusver. Wel zijn op verschillende plaatsen betonnen funderingspalen gemaakt om geschut te kunnen opstellen. Een dergelijke plaat lag in een weiland aan de Henegouwerweg nr. 102 en op een terrein aan de Onderweg. Een nog aanwezige beton plaat met een borstwering van ongeveer 50 cm hoogte aan de zuidzijde van de Hoogeveenseweg bij de aansluiting van de Roemer geeft de indruk dat dit voor de opstelling van een stuk antitankgeschut is gemaakt. De hogere ligging van de opstellingen zorgde meestal voor een goed schootsveld. Op plaatsen waar dit niet het geval was, werden obstakels verwijderd. In Waddinxveen stond voor een goed uitzicht vanuit de gevechtsoopstellingen aan de oostzijde van de Gouwe juist ten noorden van Rijksweg 12 een aantal huizen langs de Zuidkade en Wilhelminakade - toen Gouwekade geheten - in de weg. Op 23 september 1943 gaven de Duitse autoriteiten aan de burgemeester de opdracht de percelen Zuidkade 232 tot met 254 en Gouwekade 1 tot en met 6 voor 4 oktober te ontruimen en voor 20 oktober af te breken. Niet alleen betrof dit de sloop van enkele bedrijfspanden, maar ook van huizen waarin 19 gezinnen met in totaal 74 personen woonden. Voor hen moest in allerijl vervangend onderdak worden gevonden. Op 8 december daaraanvolgend moesten nog eens acht gezinnen hun huis aan de Bodegraafseweg (toen nog Waddinxveen) en drie gezinnen aan de Onderweg hun huis verlaten. Voor de kerstdagen waren ook deze panden afgebroken. Voor de lijn van steunpunten werd een aaneengesloten gordel van hindernissen aangelegd in de vorm van prikkeldraadversperringen, tankgrachten of mijnenvelden. Voor de tankgrachten maakten de Duitsers zo veel mogelijk gebruik van beslaan de watergangen. Aan de westzijde van Alphen a d Rijn		

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	maakten ze gebruik van de Zaanse en vervolgens de Alphense Wetering. Ook de Eerste tocht in de Polder Achteraf werd voor dit doel gebruikt. Deze tocht werd daartoe verbreed van drie naar tien meter, terwijl ook alle overgangen werden afgebroken. Het zelfde gold voor de bermsloten tussen Waddinxveen en de Vijfde Tochtweg in de Zuidplaspolder. Waar watergangen niet in de gewenste richting liepen, werd een tankgracht gegraven. Aan de zuidzijde van Waddinxveen was dit het geval tussen de Onderweg. Piasweg en de kruising van de Sniepweg met de Tweede Bloksweg. Het terrein tussen de kruising van de Vijfde Tochtweg/Provincialeweg en de Hollandsche IJssel werd blijkbaar zo ontoegankelijk voor tanks geacht, dat daar alleen een zware prikkeldraadversperring werd aangelegd. Ten noorden van Boskoop lag een mijnenveld vanaf de Gouwe door de Polder Nesse en de Riethoomse Polder tot de Voorweg. Gelet op de aard van het terrein. is het waarschijnlijk dat hier uitsluitend antipersoneelsmijnen lagen. Volgens luchtfoto's had het veld een breedte van ongeveer 200 meter. Op de doorgaande wegen van west naar oost werden versperringen aangelegd in de vorm van tankmuren. ingegraven stalen balken, betonnen en houten palen, driehoekige betonblokken en dergelijke. Speciale aandacht kreeg de verdediging van de bruggen over de Gouwe, die permanent werden bewaakt en tevens ter vernieling waren voorbereid. Vooral de brug in de Rijksweg 12 (nu A12) had door de achterelkaar liggende gevechtsposities een sterke verdediging, die bovendien nog werd ondersteund door de hiervoor genoemde artillerieopstelling langs de Bloemendaalseweg. Volgens de spionagerapporten¹² waren niet alleen de steunpunten omgeven door prikkeldraad, maar was dit versperringsmateriaal ook op vele andere plaatsen gebruikt. Dit zou er op kunnen wijzen dat op verscheidene punten ook mijnen waren gelegd. Deze veronderstelling wordt ondersteund door de afwijkende kleur van de begroeiing die op luchtfoto's is waar te nemen. Ondanks alle inspanningen bestond de stelling slechts uit een verzameling naast elkaar liggende opstellingen, die weliswaar elkaar onderling met mitrailleurvuur konden steunen, maar waarin de diepte ontbrak. Als de stelling op een plaats zou zijn doorbroken, dan kon deze daarna eenvoudig worden opgerold. Zwaardere wapens voor het bestrijden van tanks waren maar beperkt beschikbaar. terwijl ook de voorziene artilleriesteun gering was. Vermoedelijk heeft deze situatie er toe bijgedragen, dat ook de Duitsers kozen voor een bekende Nederlandse methode om een verdedigingslinie te versterken, namelijk met behulp van inundaties.		

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 Verklaring van de tekens, cijfers en nummers: - ooooo tankgracht - xxxx prikkeldraadversperringen — loopgraaf → schuttersput — opstelling pantserafweergeschut (bij de Onderweg) 1 en 2 wegversperring op de Onderweg en de Kleikade 3 versperringsmuur op de Plasweg 4 betonnen piramides op de kruising Onderweg/Plasweg 5 doorgraving Tweede Bloksweg t.b.v. tankgracht 6. schietsleuven in metselwerk <i>Schets van de Duitse opstellingen bij Waddinxveen in mei 1944 op basis van gegevens verzameld door de Ordedienst. De getekende gegevens stemmen in hoge mate overeen met die op de luchtfoto. (Collectie NIMH, doos 575, A 245-IV)</i> Voor de lijn van steunpunten werd een aaneengesloten gordel van hindernissen aangelegd in de vorm van prikkeldraadversperringen, tankgrachten of mijnevelden. Voor de tankgrachten maakten de Duitsers zo veel mogelijk gebruik van bestaan-		

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 Schets van de Duitse opstellingen ten noorden en ten westen van Boskoop in september 1944 op basis van gegevens verzameld door de Ordedienst. Het verloop van het mijnenveld is aan de Boskoopse kant aangegeven, maar de breedte van het veld was blijkbaar niet bekend. Ook hier blijken de gegevens in belangrijke mate overeen te komen met die op de luchtfoto. (Collectie NIMH, doos 575, A 245-III) Luchtfoto van het gebied ten noordwesten van Boskoop in september 1944 in de omgeving van de Loete en de Roemer. Ten noorden van de Loeteweg ligt een mijnenveld dat doorloopt tot aan de 1. versperringsmuur over de Voorweg 2. versperringsmuur bij driesprong Voorweg, Loeteweg en Roemer 3. stalen kruisen over de spoorlijn 4. houten asperges (schuin staande palen) over de dijk 5. versperringsmuur over de Hoogeveense Weg met aansluitend een rij houten asperges die richting Roemer liepen		

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 1t/m 5 versperringsmuren over verkeerswegen en spoorbaan 6 gebouw in gebruik als wachthuis 7t/m 9 versperringsmuren 10 stalen kruisen voor afsluiting spoorwegviaduct 11 doorgraving Vijfde Tochtweg t.b.v. tankgracht 12 t/m 16 versperringsmuren over verkeerswegen en spoorbaan 17 complex carrosseriefabriek Verheul in gebruik voor de fabricage van vliegtuigonderdelen <i>Schets van de Duitse opstellingen in september 1944 in de omgeving van de toenmalige brug in Rijksweg 12 (nu A12) over de Gouwe (nu locatie Coenecoopbrug) (Collectie NIMH, doos 575, A 245-V)</i>		
	- <i>Relevant, militaire infrastructuur binnen de gemeentegrenzen.</i> De Julianastraat kreeg een andere naam: de Javastraat. De Wilhelminakade heette voortaan de Gouwekade. Niets mocht aan het koninklijk huis herinneren. (Na de oorlog werden die straten weer snel van de oude naam voorzien. - <i>Relevant, straten binnen de gemeentegrenzen Waddinxveen kregen andere naam.</i>	VER	110
	Op verschillende plaatsen in Waddinxveen werden door de bezetter betonnen bunkers gebouwd, onder andere langs de Henegouwerweg. Ook werden tankgrachten gegraven bij de Sniepweg. Langs de Zuidkade, dichtbij de Wilhelminakade, moest op last van de bezetter in 1943 een hele rij woonhuizen, waaronder twee winkels, worden afgebroken om daardoor schootsveld te hebben als de vijand uit die richting zou komen. - <i>Relevant, militaire infrastructuur binnen de gemeentegrenzen aangelegd.</i>	VER	110-111

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
11 mei 1940	Boskoop heeft in die eerste meidagen niet veel te lijden van aanvallen. Er is geen noemenswaardige schade aan gebouwen. Ook landen er geen parachutisten. Slechts enkele kleine bommetjes en granaten treffen Boskoopse bodem. Wel wordt er af en toe met mitrailleurs uit vliegtuigen geschoten. Een oudere Boskoper, niet wetend wat er gebeurt, zegt later tegen zijn zoon, dat hij allemaal van die blauwe rookwolkjes op de weg gezien heeft. Hij wist niet wat dat was, maar hij vond die rookpluimpjes wel mooi. Boven Bloemendaal bij Waddinxveen wordt een Nederlands vliegtuig neergeschoten. De drie inzittenden lukt het veilig met een parachute naar beneden te komen. Ze worden opgenomen door het garnizoen in het Veterinair Hospitaal op de Parklaan. - <i>Relevant, bommenwerper is binnen gemeentegrens neergestort.</i>	BLA	16
	Op zaterdag 11 mei 1940 werd er boven de Bloemendaalse polder een Nederlandse bommenwerper, de Fokker 850, neergeschoten. In een glijvlucht dook het toestel ter hoogte van ons huis in het veen. M'n oom vertelde later dat hij een man onder een wit laken had zien liggen. Dat moet Lubbert Rozeboom uit Bedum zijn geweest. Hij was 21 jaar. Z'n graf vind je op het oude kerkhof aan de Kerkweg. Ik heb altijd nog contact met z'n familie. Ik heb altijd nog contact met z'n familie. De tragiek wil, dat Lubbert een dag eerder bij een aanval op Ockenburg werd beschoten door vijf Messerschmitts en toen met z'n parachute kon ontkomen en bij Kijkduin uit zee werd opgevisst. Hier in Waddinxveen is alleen zijn lichaam geborgen. Maar, weet je, er zaten 5 mannen in dat vliegtuig. Mijn vraag is tot op de dag van vandaag: 'Waar zijn die andere 4 gebleven?' Vooral 's winters kon je het toestel nog goed zien; het staartstuk stak boven de grond uit. Je kon er zo in kijken. Je zag een rek met sleutels en gereedschap. 'k Heb er na de oorlog nog eens een mitrailleur en geweren uit gehaald en naar de politie gebracht. Maar die 4 mannen, die houden me bezig. Er is door de Rijksluchtvaartdienst wel een onderzoek ingesteld, maar opgehelderd is het raadsel nooit. Ook voor de nabestaanden niet. - <i>Relevant, bommenwerper is binnen gemeentegrens neergestort.</i>	GEE3	35
	De gebeurtenissen op die 11^e mei '40 staan ook mevrouw G. J. Mulder onuitwisbaar in het geheugen gegrift. Het is de dag, waarop een bom haar ouders het leven benam. Haar vader was op slag dood, haar moeder stierf op 13 mei. 'We woonden aan de Zuidkade op nummer 65c – nu Wilhelminakade-, een huis met een souterrain. Het gebeurde om 10 voor 11... Ons huis, het meest linkse van een rij van 4, stond vlak bij de rijkswegbrug (nu Coenecoopbrug), die in 1938 voltooid was. Vanuit het dorp moest je onder de brug door. We keken op de Gouwe. Toen de rijksweg Utrecht-Den Haag was aangelegd met de Gouwebrug, zei m'n vader al: 'Als er oorlog komt, zitten we hier veel te gevaarlijk.' Op 10 mei was hij als burgerwacht een wapen gaan halen. Hij kwam in de morgen van de 11^e pas weer thuis. M'n moeder begreep niet waar hij bleef; wat was ze ongerust. Toen hij terugkwam, zei hij: 'Vanmiddag gaan we naar Jo in de Trooststraat. Zoek spullen op om mee te nemen.' En terwijl hij daar stond met een rol plakband in z'n hand om de ramen af te plakken tegen het versplinteren bij een mogelijke luchtaanval, hoorden we een vliegtuig laag aan komen vliegen. 'Wat is dat nou?', riep vader nog en hij rende de trap op naar boven, waar hij zand en een schop had staan. Een enorme klap! Vader is op de trap dodelijk getroffen. Moeder en ik werden geraakt door een omvallende buitenmuur. Een bom was onder het huis in het souterrain ontploft. M'n moeder is opgevangen in de gymnastiekzaal van de St. Jozefschool. Ze was er zeer ernstig aan toe; ribben door de longen. Ik ben eerst verbonden bij van Berkesteijn en daarna ook overgebracht naar de Jozefschool. Daar lag ik bij m'n moeder. Nonnen zorgden voor ons en voor de evacués uit de Betuwe. Moeder herkende me. Ze zag m'n verband en huilde. - <i>Relevant, bombardement is binnen de gemeentegrens uitgevoerd.</i>	GEE3	35-36

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	Op 11 mei werd boven de Rijksweg, waar nu de Coenecoopbrug is, door de vijand een Nederlands vliegtuig neergeschoten. En een Duitse bom kwam op de Wilhelminakade terecht en zaaide dood en verderf: de kade was voor een deel ingezakt, 4 huizen werden vernield en 3 mensen kwamen er om, een echtpaar en een moeder van kleine kinderen. Toen ze haar vonden, lag zo over de wieg van haar baby heen, dicht bij de andere kindertjes. Die kleintjes leefden nog. - <i>Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.</i>	GEE1	16
	Op 11 mei vindt er een bombardement plaats nabij de Rijksweg (=Coenecoopbrug), waardoor de kade langs de Gouwe ingezakt en de eerste burgerslachtoffers vallen. - <i>Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.</i>	GEE2	67
	Luchtgevechten boven Zuid-Holland. Focquin de Grave probeert een aantal Messerschmitts weg te lokken. Zes stuks achtervolgen hem in de richting van Gouda. Boven de gemeenten Zevenhuizen en Moerkapelle ontstaat een luchtgevecht. Hierbij schiet Focquin de Grave een Me-110 neer en verjaagt hij een andere. De vier overgebleven Duitsers kan hij echter niet meer aan. Hij is ernstig gewond door een kogel en granaatscherven in de buik. Hij maakt een noodlanding op de rijksweg Den Haag-Utrecht, in de gemeente Zevenhuizen. Zijn toestel wordt op de grond nog beschoten, maar hij weet zich op tijd te redden. Hij wordt in het ziekenhuis van Gouda opgenomen. De overige zes Me's 110 splitsen zich in twee patrouilles. Een groep van drie volgt de 225 van Roos. De andere groep gaat achter de T-V nr. 850 aan. De staartschutter van deze T-V weet één van de Messerschmitts neer te schieten. De T-V zelf echter wordt boven Waddinxveen neergeschoten, waarbij twee bemanningsleden omkomen. - <i>Relevant, een Fokker T-V bommenwerper boven gemeentegrens neergeschoten.</i>	HER	9, 22
	Op 11 mei 1940, om 10 voor 11 in de ochtend, wierp een Duits vliegtuig enkele bommen af bij de Wilhelminakade in Waddinxveen. Een ooggetuige, de heer Smith uit Waddinxveen, vertelt in de bevrijdingseditie van het Hart van Holland in mei 2015: "Het was de twee de dag al meteen raak. Vlak bij de Rijksweg (brug over de Gouwe, tegenwoordig Coenecoopbrug) stonden twee Nederlandse militairen. In de lucht verschenen enkele jagers die het op die militairen hadden gemunt en voordat iedereen wist wat er gebeurde, waren de drie huizen gebombardeerd." Bij deze aanval werden verscheidene woningen geraakt waarbij drie burgerdoden en drie gewonden te betreuren zijn. Later bleken negen woningen onherstelbaar beschadigd die later zouden worden afgebroken. In het huis direct naast de brug werd het echtpaar Leendert en Cornelia Mulder Luijt getroffen. Leendert Mulder overleed meteen, zijn vrouw Cornelia Mulder Luijt overleed op 13 mei aan haar verwondingen. Het echtpaar had twee kinderen die de oorlog zouden overleven. Het echtpaar Jaspers in de woning rechts daarvan raakte ernstig gewond. In het huis daarnaast kwam Hendrika Adriana van der Kroef-Wittenborg om. Haar man en hun drie kleine kinderen overleefden deze ramp. De bewoners van het meest rechter huis zijn op het moment van het bombardement gelukkig niet thuis. Het doel van deze aanval was waarschijnlijk het uitschakelen van de brug over de Gouwe om de Nederlandse troepenverplaatsingen tussen Utrecht en Den Haag te hinderen. Vanwege de aanwezigheid van Duitse parachutisten in Den Haag en in Rotterdam beval de Nederlandse generaal Winkelman op 10 mei de reserves van het Veldleger ter grootte van een regiment infanterie, ongeveer 1000 man, vanuit Rlicnen naar Gouda te verplaatsen. In opdracht van de commandant van het Ite Legerkorps, Generaal-Majoor H. Harberts, kreeg de eerste compagnie van het 12de Regiment Artillerie het bevel om een batterij via Montfoort naar Gouda ter beschikking te stellen aan de commandant Oostfront, Vesting Holland, Reserve Generaal-Majoor Johannes Hermanus Fruyt van	KOO	43-44

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	Hertog. Ook diverse andere legereenheden kregen bevelen om via Gouda naar Den Haag of Rotterdam op te trekken. - <i>Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.</i>		
	Veel grote Duitse transportvliegtuigen van het type Junkers, donkergrijs van kleur, vlogen die dag over, sommige op geringe hoogte. Er werd gezegd dat ze parachutisten vervoerden en dat ze het voorzien hadden op Den Haag, het centrum van de regering en op het paleis. Enige leden van de vrijwillige burgerwacht in Waddinxveen die in het bezit waren van geweren, lagen op hun rug op het plein van de openbare school aan de brug op deze vliegtuigen te schieten. Of het effect had was niet te zien, maar hun actie was wel begrijpelijk. De volgende dag waren er weer veel vliegtuigen. Er vielen bommen op de westelijke zijde van de Gouwe, iets ten zuiden van de Rijksbrug. Twee inwoners van Waddinxveen verloren daarbij het leven, een blok woningen werd vernield. De Gouwekade zakte over een lengte van twintig meter in. Op diezelfde dag vond een luchtgevecht plaats hoog boven de Gouwe, nabij en ten zuiden van de hefbrug te Waddinxveen. Een Nederlands vliegtuig was in gevecht met diverse Duitse toestellen. Ondanks het feit dat het een ongelijke strijd was, weer het Nederlandse vliegtuig zich dapper, maar plotseling stortte het fel brandend neer op een weiland in de polder Bloemendaal. De inzittende sergeantmarconist kwam om het leven. Hij werd op het oude kerkhof begraven en op de grafsteen staat: 'Getrouwd tot in den doed, gevallen voor het Vaderland te Waddinxveen op 11 mei 1940.' Hij was een van de velen die op die dag hun jonge leven gaven. - <i>Relevant, bombardement binnen de gemeentegrens.</i>	VER	109
	Fokker T-V 850 van 2-I-LvR ML 1302 is om 15.30 uur neergestort in de Bloemendaalsepolder van Waddinxveen. - <i>Relevant, vliegtuig is neergestort binnen de gemeentegrens.</i>	SGLO	T0459
13 mei 1940 [betreft vermoedelijk 11 mei 1940]	Generaal Winkelman, opperbevelhebber van de Nederlandse strijdkrachten, op terugtocht, wordt beschermd door Hollandse vliegtuigen; één vliegtuig wordt boven de Bloemendaalse polder tussen de Henegouwerweg en de Bloemendaalseweg neergeschoten door een Duits toestel; piloot en schutter springen eruit; één wordt gered, de ander blijft hangen aan zijn vliegtuig; (na de oorlog is zijn lichaam uit het wrak gehaald en geborgen. - <i>Niet relevant, exacte locatie neergestort vliegtuig is onbekend.</i>	GEE3	45
14 mei 1940	De staf van de compagnie vertrekt op dinsdag 14 mei met een sectie naar Den Haag (aankomst 10.30 uur) en wordt in de nabijheid van het station Staatsspoor gelegerd. Om 14.00 uur krijgt de compagnie de opdracht om de door een bom vernielde spoorlijn Gouda – Den Haag, tussen kilometer drie en zeven, te herstellen. Gedurende de herstelling valt een tweetal vijandelijke vliegtuigen het betrokken personeel aan. - <i>Niet relevant, exacte locatie bomkrater en luchtaanval is onbekend.</i>	HUU	62
	Ook de aanvallen op schepen werden voortgezet en tussen 16.00 en 17.30 uur (Duitse tijd) vlogen Ju-88's van II/KG30 gewapende verkenningen langs de Nederlandse kust en rapporteerden onder meer de volgende successen: Een kruiser werd aangevallen en twee treffers met SD-500's waargenomen, één midscheeps en één aan bakboord. Het schip maakte slagzij en zonk. Naar aanleiding van de 's morgens gedane verkenningsvluchten en de melding over de troepenbewegingen uit het NO in de richting Rotterdam, voerden He-III's van I en II/KG4 tussen 16.35 en 18.40 uur voortdurend aanvallen uit op troepen en marskolonnen langs de wegen Utrecht-Leiden-Rotterdam, Gouda, Bodegraven en Utrecht-Gorinchem. Er werd gerapporteerd dat deze aanvallen met succes werden uitgevoerd. - <i>Niet relevant, exacte locaties aanvallen niet bekend.</i>	ZWA1	28

Tabel 7: Overzicht gebeurtenissen Duitse inval mei 1940.

De bezetting van 1940 tot juni 1944 (D-Day)

Na de capitulatie werd Nederland bezet. Duitse militairen werden ondergebracht in voormalige Nederlandse kazernes en de vliegvelden werden door de Duitse luchtmacht, de *Luftwaffe*, overgenomen. De meeste Duitse militairen bevonden zich langs de kust. Hier werden stellingen aangelegd ter voorbereiding op een eventuele geallieerde invasie. Al tijdens de Duitse inval begon de Britse *Royal Air Force* (RAF) met de luchtoorlog tegen Duitsland. Bommenwerpers werden 's nachts uitgestuurd voor kleinschalige bombardementen op doelen van militair belang. Deze bommenwerpers verdwaalden met grote regelmaat, waardoor vergissingsbombardementen eerder regel dan uitzondering waren. De grote verliezen dwongen de Britten tot een andere tactiek. Vanaf 1942 werden bombardementen uitsluitend uitgevoerd door grote groepen bommenwerpers, die met tientallen tot honderden vliegtuigen één doel aanvielen. Vanaf 1942 verschenen daarnaast Amerikaanse bommenwerpers boven Nederland. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
23/24 november 1940	Bomber Command. AD's. Blenheims voor aanvallen op de vliegvelden Eindhoven, Arnhem, Vught en een vliegveld in de buurt van Boskoop. Twee Blenheims naar Texel en Schiphol. Behalve inslagen op de velden en het doven van lichten werden geen bijzonderheden gerapporteerd. - <i>Niet relevant, geen meldingen aanvallen binnen gemeente Waddinxveen.</i>	ZWA1	136
5 augustus 1941	Observatie van fakkels/lichtkogels op 31 juli 1941: - <i>Niet relevant, geen melding oorlogshandelingen binnen de gemeentegrens.</i>	VEE	18
11/12 september 1941	Twee Blenheims hadden opdracht voor een aanval op Schiphol en Soesterberg. Beide konden hun doel niet vinden en wierpen hun bommen af in een 'jettison' (noodafwerp), één boven de Noordzee, de ander in de Reeuwijkse plassen. - <i>Niet relevant, noodafwerp vond niet plaats binnen de gemeentegrens.</i>	ZWA1	260
10 april 1943	Typhoons vallen op zaterdag 10 april omstreeks 11.00 uur in Zuid-Holland verschillende personentreinen aan. (220) Om circa 10.55 uur is dit de personentrein 3811 Haarlem Den Haag Hollandsch Spoor DP het baanvak Voorschoten - Den Haag bij kilometer 55.700. Er worden vier reizigers gedood en 21 gewond. Het elektrische treinstel raakt hierbij in brand. Om 11.00 uur vallen	HUU	249

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	vliegtuigen bij Pijnacker personentrein 45 aan. Er worden drie reizigers gedood, vier zwaar en drie licht gewond. De vliegtuigen beschieten om 11.00 uur de personentrein 3616 tussen Alphen aan den Rijn en Boskoop. De machinist en zijn leerling-machinist worden gewond. Bij Voorschoten wordt een personentrein Leiden - Den Haag Hollandsch Spoor aangevallen. - <i>Niet relevant, beschieting vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>		
28 juli 1943	De Thunderbolt van de 4th Fighter Group kwam neer 2 kilometer ZZO van Zevenhuizen (ZH). De piloot 2Lt. Ayers kon zich met zijn parachute redden en werd gevangen genomen. - <i>Niet relevant, vliegtuig is buiten de gemeente neergestort.</i>	ZWA2	49
1944	Bij een Engelse luchtaanval op een Duits wapentransport langs de Brugweg wordt, eveneens in november, de kleuterhelpster Agatha Holmer dodelijk getroffen. Ook bij de leerlingen maakt haar overlijden diepe indruk. De spoorlijn Gouda-Alphen aan de Rijn wordt op verschillende plaatsen door bommen getroffen. Het is de bedoeling het goederenvervoer te saboteren. Huizen aan de westelijke zijde van de Kerkweg worden zwaar vernield. Een man sterft aan de gevolgen van toen opgelopen verwondingen. - <i>Niet relevant, exacte datum en type luchtaanval onbekend.</i>	GEE2	72

Tabel 8: Overzicht gebeurtenissen Duitse bezetting tot juni 1944.

De periode juni 1944 (D-Day) tot en met oktober 1944

Op 6 juni 1944 landde een geallieerde invasiemacht in Normandië. Van daaruit rukten Britse, Canadese en Amerikaanse eenheden op richting Duitsland. De opmars verliep voorspoedig, maar in september 1944 liepen de geallieerden ten zuiden van Nederland vast. Om een doorbraak richting Duitsland te forceren, werd op 17 september 1944 Operatie Market Garden in gang gezet. Parachutisten moesten bruggen over de rivieren tussen Eindhoven en Arnhem veroveren, waarna grondtroepen door Nederland Duitsland binnen konden dringen. Na hevige gevechten bij Arnhem mislukte de operatie. De zuidelijke provincies werden gedurende de maand oktober en november bevrijd, waarbij op verschillende plaatsen fel werd gevochten. Uiteindelijk bevroor het front in een lijn van de Oosterschelde richting de Maas en de Waal. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
5 september 1944	De personentrein 3371 Leiden - Woerden wordt in Hazerswoude-Koudekerk beschoten. De loc is defect. - <i>Niet relevant, beschieting vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>	HUU	470
	Internationale trein 0 138 Bentheim - Hengelo - Amersfoort - Utrecht - Den Haag Staatsspoor wordt tussen Moordrecht en Capelle aan den IJssel beschoten. Er zijn geen beschadigingen of gewonden. - <i>Niet relevant, beschieting vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>	HUU	468
	Om 13.50 uur wordt het Haagse deel van personentrein 634 Utrecht ~ Den-Haag Staatsspoor bij Zevenhuizen-Moerkapelle beschoten. De trein is net in Gouda gesplitst in een I-laags en een Rotterdams deel. - <i>Niet relevant, beschieting vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>	HUU	469
	Om 17.50 uur wordt personentrein 3611 Gouda - Alphen aan den Rijn - Leiden bij Moordrecht Aansluiting beschoten. Drie Duitse militairen en een reiziger worden gewond en de eerste seinhuiswachter Koster van Moordrecht Aansluiting wordt gedood. De loc is defect. - <i>Niet relevant, beschieting vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>	HUU	470
9 september 1944	Ca. 20.30 uur Boskoop. Om ca. 20.30 uur een aldaar opgestelde K-trein beschoten en beschadigd. - <i>Niet relevant, beschieting vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>	HUU	472
	Ca. 19.10 uur personentrein 3627 Gouda - Alphen aan den Rijn - Leiden tussen Hazerswoude-Koudekerke en Alphen aan den Rijn, geen doden of gewonden, de loc is defect. De trein raakt in brand. Het baanvak is versperd. Om 23.22 uur alles weer normaal. - <i>Niet relevant, beschieting vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>	HUU	473

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	Ca. 14.00 uur in Zevenhuizen-Moerkapelle twee locs (loc met een defecte loc). Locomotiefpoetser licht gewond. De loc is defect en de bovenleiding van het afkomende spoor is defect. Om 19.00 uur weer elektrisch berijdbaar. - <i>Niet relevant, beschieting vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>	HUU	473
14 september 1944	Ca. 17.45 uur personentrein 555 Den Haag Staalsspoor – Utrecht CS – Arnhem - Nijmegen tussen Moordrecht en Nieuwerkerk. Hel treinstel raakt in brand. De bovenleiding van beide sporen is defect. Vijf reizigers raken zwaar gewond. Om 23.10 uur is heel afkomende spoor berijdbaar voor stoomtreinen. Op 15 september zijn beide sporen weer elektrisch berijdbaar. - <i>Niet relevant, brand vond plaats buiten de gemeentegrens.</i>	HUU	476
	Luchtaanvallen: Ca. 17.30 uur station Waddinxveen beschoten. Glasschade. - <i>Relevant, beschieting vond plaats binnen de gemeentegrens.</i>	HUU	476

Tabel 9: Overzicht gebeurtenissen juni t/m oktober 1944.

November 1944 tot de Duitse capitulatie mei 1945

In de winter van 1944 kwam het front in Nederland nagenoeg stil te liggen. In november werd Walcheren bevrijd, en in Limburg vochten de geallieerden tot december door in een poging door te breken naar Duitsland. Gelijktijdig werden in deze periode V-1 en V-2 *Vergeltungswaffen* afgevuurd. Deze langeafstandswapens waren gericht tegen Londen en Antwerpen, maar kwamen vaak vroegtijdig neer op Nederlands grondgebied. Deze nieuwe Duitse dreiging leidde tot een toename van de geallieerde luchtaanvallen op doelen in het bezette deel van Nederland. Vanaf maart 1945 kwam weer beweging in het front. Canadese eenheden, die door in Duitsland oprukten, bogen af richting Oost-Nederland en trokken via de Achterhoek Nederland binnen. In april 1945 werd ook vanaf het rivierengebied richting het noorden opgetrokken, waarna het Nederlandse grondgebied ten oosten van Amersfoort binnen enkele weken bevrijd werd. De Duitse bezettingsmacht in West-Nederland capituleerde pas op 5 mei 1945. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
6 november 1944	In november 1944 werd Gouda getroffen door de zwaarste bombardementen ten in zijn geschiedenis. Nu nog loopt de belangrijkste spoorverbinding tussen het westen en het midden en oosten van Nederland via het knooppunt Gouda. Zoals we in een vorig hoofdstuk al zagen hadden de geallieerden reeds eerder geprobeerd deze spoorlijn, die voor de Duitse Wehrmacht van groot strategisch belang was, onbruikbaar te maken. In de loop van 1944 was het overwicht van de geallieerde luchtmacht boven bezet gebied dermate toegenomen, dat zij in plaats van uitsluitend 's nachts ook bij dag luchtaanvallen uitvoerde. Op maandag 6 november, om 8 uur 's morgens, werden zes bommen afgeworpen in het gebied tussen de Ridder van Catsweg en de Nieuwe Verbindingsweg. Hierbij werd de heer J. de Jong getroffen door een bomscherf. Nadat hij was vervoerd naar het ziekenhuis De Wijkverpleging, bleek zijn toestand niet ernstig. Wel leden ruilen honderd woningen aan de Ridder van Catsweg glasschade. Later die morgen naderden vanuit het noordwesten jachtbommenwerpers van de Royal Airforce, die vijf luchtaanvallen uitvoerden op het stationemplacement van Gouda. Door in totaal 138 vliegtuigen werd 43,6 ton aan brisantbommen afgeworpen. Mogelijk werden er ook raketten afgevuurd op het station. De heer O.A. van der Want (destijds woonachtig in de Ridder van Catsweg), die de vliegtuigen vanuit de richting Waddinxveen zag aankomen, nam waar dat de vliegtuigen niet in formatie vlogen, maar dat zij één voor één bommen en raketten afschoten. In het vliegbericht van de Royal Airforce waarin het bombardement op het Goudse stationemplacement is aangeduid, worden raketten niet vermeld. Wel lezen we enige regels verder, dat Typhoonvliegtuigen 'raketdoelen' elders in Nederland bestookten. Het station van Gouda werd zwaar getroffen en het seinhuisje bij de tunnel door brand volledig verwoest. Ook ontstond brand in een goederenloods van de Nederlandse spoorwegen en in de tweede en derde klas wachtkamers. Aanvankelijk kon de brandweer niets uitrichten, omdat de waterleiding was getroffen en het water vrijelijk wegstroomde. Na enige tijd kon men dit euvel verhelpen en werd het blussen van de brand in de goederenloods met drie stralen ter hand genomen. - <i>Relevant, bombardement vond binnen en nabij de gemeentegrenzen Waddinxveen plaats.</i>	VER	111
23 maart 1945	'Het trekt de aandacht, dat door bombardementen of beschietingen weinig schade aan overdag rijdende transporttreinen, met V1's en V2's, wordt toegebracht. De oorzaak hiervan is vermoedelijk dat de goederenwagens met huifzeilen zijn afgedekt, welke zeilen ook worden aangebracht boven de ruimten tussen de wagens. Daardoor hebben deze treinen van boven gezien het uiterlijk van dieselelektrische treinstellen.' <i>Op vrijdag 23 maart 1945 gebombardeerde spoorlijn Gouda - Alphen aan den Rijn, ten zuiden van het emplacement Boskoop. In de spoordijk zit een bomkrater en de spoorsta-ven staan recht omhoog. Foto van 11 april 1945. Ing. J.A. Bonthuis</i> - <i>Relevant, bombardement binnen de gemeentegrenzen.</i>	HUU	377-378

Tabel 10: Overzicht gebeurtenissen winter 1944 – mei 1945.

Naoorlogse periode

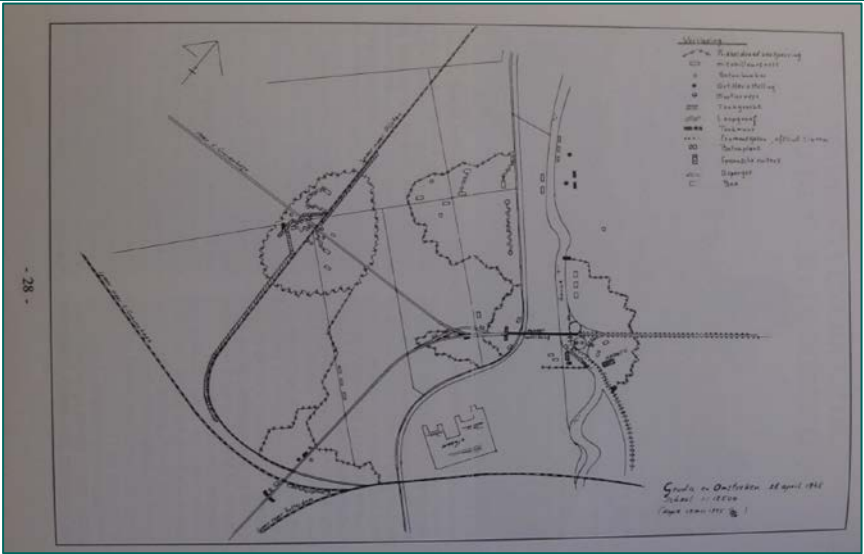
Direct na de oorlog begon de wederopbouw van Nederland. Verdedigingswerken, bunkers en achtergebleven OO werden opgeruimd. Voor het ruimen van de duizenden mijnevelden werden onder meer Duitse krijgsgevangenen ingezet. Voor dit project is de volgende informatie aangetroffen met betrekking tot deze periode:

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
2 december 1960	Bericht uit de Arnhemse Courant:  Bericht uit het Het Vrije Volk: Democratisch-Socialistisch Dagblad: 	DEL	-

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	- <i>Niet relevant, onbekend waar deze exact is aangetroffen. Daarbij geen indicaties van bombardementen met 50 kg brisantbommen ter plaatse van de brug.</i>		
5 april 1979	Bericht uit de Telegraaf: - <i>Relevant, munitie aangetroffen binnen de gemeentegrenzen.</i>	DEL	-
	Het bergen van een G.C. zeemijn uit de Gouwe:	HIL	63

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 - Relevant, munitie aangetroffen binnen de gemeentegrenzen.		
17 mei 1985	Bericht uit het Het Vrije Volk: Democratisch-Socialistisch Dagblad: Reeuwijk in de ban van de bom REEUWIJK — In een weiland bij de gemeente Reeuwijk maakt de Explosieven Opruimingsdienst (EOD) vandaag zes Duitse vliegtuigbommen uit de tweede wereldoorlog onklaar. Met het opruimen van de projectielen is een bedrag van 3 miljoen gemoeid. De operatie vindt plaats op de grens met Waddinxveen, precies op de plek waar een rioolzuiveringsinstallatie moet worden gebouwd. ...worden gebouwd. Op gezag van de EOD zijn tal van voorzorgsmaatregelen genomen. Zo wordt vandaag alle verkeer op de provinciale weg Gouda-Alphen aan den Rijn omgeleid, ligt het scheepvaartverkeer op de Gouwe stil en mogen de bewoners van tien huizen in Reeuwijk niet meer naar buiten. Dat is ook het geval met de werknemers van 35 bedrijven in Waddinxveen die zich binnen de zogenaamde gevarezone bevinden. Het caravanpark Breedijk in Waddinxveen is inmiddels al ontruimd.	DEL	-

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 Het demonteren van de bommen vindt drie jaar na de ontdekking door een gemeentebestuur plaats en is voor de experts van de EOD een "vrij eenvoudige klus". Een groot voordeel is dat de ontstekingsmechanismen van de bommen nauwelijks gevonden zijn. Vier van de zes projectielen zijn Duitse vliegtuigbommen met een gewicht van 500 kilo per stuk, de andere twee zijn brandbommen. - Relevant, munitie aangetroffen binnen de gemeentegrenzen.		
Datum onbekend	Ons bestuurslid Paul Roos (Werkgroep Bodemonderzoek) heeft in de Goudse archieven een door illegaliteit gebruikte kaart ontdekt van de omgeving van de brug in de Rijksweg Utrecht-Den Haag (nu Coenecoopbrug). Je kunt er alle bunkers, tankgrachten, prikkeldraadversperringen, mitrailleursnesten, loopgraven en schuttersputjes op ontdekken. De kaart zou stammen uit het midden van de oorlog. U treft een afdruk hierbij aan. Inmiddels zijn al deze aan de oorlog herinnerde obstakels verdwenen; ja, grondig opgeruimd. Nabij 't Weegje is er nog wel een put te vinden met afval uit de bezettingstijd. Gouda en omstreken 28 april 1945:	GEE3	29-30

Datum / jaar	Gebeurtenis	Bron	Pag.
	 - <i>Relevant, put en militaire infrastructuur bevonden zich binnen de gemeentegrenzen Waddinxveen.</i>		
	Waar de omgeving wel vol mee ligt, zijn kogels. In allerlei soorten en maten. De kogels die ik het meest vind zijn musket-, roer- en pistoletkogels. Dit zijn kleine ronde loden kogels die werken gebruikt tussen 1500 en circa 1850. Een andere kogel die tot 1850 gemaakt werd is een puntige, lodenkogel met een hotlererin. De grootste kogels die gevonden zijn, zijn kogels afkomstig uit geallieerde vliegtuigen die in de oorlogsjaren waarschijnlijk konvoeien beschoten die over de oude rijksweg reden. Naast deze vliegtuigkogels vond ik ook veel hulzen die tijdens de beschietingen automatisch werden uitgeworpen door de machinegeweren. Hoewel ik nooit de vindplaats van de hulzen heb gemarkeerd zouden deze wellicht de aanvlieglijn van het vliegtuig weergeven. Behalve deze hulzen kwamen er tientallen andere hulzen uit de grond waarbij ik de hulzen van jachtpatronen niet mee tel. - <i>Niet relevant, exacte locatie gevonden hulzen e.d. onbekend.</i>	GEE3	63-65

Tabel 11: Overzicht gebeurtenissen naoorlogse periode.

BIJLAGE 3 ARCHIEFONDERZOEK NEDERLANDSE ARCHIEVEN

Voor deze Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen is onderzoek verricht in verschillende Nederlandse archieven. De resultaten van het onderzoek uit de volgende archiefinstellingen zijn opgenomen in deze bijlage:

- Streekarchief Midden-Holland (SMH)
 - o Toegang 0017: Archief van de gemeente Zevenhuizen, 1930-1971
 - o Toegang 0023: Archief van de gemeente Moordrecht, 1901-1941
 - o Toegang 0174: Archief van de gemeente Moordrecht, 1942-1976, 1942-1976
 - o Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975
 - o Toegang 0307: Archief van het hoofd van de luchtbeschermingsdienst Gouda, 1935-1944
 - o Toegang 0346: Archief van de commissaris van politie (gemeentepolitie), 1816-1947 (1970)
 - o Toegang 0419: Archief van de Nederlandse Vereniging afdeling Gouda, 1941-1946
 - o Toegang 0459: Archief van de gemeente Moerkapelle, 1940-1971
 - o Toegang 0561: Archief van de dienst Openbare Werken (DOW) te Gouda, serie bestekken, 1891-1982
 - o Toegang 0577: collectie F. Vink jr. te Moordrecht betreffende de Tweede Wereldoorlog, 1940-1953, 1940-1953
 - o Zonder toegangsnummer: Kadaster, aangeleverd door archiefmedewerker
- Gemeentearchief Alphen aan den Rijn (GAR):
 - o Toegang 180.1.16: Archief van de gemeente Boskoop, 1929-2000
 - o Toegang 142.1.03: Archief van de gemeente Benthuisen, 1936-1990
 - o Toegang 143.1.109: Archief van de gemeente Hazerswoude, 1927-1945
- Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard (RHC):
 - o Toegang R002: Gemeente Reeuwijk, (1809) 1811-1948 (1968)
 - o Toegang R096: Collectie Gerard Maatje
 - o Toegang R098: Gemeente Reeuwijk, (1914) 1949-1988
 - o Toegang R107: Luchtbeschermingsdienst Reeuwijk, 1941-1944
- Nationaal archief (NA)
 - o Toegang 2.04.53.15: Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen.
 - o Toegang 2.13.167: Bunkerarchief.
 - o Toegang 3.02.27.01: Provinciaal Bestuur Zuid-Holland (1850-1945).
 - o Toegang 3.09.34: Inventaris van het archief van het Militair Gezag in Zuid-Holland, 1944-1947
- Het Utrechts Archief – Nederlandse Spoorwegen (NS)
 - o Toegang 940: Nederlandse Spoorwegen (NS): secretariaat, 1941-1973
 - o Toegang 948: Nederlandse Spoorwegen (NS): bestuursorganen, 1917-1995
 - o Toegang 949: Nederlandse Spoorwegen (NS): juridische zaken, 1917-1975
 - o Toegang 955: Nederlandse Spoorwegen (NS): dienst tractie, materieel en werkplaatsen, 1934-1994
 - o Toegang 957: Nederlandse Spoorwegen (NS): hoofdboekhouding, administratieve afdeling, financieel-economische zaken, 1924-1994
- Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)
 - o Collectie 409: Gevechtsverslagen en -rapporten mei 1940.
 - o Collectie 492: De strijd op Nederlands grondgebied tijdens de Wereldoorlog II / De Groene Serie.
 - o Collectie 575: Bureau Inlichtingen/ Duitse verdedigingswerken.
- NIOD Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies (NIOD)
 - o Toegang 077: Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West.

Streekarchief Midden-Holland (SMH)

In het Streekarchief Midden-Holland is gezocht naar stukken met betrekking tot oorlogsschade, de luchtbeschermingsdienst en geruimde OO binnen de gemeentegrenzen Waddinxveen. Daarnaast is gezocht naar overige relevante archiefstukken. De volgende stukken zijn geraadpleegd:

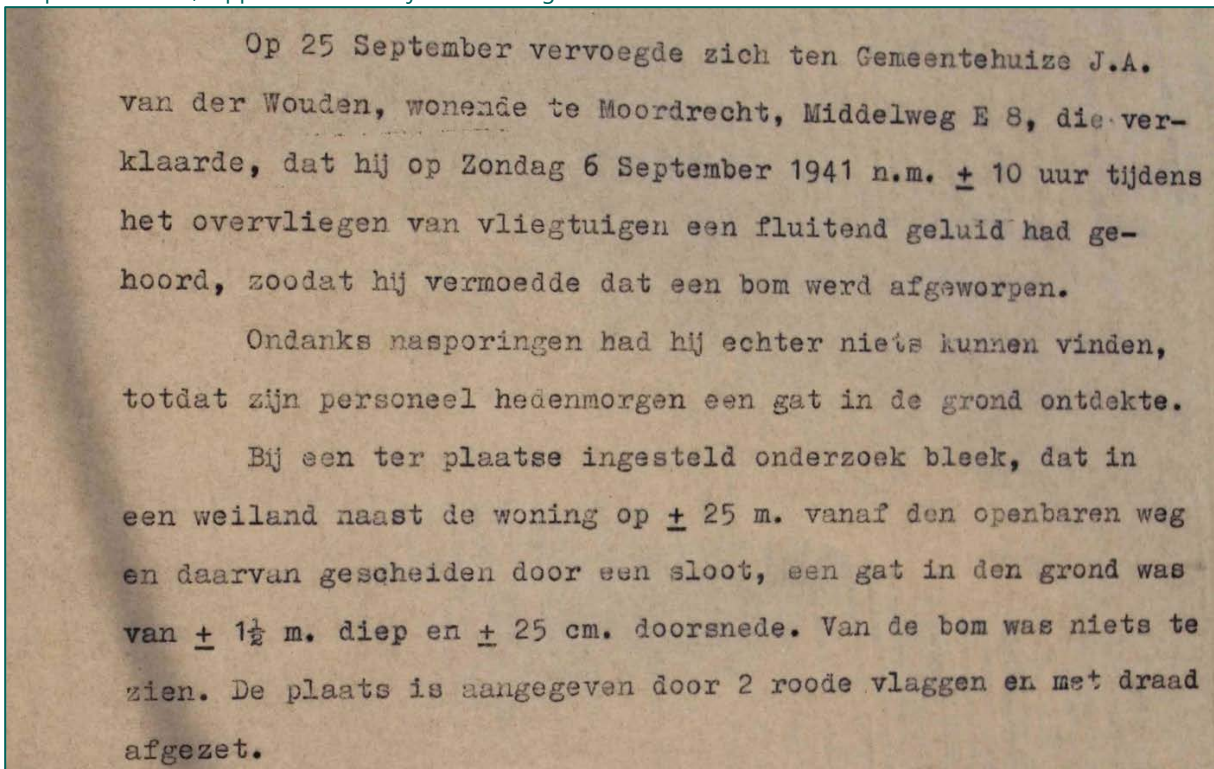
Toegang 0017: Archief van de gemeente Zevenhuizen, 1930-1971	
Inventaris 147	Maatregelen bezettingsmacht, 1943-1944
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 256	Luchtbeschermingsdienst, 1940-1942

Toegang 0017: Archief van de gemeente Zevenhuizen, 1930-1971	
Niet relevant, betreft enkel personeelszaken.	
Inventaris 248	Opgaven / rapportage van luchtaanvallen enz. Neerkomen van vliegtuigwrakken en diverse voorwerpen / personen van / uit vliegtuigen, 1940 - 1946
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 259	Luchtbeschermingsdienst – vaste kern + uitvoering oogstdienst, 1940-1946
Niet relevant, betreft enkel personeelszaken.	
Inventaris 266	Brandrapporten 1932-1955
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 458	Bezettingsschade gemeente e.o. eigendom, 1940-1945
Niet relevant, betreft inkwartiering.	
Inventaris 459	Steun bij algemene rampen t.g.v. oorlogsgeweld. Regelingen – opgaven – opgaven en afwikkelingen, 1940-1945
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 461	Gevalen van oorlogsschade. Roerende en onroerende goederen, o.a. door evacuatie en/of geweld, 1940 - 1945
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 462	Bezettingsschade diverse personen. Ingebruikneming gronden – gebouwen, 1940-1945
Niet relevant, betreft vorderingen.	
Inventaris 463	Bezettingsschade Ver. School met de Bijbel, 1940 - 1945
Niet relevant, betreft bezettingsschade Duitse troepen en de Binnenlandse Strijdkrachten.	
Inventaris 464	Hulpverlening aan overleden en gewonde personen als gevolg van bominslag en beschietingen, 1940 - 1945
Niet relevant, geen locaties bominslagen genoemd.	
Inventaris 466	Maatregelen ter beperking gevolgen van militaire inundaties, 1944
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 559	Vordering en inlevering metalen, 1941
Niet relevant, geen meldingen oorlogshandelingen.	
Inventaris 560	Plaatsen hindernispalen op last van de Duitse weermacht. Betalingen en opruimen, 1944 - 1945, 1944-1945
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 576	Bevrijding van de Duitse bezetting, 1945, 1945
Niet relevant, bevat posters voor de bevrijding.	

Tabel 12: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0017.

Toegang 0023: Archief van de gemeente Moordrecht, 1901-1941	
Inventaris 621	Brieven aan de Minister van Buitenlandse Zaken en de Commissaris van de Koningin inzake het neerstorten op 10 mei 1940 van een Duits vliegtuig, type Juncker, afschriften, 1940.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	

Toegang 0023: Archief van de gemeente Moordrecht, 1901-1941

Inventaris 622	Stukken betreffende het aangaan van een gemeenschappelijke regeling betreffende de 'Commissie onderlinge hulpverlening en medische verzorging van slachtoffers van luchtaanvallen 'in de Kring Gouda voor de geneeskundige luchtbescherming, de vordering van goederen ten behoeve van de inricht (verdere omschrijving ontbreekt)
Niet relevant, algemene stukken.	
Inventaris 625	Circulaires met voorschriften tot het nemen van maatregelen in het ader van de luchtbescherming en stukken betreffende de uitvoering ervan: alarmering, melding voorvallen die op enigerlei wijze met oorlogshandelingen verband houden, maatregelen tegen fosforbranden, opsporen fosforstukje.
6 september 1941, rapport vermoedelijke bominslag:	
 Op 25 September vervoegde zich ten Gemeentehuize J.A. van der Wouden, wonende te Moordrecht, Middelweg E 8, die verklaarde, dat hij op Zondag 6 September 1941 n.m. $\pm$ 10 uur tijdens het overvliegen van vliegtuigen een fluitend geluid had gehoord, zoodat hij vermoedde dat een bom werd afgeworpen. Ondanks nasporingen had hij echter niets kunnen vinden, totdat zijn personeel hedenmorgen een gat in de grond ontdekte. Bij een ter plaatse ingesteld onderzoek bleek, dat in een weiland naast de woning op $\pm$ 25 m. vanaf den openbaren weg en daarvan gescheiden door een sloot, een gat in den grond was van $\pm$ 1½ m. diep en $\pm$ 25 cm. doorsnede. Van de bom was niets te zien. De plaats is aangegeven door 2 roode vlaggen en met draad afgezet.	
- Niet relevant, exacte locatie onbekend. Daarbij niet duidelijk dat dit een bomafworp betrof.	
Inventaris 627	Rapport van de Afdeling voor het onschadelijk maken van niet-gesprongen munitie, vliegtuigbommen, etc. van de zoekactie in het tijdvak 17-20 juni 1941 op het perceel van J. Swieb nabij de Snelle Sluis waar op 3 oktober 1940 drie bommen waren afgeworpen, 1941.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	

Tabel 13: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0023.

Toegang 0174: Archief van de gemeente Moordrecht, 1942-1976, 1942-1976

Inventaris 12	Verkoop en vervoer wapenen en munitie, 1949 - 1958
Niet relevant, geen relatie met OO.	
Inventaris 409	Gegevens en declaraties omtrent oorlogsslachtoffers. Correspondentie en declaraties, 1944 - 1953, 1944-1953
Niet relevant, geen relatie met OO.	

Tabel 14 Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0174.

Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975

Inventaris 46 Inlevering, vernietiging enz. van wapenen en munitie, 1937. 1952, 1937-1952.

Niet relevant, bevat geen meldingen van oorlogshandelingen of munitie en dergelijke.

Inventaris 50 Staat van oorlog en beleg, 1940, 1940.

Niet relevant, bevat geen meldingen van oorlogshandelingen of munitie en dergelijke.

Inventaris 110 Oorlogsbuit, 1945, 1945

Niet relevant, bevat geen meldingen van oorlogshandelingen of munitie en dergelijke.

Inventaris 392 Gevolgen van luchtaanvallen, 1940 - 1954, 1940-1954.

11 mei 1940, gevolgen luchtaanvallen:

Naar aanleiding van het schrijven van den heer Minister van Staat - Commissaris der Koningin in Zuid-Holland d.d. 22 Mei 1940. A. No. 245/21 (6e afdeeling) heb ik de eer u mede te delen, dat op Zaterdag 11 Mei 1940 , omstreeks 11 uur verschenen Deutsche vliegtuigen boven de Rijksbrug over de Gouwe in deze gemeente, klaarblijkelijk met het doel deze brug onklaar te maken. Op dit tijdstip werd een bom, enkele menschen beweren van twee bommen, uitgeworpen , welke terecht kwam achter de panden Wilhelminakade 65, 65 a. 65 b. en 65 c. Bedoelde huizen zijn behoorlijke burgerwoningen en werden in 1934 gebouwd. Ze werden bewoond door de gezinnen Sloodjes, Jaspers, van der Kroeff en Mulder. Tengevolge van de explosie van de bom (bommen) werden deze vier huizen totaal vernield.

- Relevant, luchtaanvallen binnen de gemeentegrenzen.

11 mei 1940, gevolgen luchtaanvallen:

Omstreeks 12 $\frac{1}{2}$ uur in den namiddags van dien zelfden dag werden door twee of drie Deutsche vliegtuigen twee bommen afgeworpen in de nabijheid van den Spoorlijn Gouda- Waddinxveen - Boskoop-Alphen aan den Rijn. Deze kwamen echter in het weiland van den veehouder C. Hofman terecht en veroorzaakten alleen twee trechters in het weiland.

In den namiddag

- Niet relevant, locatie neergekomen bommen onbekend.

14 mei 1940, gevolgen luchtaanvallen:

Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975

In den namiddag van Dinsdag 14 Mei 1940, ten omstreeks 4 uur, werden door Duitsche vliegtuigen enkele bommen afgeworpen in de nabijheid van de woning van den heer van der Torren in het Noordeinde te Waddinxveen. Ook deze bommen 4 of 5 kwamen in het weiland terecht en veroorzaakten diepe trechters. Twee koeien, welke in de nabijheid liepen te grazen werden gedood, terwijl door den luchtdruk een aantal ruiten in de woning van den heer van der Torren werden vernield, welke inmiddels weer zijn hersteld.

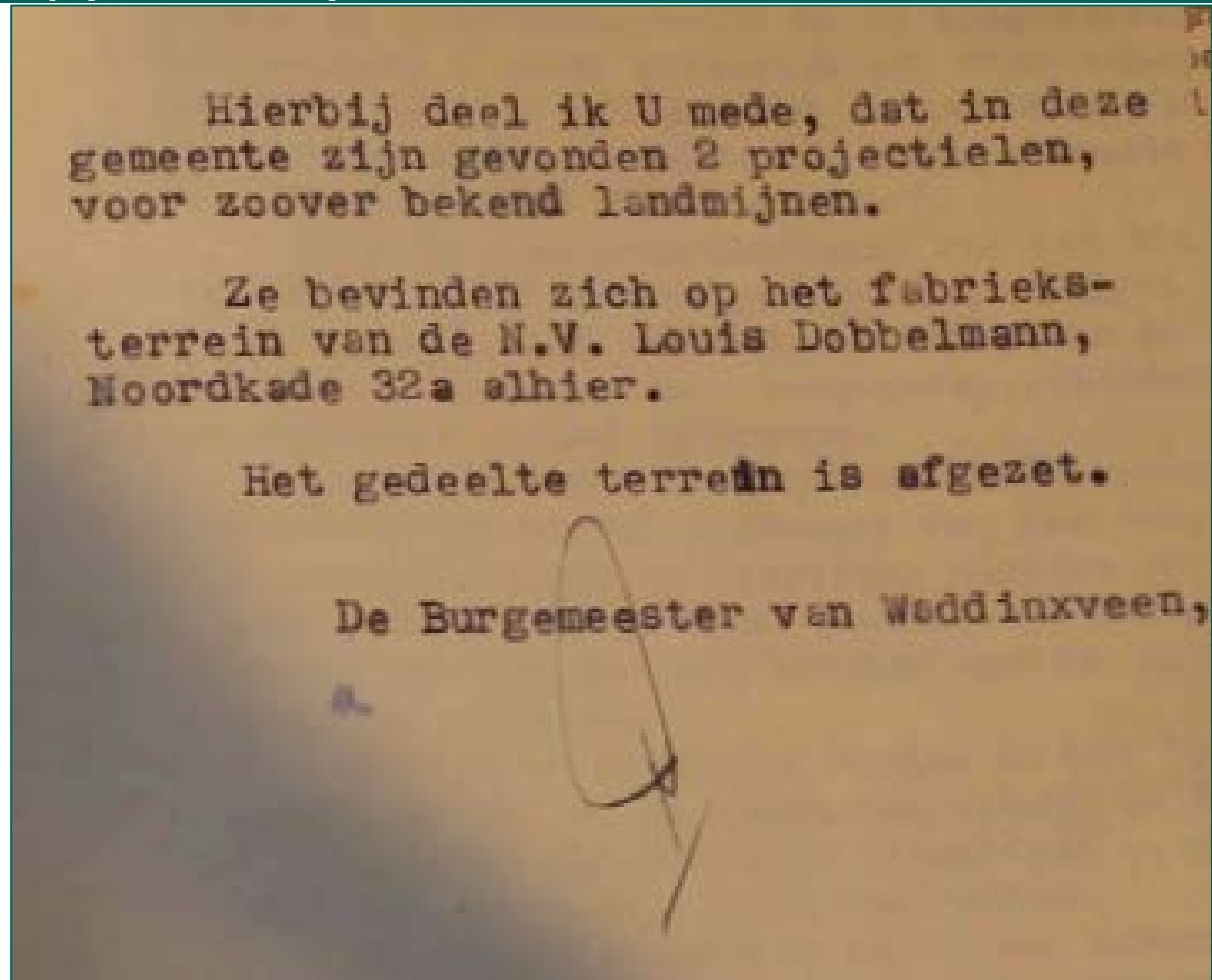
- Relevant, luchtaanvallen binnen de gemeentegrenzen.

29 juni 1945, melding blindgangers:

Zoo juist wordt mij gerapporteerd, dat op ongeveer 7 M ten Zuiden van de Spoorbrug aan den Westelijken oever van de Gouwe, 5 blindgangers zich in het water bevinden, waarvan er 4 bij laag water te zien zijn.
De spoorbrugwachter is van dit feit op de hoogte en kan inlichtingen verschaffen.
Ik moge U adviseeren maatregelen te treffen deze blindgangers te doen opruimen.

- Relevant, blindgangers binnen de gemeentegrenzen.

Inventaris 393	Luchtbeschermingsdienst, 1941 - 1945, 1941-1945
Niet relevant, bevat uitsluitend protocollen en documenten over de te nemen procedures tijdens luchtaanvallen.	
Inventaris 394	Opgave munitie en ongesprongen projectielen; mededeling aanwezige landmijnen, 1946 - 1952, 1946-1952.
3 augustus 1946, landmijnen:	



- Relevant, mijnen aangetroffen binnen de gemeentegrenzen.

Inventaris 397	Brandrapporten, 1942 - 1969, 1942-1969.
----------------	---

Niet relevant, branden zijn voortgekomen uit andere oorzaken dan bombardementen en dergelijke.

Inventaris 451	Verbreiding/verruiming en verbreding van de Gouwe (o.a. onteigening en verleggen van de kabels), 1929-1962
----------------	--

Niet relevant, geen melding OO of oorlogshandelingen.

Inventaris 465	Vergoeding schade ontstaan door vordering door de Duitse Wehrmacht van landbouwgronden, 1946, 1946.
----------------	---

Niet relevant, betreft vorderingen van weidevelden voor het grazen van paarden.

Inventaris 555	Taxatie oorlogsschade boeren- en tuindersbedrijven, 1940, 1940
----------------	--

Mei 1940:

Naar aanleiding van Uw verzoek [...] deelen wij U mede dat alhier in de eerste dagen van de oorlog een paar bominslagen hebben plaats gehad. De eene betrof een viertal nette arbeiderswoningen met omgeving en de andere het landbouwbedrijf van den heer K. van der Torren J. Czn.

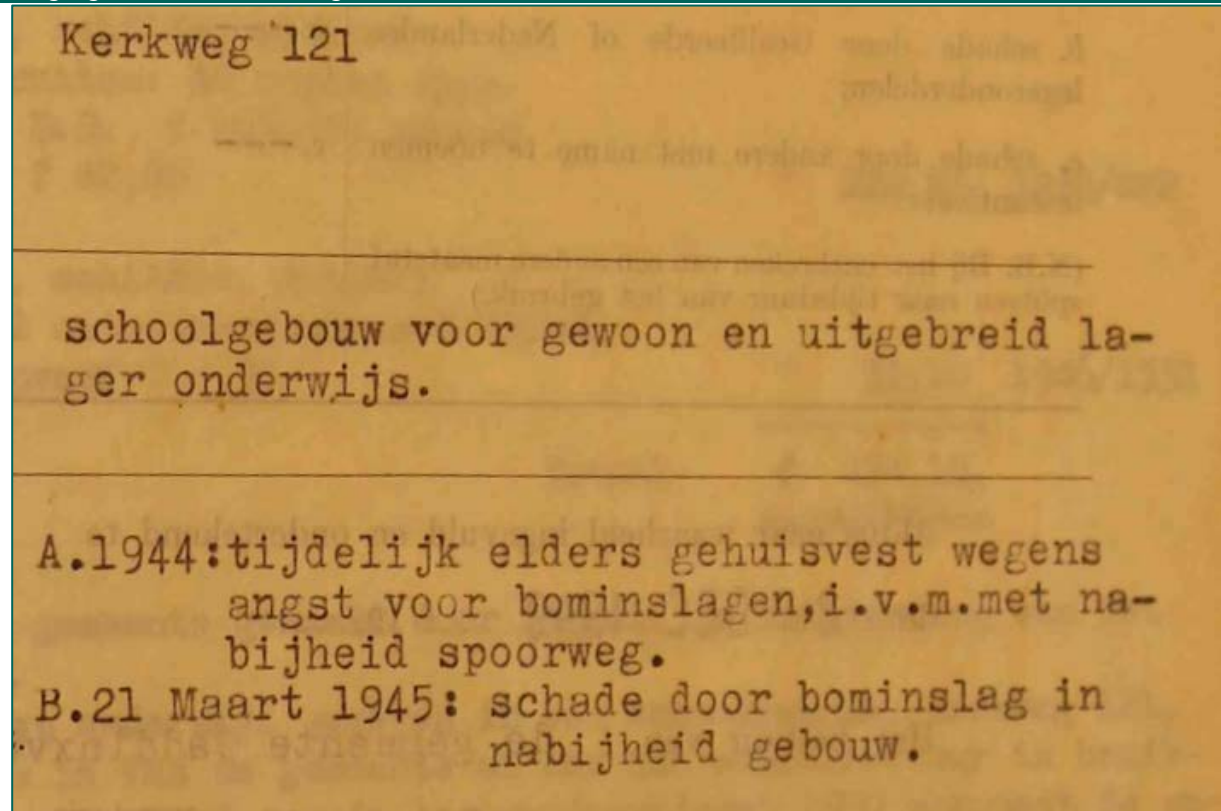
- Relevant, bombardementen binnen de gemeentegrenzen.

Inventaris 566	Vergoeding oorlogsschade / hulpverlening aan oorlogsslachtoffers (voorschriften en uitvoering), 1940 - 1948, 1940-1948.
----------------	---

Niet relevant, geen beschrijving van oorlogsschade of oorlogshandelingen.

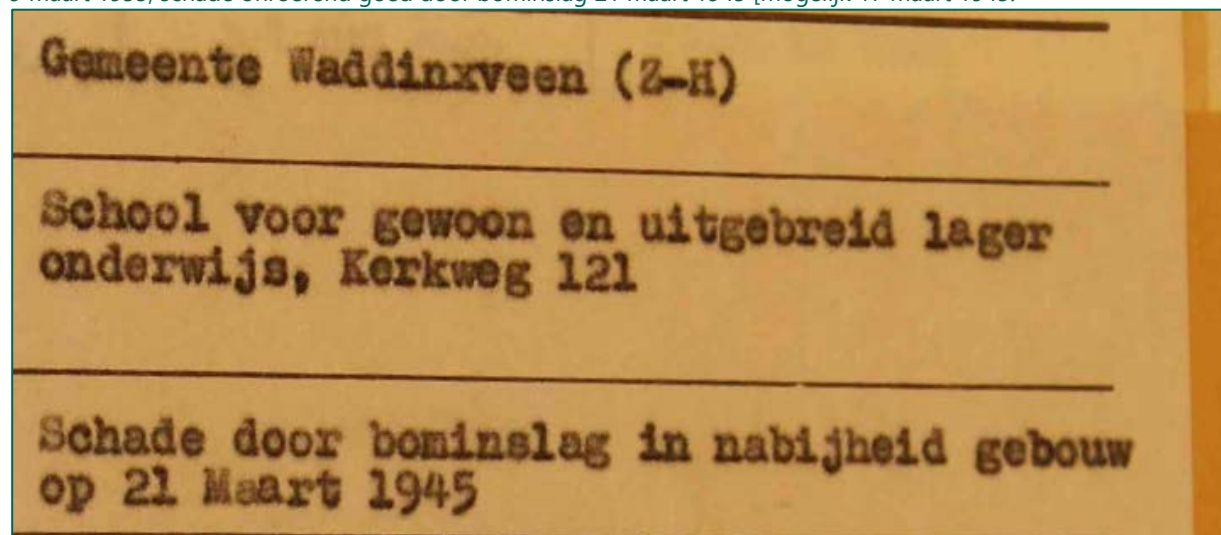
Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975	
Inventaris 567	Directe hulpverlening bij bominslag, 1941, 1941
Niet relevant, procesbeschrijving voor hulpverlening bij bombardementen.	
Inventaris 568	Samenwerking tussen de organen van de openbare armenzorg en het Nationaal fonds voor bijzondere noden in de ondersteuning van personen die tijdelijk door de oorlogsomstandigheden in moeilijkheden zijn geraakt, 1941, 1941.
Niet relevant, geen vermelding van oorlogshandelingen.	
Inventaris 569	Verantwoording uitbetaalde voorschotten voor de wederopbouw, 1941 - 1943, 1941-1943.
Niet relevant, geen meldingen van oorlogshandelingen.	
Inventaris 570	Hulpverlening aan burgerslachtoffers oorlogsgeweld, 1941 - 1945, 1941-1945.
Niet relevant, geen oorlogshandelingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 571	Ongevallenuitkering aan personeel belast met het opruimen van bommen, 1942, 1942.
Niet relevant, correspondentie en geen beschrijvingen van de opruiming zelf.	
Inventaris 573	Mededeling schade aan onroerend goed bij bominslag, 1942, 1942.
Niet relevant, betreft alleen de mededelingen dat men deze documentatie documenteert.	
Inventaris 574	Gevalen van bezettingsschade, 1942 - 1944, 1942-1944.
Niet relevant, geen specifieke oorlogshandelingen aangeduid.	
Inventaris 575	Inzending van gegevens ten behoeve van de schadeloosstellingen in verband met de aanleg van een tankgracht, 1943, 1943.
Niet relevant, exacte locatie tankgracht niet gegeven.	
Inventaris 578	Registratie oorlogsslachtoffers, 1945, 1945.
Niet relevant, locatie van bombardement 14 mei 1940 en oorlogshandelingen 1944 niet gegeven.	
Inventaris 579	Ondersteuning van oorlogsslachtoffers (correspondentie en declaratie), 1945 - 1946, 1945-1946.
Niet relevant, betreft alleen persoonlijke oorlogsuitkeringen en declaraties.	
Inventaris 581	Afwikkeling oorlogs- en bezettingsschadegevallen Duitse Wehrmacht 1940 - 1945, 1946 - 1957, 1946-1957.
Schade schoolgebouw Kerkweg 121 [tegenwoordig Kerkweg-Oost 230]:	

Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975



- Relevant, schade binnen de gemeentegrenzen.

9 maart 1955, schade onroerend goed door bominslag 21 maart 1945 [mogelijk 17 maart 1945:



- Relevant, schade binnen de gemeentegrenzen.

22 februari 1952, schade onroerend goed:

Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975

Gemeente Waddinxveen.
Woning hoofd O.L. school B, Kerkweg 228.
schade aan onroerend goed als gevolg van luchtdruk en het in gebruik nemen door de Duitse weermacht tijdvak 7 October 1944 - 5 Mei 1945.

- Relevant, schade binnen de gemeentegrenzen.

23 maart 1958, schade onroerend goed door bominslag april 1945:

Woningbouwvereniging "Waddinxveen" te Waddinxveen.
Woningen Kerkweg 35 t/m 75, Zuidkade 87 en 88, Henegouweweg 46a, deel uitmakende van de complexen van 28 en 54 woningen.
Schade als gevolg van bominslag in april 1945

- Relevant, schade binnen gemeentegrenzen.

Inventaris 595	Inrichting doorgangshuis voor oorlogsgeweldvluchtelingen, 1945, 1945
Niet relevant, geen meldingen van oorlogshandelingen.	
Inventaris 740	Oorlogsschade aan schoolgebouwen, 1945 - 1949, 1945-1949.
Niet relevant, alleen meldingen van bezettingsschade	
Inventaris 873	Opsporing van vermiste geallieerde vliegers, 1946 - 1947, 1946-1947.
5 september 1944, vermist vliegtuig:	

Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975

In antwoord op Uw schrijven d.d. 10 Februari jl. 2 M.R. E.U./2039/Air/X 80 deel ik U mede, dat mij van het vliegtuig van "Tomba" geen bijzonderheden bekend zijn.

Nader blijkt mij nog, dat de vliegenier zich Tomba liet noemen, doch dat zijn eigehlijke naam Anton Kamínek luidt. Zijn adres was: Gabelsbergrova 27, Olmoec Tajecho Slowakije. Hij behoorde tot Squadron 310. In December 1944 heeft hij getracht naar het bevrijde Nederlandsche gebied te komen, hetgeen blijkens navrage gelukt schijnt te zijn.

Het vliegtuig is op den zg. Dollen Dinsdag (5 September 1944) neergestort aan den Reeuwal, gemeente Reeuwijk.

Deze gegevens zijn mij verstrekt door den heer H. Kempkes Jr. Brugweg 86 alhier, alwaar de vliegenier enkele dagen onderdak heeft gehad.

Vanwege de gemeente Reeuwijk bericht men mij nog, dat het vliegtuig een klein type jachtvliegtuig was met één piloot en geen verder personeel. Meerdere gegevens zijn niet bekend.

- Relevant, vliegtuig neergestort binnen de gemeentegrenzen.

Inventaris 879	Militaire oefeningen (o.a. krantenknipsels), 1951 - 1964, 1951-1964.
----------------	--

Niet relevant, betreft alleen schijnoefeningen rondom Waddinxveen.

Inventaris 887	Regeling bezettingsschade, 1941 - 1944, 1941-1944.
----------------	--

Niet relevant, geen vermelding van oorlogshandeling of schade.

Inventaris 890	Regeling van vergoeding van schaden, aangebracht door geallieerde militairen, 1945, 1945.
----------------	---

Niet relevant, alleen correspondentie over plunderingen uitgevoerd door de geallieerden,

Inventaris 891	Vorderingen door de geallieerde legers, 1945 - 1949, 1945-1949.
----------------	---

Niet relevant, betreft alleen vorderingen, geen oorlogshandelingen.

Inventaris 892	Afwikkeling bezettingsschade, 1946 - 1947, 1946-1947.
----------------	---

Niet relevant, geen vermelding van oorlogshandelingen.

Inventaris 893	Schadeloosstelling van door geallieerden gevorderde goederen, 1947, 1947.
----------------	---

Niet relevant, alleen rekeningen en vergoedingen van motorvoertuigen.

Inventaris 899	Vordering van land ten behoeve van de aanleg van een schietbaan, 1943, 1943.
----------------	--

Niet relevant, locatie schietbaan en daadwerkelijk gebruik onbekend.

Inventaris 900	Vordering van diensten ten behoeve van de Duitse Wehrmacht, 1944 - 1945, 1944-1945.
----------------	---

Niet relevant, geen meldingen van oorlogshandelingen en dergelijke.

Inventaris 909	Declaraties in verband met de schadeloosstelling voor de vordering van onroerend goed door de Duitse Wehrmacht, 1941 - 1962, 1941-1962.
----------------	---

Niet relevant, schade ontstaan door vordering panden.

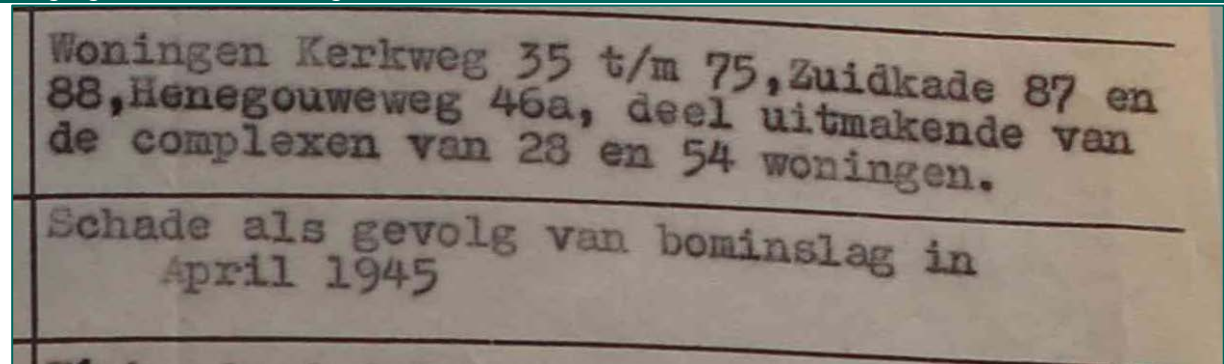
Inventaris 911	Prikkeldraadversperringen in verband met het aanleggen van verdedigingswerken, 1943, 1943.
----------------	--

Niet relevant, geen vermelding van oorlogshandelingen etc.

Inventaris 914	Correspondentie inzake de vergoeding aan geëvacueerden in verband met kustontzuiming voor de Duitse Wehrmacht. Uit gebouwen langs de Zuidkade en Gouwekade, 1943 - 1944, 1943-1944.
----------------	---

Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975	
Niet relevant, geen beschrijving oorlogshandelingen.	
Inventaris 915	Ontvangstbewijzen van kennisgevingen aan eigenaren van gebouwen langs de Zuidkade en Gouwekade en andere personen in verband met kustontzuiming voor de Duitse Wehrmacht, 1943 - 1944, 1943-1944.
Niet relevant, geen vermelding oorlogshandelingen.	
Inventaris 916	Ingebruikneming en opruiming van verdedigingswerken, 1943 - 1947, 1943-1947.
Niet relevant, exacte locaties militaire infrastructuur niet bekend.	
Inventaris 917	Ontzuiming en afbraak van woningen aan de Bodegraafsestraatweg en de Onderweg in verband met kustontzuiming voor de Duitse Wehrmacht, 1943 - 1949, 1943-1949.
Niet relevant, alleen documentatie sloopwerkzaamheden, geen vermeldingen explosieven of oorlogshandelingen.	
Inventaris 918	Afbraak van gebouwen langs de Zuidkade en Gouwekade in verband met kustontzuiming voor de Duitse Wehrmacht; onteigening, 1943 - 1951, 1943-1951.
Niet relevant, documentatie sloopprojecten. Geen vermelding van explosieven of oorlogshandelingen	
Inventaris 920	Correspondentie inzake de vergoeding aan geëvacueerden in verband met kustontzuiming voor de Duitse Wehrmacht. Uit gebouwen langs de Henegouwerweg, 1944, 1944.
Niet relevant, betreft enkel vorderingen.	
Inventaris 922	Correspondentie inzake de vergoeding aan geëvacueerden in verband met kustontzuiming voor de Duitse Wehrmacht. Uit gebouwen langs de Bodegraafsestraatweg en de Onderweg, 1944 - 1945, 1944-1945.
Niet relevant, bevat geen meldingen over munitie/explosieven en dergelijke.	
Inventaris 924	Vergoeding van gebouwen, gevorderd door de Binnenlandse Strijdkrachten, 1945 - 1949, 1945-1949.
Niet relevant, geen meldingen over munitie/explosieven en dergelijke.	
Inventaris 942	Opsporing van oorlogsmisdrijven, 1945, 1945.
Niet relevant, geen melding van oorlogshandelingen of munitie en dergelijke.	
Inventaris 973	Militair Gezag, 1945 - 1958, 1945-1958.
Niet relevant, bevat geen meldingen van oorlogshandelingen of munitie en dergelijke.	
Inventaris 1005	Aankoop van een strookje grond aan de Wilhelminakade, kad. F 1819 ged., van mevr. W.M. Okkerse-Rijnbeek, ten behoeve van verbreding van de weg en herbouw van door oorlogsschade verwoeste panden, 1948, 1948.
Niet relevant, geen meldingen van oorlogshandelingen of munitie en dergelijke.	
Inventaris 1717	Herstel van geleden oorlogsschade, 1941 - 1948, 1941-1948.
Niet relevant, geen meldingen van oorlogshandelingen of munitie en dergelijke.	
Inventaris 2419	Besluit van het Ministerie van Financiën, d.d. 17 maart 1953, tot het toekennen van een vergoeding aan de woningbouwvereniging "Waddinxveen" vanwege de schade aan woningen aan de Kerkweg, Zuidkade en Henegouwerweg door de bominslag in april 1945. Afschrift, 1953.
17 maart 1953, schademelding door bominslag april 1945:	

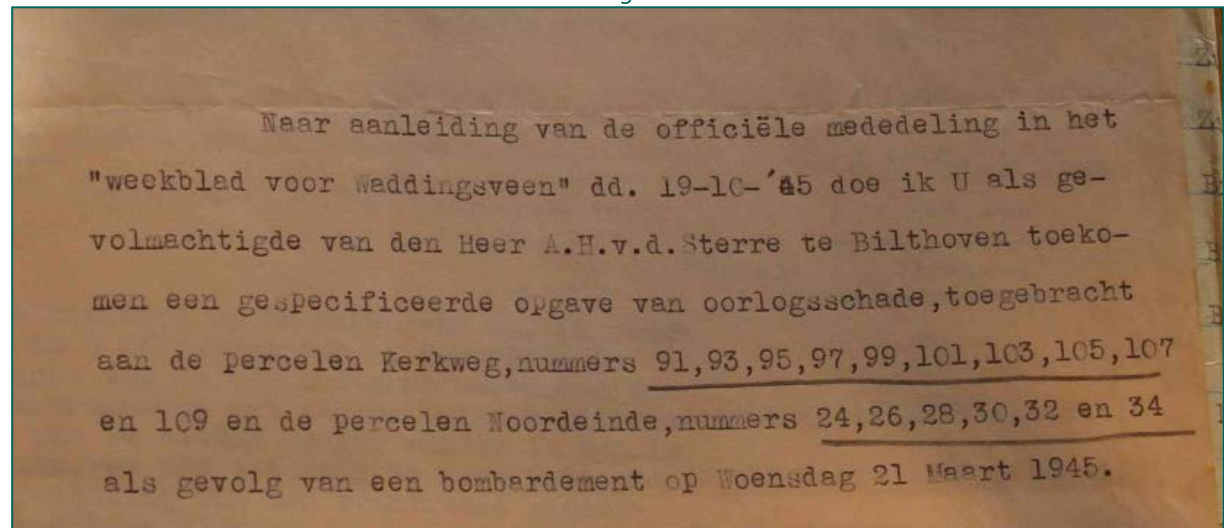
Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975



- Relevant, bominslag binnen de gemeentegrenzen.

Inventaris 3017 | Regeling schadevergoeding oorlogsschade, 1940-1945, 1940-1945.

Schademelding naar aanleiding van bombardement 21 maart 1945, exacte percelen Kerkweg zijn onbekend wegens henummering. Daarbij onbekend bij welk bombardement dit hoorde aangezien op 21 maart 1945 geen bombardement aan de noordkant van Waddinxveen is uitgevoerd:



Verder schademelding te Kerkweg 212, onherstelbaar beschadigd t.g.v. bominslag.

- Relevant, schade naar aanleiding van bombardement binnen de gemeentegrenzen.

Kaart met verwoeste panden in oranje n.a.v. slopen. In andere bron aangegeven dat Zuidkade 205 volledig vernield was door bominslag. Datum van bombardement is echter niet gegeven:

Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975



- Relevant, schade naar aanleiding van bombardement binnen de gemeentegrenzen.

Toegang 0205: Archief van de gemeente Waddinxveen, 1936-1975

Kaart met verwoeste panden, vermoedelijk 11 mei 1940:



- Relevant, schade naar aanleiding van bombardement binnen de gemeentegrenzen.

Inventaris 3018	Urgentie-programma voor het herstel van oorlogsschade, 1944, 1944.
-----------------	--

Niet relevant, bevat geen meldingen van oorlogshandelingen en dergelijke.	
---	--

Tabel 15: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0205.

Toegang 0307: Archief van het hoofd van de luchtbeschermingsdienst Gouda, 1935-1944

Inventaris 1	Ingekomen en minuten en afschriften van uitgaande stukken, 1935-1944
--------------	--

Niet relevant, enkel materiaal en personeelszaken.	
--	--

Inventaris 3	Stukken betreffende blok 55 van de luchtbescherming Z d (1936-1945) betreft Krugerlaan e.o.
--------------	---

Niet relevant, overzichtskaart indeling luchtbeschermingsdienst en adressenlijst bevolking blok 55.	
---	--

Inventaris 7	Stukken betreffende Kring III van de luchtbescherming 1940-1941 en z d
--------------	--

Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
--	--

Tabel 16: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0307

Toegang 0346: Archief van de commissaris van politie (gemeentepolitie), 1816-1947 (1970)

Doos 300	Dagrapporten 1940-2, 1941-1
----------	-----------------------------

Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
--	--

Doos 301	Dagrapporten 1941-2, 1942-1
----------	-----------------------------

Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
--	--

Doos 302	Dagrapporten 1942-2, 1943-1
----------	-----------------------------

Toegang 0346: Archief van de commissaris van politie (gemeentepolitie), 1816-1947 (1970)	
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Doos 303	Dagrapporten 1943-2, 1944-1
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Doos 304	Dagrapporten 1944-2, 1945
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	

Tabel 17: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0346.

Toegang 0419: Archief van de Nederlandse Vereniging voor Luchtbescherming afdeling Gouda, 1941-1946	
Inventaris 3	Ingekomen en minuten en afschriften van uitgaande stukken, 1942-1943
Niet relevant, betreft enkel personeelszaken.	

Tabel 18: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0419.

Toegang 0459: Archief van de gemeente Moerkapelle, 1940-1971	
Inventaris 247	Nederlands Volksherstel, plaatselijk comité, 1945 - 1948, 1945-1948.
Niet relevant, bevat uitsluitend algemene documenten.	
Inventaris 39	Aanvragen materialen voor bouwwerken e.d. onder f 500,-- in het kader van de Wederopbouw en Bouwnijverheid, 1943 - 1944, 1943-1944.
Niet relevant, geen informatie gerelateerd aan munitie en/of explosieven en dergelijke.	
Inventaris 306	Opvang van evacués in Moerkapelle, o.a. evacuatiecommissie en inventarisatie woonruimten, 1944 - 1945, 1944-1945.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	
Inventaris 192	192 Verbetering van de Achterweg (Moerdijkstraat), 1946 - 1948, 1946-1948
Niet relevant, geen informatie gerelateerd aan munitie en/of explosieven en dergelijke.	

Tabel 19: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0459.

Toegang 0561: Archief van de dienst Openbare Werken (DOW) te Gouda, serie bestekken, 1891-1982	
Inventaris 145	DOW Bestekken; Korte Akkeren 1921-1945
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 198	DOW Bestekken; Oprit Oude Veerstal naar nieuwe brug Mallegatsluis 1940-
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 199	DOW Bestekken; Blekersingel 1938
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 226	DOW Bestekken; Korte Akkeren 1921-1945
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 228	DOW Bestekken; Oprit Oude Veerstal naar nieuwe brug Mallegatsluis 1940-
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 276	DOW Bestekken 1965
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 302	DOW Bestekken; Het rioleren en dempen van de Nieuwe Haven van de Vrouwesteeg tot de Lage Gouwe 1939

Toegang 0561: Archief van de dienst Openbare Werken (DOW) te Gouda, serie bestekken, 1891-1982	
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 303	DOW Bestekken; Het rioleren en dempen van de Nieuwe Haven van de Vrouwesteeg tot de Lage Gouwe 1937.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 329	DOW Bestekken; Krugerlaan 1921-1948
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 339	DOW Bestekken; herstellen Graaf Florisweg 1947
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 353	Openbare werken, bestekken 1947-1948
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 357	DOW Bestekken; Bestraten stationsplein 1948
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 358	DOW Bestekken; Bestraten stationsplein 1948
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 361	DOW Bestekken; Ophoging industrieterrein Nieuwe Vaart-Kromme Gouwe 1949
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 398	DOW Bestekken; bestraten Joubertstraat en woningbouw Gebr. IJsselstein 1951
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 418	DOW Bestekken; Ridder van Catsweg tekeningen 1949
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 439	DOW bestekken 1946
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 442	DOW Bestekken; Slopen van de brug bij de Ridder van Catsweg 1966
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 447	DOW Bestekken; Stadserf te Gouda 1921-1945
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 455	DOW Bestekken; Verbreding Goejanverwelledijk 1953
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 469	DOW 1928-1948
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 521	DOW 1928-1948
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 606	DOW Bestekken; Dempen watergang aan de Ridder van Catsweg 1968
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 607	DOW Bestekken; Dempen watergang aan de Ridder van Catsweg 1968
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	

Toegang 0561: Archief van de dienst Openbare Werken (DOW) te Gouda, serie bestekken, 1891-1982

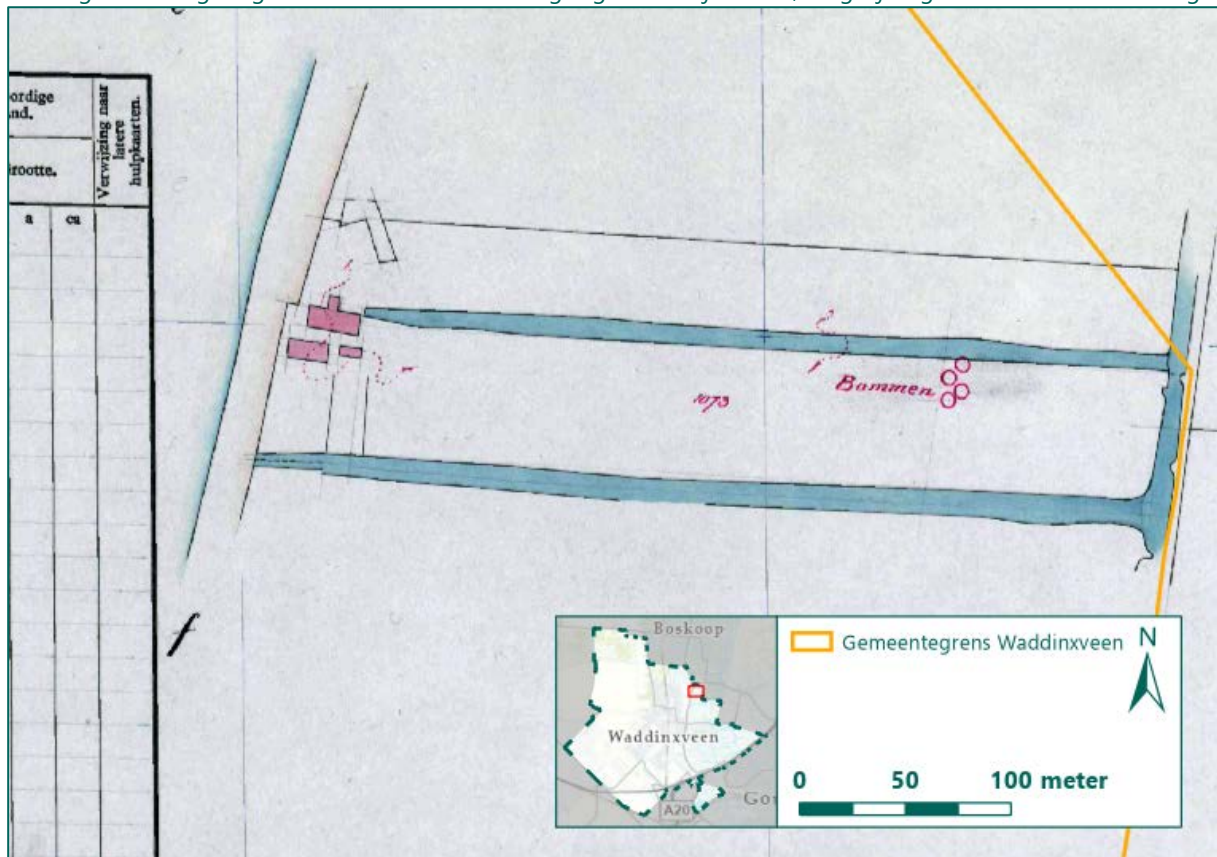
Tabel 20: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0561.

Toegang 0577: Collectie F. Vink jr. te Moordrecht betreffende de Tweede Wereldoorlog, 1940-1953, 1940-1953	
Inventaris 11	Stukken betreffende registratie en herstel van oorlogsschade te Moordrecht, 1946., 1946
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 15	Stukken betreffende een schadeclaim van Ph.J. v.d. Berg uit Moordrecht, 1947, 1953., 1947-1953
Niet relevant, schadeclaim betreft loonderving.	

Tabel 21: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, toegang 0577.

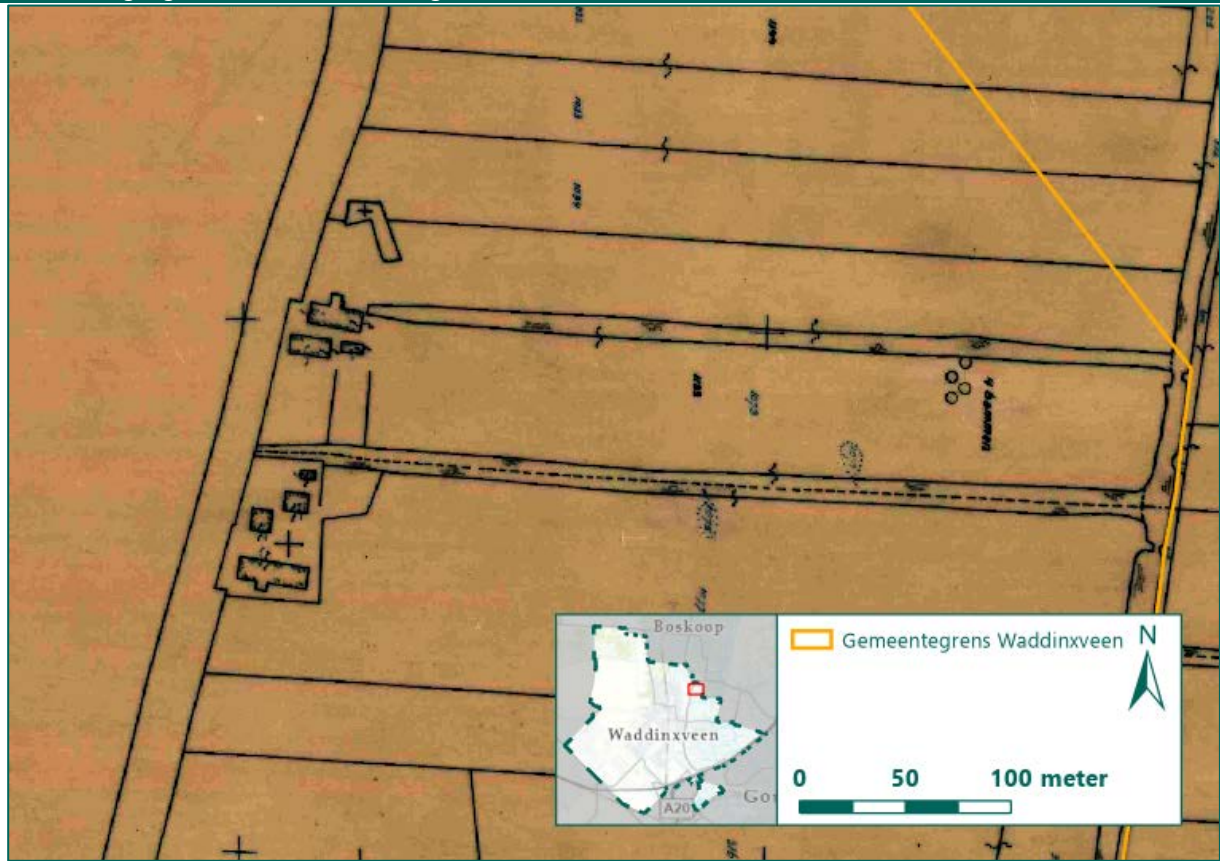
Zonder toegangsnummer: Kadaster, aangeleverd door archiefmedewerker

Melding van blindgeslagen bommen. Eerste melding is gedaan in juli 1943, mogelijk lagen de bommen er al langer.



Dezelfde melding uit 1972:

Zonder toegangsnummer: Kadaster, aangeleverd door archiefmedewerker



- Relevant, blindgangers aangetroffen binnen de gemeentegrenzen.

Tabel 22: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Streekarchief Midden-Holland, zonder toegangsnummer.

Gemeentearchief Alphen aan den Rijn (GAR)

Toegang 180.1.16: Archief van de gemeente Boskoop, 1929-2000.

Inventaris 1573	Stukken betreffende de Inrichting van een Veterinair Hospitaal in tijd van oorlog in gebouw Floraen en de inkwartiering van militairen in de gemeente Boskoop, 1939-1941.
Niet relevant, informatie is niet gerelateerd aan munitie en dergelijke.	
Inventaris 1976	Kaartsysteem betreffende vuurwapens en munitie, [ca. 1945-1985].
Niet relevant, betreft wapens van particulieren na de oorlog, kkm, geen explosieven of oorlogshandelingen.	
Inventaris 2501	Stukken betreffende het onderzoek en opruimen naar explosieven uit de Tweede wereldoorlog nabij de Otweg en Compierkade, 1988-1992.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 3222	Stukken betreffende de hulp aan oorlogsgetroffenen en de schenking een woonbarak aan de gemeente Schijndel, 1945-1946.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	
Inventaris 3703	Stukken betreffende de opgaven en de vergoedingen voor de inkwartiering van Duitse militairen, 1940-1948.
Niet relevant, bevat alleen lijsten van vorderingen en dergelijke.	
Inventaris 3707	Kopieën van uitgaande brieven aan diverse afzenders betreffende de burgerslachtoffers ten gevolge van het oorlogsgeweld, 1944-1945.
Niet relevant, bevat geen informatie omtrent munitie en dergelijke.	

Toegang 180.1.16: Archief van de gemeente Boskoop, 1929-2000.	
Inventaris 3709	Kaarten betreffende de schadeloosstelling van de vorderingen van gebouwen door de Wehrmacht aan de eigenaren, 1941-1944.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot munitie en dergelijke.	
Inventaris 3713	Lijst met de namen van de gesneuvelde en vermiste Boskoopse militairen, 1941.
Niet relevant, bevat alleen lijsten met gesneuvelde militairen.	
Inventaris 3714	Stukken betreffende de aangiften en overzichten van de oorlogs- en bezettingsschade, 1945-1956.
29 maart 1944, schademelding: Schade als gevolg van beschietingen op 9 en 19 september 1944 bij de Gashouders en andere opstallen van de Gem. Gasfabriek incl. elektrische lamp in het motorlokaal. - <i>Niet relevant, melding buiten de gemeentegrenzen.</i>	
Inventaris 3715	Stukken betreffende het herstel aan oorlogs en bezettingsschade, 1942-1945.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 3699	Stukken betreffende de arrestaties van diverse personen door het Duits Militair gezag, 1942-1944.
Niet relevant, bevat alleen een lijst van omgekomen Nederlanders.	
Inventaris 3973	Stukken betreffende de bezettingsschade tankgracht in een weiland aan de Hoogeveenseweg, 1943-1947.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 4040	Stukken betreffende de organisatie van de Luchtbeschermingsdienst, 1928-1940.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	

Tabel 23: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Gemeentearchief Alpen aan den Rijn, toegang 180.1.16.

Toegang 142.1.03: Archief van de gemeente Benthuisen, 1936-1990	
Inventaris 20	Rapporten, meldingen bijzondere voorvallen van de luchtbeschermingsdienst Benthuisen, 1944-1945.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 1197	Dossier inzake het oorlogsgraf van de Duitse militair grenadier R. Pferrer, 1945-1957.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	
Inventaris 1236	Dossier inzake de maatschappelijke steun bij schade als gevolg van rampen en oorlogshandelingen, 1942-1947.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	
Inventaris 1268	Dossier inzake de afwikkeling van de oorlogsschade veroorzaakt door de Wehrmacht aan de openbare en bijzondere lagere school en aan de torenklok, 1944-1956.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	

Tabel 24: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Gemeentearchief Alpen aan den Rijn, toegang 142.1.03.

Toegang 143.1.09: Archief van de gemeente Hazerswoude, 1927-1945	
Inventaris 162	Dossier betreffende de instelling van bewakingsdiensten tegen sabotage en de vergoeding voor waakdiensten, 1943 – 1945.
Niet relevant, bevat alleen kostenlijsten en declaraties voor waakdiensten tegen sabotage.	

Toegang 143.1.09: Archief van de gemeente Hazerswoude, 1927-1945	
Inventaris 190	Staten houdende overzicht van adressen van ingekwartierde militairen in de periode 17 april 1940 - 15 maart 1945, alsmede het weide-gebruik van de Duitse Wehrmacht, 1940 – 1952.
Niet relevant, bevat alleen inkwartieringslijsten.	
Inventaris 241	4 wederopbouwoningen aan de Zonneveldstraat, 1941 – 1942.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot munitie en dergelijke.	
Inventaris 248	Taakuitvoering van de luchtbeschermingsdienst, 1938 – 1946.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	
Inventaris 260	Dossier inzake het herstel van de door oorlogsgeweld vernielde Christelijke school aan de Rijndijk, 1940 – 1943.
Niet relevant, geen melding binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 261	Dossiers betreffende de aangifte van oorlogsschade aan woningen, gebouwen en bezittingen, 1940 – 1946.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 262	Dossier inzake opgave van verrichtingen voor de Duitse Wehrmacht, de zogenaamde "R-verrichtingen", 1941 – 1945.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en dergelijke.	
Inventaris 263	Dossier inzake het vorderen en slopen van woningen op last van de Duitse Wehrmacht en het vaststellen van de hoogte van de schadevergoedingen, 1943 – 1946.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot munitie en dergelijke.	
Inventaris 272	Gebouwen en terreinen, 1941 – 1945.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	
Inventaris 280	Dossier inzake de aanleg van kaden in verband met de inundaties door de Duitse Wehrmacht, 1944.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot munitie en dergelijke.	
Inventaris 359	Dossier inzake het verlenen van hulp aan vluchtelingen gedurende de meidagen van 1940, mei - juni 1940.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	
Inventaris 361	Dossiers inzake de huisvesting en verzorging van de geëvacueerde bevolking, 1942 – 1950.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	
Inventaris 362	Dossiers inzake de organisatie van het evacuatiebureau alsmede uitbetaling van de declaraties van burgerslachtoffers, 1943 – 1946.
Niet relevant, bevat geen informatie met betrekking tot munitie en/of explosieven en dergelijke.	

Tabel 25: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Gemeentearchief Alpen aan den Rijn, toegang 143.1.09

Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard (RHC)

Toegang R002: Gemeente Reeuwijk, (1809) 1811-1948 (1968).	
Inventaris 858	Stukken betreffende gesneuvelde militairen uit de gemeente, 1941.
Niet relevant, bevat geen informatie omtrent munitie en dergelijke.	
Inventaris 651	Stukken betreffende de begrafenis van zeven in de gemeente gesneuvelde Australische oorlogsvliegers en het onderhoud van hun graven, 1943 - 1947.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	

Toegang R002: Gemeente Reeuwijk, (1809) 1811-1948 (1968).	
Inventaris 586	Rapporten van de gemeenteveldwachter, hoofd van de Luchtbeschermingsdienst, betreffende de werkzaamheden 1939 - 1940.
Niet relevant, geen meldingen van munitie en dergelijke.	
Inventaris 859	Stukken betreffende de sloop van een door de Duitse bezetter aangelegde tankversperringsmuur langs de Burgemeester Lucasselaan, 1944 - 1946.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	

Tabel 26: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard, toegang R002.

Toegang R096: Collectie Gerard Maatje	
Inventaris doos 4 – nr. 6	WO II, Reeuwijk algemeen.
Niet relevant, betreft algemene informatie over Reeuwijk ten tijde van de Tweede Wereldoorlog.	

Tabel 27: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard, toegang R096.

Toegang R098: Gemeente Reeuwijk, (1914) 1949-1988.	
Inventaris 136	Stukken betreffende de toekenning, wijziging en vervallenverklaring van straatnamen, 1947-1988.
Niet relevant, geen informatie omtrent de Tweede Wereldoorlog/munitie.	
Inventaris 426	Stukken betreffende de financiële afwikkelingen van gevallen van oorlogsschade en werkzaamheden door de gemeente ten behoeve van de Duitse bezetter, 1948-1956.
Niet relevant, betreft uitsluitend financiële documenten.	
Inventaris 655	Stukken betreffende de demontage van bommen uit de Tweede Wereldoorlog nabij de Henegouwerweg, 1983.
6 april 1983, demontage bommen op terrein Henegouwerweg:	
Op 17 en 18 mei a.s. zullen bommen moeten worden gedemonteerd, die zich bevinden in een perceel kadastraal bekend gemeente Reeuwijk, sectie A.1190, gelegen aan de Henegouwerweg.	
21 april 1983, demontage bommen Henegouwerweg met gevarenczones:	

Gevarenzones in verband met de demontage en ontruiming van de explosieven in het terrein aan de Henegouwerweg.

zone I

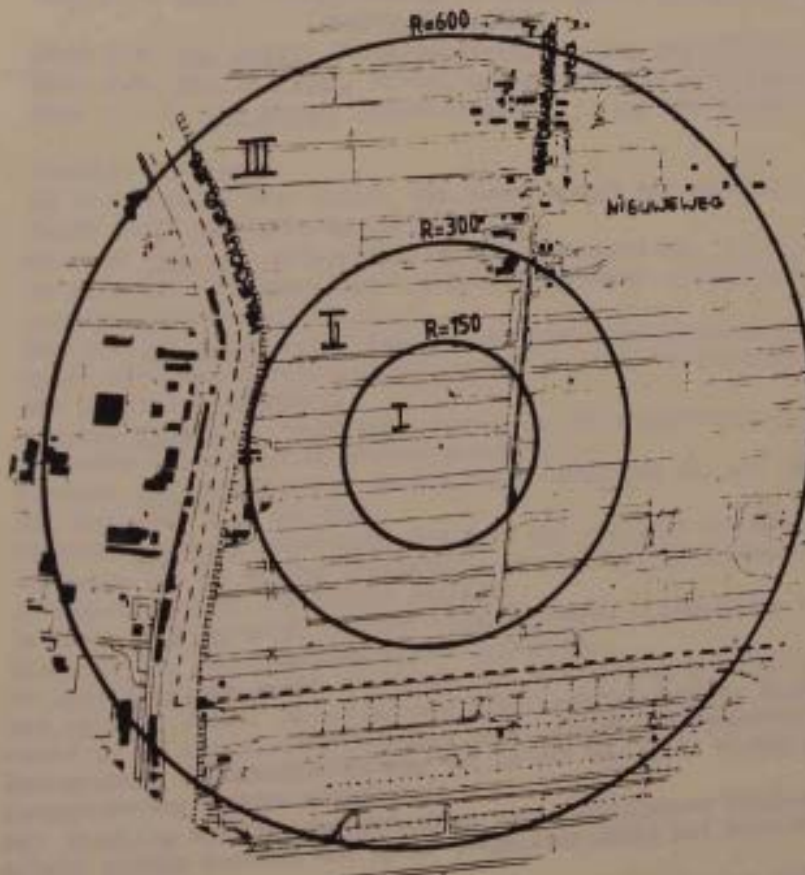
Zone I is het gebied met een straal van 150 meter vanaf de vindplaats van de explosieven. Binnen dit gebied mag zich tijdens de demontage op 17 en eventueel 18 mei 1983 van 9.00 's morgens geen mens of dier bevinden.

zone II

Zone II is het gebied vanaf 150 meter tot 300 meter vanaf de vindplaats van de explosieven. Binnen dit gebied dienen mens en dier vanaf bovengenoemd tijdstip binnen te blijven. Binnen de woning dient men zich op te houden op die plaats die van de ligging van de explosieven is afgekeerd.

zone III

Zone III is het gebied vanaf 300 meter tot 600 meter vanaf de vindplaats van de explosieven. Binnen dit gebied (de zogenaamde scherven-gevaarzone) mogen zich mens en dier evenmin bevinden in de buitenlucht na 9.00 uur 's morgens.



Toegang R098: Gemeente Reeuwijk, (1914) 1949-1988.

5 maart 1983, melding bommen te Reeuwijk. Locatie van ontploffen van drie bommen is in figuur weergegeven. Aangezien acht bommen in één keer afgeworpen zouden zijn door een Duitse bommenwerper, zouden nog vijf bommen vermist zijn. De locatie van vier hiervan zijn al bekend, zie tweede figuur:

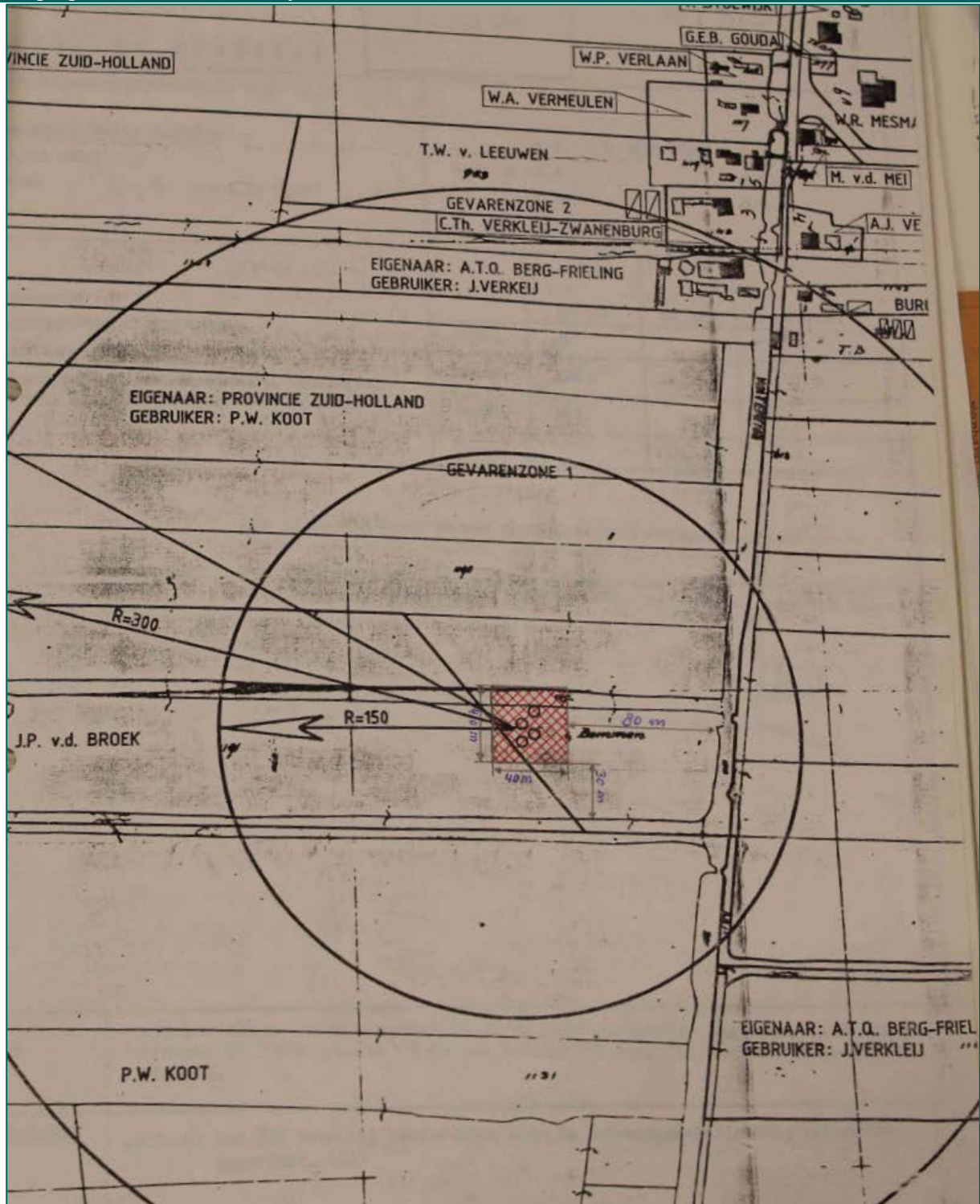
Wij hebben in die periode met U gesproken over bommen die in diezelfde nacht in Randenburg-Noord ontploft zouden zijn. U vroeg mij toen omdat eens te onderzoeken. Na informatie is gebleken, dat diezelfde nacht 3 duitse bommen ontploft zijn. Deze bommen zijn gevallen op bedrijven met kleigrond, te weten: Een bom op het land van Kees Mourits (één tekst), een bom ontplofte op de kwekerij van Hein Broekhuizen en een bom ontplofte op de kwekerij van Tom Zoet. (Zie ingesloten kaart).

Ik citeer nu een bericht dd. 18 Mei 1983: "Een duitse bommenwerper heeft er in één keer al zijn 8 bommen gelost". Nu vragen wij ons af, waar liggen de overige 5 bommen van de tweede duitse bommenwerper?

Toegang R098: Gemeente Reeuwijk, (1914) 1949-1988.

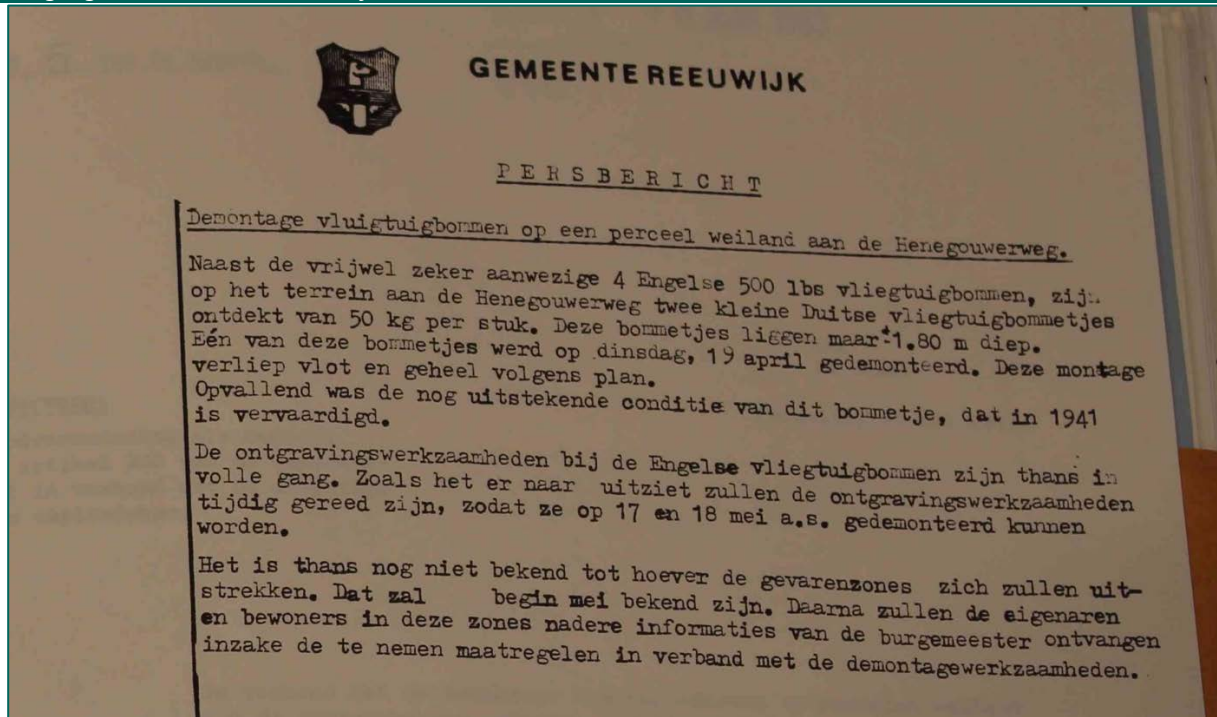


Toegang R098: Gemeente Reeuwijk, (1914) 1949-1988.



19 april 1983, persbericht demontage vliegtuigbommen Henegouwerweg, betreffen echter vier 500 kg bommen van Duitse makelij i.p.v. Engels:

Toegang R098: Gemeente Reeuwijk, (1914) 1949-1988.



Melding uit een krant dat op 17/18 mei 1983 vier zware en twee lichte Duitse vliegtuigbommen geruimd gingen worden. Uit een ander bericht wordt gesproken van vier 500 ponders en vier kleinere brandbommen:



In 1985 worden vragen gesteld naar de veiligheid aangezien ten noorden van de eerder onderzochte locaties nog steeds vijf bommen achtergebleven zouden zijn. Hier is niet opnieuw onderzoek naar gedaan, echter werd aangeraden om bij eventuele bijzonderheden gelijk actie te ondernemen:

Toegang R098: Gemeente Reeuwijk, (1914) 1949-1988.

Zoals U op de Kroonzitting dd. 4 Maart 1985 hebt kunnen horen liggen in onze polder Raaderburg-Zuid nog 5 niet ontplofte bommen. Deze bommen liggen in het veen op of in de dichte nabijheid d van de locatie IA, waar Rijnland de Afvalwaterzuiveringsinrichting wil bouwen. De bommen liggen ten noorden van het terrein, dat in 1983 onderzocht is op bommen (de z.g. CDA locatie van de AWZI) en ten zuiden van de plek waar het veen overgaat in klei.

Ondergetekenden zijn uitermate verbaasd dat Rijnland nog steeds geen stappen heeft ondernomen om de locatie waar de AWZI komt, de z.g. IA locatie, door de EOD te laten onderzoeken.

Daarom eisen ondergetekenden een onderzoek van dit terrein door de EOD, in opdracht van het Hoogheemraadschap Rijnland, op aanwezigheid van bommen, alvorens met de hei-werkzaamheden wordt begonnen.

Uiteraard hebben wij uw waarschuwing wel serieus genomen. Wij zijn daarom met de Explosieven Opsporingsdienst en het Hoogheemraadschap Rijnland in contact getreden. Daaruit is de afspraak voortgekomen bij de uitvoering van werkzaamheden zeer voorzichtig en oplettend te werk te gaan. Eventuele bijzonderheden kunnen zo onmiddellijk worden onderkend en te gelegener tijd aan nader onderzoek onderworpen.

- Relevant, bommen aangetroffen binnen de huidige gemeentegrenzen.

Tabel 28: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard, toegang R098.

Toegang R107: Luchtbeschermingsdienst Reeuwijk, 1941-1944.

Inventaris -	Dit archief bevat voornamelijk stukken met betrekking tot de Tweede Wereldoorlog.
Niet relevant, geen meldingen binnen de gemeentegrenzen.	

Tabel 29: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Regionaal Historisch Centrum Rijnstreek en Lopikerwaard, toegang R107.

Nationaal Archief (NA); Provinciaal archief

Het Nationaal Archief bewaart de archieven van de provincie Zuid-Holland. In het provinciale archief is gezocht naar informatie met betrekking tot oorlogsschade, de luchtbeschermingsdienst en geruimde OO. Daarnaast is gezocht naar overige relevante archiefstukken. De voor deze Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen geraadpleegde archiefstukken zijn weergegeven in onderstaande tabellen:

Toegang 3.02.27.01. Provinciaal Bestuur Zuid-Holland (1850-1945).

Geen relevante inventarissen aangetroffen.

Tabel 30: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Nationaal Archief, toegang 3.02.27.01.

Toegang 3.09.34. Inventaris van het archief van het Militair Gezag in Zuid-Holland, 1944-1947

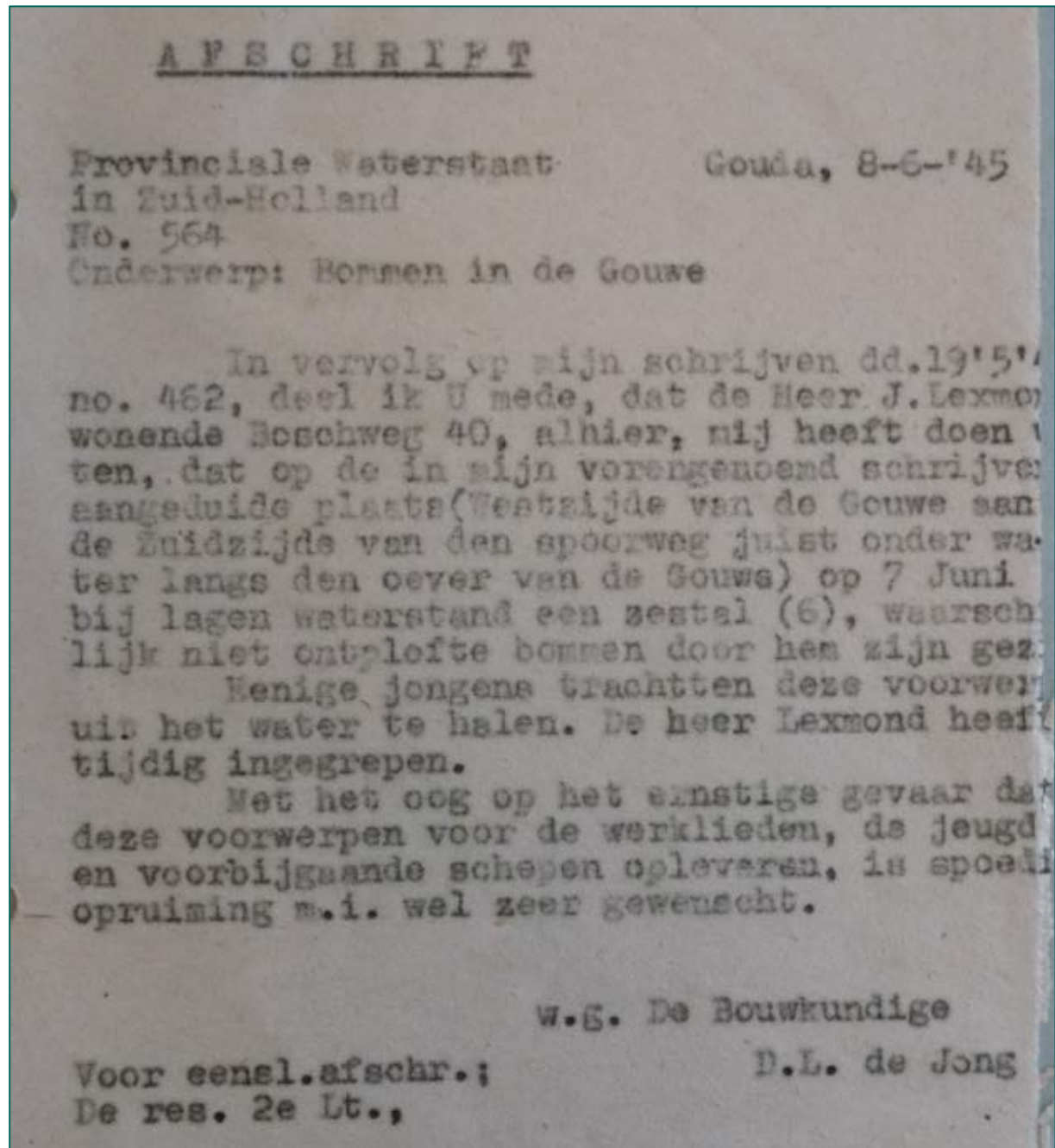
Provinciale militaire commissaris voor Zuid-Holland en afdelings militaire commissaris voor Zuid-Holland en Zeeland

Inventaris 33	Sectie II – Juridische zaken. Rapporten en verslagen, 1945.
---------------	--

Toegang 3.09.34. Inventaris van het archief van het Militair Gezag in Zuid-Holland, 1944-1947	
Niet relevant, betreft algemeen dossier.	
Inventaris 34	Sectie II – Juridische zaken. Stukken betreffende het beheer van oorlogsbuit, 1945
Niet relevant, geen relatie met OO.	
Inventaris 37	Sectie III – Politie. Rapporten, 1945.
Niet relevant, betreft algemeen dossier.	
Inventaris 40	Sectie III – Politie. Stukken betreffende het verzamelen van gegevens van het aantal te bewaken gevangenkampen, dumps, opslagplaatsen voor meubelen en controleposten voor verkeer, alsmede een schatting van de benodigde manschappen, 1945 1 omslag
Niet relevant, betreft algemeen dossier.	
Inventaris 41	Sectie III – Politie. Rapporten van Politie Reserve Nederland, 1945.
Niet relevant, naoorlogs, geen relatie met OO.	
Inventaris 43	Sectie IV – Brandweer en luchtbescherming. Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	
Inventaris 64	Sectie IX Openbare Werken – Rapporten, 1945.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	
Inventaris 65	Sectie IX Openbare Werken – Stukken betreffende het verzamelen van gegevens over beschadigde of vernielde bruggen, 1945.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	
Inventaris 146	Sectie IV – Brandweer en luchtbescherming. Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven, 1945.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	
Inventaris 147	Sectie IV – Brandweer en luchtbescherming. Stukken betreffende het onderzoek naar verongelukte geallieerde vliegtuigen en hun bemanningen en de berging van vliegtuigwrakken, 1945.
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	
Districts Militaire Commissaris te Gouda	
Inventaris 447	Verslag van de werkzaamheden van de "Wehrmachtbezirksverwaltung" te Gouda, 1945.
Niet relevant, betreft algemeen dossier.	
Inventaris 464	Rapporten en verslagen van de politie in de gemeenten Alphen aan de Rijn, Boskoop, Gouda, Leiden, Schoonhoven, Stolwijk en Woerden, met bijlagen, 1945.
Niet relevant, naoorlogs, geen relatie met OO.	
Inventaris 465	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven, 1945.
Melding op 21 mei 1945. 'Door Douw Tiele, geb. 21 maart 1888, te Waddinxveen, wonende Wilhelminakade 96 te Waddinxveen werd aangifte gedaan, dat zich bij de Spoorbrug over de Gouwe aan de Westkant, aan de Zuidzijde	

Toegang 3.09.34. Inventaris van het archief van het Militair Gezag in Zuid-Holland, 1944-1947

van de spoorlijn in het water vier onontplofte bommen bevinden.' Op 8 juni 1945 wordt in een navolgend schrijven verklaard dat er zich zes bommen in de Gouwe bevonden:



Tabel 31: Overzicht geraadpleegde inventarisnummers in het Nationaal Archief, toegang 3.09.34.

Nederlands Instituut voor Militaire Historie (NIMH)

Het raadplegen van Collectie 575: Bureau Inlichtingen/ Duitse verdedigingswerken heeft de volgende resultaten opgeleverd:

Toegang 575. Bureau Inlichtingen/ Duitse verdedigingswerken

Inventaris 466	Datum: 14-02-1945; Schaal/code/blz.: E/2025/45; Omschrijving: Plattegrond verdedigingswerken, waaronder bunkers en geschutstellingen, bij de Gouwe Brug (tussen Gouda en Waddinxveen) met verklaringslijst
----------------	--

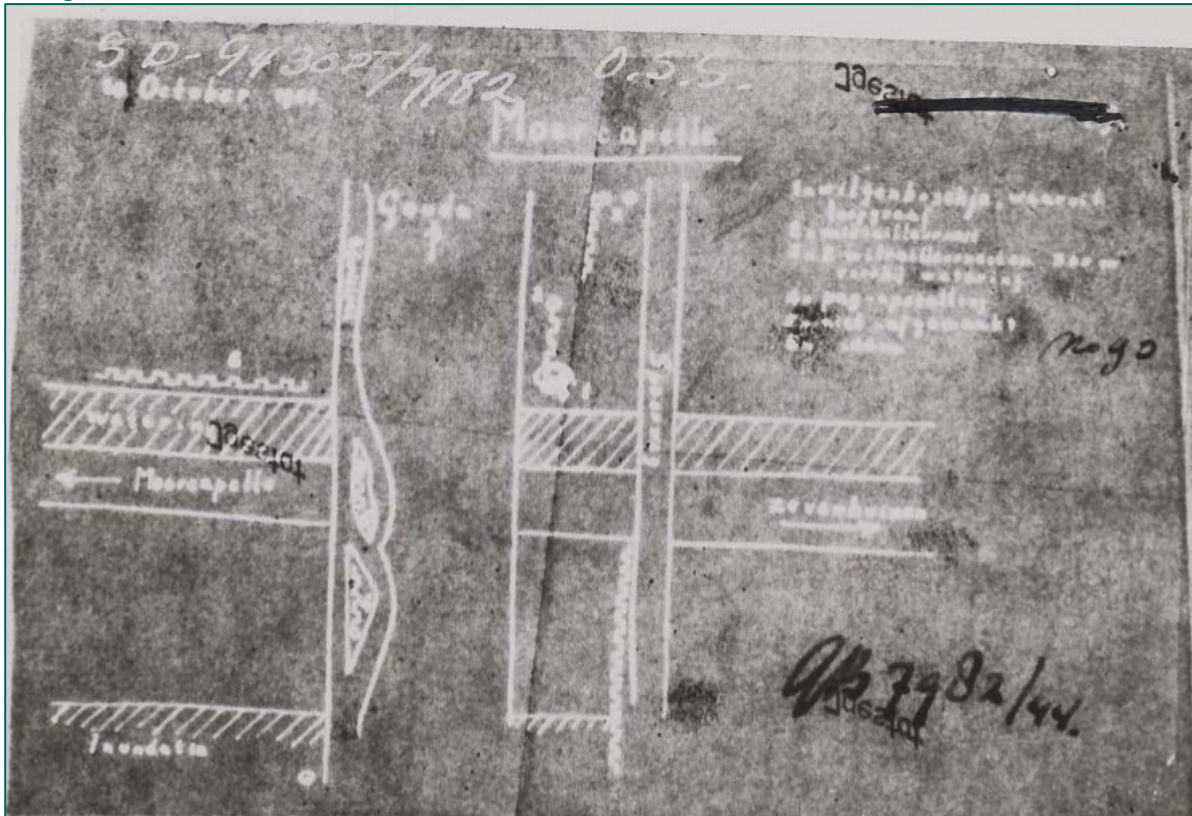
Toegang 575. Bureau Inlichtingen/ Duitse verdedigingswerken

Plattegrond is niet beschikbaar.

Inventaris 478

Datum: 10-10-1944; Schaal/code/blz.: GB/7982/44; Omschrijving: Plattegronden van verdedigingswerken bij Waddinxveen, bij de brug over de Gouwe bij Waddinxveen, bij de brug over de Gouwe bij Boskoop en bij de bruggen over de Watering bij Moerkapelle, met beschrijvingen

Plattegrond:



- Niet relevant, plattegrond onleesbaar.

Tabel 32: Overzicht van de in het NIMH geraadpleegde inventarisnummers van toegang 575.

NIOD Instituut voor oorlogs-, holocaust- en genocidestudies (NIOD)

In het NIOD is de toegang 077: Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West geraadpleegd. Dit heeft de volgende resultaten opgeleverd:

Toegang 077: Generalkommissariat für das Sicherheitswesen – Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West.

Inventaris 1328

Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941.

16 november 1940:

15.) Am 16.11.40, in Waddinxveen (Südholland), 1 Fallschirm mit Leuchtbombe gefunden.

- Niet relevant, exacte locatie neergekomen lichtbom is onbekend.

Tabel 33: Overzicht van de in het NIOD geraadpleegde inventarisnummers van toegang 077.

Het Utrechts Archief - Nederlandse Spoorwegen (NS)

Het raadplegen van het Utrechts Archief heeft de volgende resultaten opgeleverd:

Toegang 940: Nederlandse Spoorwegen (NS): secretariaat, 1941-1973	
Inventaris 333	Stukken betreffende onderzoek naar de houding van de spoorwegen in 1944 en 1945, 1945-1946
Niet relevant, betreft algemene stukken.	

Tabel 34: Overzicht van de in het NS geraadpleegde inventarisnummers van toegang 940.

Toegang 948: Nederlandse Spoorwegen (NS): bestuursorganen, 1917-1995	
Inventaris 475	Stukken betreffende de totstandkoming en de uitvoering van Wet 1751 inzake de voorziening in de kapitaalbehoefte van de NS en de toekenning van bijdragen in de door de NS ten gevolge van de oorlogsomstandigheden en de bezetting van Nederland geleden schade, 1945-1955
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	
Inventaris 476	Rapport door het Ministerie van Verkeer en Waterstaat betreffende schade gedurende de bezetting aangericht aan de Nederlandse Spoorwegen, deel II, 1 juli 1949
Niet relevant, geen locaties of individuele schadegevallen opgenomen.	

Tabel 35: Overzicht van de in het NS geraadpleegde inventarisnummers van toegang 948.

Toegang 949: Nederlandse Spoorwegen (NS): juridische zaken, 1917-1975	
Inventaris 696	Verslagen van onregelmatigheden ten gevolge van oorlogshandelingen, 1940-1941. Afschriften
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	
Inventaris 934	Inzake gevallen van oorlogsschade (R194), 1950-1954
Niet relevant, betreft enkel de afhandeling van vorderingsschade.	

Tabel 36: Overzicht van de in het NS geraadpleegde inventarisnummers van toegang 949.

Toegang 955: Nederlandse Spoorwegen (NS): dienst tractie, materieel en werkplaatsen, 1934-1994	
Inventaris 1002	Stukken betreffende de gang van zaken in de werkplaats tijdens de oorlogsjaren, 1944
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	

Tabel 37: Overzicht van de in het NS geraadpleegde inventarisnummers van toegang 955.

Toegang 957: Nederlandse Spoorwegen (NS): hoofdboekhouding, administratieve afdeling, financieel-economische zaken, 1924-1994	
Inventaris 842	Correspondentie betreffende de vergoeding van oorlogsschade, 1941-1947
Niet relevant, geen locaties of individuele schadegevallen opgenomen.	
Inventaris 843	Correspondentie met de Algemeen Gemachtigde voor Oorlogs- en Defensieschaden over de Afwikkeling van de schade van de NS, 1940-1945
Niet relevant, geen informatie met betrekking tot de gemeente Waddinxveen.	
Inventaris 860	Stukken betreffende het verrekenen van de stakingsschade en oorlogsschade, 1945-1952
Niet relevant, geen locaties of individuele schadegevallen opgenomen.	

Tabel 38: Overzicht van de in het NS geraadpleegde inventarisnummers van toegang 957.

BIJLAGE 4 ARCHIEFONDERZOEK INTERNATIONALE ARCHIEVEN

Voor het analyseren van de oorlogshandelingen binnen de gemeentegrenzen Waddinxveen is gebruik gemaakt van documenten uit verschillende internationale archiefinstellingen. REASeuro beschikt over een uitgebreide collectie kopieën van documenten uit de Amerikaanse, Belgische, Britse, Canadese, Franse en Duitse archieven. Voor de Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen hebben de volgende archiefinstellingen relevante resultaten opgeleverd:

- The National Archives (TNA) in Londen, Verenigd Koninkrijk.
- Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde (BaBL) in Berlijn, Duitsland.

The National Archives (TNA)

Luchtoorlog

REASeuro heeft in de loop der jaren een aanzienlijke collectie bombardementsgegevens uit The National Archives (TNA) in Londen verzameld. Voor voorliggende HVO-OO is deze collectie geraadpleegd. De collectie omvat verschillende bombardementsgegevens van bombardementen door de volgende Britse luchtmachtonderdelen:

Eenheid	Omschrijving	Actief in NL	Standaard door REASeuro geraadpleegde toegangen
Bomber Command (BC)	BC voerde vooral bombardementen uit op strategische doelen en stedelijk gebied. Vele bombardementen op Nederlands grondgebied in de eerste jaren van de oorlog werden veroorzaakt door navigatiefouten/in nood verkerende vliegtuigen van BC.	1940-1945	AIR 14 – Day and Night raid sheets, Summaries of Form E reports, Photographic Interpretation Section AIR 24 – Headquarters AIR 25 – Groups AIR 27 – Squadrons AIR 50 – Combat Reports
Coastal Command (CC)	CC had de taak om geallieerde schepen te beschermen, maar voerde ook diverse aanvallen uit op Duitse posities in Nederlandse wateren en -kustgebieden.	1940-1945	AIR 15 – Strike Sheets AIR 24 – Headquarters AIR 25 – No 16. Group AIR 27 – Squadrons
Fighter Command (FC)	FC beschikte over diverse jachtvliegtuigen en jachtbommenwerpers die in Nederland aanvallen uitvoerden op militaire infrastructuur, spoorwegen, schepen en Duitse troepen.	1940-1945	AIR 24 – Headquarters AIR 25 – No. 12 Group AIR 27 – Squadrons
Second Tactical Air Force (2TAF)	2TAF bood ondersteuning aan geallieerde grondeenheden en voerde, net als FC, aanvallen uit op militaire infrastructuur, spoorwegen en schepen in Nederland.	1944-1945	AIR 26 – Wings AIR 27 – Squadrons AIR 37 - Headquarters
Air Defence Great Britain (ADGB)	ADGB maakte deel uit van Fighter Command en werd in 1943 opgericht om ondersteuning te bieden om Groot-Brittannië te beschermen tegen Duitse vliegtuigen.	1943-1944	AIR 24 – Headquarters AIR 27 – Squadrons
Allied Expeditionary Air Force (AEAF)	AEAF was verantwoordelijk voor de tactische luchtsteun. 2TAF en de Amerikaanse Ninth Air Force maakten deel uit van deze eenheid.	1944-1945	AIR 24 – Headquarters AIR 27 – Squadrons AIR 37 – Daily intelligence and operations summaries
Army Co-operation Command (ACC)	ACC was de voorloper van 2TAF en was opgericht als eenheid voor tactische luchtsteun.	1940-1943	AIR 24 – Headquarters AIR 27 – Squadrons AIR 25 – No. 71 Group AIR 39 – Operational / intelligence summaries
Auster Squadrons	De Auster Squadrons bestonden uit kleine verkenningsvliegtuigen. Zij vlogen over	1944-1945	AIR 27 – Squadrons

Eenheid	Omschrijving	Actief in NL	Standaard door REASeuro geraadpleegde toegangen
	vijandelijk gebied om Duitse posities in kaart te brengen.		
Overige bronnen gerelateerd aan de luchtoorlog in Nederland			
Instelling / Eenheid	Omschrijving	Actief in NL	Standaard door REASeuro geraadpleegde toegangen
Air Historical Branch (AHB)	AHB is de archiefinstelling van de Royal Air Force. In de archieven van de AHB zijn documenten geraadpleegd over missies in onder meer Nederland.	-	AIR 20 – diversen
Central Interpretation Unit (CIU)	CIU verzorgde de interpretatie van luchtfoto's voor de geallieerde strijdkrachten.	1941-1945	AIR 29 – Interpretation reports AIR 34 – Target folders, Album of aerial photographs
RAF Stations	Gedurende de oorlog hielden de Britse vliegvelden welke toestellen opstegen, waarbij informatie werd genoteerd over het doelwit, bommenlast en neergestorte vliegtuigen.	1940-1945	AIR 28 – Stations
United States Army Air Forces (USAAF)	In TNA zijn (samenvattende) rapporten geraadpleegd van de USAAF over missies in onder meer Nederland.	1943-1945	AIR 40 – Missions, Operations

Tabel 39: Overzicht van geraadpleegde bronnen met betrekking tot de luchtoorlog in TNA in Londen.

Het raadplegen van de in de bovenstaand tabel geraadpleegde inventarisnummers heeft de volgende resultaten opgeleverd met betrekking tot de gemeentegrenzen Waddinxveen:

Records created or inherited by the Air Ministry, the Royal Air Force, and related bodies		
Reference: AIR		
Inventaris	Bron	Omschrijving
6 september 1941		
24/235	Bomber Command HQ	Geen bombardementen in de omgeving van Waddinxveen gemeld.
24/380	Coastal Command HQ	
5 september 1944		
27/1683	310 Squadron 2TAF	Tussen 16.00 en 18.15 uur zijn 11 Spitfires opgestegen voor gewapende verkenningen in Nederland. Yellow Section heeft vier binnenschepen ten zuiden van Breukelen aangevallen. Het vliegtuig bestuurd door W/O Kaminek werd niet meer na de aanval gezien en is als vermist opgegeven.
14 september 1944		
24/627	Fighter Command HQ	Geen meldingen van luchtaanvallen op station Waddinxveen. Verschillende tactische verkenningen en strafing-aanvallen tijdens begeleiding van bommenwerpers richting Duitsland, echter geen exacte locaties bekend.
37/715	2TAF HQ	
40/739	USAAF HQ	
6 november 1944		
37/716	2TAF HQ	12 Spitfires hebben tussen 9.50 en 11.30 uur Gouda aangevallen met 500 lbs brisantbommen. Een tank stond in het kaartvierkant qD.8585 in brand. Het is onbekend of dit door deze luchtaanval kwam of dat dit een andere oorzaak had.
26/196	135 Wing 2TAF	
27/370	33 Squadron 2TAF	
6 november 1944		
37/716	2TAF HQ	8 Typhoon jachtbommenwerpers hebben tussen 16.30 en 17.25 uur vanaf een lage hoogte de ophaalbrug te Gouda (qD.8983) aangevallen met 8 x 500 lbs. Hierbij zijn
27/1157	193 Squadron 2TAF	

		verschillende <i>near misses</i> gescoord waarbij mogelijk het spoor is beschadigd, echter werd de brug zelf niet geraakt.
6 november 1944		
37/716	2TAF HQ	9 Typhoon jachtbommenwerpers hebben tussen 16.25 en 17.25 uur een ophaalbrug te Gouda in het kaartvierkant qD.893838 gebombardeerd met 14 x 500 lbs bommen. Hiervan zijn drie bommen net niet op de brug neergekomen, echter is het wel mogelijk dat hierdoor de spoorlijn aan het einde van de brug vernield is. Twee <i>direct hits</i> zijn waargenomen ter plaatse van het wegenkruispunt in kaartvierkant qD.897835 en drie <i>near misses</i> bij de sluis te qD.812824 dat aangevallen werd door één sectie.
27/1169	197 Squadron 2TAF	
6 november 1944		
37/716	2TAF HQ	4 Spitfire jachtbommenwerpers hebben tussen 7.55 en 9.35 uur een duikbombardement uitgevoerd met 4 x 500 lbs en 8 x 250 lbs bommen op een stilstaande trein in het kaartvierkant qD.9084. Hierbij zijn geen <i>hits</i> waargenomen.
27/1678	308 Squadron 2TAF	
29 november 1944		
37/716	2TAF HQ	48 Spitfire jachtbommenwerpers hebben tussen 14.50 en 15.50 uur het hoofdkwartier van het LXVII. Armeekorps in een gebouw in kaartvierkant qD.890830 en bijstaande barakken aangevallen. Hierbij zijn 250 lbs en 500 lbs bommen afgeworpen. Het resultaat was dat één gebouw volledig is verwoest en meerdere huizen in brand stonden. Ook is een directe treffer geplaatst op één ander gebouw. Enkele bommen zijn buiten het doelgebied neergekomen, echter werd het resultaat als <i>quite good</i> beschouwd. Afgezien van de bombardementen, is het gebied ook met boordmitrailleurs en -kanonnen beschoten. 66 Squadron heeft 12 x 500 lbs en 22 x 250 lbs bommen afgeworpen. 127 Squadron heeft 12 x 500 lbs bommen afgeworpen van een hoogte van 2.000 feet. 331 Squadron heeft 12 x 500 lbs M.C. met 11 seconden vertraging vanaf een hoogte tussen 3.000 en 2.000 feet afgeworpen. In het kaartvierkant qD.883835 is één bom direct op de spoorlijn neergekomen. 332 Squadron heeft 11 x 500 lbs M.C. bommen vanaf 3.000/2.000 feet afgeworpen.
26/193	132 Wing 2TAF	
27/600	66 Squadron 2TAF	
27/929	127 Squadron 2TAF	
27/1726	331 Squadron 2TAF	
27/1729	332 Squadron 2TAF	
5 december 1944		
37/716	2TAF HQ	8 Typhoons zijn tussen 08.53 en 09.49 uur uitgevlogen om een spoorwegbrug te Dordrecht aan te vallen. Deze is niet gebombardeerd. Wel zijn er 4 x 500 lbs brisantbommen afgeworpen op een spoorbrug in het kaartvierkant qD.8988. Uit de ORB's van het Squadron blijkt echter dat de spoorwegbrug in kaartvierkant qD.8985 aangevallen is en dat hier vier <i>direct hits</i> zijn waargenomen.
37/994	146 Wing 2TAF	
27/1528	257 Squadron 2TAF	
20 januari 1945		
37/717	2TAF HQ	11 Spitfires hebben tussen 9.25 en 11.45 uur een kruising van een spoorweg en een gewone weg in kaartvierkant qD.8785 gebombardeerd met 4 x 250 lbs brisantbommen. Directe treffers zijn niet waargenomen, twee MET [Mechanized Enemy Transport] zijn beschadigd. De overige niet-afgeworpen bommen zijn terug naar de basis gebracht.
26/192	131 Wing 2TAF	
27/1709	317 Squadron 2TAF	
10 februari 1945		
37/717	2TAF HQ	
26/193	132 Wing 2TAF	

27/1729	332 Squadron 2TAF	11 Spitfires zijn uitgevlogen voor gewapende verkenningen in de omgeving Utrecht-Apeldoorn. Hierbij is een stafauto aangevallen en vernietigd in kaartvierkant qD.8585.
22 februari 1945		
37/717	2TAF HQ	10 Typhoon IB's hebben aanvallen uitgevoerd in de omgeving Schelde-westen van de Zuider Zee. Hierbij zijn vier seinhuisjes aangevallen en vernietigd in kaartvierkant qD.8884. Uit de ORB van de Squadron blijkt echter dat dit kaartvierkant qD.9884 was. Hierdoor viel de aanval buiten de gemeente.
37/994	146 Wing 2TAF	
27/1548	263 Squadron 2TAF	
28 februari 1945		
24/643	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's, elk uitgerust met 2 x 250 lbs <i>airburst</i> bommen, hebben om 12.20 uur Den Haag/Haagsche Bosch aangevallen. Hierbij zijn alle bommen afgeworpen. Vervolgens is een verkenning uitgevoerd te Gouda. Ten westen van de plaats in kaartvierkant qD.8585 is een open vrachtwagen die voorraden vervoerde waargenomen. Deze is met boordwapens door twee Spitfires vier keer aangevallen, waarna het voertuig stopte en rokend werd achtergelaten.
25/222	12 Group Fighter Command	
27/2078	602 Squadron Fighter Command	
28 februari 1945		
24/643	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's, elk uitgerust met 2 x 250 lbs <i>airburst</i> bommen, zijn om 14.35 uur opgestegen om nogmaals Den Haag/Haagsche Bosch aan te vallen echter zorgde zware bewolking ervoor dat deze niet uitgevoerd kon worden. Hierop vlogen de vliegtuigen verder naar het oosten waarbij ongeveer 2 miles ten westen van Gouda een brug over een spoorweg is aangevallen. Deze werd vanuit het zuidwesten richting het noordoosten vanaf een hoogte van 6.000 tot 2.000 feet aangevallen. Eén bom viel op het westelijke einde van de brug, drie andere op het spoor op 30 yards ten zuiden van de brug en twee <i>near misses</i> op het kruispunt ten noordoosten van de brug. Eén Spitfire was eerder teruggekeerd wegens mechanische problemen.
25/222	12 Group Fighter Command	
27/2078	602 Squadron Fighter Command	
2 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire IX's zijn om 12.40 uur uitgevlogen voor een aanval op Den Haag/Haagsche Bosch. Hierna is de sectie verder landinwaards gevlogen langs de weg Den Haag-Gouda. In kaartvierkant qD.8486 is een stilstaande elektrische trein waargenomen. Drie wagons zijn <i>gestrafed</i> [beschoten met boordwapens] door twee vliegtuigen. Treffers zijn waargenomen en ongeveer 12 militairen zochten dekking. Eén wagon werd brandend achtergelaten.
25/222	12 Group Fighter Command	
27/1666	303 Squadron Fighter Command	
2 maart 1945		
37/718	2TAF HQ	12 Spitfires zijn tussen 7.02 en 8.37 uur uitgevlogen voor aanvallen op het spoor. Hierbij zijn volgens de ORB's van het hoofdkwartier 12 x 500 lbs en 22 x 250 lbs brisantbommen afgeworpen. De spoorweg is in kaartvierkant qD.8684 doorbroken. Het is niet uit de ORB's op te maken of deze allen in het kaartvierkant zijn afgeworpen of elders op het traject. Uit de ORB's van 340 Squadron blijkt dat vier Spitfires twaalf bommen [elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen] hebben afgeworpen tijdens hun aanval. Hierbij is één <i>direct hit</i> gemaakt in kaartvierkant qD.8684, en één <i>near miss</i> in qD.8784.
26/210	145 Wing 2TAF	
27/643	74 Squadron 2TAF	
27/1720	329 Squadron 2TAF	
27/1737	340 Squadron 2TAF	

3 maart 1945		
37/718	2TAF HQ	8 Typhoons hebben tussen 11.38 en 12.38 uur tactische aanvallen uitgevoerd in Nederland. Hierbij zijn 14 x 500 lbs bommen afgeworpen op een brug in kaartvierkant qD.8684. Deze werd geraakt echter detoneerden de bommen niet. De spoorweg is doorbroken en de spoordijk is geraakt.
37/995	146 Wing 2TAF	
27/1157	193 Squadron 2TAF	
near Utrecht but found the line already broken. Another line near Ouda was attacked but most of the bombs were kidding. This dummy bomb business is becoming irksome. To hell with flying all that way to drop head weights on the skulls of the master race. At 1300 the Wing was released. The C.O. took		
10 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's zijn om 10.55 uur opgestegen om doelen in Wassenaar/Ravelijn aan te vallen. Eén vliegtuig is eerder teruggekeerd wegens mechanische problemen. De overige vliegtuigen konden door bewolking het doel niet aanvallen, waardoor de spoorweg om 11.40 uur in kaartvierkant qD.8686 aangevallen werd. Het duikbombardement vond plaats van 5.000 tot 2.000 feet vanuit het noordwesten naar het zuidoosten. Vier bommen [vermoedelijk 250 lbs M.C. (11 seconden vertraging) zoals andere bombardementen door dit squadron deze dag] vielen aan beide zijden van de spoorweg. Twee andere vielen verder naar het zuiden. Uit de ORB van het Squadron wordt echter gesproken van het kaartvierkant qD.8386, in plaats van het kaartvierkant qD.8686 uit de ORB van het hoofdkwartier.
27/1893	453 Squadron Fighter Command	
10 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's uitgerust met 2 x 250 lbs M.C. (11 seconden vertraging) bommen zijn om 15.00 uur uitgevlogen voor een aanval op Den Haag/Duindigt. Eén vliegtuig had motorproblemen waardoor deze niet aan kon vallen. De overige [in de ORB overige twee] vliegtuigen hebben een spoorweg in kaartvierkant qD.8784 aangevallen vanuit het oosten richting het westen vanaf een hoogte van 5.000 tot 2.000 feet. Geen van de bommen detoneerden.
27/1893	453 Squadron Fighter Command	
10 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's uitgerust met 2 x 250 lbs M.C. (11 seconden vertraging) bommen zijn om 17.25 uur uitgevlogen voor aanvallen op Wassenaar/Ravelijn. Wegens bewolking is hier niet aangevallen, waarna de spoorweg nabij Gouda (kaartvierkant qD.8784) vanuit het noorden richting het zuiden is aangevallen van een hoogte van 5.000 tot 2.000 feet. Twee bommen waren <i>undershot</i> [sloegen voor de spoorweg in]. De andere bommen zijn niet waargenomen.
27/1893	453 Squadron Fighter Command	
15 maart 1945		
37/718	2TAF HQ	11 Spitfires hebben tussen 11.57 en 13.45 uur aanvallen op spoorwegen uitgevoerd. Hierbij zijn 10 x 500 lbs en 12 x 250 lbs bommen afgeworpen. Eén <i>near miss</i> vond plaats te kaartvierkant Y.7810, één <i>hit</i> op lijn qD.6981 en een op de weg aldaar. Een <i>near miss</i> werd waargenomen op de spoorweg qD.8585. Het is onbekend hoeveel bommen specifiek op deze laatste locatie zijn afgeworpen. In de ORB van het hoofdkwartier is het verkeerde squadron gemeld. 317 Squadron voerde deze dag jachtbombardementen uit op schepen op de Zuiderzee. Derhalve is het niet bekend welk squadron de spoorweg heeft aangevallen.
26/192	131 Wing 2TAF	
27/1709	317 Squadron 2TAF	

17 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire IXF's vlogen om 9.30 uur uit voor aanvallen op spoorwegen in Nederland. Na een aanval te kaartvierkant qE.2484 landden de Spitfires te Ursel. Nadat deze wederom waren uitgerust met 1 x 500 lbs (11 seconden vertraging) bommen waren, werd tussen 13.40 en 15.20 uur de spoorweg te qD.8684 aangevallen vanuit het westen naar het oosten vanaf 9.000 tot 4.000 feet. De resultaten hiervan zijn niet waargenomen.
27/1666	303 Squadron Fighter Command	
17 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's landden na een aanval te Leiden/Den Haag te Ursel. Hier zijn de vliegtuigen opnieuw uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs (11 seconden vertraging) per vliegtuig. Bij Gouda is een spoorwegkruispunt te qD.890834 aangevallen vanaf een hoogte van 8.000 tot 2.000 feet om 13.20 uur. Eén cluster viel op het kruispunt, een andere 20 yards ten noorden van de brug (geen spoorbrug) in kaartvierkant qD.882831. De overige bommen zijn niet waargenomen. Eén vliegtuig wierp zijn bommen alhier niet af.
27/2078	602 Squadron Fighter Command	
17 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's uitgerust met elk 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen hebben tussen 11.25 en 12.55 uur de spoorbrug te Boskoop in kaartvierkant qD.880896 aangevallen. Alle bommen vielen op de oostelijke zijde en de spoordijk was zwaar gehavend.
27/2078	602 Squadron Fighter Command	
17 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	Na de aanval op Boskoop werden de vier Spitfires herbewapend met waarschijnlijk dezelfde bommenlast (1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen). De vliegtuigen stegen om 14.15 uur op en drie hiervan vielen de brug (geen spoorbrug) tussen Gouda en Boskoop in kaartvierkant qD.880876 aan vanaf 4.000 feet. Eén cluster viel 10 yards ten noorden van de brug. Het overgebleven vliegtuig viel de spoorlijn de qD.880837 aan. Alle bommen kwamen op ten westen van de brug op het spoor neer.
27/2078	602 Squadron Fighter Command	
17 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	12 Spitfire XVI's vlogen om 11.10 uur uitgerust met 1 x 500 lbs M.C. (zonder vertraging) en 2 x 250 lbs M.C. (zonder vertraging) bommen uit voor een aanval op het spoor nabij Gouda. Vier van de vliegtuigen vielen het doelwit in qD.892835 om 11.55 aan door vanuit het noordoosten naar het zuidwesten vanaf een hoogte van 5.000 tot 1.000 feet aan te vliegen. Alle bommen vielen recht op de kruising waardoor in een gebied van ongeveer vijftig yards alle sporen werden beschadigd. De acht andere vliegtuigen vielen de doorgaande boogbrug over het spoor in kaartvierkant qD.885834 aan. Drie salvo's waren <i>direct hits</i> en één salvo detoneerde direct onder de brug waardoor een deel hiervan de lucht in vloog. Grote gaten werden in de weg waargenomen en het ijzerwerk van de brug was beschadigd. Vier salvo's vielen op het spoor aan beide kanten van de brug, waardoor de spoorweg ten noorden en zuiden van de brug werden verbroken.
27/2080	603 Squadron Fighter Command	
18 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	

27/1893	453 Squadron Fighter Command	Twaalf Spitfire XVI's vlogen om 13.35 uur uit voor een aanval op Duindigt. Na een landing de Ursel werden deze opnieuw uitgerust met 1 x 500 lbs M.C. (0.025 seconden vertraging) en 2 x 250 lbs M.C. (airburst) bommen waarna om 16.45 uur het spoorwegkruispunt te kaartvierkant qD.890835 werd aangevallen. Drie 500 lbs bommen scoorden <i>hits</i> , één detoneerde direct onder de brug (gewone weg) ten zuidwesten van het kruispunt. De overige bommen detoneerden in de omgeving van het kruispunt.
18 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	Vier Spitfire XVI's elk uitgerust met 2 x 250 lbs (11 seconden vertraging) bommen vielen om 10.55 uur de brug over de spoorweg Leiden-Gouda in kaartvierkant qD.880847 aan. De aanval werd vanuit het zuiden naar het noorden vanaf een hoogte van 3.000 tot 0 feet uitgevoerd. Eén cluster bommen scoorden <i>direct hits</i> aan de zijde van de brug, één cluster op de spoordijk aan de voet van de brug, één cluster was <i>near miss</i> en één op 20 yards ten oosten van de brug.
27/2078	602 Squadron Fighter Command	
20 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	Om 11.55 uur zijn vier Spitfire IX's uitgevlogen voor een aanval te Voorhout. Hierna is herbewapend te Ursel, elk met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen. Om 14.20 uur stegen de vliegtuigen op. Drie hiervan vielen een spoorweg- en wegwakruising in kaartvierkant qD.893838 nabij Gouda aan. Direct treffers werden waargenomen op de brug en de spoorweg. Ook was een gat zichtbaar in de brug. Andere bommen detoneerden op de spoorlijn ten noordoosten van de brug. Verder enkele <i>near misses</i> . Het vierde vliegtuig viel het spoor iets ten zuidwesten in kaartvierkant qD.872838 aan. Alle bommen detoneerden op het spoor. Alle bombardementen vonden plaats tussen een hoogte van 7.000 tot 2.000 feet.
27/920	124 Squadron Fighter Command	
20 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	Om 14.55 uur zijn vier Spitfire IX's uitgevlogen voor een aanval te Kromwijk. Hierna is herbewapend te Ursel, elk met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen. Om 16.25 uur stegen de vliegtuigen op. Dertig minuten later werd de brug en de spoorweg te qD.893838 aangevallen met duikvluchten van 4.000 tot 1.5000 feet. Eén <i>direct hit</i> was waargenomen op het spoor, de andere bommen vielen in een cluster rond de brug.
27/920	124 Squadron Fighter Command	
20 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	3 Spitfire XVI's elk uitgerust met 2 x 250 lbs en 1 x 500 lbs bommen vielen om 12.45 uur het kruispunt en de brug over de spoorlijn ten westen van Gouda aan. Het doelwit werd vanuit het oosten naar het westen van 9.000 tot 2.000 voet gebombardeerd. Een groot gat werd door een <i>direct hit</i> in de brug geslagen. Twee <i>direct hits</i> werden op het spoor Gouda-Den Haag gemaakt, en één op de spoorweg Gouda-Rotterdam, waardoor een grote krater ontstond. Een salvo bommen is niet gedetoneerd.
27/2080	603 Squadron Fighter Command	
20 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	Om 15.22 uur zijn vier Spitfire XVI's uitgevlogen voor een aanval te Den Haag. Hierna is herbewapend te Ursel. De
27/2080	603 Squadron Fighter Command	

		exacte kalibers zijn niet genoemd, echter was de eerder aanval uitgevoerd met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen. Om 17.00 uur stegen de vliegtuigen weer op. Hierna werd het spoorwegkruispunt te qD.893838 aangevallen om 17.32 uur vanuit het oosten richting het westen van 8.000 to 2.000 feet. Bommen vielen langs het spoor in de richting van Den Haag en Alphen waarbij het spoor werd vernield.
20 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	Om 15.35 uur zijn drie Spitfire XVI's elk bewapend met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen voor een aanval op het spoorwegkruispunt te qD.892835. Deze is vanuit het zuidoosten naar het noordwesten vanaf 9.000 tot 2.000 feet aangevallen. Alle bommen vielen dicht langs de spoorlijn en in ieder geval drie maakten <i>direct hits</i> in kaartvierkant qD.895839.
27/2080	603 Squadron Fighter Command	
21 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs M.C. en 2 x 250 lbs G.P. (zonder vertraging) bommen vielen om 12.10 uur de spoorbrug over het kanaal te kaartvierkant qD.904845 aan. De bommen werden in noordoostelijke naar zuidwestelijke richting van 8.000 tot 1.000 feet afgeworpen. Eén salvo raakte het ponton waarop het midden van de brug steunde. Twee salvo's raakten de spoorweg ten oosten en westen van de brug. Het laatste salvo raakte een betonnen gebouw aan de noordkant van de brug waardoor deze vernietigd werd.
27/2080	603 Squadron Fighter Command	
21 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's vielen om 13.00 uur de spoorweg Haarlem-Leiden aan. Na herbewapening te Ussel werden de vliegtuigen met elk 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen uitgerust. De vliegtuigen vielen de spoorweg te Gouda in het kaartvierkant qD.8685 vanuit het oosten naar het westen van 9.000 tot 4.000 feet aan. Eén salvo viel op het spoor zelf. Van de rest waren <i>near misses</i> .
27/1893	453 Squadron Fighter Command	
22 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 2 x 250 lbs G.P. (zonder vertraging) bommen vielen om 9.36 uur de brug over de spoorweg in kaartvierkant qD.882846 aan. De bommen werden in oostelijke naar westelijke richting van 8.000 tot 2.000 feet afgeworpen. Vier bommen vielen zeer dicht bij het noordelijke einde van de brug, waardoor de weg beschadigd werd en vier vielen op het spoor ten oosten van de brug.
27/2080	603 Squadron Fighter Command	
23 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen vielen om 15.30 uur de spoorweg te qD.8585 aan. De bommen werden in oostelijke naar westelijke richting van 5.000 tot 1.000 feet afgeworpen. Eén cluster bommen doorsneed het spoor, twee clusters vielen op de zuidelijke weg parallel aan het spoor en de rest werd niet waargenomen.
27/2078	602 Squadron Fighter Command	
23 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs (11 seconden vertraging) bommen vielen om 11.10 uur de brug over de spoorweg in kaartvierkant qD.8884 aan. De bommen werden in zuidwestelijke naar noordoostelijke
27/2078	602 Squadron Fighter Command	

		richting van 8.000 tot 1.000 feet afgeworpen. Eén cluster bommen viel ten noorden van de brug op de weg, twee clusters op de spoorweg ten oosten van de brug en één cluster op de spoorbank ten westen van de brug.
24 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfires IX's elk uitgerust met een 1 x 500 lbs bom vielen om 11.55 uur de Gouda-Den Haag spoorweg in kaartvierkant qD.8486 van het westen naar het oosten van 8.000 tot 3.000 feet aan. Hierbij is één <i>direct hit</i> en drie <i>near misses</i> gescoord.
27/1666	303 Squadron Fighter Command	
25 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire IX's, elk uitgerust met 1 x 500 lbs (11 seconden vertraging) bommen, zijn om 15.30 uur uitgevlogen voor aanvallen op spoorwegdoelen in Nederland. Om 16.15 uur vielen twee vliegtuigen de spoorweg te Gouda qD.8883 aan. De andere twee vliegtuigen vielen het spoor Gouda-Alphen in qD.8886 aan. De bommen vielen 50 yards links van het doel. De vliegrichting van deze aanval is niet bekend.
27/1666	303 Squadron Fighter Command	
25 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire IX's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen (<i>fused 0.025 secs. delay in nose and 11 secs. in tail</i>) vielen om 15.30 uur de Gouda-Alphen spoorweg in kaartvierkant qD.882885 (net ten zuiden van Boskoop) aan vanuit 5.000 tot 2.000 feet. Alle bommen waren <i>near misses</i> die dicht nabij de spoorlijn neerkwamen, afgezien van één 1 x 500 lbs bom welke niet los liet en uiteindelijk in zee werd afgeworpen.
27/920	124 Squadron Fighter Command	
30 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs (<i>fused 11 sec. delay</i>) bommen zijn om 10.20 uur uitgevlogen voor aanvallen op de spoorweg Utrecht-Portengen. Door zware bewolking werd kruispunt te Tempel (qD.945895) aangevallen. Hierna viel de sectie een halftrupsvoertuig aan te kaartvierkant qD.870865 (vermoedelijk met boordwapens) ten westen van Brug. Vele <i>strikes</i> en rook waargenomen en voertuig werd stilstaand achtergelaten.
27/2078	602 Squadron	
30 maart 1945		
24/647	Fighter Command HQ	4 Spitfire XVI's elk uitgerust met 1 x 500 lbs en 2 x 250 lbs bommen vielen om 16.45 uur doelen op de Den Haag-Gouda spoorweg in. Het spoor in kaartvierkant qD.8585 is gebombardeerd vanaf een hoogte van 7.000 tot 2.000 feet. Alle bommen waren <i>near misses</i> op de weg ten noorden van het spoorweg.
27/2078	602 Squadron	
3 april 1945		
24/650	Fighter Command HQ	4 Spitfire IX's uitgerust met elk 2 x 250 lbs bommen heeft om 8.30 uur het spoorwegkruispunt te qD.890835 aangevallen. Vier bommen zijn direct op het spoor neer gekomen, de overige bommen waren <i>near misses</i> . De spoorweg was al op enige andere plekken doorbroken.
27/920	124 Squadron Fighter Command	

Tabel 40: Overzicht van relevante inventarisnummers met betrekking tot de luchtoorlog voor voorliggende HVO-OO uit TNA.

Grondoorlog en Royal Engineers (Bomb Disposal)

Naast de gegevens omtrent de luchtoorlog beschikt REASeuro over de zogenaamde War Diaries van Britse, Canadese en Poolse grondeenheden die in Nederland hebben gevochten. Deze dagboeken bevatten gedetailleerde informatie over het verloop van de bevrijding van Nederland, waarbij specifieke informatie kan worden aangetroffen over de locaties, ingezette munitieartikelen en de uitwerking van de oorlogshandelingen. REASeuro beschikt over de War Diaries van infanterie-, tank- en artillerie-eenheden die het Britse leger dienden gedurende de Tweede Wereldoorlog op de onderstaande niveaus, in volgorde van indeling binnen het Britse leger. Deze documenten zijn afkomstig uit de toegangen WO 171 en WO 179.

- Korps;
- Divisie;
- Brigade;
- Regiment.

Tevens zijn in toegang WO 171 de War Diaries geraadpleegd van geallieerde eenheden die gedurende en kort na afloop van de Tweede Wereldoorlog in Nederland munitie hebben geruimd, de Royal Engineers. Deze documentatie bieden indicaties of eventuele blindgangers reeds zijn geruimd binnen de gemeente Waddinxveen. Het raadplegen van de War Diaries van Britse, Canadese en Poolse grondeenheden heeft de volgende resultaten opgeleverd voor het huidige onderzoek:

Records created or inherited by the War Office, Armed Forces, Judge Advocate General, and related bodies Reference: WO	
171/5336	Bomb Disposal Companies, reports 1945
Period 26 May – 2 June 1945: From HQ 24 Bomb Disposal Company	
qD.905856 – 1 x 250 kg (removed, blown, burnt) - <i>Niet relevant, type of soort OO is niet bekend.</i>	

Tabel 41: Overzicht van relevante inventarisnummers met betrekking tot de grondoorlog voor voorliggende HVO-OO uit TNA.

Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde (BaBL)

Het Bundesarchiv beheert de archieven van de Duitse krijgsmacht en de civiele archieven tijdens de Tweede Wereldoorlog. De collectie is zwaar gehavend door gebeurtenissen tijdens de oorlog. Zo is slechts ca. 2% van het archief van de Duitse luchtmacht (Luftwaffe) is bewaard gebleven. Deze collectie is vernietigd door bombardementen en opzettelijke archiefvernietiging. Ook de stukken van de grondeenheden zijn door vernietiging tijdens terugtrekking van de Duitse Wehrmacht slechts fragmentarisch bewaard. REASeuro beschikt over een grote collectie stukken uit het Bundearchiv te Freiburg (BaMa) en te Berlin-Lichterfelde (BaBL). Het betreffen stukken van de Duitse Wehrmacht, Luftwaffe en Kriegsmarine die actief waren in Nederland. In deze collectie is gezocht naar stukken met betrekking tot de gemeente Waddinxveen. Dit heeft de volgende relevante resultaten opgeleverd:

NS 1. Reisschatzmeister der NSDAP.	
NS 1/570	Meldungen der Gauleitungen über Bombenabwürfe und Fliegerschäden 1940 – 1944 Bd. 1 Aug. - Sept. 1940
8 september 1940: Luchtgevecht boven Waddinxveen.	
- <i>Niet relevant, onbekend of vliegtuigen zijn neergestort of bommen zijn afgeworpen binnen gemeentegrenzen.</i>	

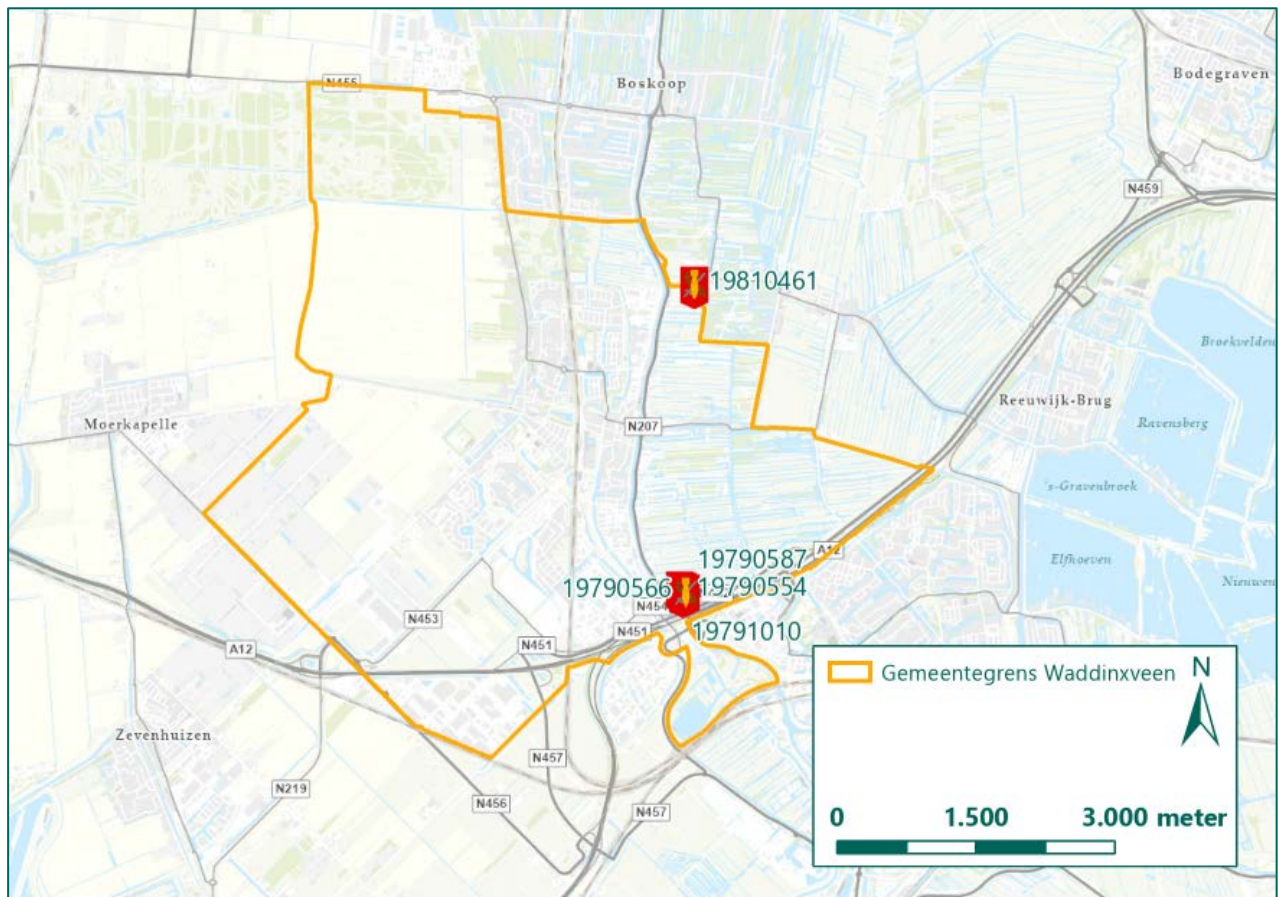
Tabel 42: Overzicht van relevante inventarisnummers met betrekking voor voorliggende HVO-OO uit het BaBL.

BIJLAGE 5 EOD EN MMOD: MUNITIERUIMINGEN EN MIJNENVELDEN

In deze bijlage zijn de gegevens met betrekking tot de naoorlogse ruimingen van munitie en mijnen velden opgenomen. Deze gegevens zijn afkomstig van de EOD en zijn voorloper, de MMOD.

EOD: Munitieruimingen

In de munitieruimrapporten van de EOD van 1971 tot heden is gezocht naar geruimde OO in of in de omgeving van het de gemeente Waddinxveen. De munitieruimrapporten in een straal van 500 meter rond de gemeente zijn meegenomen in de analyse, zodat een goed beeld wordt verkregen van de soort OO die zijn ingezet in de omgeving tijdens de oorlog.

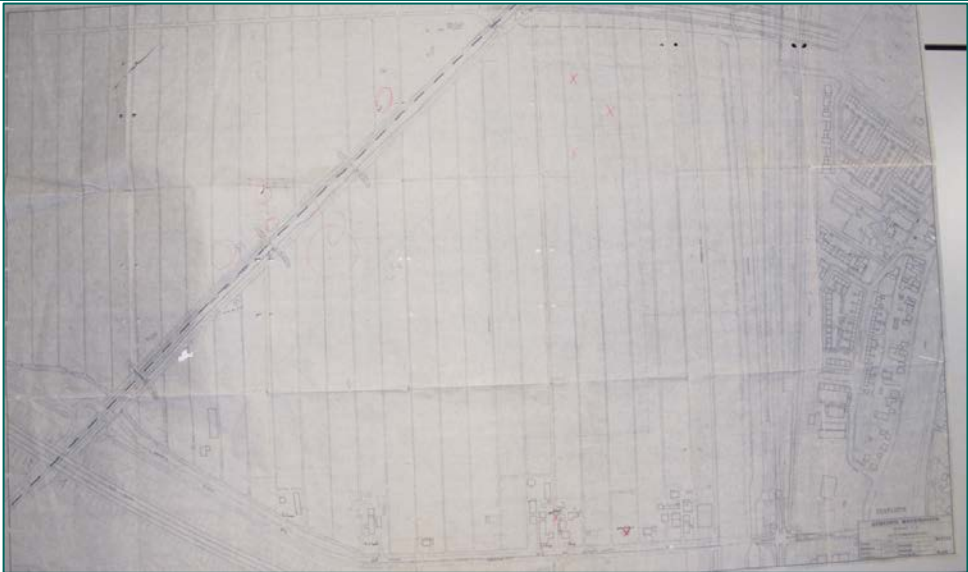


Figuur 52: Munitieruimingen EOD binnen de gemeente Waddinxveen (Bron ondergrond: ESRI).

In de onderstaande tabel zijn de geraadpleegde munitieruimingen van de EOD opgenomen. In enkele gevallen is de ruimlocatie slechts op straatniveau gegeven. De locatieaanduiding is in die gevallen indicatief aangegeven. Daarbij zijn ruimingen van geschutmunitie, KKM en hand- en geweergrenaten niet opgenomen, aangezien er geen indicaties in het overige bronmateriaal is aangetroffen dat binnen de gemeentegrenzen grondgevechten hebben plaatsgevonden. Daarbij dragen deze vondsten niet bij aan de nadere bepaling van de locaties van geschutopstellingen. Derhalve worden deze als incidenteel beschouwd en dragen derhalve niet bij aan nadere afbakeningen van Verdachte gebieden OO.

Munitieruiming	Geruimde OO	Locatie	Relevantie
19790554	2 x 1.000 lbs G.P. bommen zonder ontsteker (US), 1 zeemijn type G.C. zonder ontsteker (Duits)	Baggerschuit, 80 meter van brug over de Gouwe, Waddinxveen	Relevant, munitieruiming binnen de gemeentegrenzen.
19790566	1 x 1.000 lbs bom zonder ontsteker (UK)	Baggerweg bij Gouwe brug, Waddinxveen	Relevant, munitieruiming binnen de gemeentegrenzen.

Munitieruiming	Geruimde OO	Locatie	Relevantie
19790587	1 x G.C. mijn zonder ontsteker	In de Gouwe, Waddinxveen	Relevant, munitieruiming binnen de gemeentegrenzen.
19791010	1 x 1.000 lbs G.P. bom zonder ontsteker	In de Gouwe, Waddinxveen	Relevant, munitieruiming binnen de gemeentegrenzen.
19810461	4 x 500 kg S.C. of S.D. bommen, zonder ontsteker (Duits) 8 x ELAZ 25B schokbuis met overdrachtslading 4 x bomstaarten voor bovengenoemde bommen 2 of 4 x 50 kg Fosforbrandbom Brand C 50 A met ELAZ 25B schokbuis	Henegouwerweg, Reewijk	Relevant, munitieruiming binnen de gemeentegrenzen.
19840105	Geen ruiming, betrof voorzoekactie [niet ingetekend in Figuur 52]	De weilanden behorende bij Zuidelijke Dwarsweg 8 en 9, Waddinxveen	Relevant, voorzoekactie binnen de gemeentegrenzen.
	In de herfst van 1944 zijn vele bombardementen uitgevoerd op de bruggen over de Gouwe en de spoorlijn Gouda-Alphen a.d. Rijn. Tijdens één van deze vluchten op 29 november 1944 is een deel van de bommenlast achter in het weiland terecht gekomen, terwijl een ander deel tussen en op woningen terechtgekomen en geëxplodeerd is. Van een deel dat achter in het weiland terecht is gekomen, is een deel wel en een deel niet geëxplodeerd. De heer Th. Sluijs deelt hieromtrent mede dat hij destijds in opdracht van zijn vader een aantal grote en kleine gaten heeft moeten opvullen met aarde. Ook in de weilanden behorende bij de naastgelegen boerderijen aan de Zuidelijke Dwarsweg nrs. 8 en 9 zouden nog bommen liggen. Verder geen melding aangetroffen over daadwerkelijke ruiming. Uit verder verslag wordt gesproken van een bombardement met twee bommen, waarbij één van deze bommen een krater van ongeveer 8 meter heeft veroorzaakt en één is blindgeslagen.		
19841577	Geen ruiming, betrof zoekactie [niet ingetekend in Figuur 52]	De weilanden behorende bij Zuidelijke Dwarsweg 8 en 9, Waddinxveen	Relevant, zoekactie binnen de gemeentegrenzen.
	Vervolg op MORA 19840105. Op luchtfoto's zijn kraters waargenomen, echter inslagopeningen van niet-ontplofte bommen niet. Een gedeelte van het gebied was inmiddels bebouwd in het kader van de realisatie van het bedrijvenpark Coenecoop. Op de luchtfoto's kon de aangegeven inslaglocatie wel achterhaald worden. In samenwerking met de EOCL en de gemeente is een grondonderzoek uitgevoerd. Hierbij werd gestoten op bomscherven waardoor aangenomen werd dat de twee inslagen geen blindgangers betroffen. Ten noorden van de Zuidelijke Dwarsweg, het zogenaamde Zwarte Pad, waren wel enkele verstoringen waargenomen. Hier is geen grondonderzoek uitgevoerd. Kaart met waargenomen verstoringen:		

Munitieruiming	Geruimde OO	Locatie	Relevantie
		 Luchtfoto met verstoringen ingetekend (deze is voor voorliggend onderzoek nogmaals geraadpleegd):	

Munitieruiming	Geruimde OO	Locatie	Relevantie
			
20040013	Historisch Vooronderzoek aanbevolen, zie onderstaande.	Triangel, Waddinxveen	Relevant, munitieruiming binnen de gemeentegrenzen.

28 april 2004, werkorder EOD 20040013 Nieuwbouwwijk Triangel:

2. Beschouwing

- De nieuw te bouwen wijk is gepland in het gebied Zuidplaspolder en wordt driehoekig van vorm. Aan de noordwestelijke zijde loopt de grens aan de woonwijk Zuidplas. De oostelijke grens van de nieuwbouwwijk is gelegen langs de spoorlijn Gouda – Alphen en de zuidzijde van de woonwijk ligt aan de zuidelijke rondweg.¹
- Tussen 3 maart en 31 maart 1945 zijn door No. 12 Group van Fighter Command, Royal Air Force totaal 19 aanvallen op het spoorwegknooppunt ten westen van Gouda uitgevoerd.²
- Alleen op 20 maart en 23 maart 1945 wordt vermeld dat vliegtuigbommen langs de spoorlijn Gouda – Alphen neerkomen. Hierbij zijn door 7 Spitfire Mk XVI jagers van No. 602 en No. 603 squadron R.A.F. in totaal 14 brisantbommen van 250 lb. en 7 brisantbommen van 500 lb. afgeworpen. Hoeveel van deze vliegtuigbommen binnen het te onderzoeken gebied zijn gevallen is niet vast te stellen.³
- Op 19 januari jl. zijn door steller diverse luchtfoto's, gemaakt tussen 28 september 1944 en 11 april 1945 door de R.A.F., geïnterpreteerd. Deze foto's zijn m.b.v. een stereokijker onderzocht. Op diverse luchtfoto's zijn langs de spoorlijn stellingen zichtbaar. Ook zijn binnen het te onderzoeken gebied enkele kraters waar te nemen die zo goed als zeker afkomstig zijn van gedetoneerde vliegtuigbommen.⁴

Munitieruiming	Geruimde OO	Locatie	Relevantie
Op 25 februari jl. is door steller een verzoek gericht aan het Historisch Genootschap Waddinxveen om evt. gegevens betreffende luchtaanvallen in het te onderzoeken gebied in te mogen zien. Door dhr. B. Witte van het genootschap is aangegeven dat er binnen hun vereniging geen gegevens over luchtaanvallen bekend zijn. Volgens dhr. Witte zijn er in het streekarchief wel kaarten van het verzet aanwezig met hierop ingetekende Duitse stellingen. Op 19 maart jl. is door steller archiefonderzoek uitgevoerd bij het streekarchief Hollands Midden te Gouda. Aldaar zijn de luchtbeschermingsrapporten uit de Tweede Wereldoorlog van zowel de gemeente Gouda als Waddinxveen bestudeerd. Hierbij zijn geen meldingen aangetroffen betreffende bomaanvallen binnen het te onderzoeken gebied. Wel zijn in het streekarchief de door dhr. Witte vermelde tekeningen aangetroffen. Op deze tekeningen zijn de Duitse stellingen in de 2e verdedigingslinie Alphen – Moordrecht ingetekend. Enkele van deze stellingen bevonden zich langs de spoorlijn tussen Gouda en Waddinxveen en waren voorzien van zgn. mitrailleurkasten.⁵ Een stelling die op de luchtfoto's van 11 april 1945 zichtbaar is, is op de tekening van 10 mei 1944 nog niet ingetekend. Op 19 maart jl. zijn door steller wederom diverse luchtfoto's, gemaakt op 11 september 1944 door No. 4 Squadron R.A.F., geïnterpreteerd. Deze foto's zijn m.b.v. een stereokijker onderzocht om te kijken of de diverse verstorings die op de luchtfoto's van 11 april 1945 zichtbaar zijn, ook op 11 september 1944 aanwezig waren. Op deze luchtfoto's zijn alleen enkele stellingen waar te nemen.⁶ In 1979 zijn bij baggerwerkzaamheden in de rivier de Gouwe vier Amerikaanse brisantbommen GP van 1000 lb. en twee Duitse GC mijnen aangetroffen. Deze explosieven, alle zonder ontstekers, zijn vermoedelijk door de Duitse strijdkrachten als vernietigingslading bij de toenmalige verkeersbrug aangelegd. In 1984 en 1985 zijn door het EOCL diverse (voor)onderzoeken ter plaatse uitgevoerd. Het betrof hier voornamelijk het gebied ten oosten van de spoorlijn Gouda – Alphen. Er zijn n.a.v. deze onderzoeken geen explosieven aangetroffen.⁷ In 1995 is op het industrieterrein Koelekoop een Britse oefenbrisantpantsergranaat, kaliber 4,5 inch aangetroffen. In hetzelfde jaar is bij sportpark de Sniep een Duitse brisantgranaat, kaliber 12,2 cm aangetroffen. Deze beide projectielen zijn door de EOD van de Koninklijke Landmacht geruimd.			
- Relevant, diverse bombardementen en munitieruiming binnen gemeentegrenzen.			

Tabel 43: Overzicht munitieruiming (Bron: EOD).

EOD: Mijnevelden

Naast de munitieruiming is informatie omtrent de mijnevelden binnen de gemeente Waddinxveen verkregen. De mijneveldkaarten, waarop de mijnevelden binnen de gemeente Waddinxveen zijn weergegeven, zijn opgenomen in bijlage 6. In de onderstaande tabel zijn gedetailleerde gegevens met betrekking tot de mijnevelden binnen de gemeente Waddinxveen weergegeven.

Relevante mijnevelden (mijneveldkaart 383 Gouda)					
Nr.	Datum gelegd	Aantal en type gelegd	Datum geruimd	Aantal en type geruimd	Relevantie
1	Onbekend	Onbekend	22 augustus 1946	Geen	Niet relevant, geen mijnen aanwezig.

Tabel 44: Overzicht relevante mijnevelden (Bron: EOD).

MMOD

Daarnaast is bij het Semi-Statistisch Informatiebeheer (SIB) van het Ministerie van Defensie het archief van de MMOD geraadpleegd. De MMOD is één van de voorlopers van de EOD en heeft direct na de oorlog veel munitie geruimd. In sommige gevallen is de informatie uit het MMOD-archief identiek aan de gegevens omtrent mijnevelden en munitieruiming. Voor het de huidige gemeente Waddinxveen is geen relevante informatie aangetroffen binnen het MMOD.

MMOD: Diverse gemeenten
Benthuizen
Geen informatie betreffende OO.
Boskoop
Geen informatie betreffende OO.
Gouda
Geen aanvullende informatie aangetroffen.

MMOD: Diverse gemeenten
Hazerswoude
Geen informatie betreffende OO.
Moordrecht
Geen informatie betreffende OO.
Moerkapelle
Geen informatie betreffende OO.
Reeuwijk
Geen informatie betreffende OO.
Waddinxveen
Geen aanvullende informatie aangetroffen.
Zevenhuizen
Geen informatie betreffende OO.

Tabel 45: Relevante informatie uit het MMOD-archief.

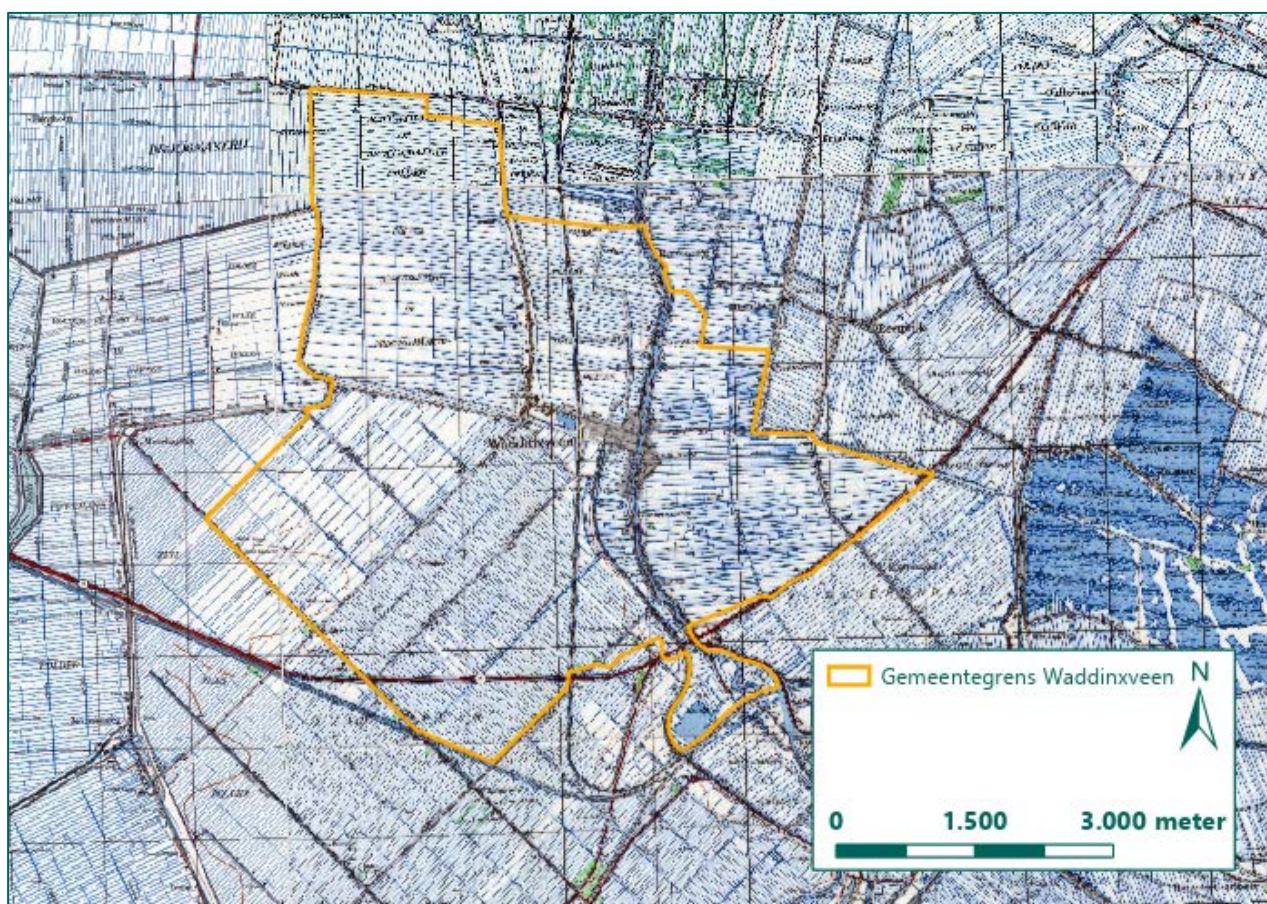
BIJLAGE 6 CARTOGRAFISCH MATERIAAL

Voor deze Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen is intensief gebruik gemaakt van kaartmateriaal. Dit kaartmateriaal is digitaal ontsloten in GIS. Het volgende kaartmateriaal is opgenomen in deze bijlage:

- Geallieerde stafkaart
- Defence overprint
- Bunkerarchief
- Mijnenveldkaart
- Topotijdreis
- Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)
- Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)
- Huidige topografische kaart

Geallieerde stafkaart

De geallieerde stafkaart is verkregen via het Kadaster en geeft een beeld van hoe het gebied er tijdens de Tweede Wereldoorlog uitzag. Stafkaarten zijn voorzien van een coördinatenstelsel gebaseerd op kaartvierkanten, het zogenaamde Nord du Guerre-coördinatenstelsel. Een kaartvierkant is een locatieaanduiding van één kilometer bij één kilometer. In sommige gevallen zijn de locaties op honderd meter (zescijferig coördinaat) en op tien meter (achtcijferig coördinaat) nauwkeurig. In stukken van land- en luchteenheden uit de Britse National Archives worden deze coördinaten gebruikt om locaties aan te duiden. De gemeente Waddinxveen ligt op de geallieerde stafkaarten 374 Bodegraven, 382 Zoetermeer en 383 Gouda. In onderstaand figuur is de geallieerde stafkaart inclusief de gemeentegrenzen Waddinxveen en kaartvierkanten weergegeven.



Figuur 53: Uitsnede geallieerde stafkaart met relevante kaartvierkanten (Bron: Kadaster).

Defence overprint

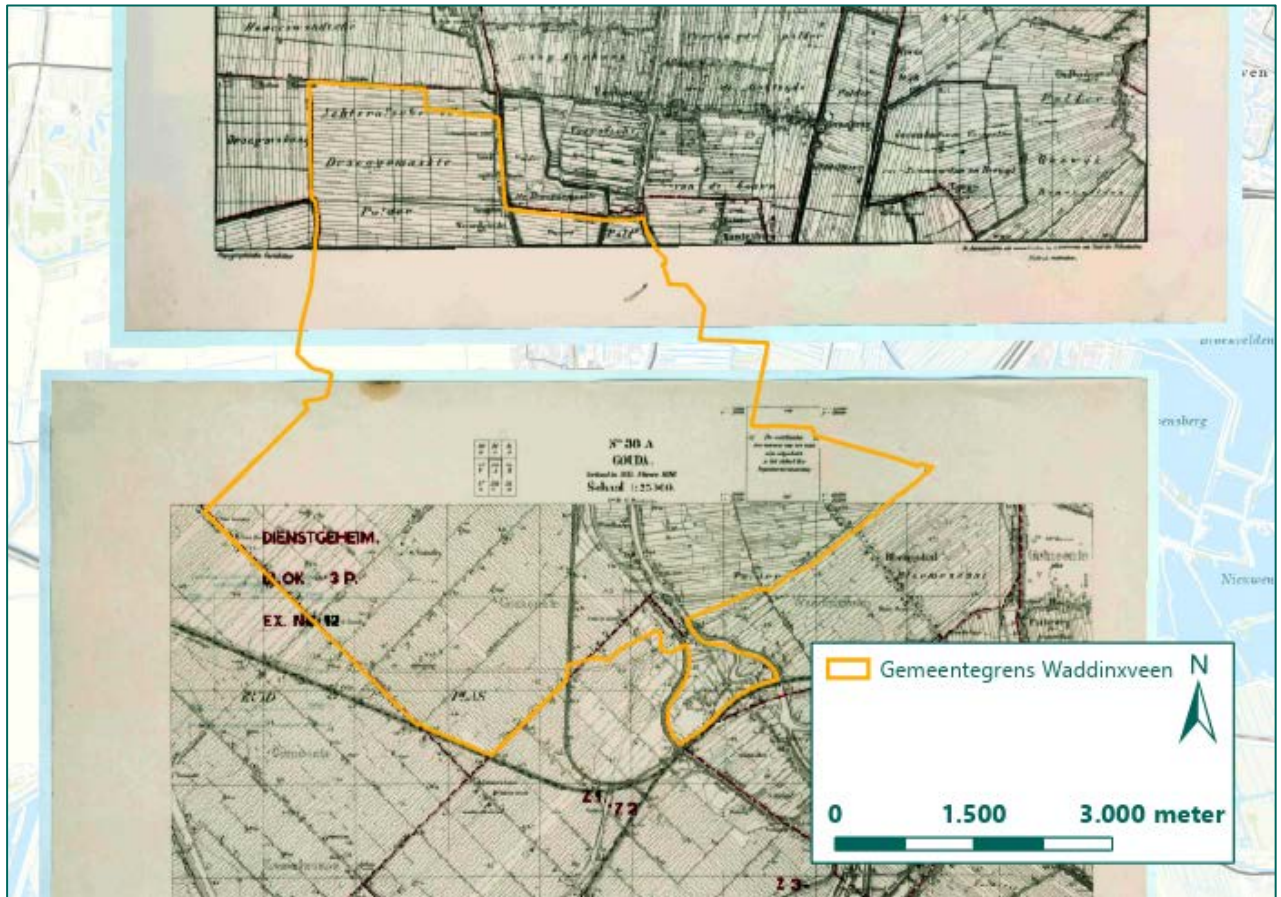
Een defence overprint is een uitgave van een geallieerde stafkaart waarop vijandelijke posities en stellingen zijn aangeduid. De overprint geeft informatie over stellingen, frontlijnen en andere militaire informatie die werd verzameld door geallieerde inlichtingendiensten. De voor dit onderzoek beschikbare overprint dateert van 25 maart 1945 en is afkomstig uit LAC. Binnen de gemeentegrenzen zijn verschillende stellingen ingetekend, zie ook paragraaf 7.2.



Figuur 54: Uitsnede defence overprint (Bron: LAC).

Bunkerarchief

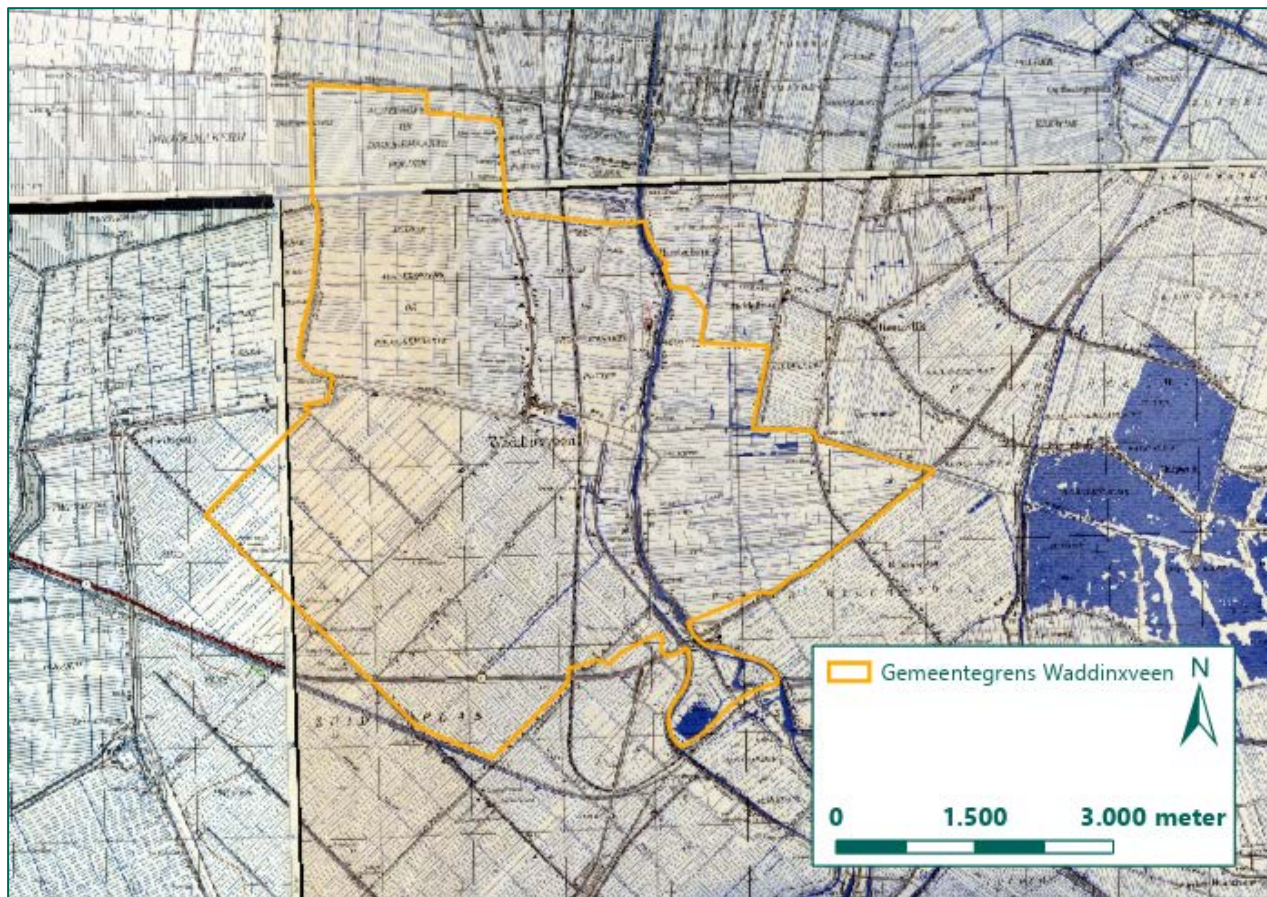
Het archief van het 2e Geniecommandement, Bureau Registratie Verdedigingswerken van het Ministerie van Defensie (beter bekend als het Bunkerarchief) bevat informatie over verdedigingswerken van meer permanente aard. Voorbeelden hiervan zijn de betonnen bunkers van de Atlantikwall, versterkingen rond vliegvelden en onderdelen van stellingen. In Figuur 55 is zijn de Blokkaarten weergegeven, waarop de gemeentegrens zichtbaar is. Binnen de gemeentegrenzen zijn geen stellingen aangegeven.



Figuur 55: Uitsnede Blokkaarten 276 Blok 3H en 277 Blok 3P (Bron: Nationaal Archief).

Mijnenveldkaart

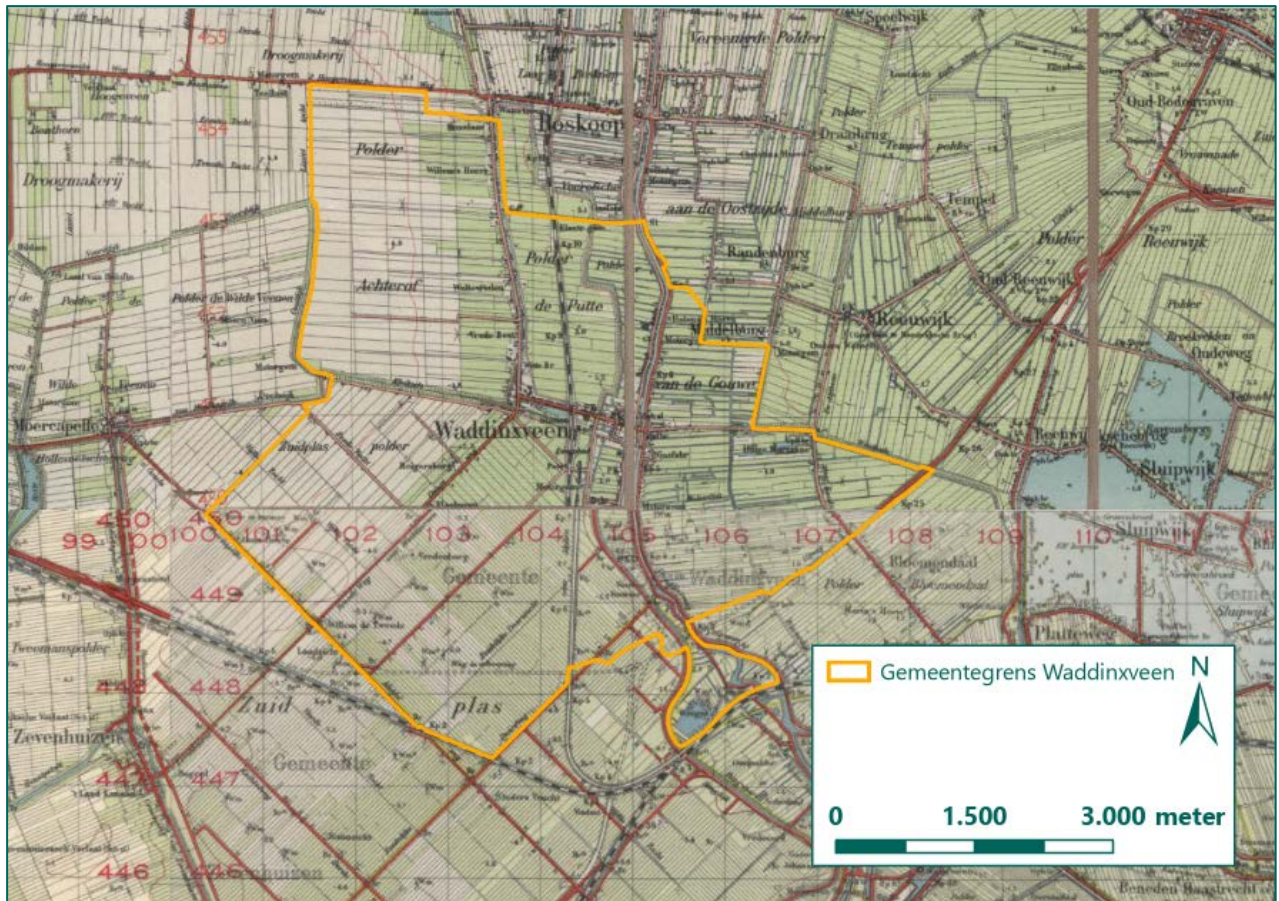
Via de EOD is de mijnenveldkaart verkregen. Mijnenveldkaarten zijn stafkaarten waarop de mijnenvelden met rood zijn aangegeven. Zoals zichtbaar in Figuur 56 waren binnen de gemeentegrenzen is één mijnenverdachte gebieden aanwezig. Dit informatie betreffende dit mijnenveld is verder uitgewerkt in bijlage 5.



Figuur 56: Uitsnede mijnenveldkaarten (Bron: EOD).

Topotijdreis

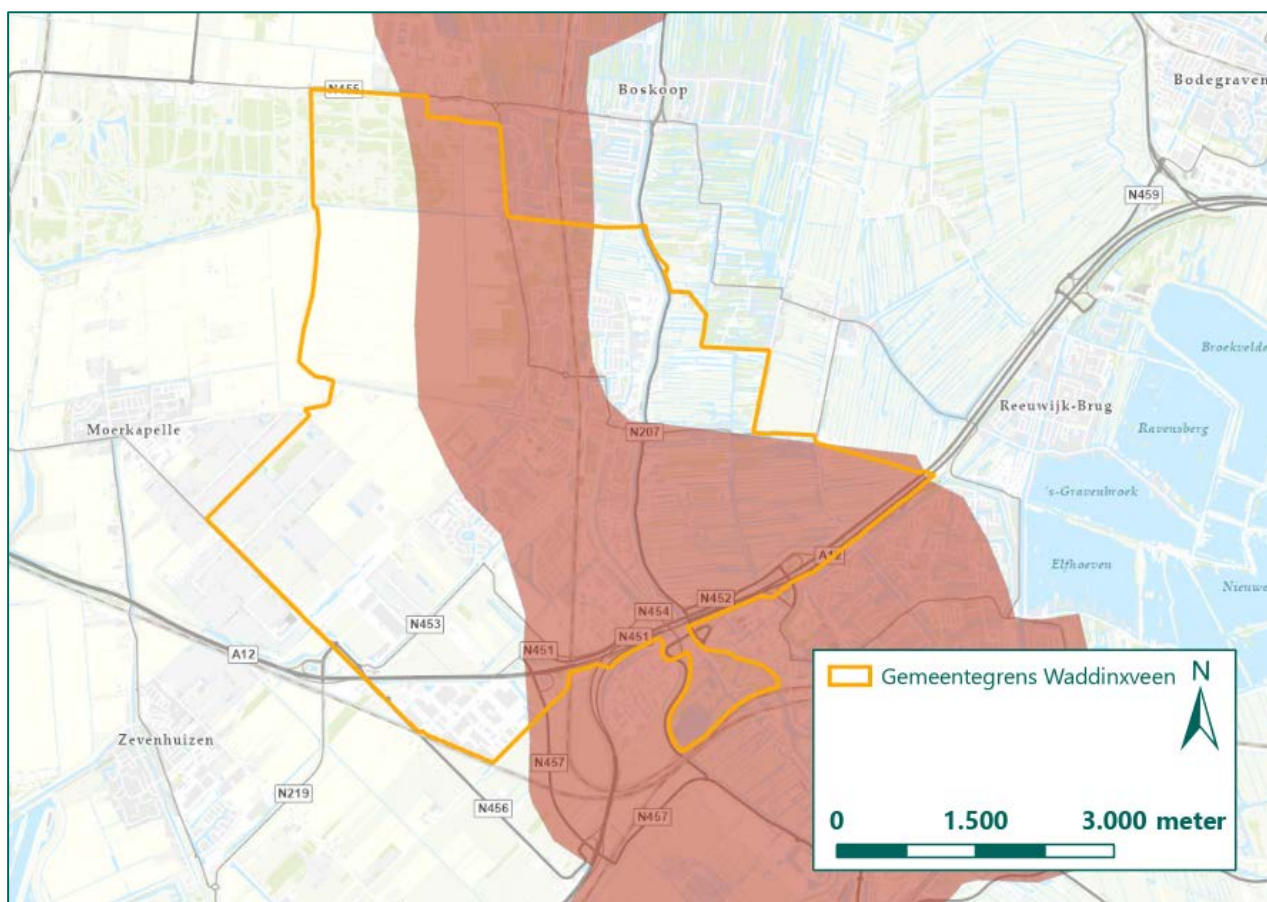
Op topotijdreis.nl staan de kadastrale kaarten van Nederland in de periode 1815 tot heden. Verschillende jaren van kadastrale kaarten zijn door REASeuro in GIS te openen. Op deze wijze kunnen kaarten van de gemeente Waddinxveen van vóór, tijdens en na de Tweede Wereldoorlog worden vergeleken. Als voorbeeld is de kaartlaag van 1943 weergegeven in Figuur 57.



Figuur 57: Uitsnede kaartlaag 1943 (Bron: Topotijdreis).

Indicatieve Kaart Militair Erfgoed (IKME)

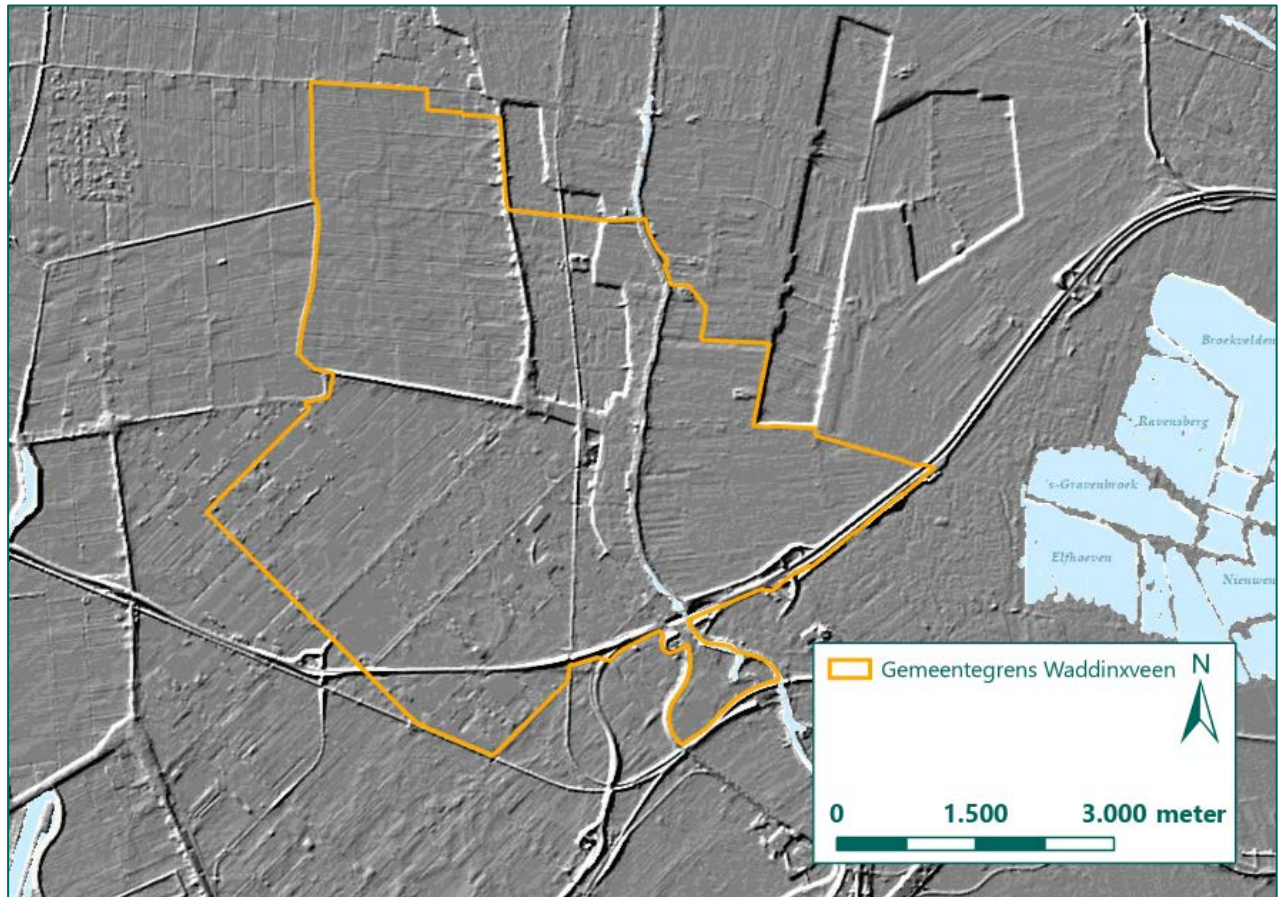
De IKME is een interactieve kaart van Nederland en is gecreëerd op initiatief van de Stichting RAAP. Via de kaart kunnen indicatieve locaties van onder andere Duitse en Nederlandse verdedigingslinies, slagvelden, (schijn)vliegvelden en munitieopslagplaatsen worden waargenomen. In onderstaand figuur is een uitsnede weergegeven van het IKME ter plaatse van de gemeentegrens Waddinxveen. Hierbinnen is de Vordere Wasserstellung aangegeven. De 1e of Vordere Wasserstellung, een Duitse verdedigingslinie, lag ten oosten van het Neue Landfront en moest een invasie vanuit de kuststreek vertragen. Deze invasie heeft nooit plaatsgevonden, het is derhalve niet aannemelijk dat deze stelling intensief bemand is. Wel is in paragraaf 7.2 een analyse uitgevoerd naar de aanwezige militaire infrastructuur binnen de gemeente Waddinxveen om vast te stellen of het afbakenen van een Verdacht gebied OO noodzakelijk is.



Figuur 58: Uitsnede IKME (Bron: IKME).

Actueel Hoogtebestand Nederland (AHN)

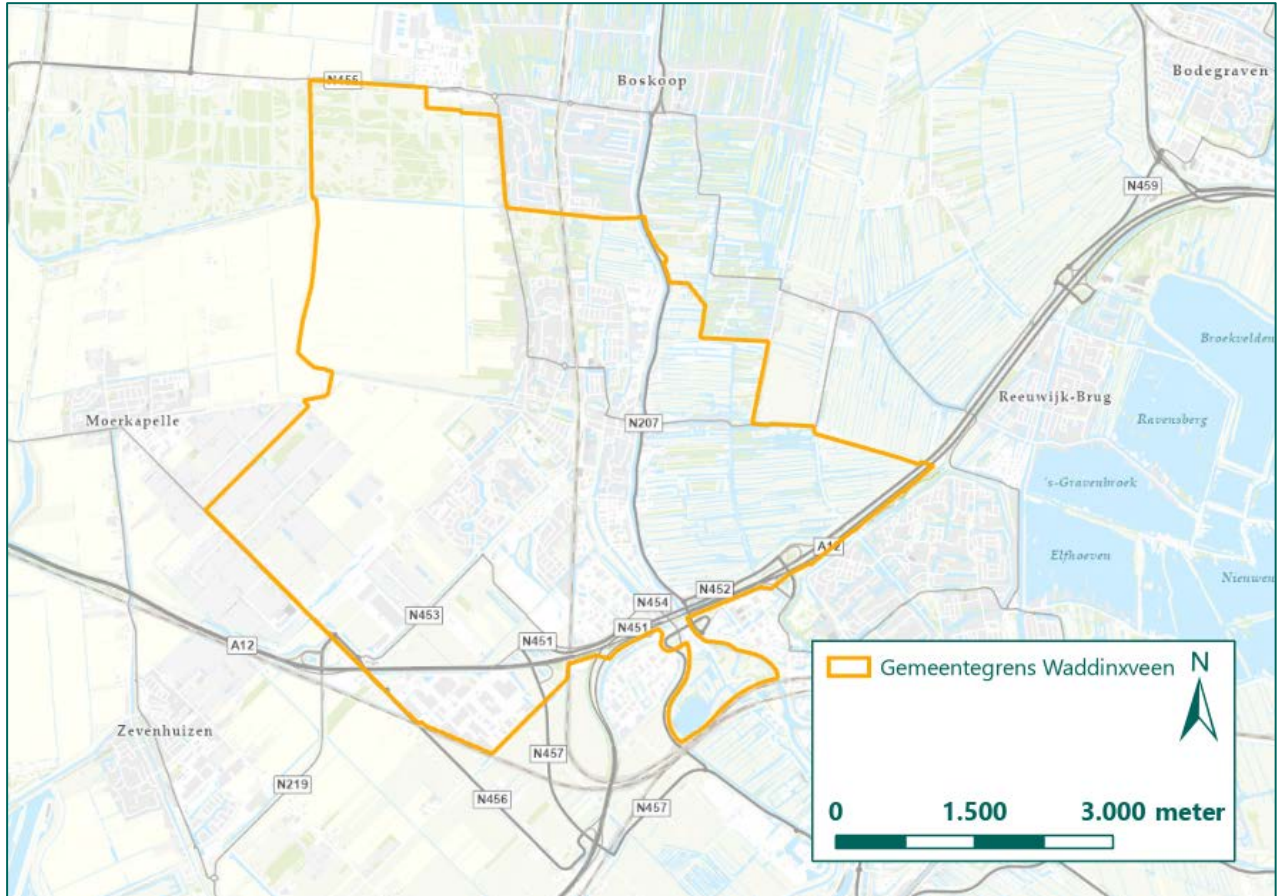
Via het AHN kunnen digitale hoogtekarten van Nederland worden ingezien. Deze hoogtekarten maken het mogelijk om verstoringen in het landschap, die gerelateerd kunnen worden aan oorlogshandelingen, inzichtelijk te maken. In Figuur 59 is een uitsnede van het huidige gemeentegrenzen in het AHN weergegeven. Op het AHN zijn binnen de gemeente Waddinxveen geen verstoringen waarneembaar die gerelateerd kunnen worden aan specifieke oorlogshandelingen.



Figuur 59: Uitsnede AHN (Bron: AHN).

Huidige topografische kaart

De huidige topografische kaart is afkomstig van ESRI, de ontwikkelaar van GIS. Deze kaartlaag is dermate nauwkeurig dat deze bruikbaar is voor het inpassen van overig kaartmateriaal en voor het nauwkeurig weergeven van Verdachte gebieden OO. Een uitsnede van deze kaart is weergegeven in Figuur 60.



Figuur 60: Uitsnede huidige topografische kaart (Bron: ESRI).

BIJLAGE 7 OVERZICHT LUCHTFOTO'S

Voor deze Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen is intensief gebruik gemaakt van luchtfoto's van tijdens de oorlog. Luchtfoto's vormen een belangrijke bron, omdat ze een beeld geven van de gemeente Waddinxveen tijdens de oorlog. Daarnaast kunnen luchtfoto's sporen tonen van oorlogshandelingen, zoals kraters, schade of stellingen. Bij de analyse van luchtfoto's wordt bij voorkeur gewerkt met luchtfoto's die dateren van kort na relevante oorlogshandelingen. Dan zijn sporen van oorlogshandelingen nog het best zichtbaar. Bij foto's van latere datum kan mogelijke schade al hersteld zijn.

Bij de volgende instanties zijn luchtfoto's relevante van tijdens de oorlog geraadpleegd:

- Bibliotheek Wageningen Universiteit (Wageningen, NL);
- Topografische Dienst Kadaster (Zwolle, NL);
- The National Collection of Aerial Photography (NCAP, Edinburgh, VK);

Aan de hand van de geraadpleegde literatuur (zie bijlage 2), het archiefmateriaal uit Nederlandse archiefinstellingen (zie bijlage 3), het archiefmateriaal uit buitenlandse archieven (zie bijlage 4) en de informatie uit het cartografische materiaal (zie bijlage 7) is bij de bovenstaande luchtfoto-instanties gezocht naar luchtfoto's die dateren van kort na relevante oorlogshandelingen.

Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van de volgende luchtfoto's:

Collectie / sortie	Fotonummer	Datum	Bron
E-656	3153	1 december 1943	Kadaster
US7GR/2617	3022	2 augustus 1944	NCAP
	3023		
	3024		
651	3252	10 september 1944	Kadaster
	3253		
	3255		
	4244		
	4245		
653	3104	11 september 1944	
754	4103		
	4242		
755	3137		
	3139		
241/XV	4180	16 september 1944	
4/0872	3032	19 september 1944	NCAP
	4030		
	4031		
	4032		
	4033		
	4034		
140/763	3023	11 oktober 1944	Kadaster
	3024		
	3059		
	3060		
639	4021		
	4023		
	4025		
763	3020		
	3021		
	3022		

Collectie / sortie	Fotonummer	Datum	Bron
	3023		
197/I	3007	6 november 1944	Wageningen UR
	3008		
4/3027	1587	1 januari 1945	NCAP
211/01	3046		Wageningen UR
	3050		
192/02	4031	22 januari 1945	
	4032		
192/III	4062		
192/V	3031		
	3032		
652	3162	26 februari 1945	Kadaster
	3164		
758	4050		
106G/4590	3173	2 maart 1945	NCAP
119/07	4069	11 april 1945	Wageningen UR
	4070		
	4072		
	4074		
119/VIII	3068		
	3070		
	3071		
	3073		
119/09	4079		
	4080		
	4082		
	4084		
	4086		
119/10	3079		
	3080		
	3082		
	3084		
	3085		
	3086		
	3087		
81/03	3024	13 april 1945	
	3025		
	3026		
	3027		
	3029		
528/01	1005	16 april 1945	
528/02	2008		
551/II	2082	19 juni 1945	

Tabel 46: Overzicht luchtfoto's.

In tekening 01ABC zijn de luchtfoto's ingepast.

BIJLAGE 8 IN HET VERLEDEN UITGEVOERDE ONDERZOEKEN

In het verleden zijn een groot aantal Bodemonderzoeken OO uitgevoerd voor gebieden binnen de gemeente Waddinxveen. Voor het voorliggende rapport wordt de focus gelegd op de in het verleden uitgevoerde Historische Vooronderzoeken. Eerder uitgevoerde onderzoeken die betrekking hebben op Fase 2 t/m 5 van het Bodemonderzoek zijn voor voorliggende rapportage niet meegenomen. Deze hebben betrekking op mogelijke vrijgave van Verdachte gebieden OO, hetgeen in de vervolgstappen van deze rapportage is opgenomen.

In onderstaande tabel zijn de bij REASeuro bekende in het verleden uitgevoerde Historische Vooronderzoeken chronologisch weergegeven. Hierbij zijn de onderzoeken van voor 2012 (intreden van de WSCS-OCE¹⁷) buiten beschouwing gelaten. Tevens zijn de in 2021 aangeleverde Memorapporten buiten beschouwing gelaten. Deze rapporten werden opgesteld met de bedoeling de opdrachtgever te informeren over de mogelijke aanwezigheid van OO ter plaatse van enkele projectlocaties waar binnen korte tijdspanne werkzaamheden dienden plaats te vinden, en waar niet gewacht kon worden op de conclusies van voorliggend rapport.

Nr.	Opsteller	Datum/kenmerk	Titel
1.	REASeuro	28 augustus 2012, 71390/RO-120065, versie 1.0	Historisch Vooronderzoek Opsporing Conventionele Explosieven Gemeente Waddinxveen
2.	REASeuro	20 februari 2015, 71887/RO-140057, versie 3.0	Historisch Vooronderzoek Zuid-Holland vaarwegtrajecten Traject 9: Gouwe, Otwegwetering Provincie Zuid-Holland
3.	REASeuro	4 november 2015, 72164/RO-150141, versie 1.0	Historisch Vooronderzoek Niet Gesprongen Explosieven HOV Gouda-Alphen
4.	REASeuro	5 oktober 2016, 72441/RO-16018 versie 1.0	Historisch Vooronderzoek Niet Gesprongen Explosieven Tracé Zoetermeer - Waddinxveen

Tabel 47: Eerdere onderzoeken die overlappen met de projectlocatie van het voorliggende rapport

De bovenstaande rapportages zijn voor het voorliggende rapport geanalyseerd, gezien een wijziging in de wetgeving en manier van afbakenen van Verdachte gebieden OO bieden de conclusies van deze rapporten echter geen aanvulling op de voorliggende rapportage.

¹⁷ Vigerende wetgeving betreffende opsporing van OO van 2012 tot 2021. In 2021 werd deze wetgeving vervangen door het CS-OOO (in combinatie met het CS-VROO 1/2).

BIJLAGE 9 CHECKLIST EN VERZENDLIJST

Actie	Verwijzing rapport
Aanleiding van de Actualisatie van het HVO-OO gemeente Waddinxveen	Paragraaf 1.1
Omschrijving en doelstelling van opdracht	Paragraaf 1.3
Begrenzing van de gemeentegrenzen Waddinxveen	Paragraaf 1.2
Beschrijving uitvoering onderzoek (incl. betrokken personen)	Zie offerte
Verantwoording bronnenmateriaal (incl. bronverwijzing)	Hoofdstuk 2
Leemten in kennis	Paragraaf 8.1
Afbakening (horizontale) Verdachte gebieden OO	Paragraaf 8.2
Advies	Paragraaf 9.2

Verzendlijst:

- 1 digitaal exemplaar van het rapport voor de opdrachtgever.

BIJLAGE 10 TEKENINGEN

Tekening 01A:	Inpassing luchtfoto's d.d. 1 december 1943
Tekening 01B:	Inpassing luchtfoto's d.d. 1944
Tekening 01C:	Inpassing luchtfoto's d.d. 1945
Tekening 02A:	Oorlogshandelingenkaart – Kraters
Tekening 02B:	Oorlogshandelingenkaart – Overige oorlogshandelingen
Tekening 03:	Bodembelastingkaart OO